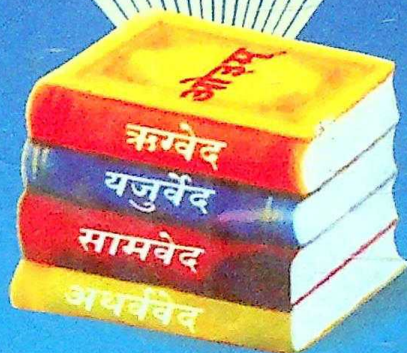

साहित्य निरुक्तिकोषः

१.३
२:५

डॉ० रूप किशोर शास्त्री

१३

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

139762

62:4

गुरु ३ काँग्रेस विप्लवविद्यलय
के माता पुस्तक के अथवा कोष्ठ निवास आदि
न लगाने।

१०३

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

६२:५

पुस्तकालय

गुरुकुल कांगड़ी विश्वविद्यालय, हरिद्वार

वर्ग संख्या

आगत संख्या १३९७६२

पुस्तक विवरण की तिथि नीचे अंकित है। इस तिथि सहित ३० वें दिन यह पुस्तक पुस्तकालय में वापस आ जानी चाहिए। अन्यथा ५० पैसे प्रति दिन के हिसाब से विलम्ब दण्ड लगेगा।

॥ ओ३म् ॥

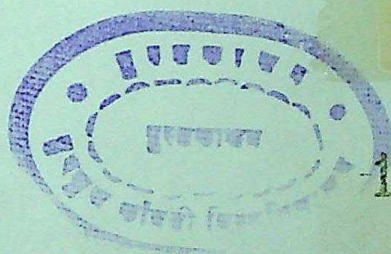
सांहितेय निरुक्तिकोषः

ऋग्-यजुः-साम० अथर्वसंहितासूपलभ्यमान-निर्वचनानां
सङ्ग्रहस्वरूपस्तथा च निर्वचनप्रयोज्यपदेषु मन्त्रेषु
चाऽऽख्यात-व्याख्यातपदव्यवहारो
धातुप्रदर्शनसंवलितः
कोषः

13, 72 5

139762

139762

डॉ० रूप किशोरः शास्त्री

अध्यक्षः, वेद विभागः

गुरुकुल काङ्गड़ी विश्वविद्यालयः

हरिद्वारम् (उत्तराञ्चलम्)

सर्वाधिकारः लेखकस्य

:प्रतिक्रिया प्रदीपः

प्रथमं संस्करणम् - 2005

ISBN : 81-87970-00-6

9.3
62.4

मूल्य - 150 रुपये

प्रकाशकः -

गुरुकुल वृन्दावन स्नातक शोध संस्थानम्

बी-13, बेसमेण्ट, वर्धमान सिटी प्लाजा,

आसफ अली रोड, नयी दिल्ली-110002

मुद्रकः - डॉ० यशदेवः शास्त्री

ऋषि ऑफसेट प्रिन्टर्स

वेद मन्दिरं, गीता आश्रमः, ज्वालापुरम्, हरिद्वारम् (उत्तराञ्चलम्)

139762

प्राक्कथनम्

विश्वेऽस्मिन् वैदिकसंहिताः आदिज्ञानवहाः प्राचीनतमसाहित्यस्वरूपा एव । निखिलैः प्राच्य-मध्य-अर्वाच्य-पौर्वास्त्य-पाश्चात्यमनीषिभिः विद्वद्भिः भाष्यकारप्रभृतिभिः संहितानामुत वा वेदानामादिज्ञानमुररीकृत्य सर्वासां सत्यविद्यानामक्षयशेवधिः एवञ्च पश्चादन्वेषितानां विद्यानां ज्ञाननिधेश्च मूलोत्सभूतमङ्गीकृतम् । ऋग्-यजुः-साम-अथर्वनामभिः प्रथिता चतुस्संहिताः मन्त्रबद्धा एवञ्च ऋषि-देवता-छन्द-स्वरसंयोजिताः जगतोऽद्भुतसाहित्य-स्वरूपाः समालोकिताः ताः । संहितासु ऋचानिबद्धस्य श्रेष्ठतमस्य ज्ञानस्य निम्नस्थो मन्त्रः परिज्ञापकः-

बृहस्पते प्रथमं वाचो अग्रं यत्प्रैरंत नामधेयं दधानाः ।

यदेषां श्रेष्ठं यदरिप्रमासीत् प्रेणा तदेषां निर्हितं गुहाविः ॥

ऋग् 10/71/1

एतदेव प्रथमं ज्ञानं यत् सर्गारम्भे साक्षात्कृतधर्माणां ऋषीणामन्तःकरणे हृद्गुहायां वा प्रभुप्रेरणास्वरूपतः आविस्सज्जातमित्यस्य साक्ष्यं "यज्ञेन वाचः पदवीयमायन्तामन्वविन्दन्ऋषिषु प्रविष्टाम्"- ऋग् 10/71/3 इत्यनेन मन्त्रेण प्रतिपादितम् ।

सृष्ट्यादौ अमैथुनी-सृष्टिजन्य-साक्षात्कृतधर्माणामग्नि-वायु-आदित्य-अङ्गिरा ऋषीणां हृदयेष्वखिलाः ऋचः नित्यनियतानुपूर्व्यस्वरूपे शाश्वत् युगपदीयाः अवस्थिताः यथा न्यायदर्शने- 1/1/16 "युगपज्ज्ञानानुत्पत्तिर्मनसो लिङ्गमि" त्यनेन प्रमाणीक्रियते । "नियतवाचो युक्तयो नियतानुपूर्व्या भवन्ति" निरु० 1/16, अत्र महर्षियास्कमते वेदानामानुपूर्वी नित्या एवं संस्तुता । वेदज्ञानोऽयं कालव्यवहारदृष्ट्याऽऽ-क्रमारूढ एव । यथा सङ्केतितं योगभाष्ये "क्षणस्तु वस्तुपतितः क्रमावलम्बी । क्रमश्च क्षणानन्तर्यात्मा तं कालविदः काल इत्याचक्षते योगिनः" यो०भा० 3/52, स्थलेऽस्मिन् कालप्रसङ्गपेक्षया

कालस्य व्यवहारगणनाऽनित्यत्वं भजते। यतो हि यत्र क्रमः तत्र कालगणनायाः स्थितिर्जायते। उक्तेष्वार्षवाक्येषु सिद्धान्ततः एतदेव मन्तव्यं स्थिरीभूतम् भवति, अनया स्थित्या संहितानिहितं ज्ञानमादिज्ञानमेकरसत्वं सेवते। एतदेव ज्ञानं पदपदार्थ-देवतोल्लेख-गायत्र्यादि छन्द-मन्त्रादिविभागस्वरूपे सन्निहितमिति तथा च संहिताबद्धासु ऋचासु नित्यनैमित्तिकज्ञानञ्च सूत्ररूपे प्रवृत्तमित्यपि ज्ञेयम्।

वेदज्ञानशेवधियुताः ऋचः ऋग्-यजुः-साम-अथर्व० नाम्ना चतुर्षु विभागेषु विभक्ताः, ऋचाबद्धाः एताः-ऋक्संहिता, यजुःसंहिता, सामसंहिता, अथर्वसंहिता च नाम्नाऽपि प्रसिद्धाः। एताः सर्वाः संहिताः स्व स्व विषयप्राधान्यात् क्रमशः “ऋग्भिः शंसन्ति”, “यजुर्भिर्यजन्ति”, “सामभिः स्तुवन्ति”, “अथर्वभिर्जपन्ति” चेत्यस्य पर्यालोके समाहिताः। सर्वेषां पदार्थानां गुण-लक्षणादिकं शंसनमुत वा निरूपणं ऋक्संहितायाः, वस्तुनः गुणलक्षणादिकं परिज्ञातत्वात् कार्यरूपे स्थापनं विधि-विनियोग-क्रियादि सम्पादनं यजुस्संहितायाः, प्राणिनः कर्मग्रहग्रन्थिसमापनं सामसंहितायाः तथा च संशयनिवृत्तिः विशिष्ट ज्ञानप्राप्तिश्चाथर्वसंहितायाः प्रधानभूतविषयाः सन्ति। औपचारिकतः एतासां संहितानां स्वरूप ज्ञानदृष्ट्या एतेषु मन्त्रेषु विभागः सुतराम अभीष्टो वर्तते खलु-

तस्मात् यज्ञात् सर्वहुतः ऋचः सामानि जज्ञिरे

छन्दांसि जज्ञिरे तस्मात् यजुस्तस्मादजायत॥ ऋग्० 10/90/9

यस्मादृचौ अपातक्षन् यजुर्यस्मादपाकषन्।

सामानि यस्य लोमान्यथर्वाङ्गिरसो मुखं स्कम्भं तं ब्रूहि कतमः स्विदेव सः॥ अथर्व० 10/7/20

यस्मात् पक्वादमृतं संबभूव यो गायत्र्या अधिपतिर्बभूव।

यस्मिन्वेदा निहिता विश्वरूपास्तेनैदनेनार्तिं तरामि मृत्युम्॥

अथर्व० 4/35/6

तस्माद् यज्ञात् सर्वहुत ऋचः सामानि जज्ञिरे।

छन्दो ह जज्ञिरे तस्माद् यजुस्तस्मादजायत।। अथर्व० 19/6/13

ब्रह्मं प्रजापतिर्धाता लोका वेदाः सप्त ऋषयोऽग्नयः।

अथर्व० 19/9/12

शतपथ ब्राह्मण - 14/5/4/10 तथा च गोपथ ब्राह्मण 1/3/1,

एतयोः ग्रन्थयोश्चापि संहितानां विभागः प्रवर्तते।

वैदिक वाङ्मये विशेषतः वेदेषु शब्दार्थयोः नित्यतायाः शाश्वतसम्बन्धविषयं सूक्ष्मदृष्ट्या विचारयन् महर्षि पतञ्जलिः महाभाष्य पशुशाहिके "सिद्धे शब्दार्थसम्बन्धे" इत्यनेन शब्दार्थयोः परस्परसम्बन्धनित्यत्वं प्रतिपादयतीत्यानुपूर्वी नित्येति तथा च सृष्ट्यादौ मध्ये अन्ते च प्रलयप्रागप्यासीत्। अष्टाध्यायी 2/2/29 महाभाष्ये महर्षिणा पतञ्जलिना "अभिधानं पुनः स्वाभाविकमित्युल्लेख्य शब्दार्थसम्बन्धस्य नैसर्गिकोऽन्वाख्यानः स्वीकृतः, कृतको नैवेति। शब्दार्थसम्बन्धः स्वाभाविकः शक्तिपरकश्चेति। शब्दशक्तेः नैसर्गिकतैव शब्दार्थसम्बन्धनित्यत्व वाहिका। एतदेव कारणं यत् परमात्मप्रेरणया सर्गारम्भे ऋषीणां हत्सु शब्दार्थः प्रकाशितो भूत्वा शब्दो लोकेव्यवहारस्वरूपो जायते। विषयोऽयं महाभाष्ये पर्याप्तं व्याख्यातमिति। शब्दार्थ सम्बन्धगतं स्वाभाविकं चिन्तनमेतत् संहितासु निर्वचनप्रक्रियामाध्यमेन प्रचुरतः प्रतिपाद्यते। तत्तद्धातुनिर्देशयुतं आख्यात- व्याख्यातपदाभ्यां संज्ञापदानां प्रत्यक्ष-परोक्ष-अतिपरोक्षभेदस्वरूपाः निरुक्तिसंज्ञकसंकेताः संहितासूत वा वेदेषु मूलतः नैसर्गिकतश्च प्राप्यन्ते, एतदेवोक्तस्य ग्रन्थस्य प्रधानभूत उद्देश्यो विषयश्च।

"साहितेय निरुक्तिकोषः" नाम्नि ग्रन्थे सर्वाभ्यो वेदसंहिताभ्यः सूक्ष्मान्वेषणविधिना संकलय्य ताः निरुक्तयोः मया प्रस्तुताः याः मूलतः ऋचासूपलभ्यन्ते, विस्तरेण तत्र दृष्टव्याः। एता एव निरुक्तयः नैसर्गिकभूताः तथा चैताः ब्राह्मण-आरण्यक-उपनिषद्-वेदाङ्गादिषु वाङ्मयेषु समये समये विकसिताः प्रौढत्वङ्गताश्च। तादृशाः निरुक्तयो मया कृतभूरिपरिश्रमेण

“वैदिकवाङ्मय- निर्वचनकोषः” नामग्रन्थेऽवलोकनीयाः। आसंहितात् परवर्ती साहित्यपर्यन्तं निर्वचनानां प्रभूतमात्रायामुपलब्धिर्वरीवर्ति। न च तेषां निर्वचनानां तारतम्यं कस्मिन्नपि काले युगे वा बाधितो जातः। एतस्मात् कारणात् निरुक्तशास्त्रं वेदाङ्गेषु प्रातिष्ठ्यं वेदपुरुषस्य श्रोत्रं स्वतन्त्रविषयज्वापि मन्यते, यथा प्रोक्तं- “निरुक्तं श्रोत्रमुच्यते”। कालाऽबाधिते सति निर्वचनपद्धतेः न कदापि क्षयः अपितु भूयो भूयः वृद्धित्वमाप्नोति। वैदिकवाङ्मयस्य व्याख्या पृथक् पृथक् तथापि वेदार्थोद्घाटनाय निर्वचनपद्धतिः साहाय्यपराऽनन्यतमा चेति। यद्यपि स्वयं वेदेषु वेदार्थव्याख्यायाः काचिदपि निर्धारिता पद्धति नैव वर्तते, परमध्ययनपथि गते सति वेदेनैव वेदार्थः भवतीति सिद्धान्तमनुसृत्य संहितासु निर्वचनानां बीजरूपेणोपलब्धिः नैसर्गिकरूपे च व्याख्याशैल्याः सङ्केतो ध्रुवं द्योतितः।

संहिता-परवर्तिवाङ्मयोरुपलब्धनिर्वचनानां तुलनात्मकचिन्तनापेक्षया निर्वचनानां प्रस्तुतिस्वरूपे कतिपया उदाहरणाः प्रस्तूयन्ते यथा- महर्षिणा यास्केन निरुक्तशास्त्रे-2/5 “वृत्र” पदस्य “वृत्रो वृणोतेर्वा वर्ततेर्वा वर्धतेर्वा” इयं निरुक्तिः विधत्ता। निर्वचनेऽस्मिन् यास्केन $\sqrt{\text{वृज्}}$ -आवरणे, $\sqrt{\text{वृतु}}$ -वर्तने तथा च $\sqrt{\text{वृधु}}$ -वर्धने एतान्धातुत्रयान् प्रयोगः प्रदर्शितः। अमुं पदमधिकृत्य तैत्तिरीय संहितायां- 2/5/2/2 “यद्वृणोत् तद् वृत्रस्य वृत्रत्वमिति ह विज्ञायते यदवर्तत तद् वृत्रस्य वृत्रत्वमिति ह विज्ञायते”, यदवर्धत तद् वृत्रस्य वृत्रत्वमिति ह विज्ञायते” इत्येताः निरुक्तयः सम्प्राप्ताः। अत्रैतासु निरुक्तिष्वपि वृत्रपदे उक्त धातुत्रयाणामस्तित्वं वर्तते। संहितास्वपि तादृशाः केचन मन्त्राः येषु धातुत्रयप्रयोगपुरस्सरं मूलनिर्वचनानां प्राप्तिः खलु यथा-
 हृदा इव कुक्षयः सोमधानाः समी विव्याच सर्वना पुरुणि।
 अन्ना यदिन्द्रं प्रथमा व्याशं वृत्रं जघन्वाँ अवृणीत सोमम्॥

त्वष्टा यद्वज्रं सुकृतं हिरण्ययं सहस्रंभृष्टिं स्वपा अवर्तयत् ।
धत्त इन्द्रो नर्यपांसि कर्तवेऽहं नृत्रं निरपामौब्जदर्णवम् ॥

ऋ० 1/85/9

सहदानुं पुरुहूत क्षियन्तमहस्तमिन्द्र सं पिणक्कुणारुम् ।
अभि वृत्रं वर्धमानं पियारुमुपादमिन्द्र तवसां जघन्थ ॥

ऋ० 3/30/8

उदाहरणस्वरूपेषूक्तमन्त्रेषु क्रमशः 'अवृणीत', 'अवर्तयत्' तथा
च 'वर्धमानं' एतेषु निर्वचनगतेषु पदेषु क्रमशः $\sqrt{\text{वृज्}}$ - आवरणे,
 $\sqrt{\text{वृतु}}$ - वर्तने, $\sqrt{\text{वृधु}}$ -वर्धने च धातुत्रयाणां प्रयोगः तत्रैव सन्निहितः ।
इत्थं आख्यात-व्याख्यातपदैः 'वृत्र' इत्यस्य पदस्य ऋग्वेदे निरुक्तेः
मूलोत्सं निहितम् ।

आपः पदमधिकृत्य "आपः आप्नोतेः"- निरु० 9/26, 14/35,
"अद्भिर्वा इदं सर्वमाप्तम्"- शत० ब्रा० 1/1/1/14, 2/1/1/4,
4/5/7/7, "आपो भूत्वा सर्वं आप्नोत्"- जैमि० ब्रा० 1/3/14,
"अद्भिभवैनद् आप्नोति" जैमि० ब्रा० 1/55-56, "यदाप्नोतस्मादापः"
शत० ब्रा० 6/1/1/9, $\sqrt{\text{आप्लु}}$ - व्याप्तौ धातुपुरस्सरं उक्तग्रन्थेष्वेताः
सर्वाः निरुक्तयः उपलब्धाः । एतानि सर्वाणि निर्वचनानि संहितेतरेषु
ग्रन्थेषु वर्तन्ते । सम्प्रति विचारणीयोऽयं विषयो यत् किं वेदेष्वपि निर्वचनानां
मूलोपस्थितिः उत वा नास्ति । गभीरतया विचारयन् काश्चन ऋचः
सम्प्रति उद्धृताः यासु निरुक्तीनां मूलोत्सं वर्वर्ति-

न यस्य देवा देवता न मर्ता आपश्चन शर्वसो अन्तमापुः ।
स प्ररिक्त्वा त्वक्षसा क्षमो दिवश्च मरुत्वान्नो भवात्विन्द्र ऊती ॥

ऋ० 1/100/15

यत्प्रेषिता वरुणेनाच्छीभं समवल्गात ।

तदाप्नोदिन्द्रो वो यतीस्तस्मादापो अनुष्ठन ॥

अथर्व० 3/13/2

संख्याता स्तोकाः पृथिवी संचन्ते प्राणापानैः संमिता ओषधीभिः ।
असंख्याता ओष्यमानाः सुवर्णाः सर्व व्यापुः शुचयः शुचित्वम् ॥

अथर्व० 12/3/28

उपर्युक्त-साहितेय-उद्धरणेषु क्रमशः 'आपुः' 'आप्नोत्' तथा च
'व्यापुः' एतैः तिङन्तपदैः प्रत्यक्षवृत्तिसंज्ञकानां निरुक्तीनां मूलं प्राप्तम् ।
"वातो वातीति सतः" निरु० 10/34, "वात आवातु"- निरु०
10/35, "यदिदं सर्वं वाति तस्माद् वातः"- जैमि० ब्रा० 2/56,
"वातो वाति"- जैमि० ब्रा० 3/114, "वाता वायन्ते- षड्ब्रा० 6/8/2
इत्यादिषु शास्त्रेषु वा- गतिगन्धनयोः धातुपुरस्सरं नैकाः निरुक्तयः
सम्प्राप्ताः संहितास्वपि-

उत स्मं ते वनस्पते वातो वि वात्यग्रभीत् ।

अथो इन्द्राय पातवे सूनु सोममुलूखल ॥ ऋ० 1/28/6

आ वात वाहि भेषजं विवात वाहि यद्रपः ।

त्वं हि विश्वभेषजो देवानां दूत ईयसे ॥ ऋ० 10/137/3

आशामाशां वि द्यौततां वाता वान्तु दिशोदिशः ।

मरुद्भिः प्रच्युता मेघाः संयन्तु पृथिवीमनु ॥ अथर्व० 4/15/8

स्तेगो न क्षामत्येषि पृथिवी महि नो वाता इह वान्तु भूमौ ।

मित्रो नो अत्र वरुणो युज्यमानो अग्निर्वने न व्यसृष्ट
शोकम् ॥

अथर्व० 18/1/39

एताः निरुक्तय उक्तासु ऋचासु मूलतः निहिताः । अत्र क्रमशः
'वाति', 'वाहि', वान्तु पुनः 'वान्तु' चाख्यातपदैर्निरुक्तीनामभिव्यक्तिः ।

√ वा- गतिगन्धनयोः धातुसङ्केतिताः आख्यात-व्याख्यातपदैः निर्देश्यमानैः
भूयांसो निरुक्तयः संहितासु निबद्धाः, विस्तारभयात् सर्वान् उद्धरणान्
न प्रस्तुवन् तेषां सन्दर्भा एव प्रस्तूयन्ते - यथा- ऋग्० 1/58/5, 89/4,
148/4, 4/7/10, 5/83/4, 7/3/2, 35/4, 8/18/9, 10/31/9, 60/11,

125/8, 137/2, 3, 142/4, 169/1, 186/1, यजु० 25/17, 15/62, साम० उ० 5/1/9/2, 9/2/11/1 तथा अथर्व० 4/5/2, 15/8, 16, 13/2-3-4, 6/91/2, 7/69/1, 8/2/14, 10/8/35, 12/1/51, 12/3/12, 18/1/39, 2/21, 19/10/4 इत्यादि।

देवार्चनप्रसङ्गे स्तुत्यर्थवाही 'अर्क' इत्यस्य पदस्य महर्षिणा यास्केन "अर्को देवो भवति। यदेनमर्चन्ति, अर्को मन्त्रो भवति। यदनेनार्चन्ति। अर्कमन्नं भवति। यदर्चति भूतानि। अर्को वृक्षो भवति। प्रार्चन्ति तेऽर्कमर्किणः"- निरु० 5/5, अस्यां निरुक्त्यामत्र 'अर्चन्ति', 'अर्चति', प्रार्चन्ति चैते आख्यातपदाः अभिव्यक्ताः। निरुक्तपूर्ववर्ती साहित्ये यथा-गोपथब्राह्मणे- 2/4/2 अर्क पदस्य 'अभ्यर्चन्ति', शतपथ ब्राह्मणे-10/6/5/1 'अर्चन्', 'अर्चत' 'अर्चते' एताः तिङन्तपदाः निर्वचनदिशि दृष्टव्याः किन्त्वत्र एतेभ्यो ग्रन्थेभ्यः प्रागेव संहितासु भूयिष्ठाः एताः ऋचः यत्र $\sqrt{\text{अर्च}}$ - पूजायां धातुसंवलिताः विभिन्नेषु लकारेषु प्रयुक्ताः आख्यातपदाः निरुक्तिभावभूषिताः भूयांसः पदाः दृष्टीभूताः यथा-

गायन्ति त्वा गायत्रिणोऽर्चन्त्यर्कमर्किणः।

ब्रह्माणस्त्वा शतक्रतु उद्वंशमिव येमिरे॥ ऋ० 1/10/1

य उग्रा अर्कमानृचुरनाधृष्टासु ओजसा॥

मरुद्धिरग्न आ गंहि॥ ऋ० 1/19/4

प्र मन्महे शवसानाय शूषमाङ्गुषं गिर्वणसे अङ्गिरस्वत्।

सुवृक्तिभिः स्तुवत ऋग्मियायार्चामार्क नरे विश्रुताय॥

ऋ० 1/62/1, यजु० 34/16

वत्सो विराजौ वृषभो मंतीनामा रुरोह शुक्रपृष्ठोऽन्तरिक्षम्।

घृतेनार्कमभ्यर्चन्ति वत्सं ब्रह्म सन्तं ब्रह्मणा वर्धयन्ति॥

अथर्व० 13/1/33

उक्तेषूद्धरणेषु क्रमशः 'अर्चन्ति', आनृचुः, 'आर्चाम',

'अभ्यर्चन्ति', चाख्यातपदैर्निरुक्तयः प्रथिताः न तु मात्रैतानि निर्वचनप्रदर्शनानि परञ्चात्र संहितासु शोधदृष्ट्या ज्ञायते यत् ऋ० 1/85/2- 'अर्चन्तः' ऋ० 1/166/7- 'अर्चन्ति', ऋ० 5/29/12- 'अभ्यर्चन्ति', ऋ० 5/30/6- 'अर्चन्ति', ऋ० 5/31/5- 'अर्चान्', ऋ० 6/50/15- 'अभ्यर्चन्ति', ऋ० 7/23/6- 'अभ्यर्चन्ति', ऋ० 8/51/10- आनृचुः, ऋ० 8/92/19- 'अर्चन्तु', ऋ० 10/112/9- 'अर्च', यजु० 34/16- 'आर्चाम' यजु० 20/54- 'अभ्यर्चन्ति', साम० पू० 4/2/1/1, साम० उ० 7/7/4/2- 'अर्चन्ति', अथर्व० 20/12/6- 'अभ्यर्चन्ति', अथर्व० 20/119/2- 'आनृचुः', अथर्व० 20/110/1- 'अर्चन्तु', अथर्व० 13/1/33- 'अभ्यर्चन्तु' एतेषु स्थलेषु मन्त्रेषु वा 'अर्क' पदस्य निर्वचनानां स्थितिः दृढीभूताः।

यास्कृषिणा 'पपुरिः' नामकः पदः 'पिपर्ति पपुरिरिति पृणातिनिगमौ वा। प्रीणातिनिगमौ वा'- निरु० 5/24, अनया निरुक्त्या सनाथीकृतः। निरुक्तशास्त्रे निरुक्तिरियं $\sqrt{\text{पृ}}$ - पालनपूरणयोः तथा च $\sqrt{\text{पृण}}$ - प्रीणने धातुनिर्देशनपूर्वकं क्रमशः 'पृणाति', 'प्रीणाति' चैताभ्यामाख्यातपदाभ्यां प्राप्नोति। पपुरिः पदमधिकृत्येयं दिशा ऋग्वेदीय 1/46/4 ऋचः गृहीता। अस्य पदस्य मूलनिर्वचनं तस्यामेव ऋचि $\sqrt{\text{पृ}}$ - पालनपूरणयोः धातुसंवलितः 'पिपर्ति' इत्यनेनाख्यातपदेन दृश्यते 'हविषा जारो अपां पिपर्ति पपुरिर्नराः पिता कुटस्य चर्षणिः'- ऋ० 1/46/4, यद्यपि प्रोक्तऋचायां प्रतिपादिते मूलनिर्वचनेऽपि निरुक्ते स्वकीयां भिन्नां निरुक्तिं प्रस्तुयता महर्षिणा यास्केन श्लाघनीयः प्रयासः प्रस्तुतः। $\sqrt{\text{पृण}}$ -प्रीणने धातुप्रयोगपुरस्सरं संहितायां निर्वचनप्राप्तिसन्दर्भे मौलिकत्वं वर्तते, यत्र 'पृणन्त' इति व्याख्यातपदेन निरुक्तिः प्रदर्श्यते -
 उपंक्षरन्ति सिन्धवो मयोभुवं ईजानं च युक्ष्यमाणं च धेनवं।
 पृणन्तं च पपुरिं च श्रवस्यवो घृतस्य धारा उपयन्ति विश्वतः॥

ऋ० 1/125/4

अन्यत्र

इन्द्र ज्येष्ठं न आ भरँ ओजिष्ठं पपुंरि श्रवंः।

येनेमे चित्रवज्रहस्त रोदंसी ओभे सुशिष्ट प्राः॥

ऋ० 6/46/5, अथर्व० 20/80/1

अस्मिन् मन्त्रे $\sqrt{\text{प्रा}}$ - प्रपूरणे धातुप्रयोगपूर्वकं 'प्राः' इत्यनेनाख्यातपदेन 'पपुंरिः' पदस्य निरुक्तिः विद्यते, यस्याः परवर्तीसाहित्ये प्रयोगः सम्प्रत्यपि नैव दृश्यते।

"कीकटा नाम देशोऽनार्यनिवासः। कीकटाः किं कृताः किं क्रियाभिरिति प्रेप्सा वा" इतीयं निरुक्तिः 'कीकटाः' पदस्य यास्काचार्येण निरुक्तशास्त्रे- 6/35 प्रदत्ता। अस्यां निरुक्त्यां कीकट नाम अनार्यनिवासस्थानं प्रतिपादितमिति। किं कृताः> किं कृता (टा)> कीकटा। किं क्रियाभिः> किक्रिता> कीकता> कीकटा, इत्थं वर्णविकारैः कीकट पदस्य निष्पन्नता, एतस्यां प्रक्रियायां निरुक्तिगतप्रदर्शने वा किं + $\sqrt{\text{डुकृञ्}}$ - करणे मूलत्वं निगूढमिति। एवम्भूतमेकमुदाहरणं मूलरूपेण ऋग्वेदे प्राप्यते-
किं तै कृण्वन्ति कीकटेषु गावो नाशिरं दुहे न तंपन्ति घर्मम्।
आ नो भरु प्रमंगन्दस्य वेदो नैचाशाखं मंघवन्नन्धया नः॥

ऋ० 3/53/14

अत्रापि किं+ $\sqrt{\text{डुकृञ्}}$ - करणे धातुप्रयोगपुरस्सरं "किं कृण्वन्ति" आख्यातपदेन कीकटपदस्य स्पष्टं निर्वचनं दृष्टिगोचरीभूतम्, एतदेव निर्वचनं यास्काचार्येण स्वकीये निरुक्तशास्त्रे "किं कृता किं क्रियाभिश्च प्रयोगेण अन्वाख्यातमिति। ऋग्वेदभाष्यकारो वेङ्कटमाधवोऽपि "किं क्रियाभिः इति ये मन्यन्ते कीकटाः नास्तिकाः" इत्याशयं प्रस्तुवन् ऋग्वेदभाष्ये-3/53/14 निरुक्तिः प्रस्तौति। अनेन एतदाधारः भाषाविज्ञानदृष्ट्या परिपुष्टः परिलक्षितश्चापि भवति। वस्तुतः अस्याः निरुक्तेः मूलोत्सं ऋग्वेदीयास्यां ऋचि सम्यक्तया निहितम्। एवंविधा

निरुक्तीनां विद्यमानता मौलिकशेवधिः संहितासु पदे पदे निगूढा वर्तते। एतासां संहितास्थमूलनिरुक्तीनां परवर्ति-साहित्ये यथा-ब्राह्मण-आरण्यक-उपनिषदादिषु ग्रन्थेषु विकासः तथा च वेदव्याख्याशैलीरूपे स्वातन्त्र्यं भजते। परञ्चात्र निर्वचनविद्यायाः पूर्णपरिष्कृतरूपप्रदाने कृत्स्नं श्रेयसं आदिवेदभाष्यकारः प्रथितभाषाविज्ञानमार्तण्डो महर्षि यास्कः सेवते नास्त्यत्र काचिदापि विप्रतिपत्तिः। अनेनैव ऋषिणा सर्वेषां विदुषां सामान्य जनानाञ्च वेदविद्यानिमज्जने उत वा तेभ्यो वेदकुञ्जिकां प्रदाय वेदज्ञानविज्ञानक्षेत्रे मार्गप्रशस्तः कृतः। संहिताभ्यः त्वार्षप्रज्ञयाधिगत- दिव्य-निर्वचन वैज्ञानिकेन यास्काचार्येण संसारेऽस्मिन् जनेभ्यो विद्वद्भ्यश्च वेदार्थे दिव्यदृष्टिः प्रदत्ता। यद्यपि यास्केन **”समाम्नायः समाम्नातः स व्याख्यातव्यः”**- निरु० १/१ इति स्वप्रतिज्ञानुसारं अपेक्षाकृतानि न्यूनानि निर्वचनानि कृतानि, यदि निघण्टुनिर्दिष्टपदानां निरुक्तिः कृताभवति चेत् वेदविद्याज्ञानविज्ञानशेवद्यौ स्वर्णे सुगन्धिर्जगत्सौभाग्यञ्च जायेत्, तथापि यत्किञ्चिदपि प्राप्तं तदेवापारं ज्ञानभण्डारमिति। **”अर्थनित्यः परीक्षेत्”**, **”न त्वेव न निब्रूयात्”** एव महर्षेः यास्कस्य निर्वचनक्षेत्रे वेदार्थे च निर्वचनविद्याजिज्ञासूभ्यो मूलमन्त्रः खलु।”

वैदिकवाङ्मय क्षेत्रे प्रवर्तकान् प्रेरणास्पदांश्च उत्तरप्रदेशीय बुलन्दशहर जनपदस्य कर्णवासस्थ महर्षि दयानन्द स्मारक संस्थापकान् पूज्यपादगुरुवर्यान् स्व० पं० बाबूलाल दीक्षित महाभागान् श्रद्धया स्मरामि प्रणमामि च। वेदवेदाङ्गग्रन्थेषु दत्तरुचिरहं साम्प्रतं यत्किमप्यस्मि तत्सर्वं पूज्यगुरोः प्रसाद एव। आपञ्चदशवर्षेभ्यः निर्वचनज्ञानसागरे गभीरतया निमज्जनाय प्रयासमात्रं विधत्तं मया। मदीयामस्यां प्रयासयात्रायामार्षप्रति-भाप्रतिभावित सामवेदभाष्यकाराः पूर्व उपकुलपतिपदमलङ्काराण आचार्य रामनाथ वेदालङ्कारमहाभागाः प्रत्यक्षाप्रत्यक्षतः सत्प्रेरणाभिराशीर्वचोभिश्च मे विद्यावीथयः प्रशस्तीकृतवन्तः एवञ्च पूर्वप्रकाशितस्य **”दयानन्दनिरुक्ति -व्युत्पत्तिकोषः”** इत्यस्य ग्रन्थस्य वैदुष्ययुतं

‘ब्राह्मीयं’ विलिख्य पूज्याचार्यप्रवरैः ऋणीकृतोऽहम् ।

समये-समये विषयगताः याः याः बाधाः प्रकटीभूताः ताः सर्वाः निराकृताः विद्वद्भिः आचार्यैः ज्येष्ठभ्रातृप्रवरैर्मित्रैश्च । तेषु गुरुवर्येषु विद्वत्सु स्वनामधन्याः प्रो० सत्यव्रतशास्त्रिणः, पूर्व कुलपति-जगन्नाथ संस्कृत विश्वविद्यालयः पुरी, अन्ताराष्ट्रीय प्रथितकीर्त्तयः लालबहादुर शास्त्रि विद्यापीठे कुलपतिपदविभूषिताः प्रो० वाचस्पति उपाध्याय महाभागाः प्रो० ओ३म् प्रकाश पाण्डेयमहोदयाः सचिवः, सान्दीपनि वेद विद्या प्रतिष्ठान उज्जैन, हरिद्वारस्थ गुरुकुल काङ्गड़ी विश्वविद्यालयीयाः कुलपतिपदे सुशोभिताः प्रो० स्वतन्त्रकुमारमहाभागाः, पूर्व प्रो० भारतभूषण विद्यालङ्कार महोदयाः, संस्कृतसाहित्यविद्वद्भौरेयाः प्रो० वेदप्रकाश शास्त्रिण आचार्योपकुलपतयश्च, वेद एवं संस्कृतसाहित्यमनीषी परञ्च हिन्दीसाहित्यशिखरे विराजमानाः पूर्व हिन्दीविभागाध्यक्षपदविभूषिताः पण्डितशिरोमणि-प्रो० विष्णुदत्तराकेशमहाभागाः, स्नेहप्रदातारः सुमधुरव्याख्यातारो वेदसंस्कृतविद्वद्वरेण्याः प्राच्यविद्यासङ्कायाध्यक्ष-पदेविराजमानाः ज्येष्ठभ्रातृप्रवराः प्रो० महावीर अग्रवालमहोदयाः । एतान् सर्वान् साभारयुतान् वचांसि प्रस्तूय सुतराम श्रद्धया स्मरामि नौमि च । विश्वविद्यालय अनुदान आयोग द्वारा प्रदत्त बृहद्शोधयोजनाऽन्तर्गते “वेदभाष्यम् निरुक्ति- व्युत्पत्तीय बृहत्कोषः” इत्यस्यां मदीय प्रधानगवेषकत्वे संचालितायां योजनायां योजनाशोधसहायकः प्रियः प्रदीपः एवं सेवकः प्रिय ब्र० योगेन्द्रः, एताभ्यां शोध योजनाकार्यालयसहायकाभ्यां मे शुभाशंसाः आशीर्वचांसि सर्वदा ।

ऋग्-यजु-साम-अथर्वसंहितासूपलब्धापौरुषेय- निरुक्तीनामेकत्र सङ्कलनं विधायाकारदिक्रमेण “सांहितेय निरुक्तिकोषः” नाम्ना ग्रन्थो निरमायि मया । संहितासु सपरिश्रममविधायास्मिन् ग्रन्थे प्रायशः प्रत्येकस्य पदस्य धातु-आख्यात-व्याख्यात पदनिर्देशपूर्वकं नैकाः निरुक्तयः मिलिष्यन्त्यनेन दृढं विश्वसिम्यहं यदनेन सांहितेय निरुक्तिकोषेण सर्वे

ग्रहीतलाभाः विदितवेदितव्याः अधिगतयाथातथ्याः सुज्ञाः विज्ञाश्च भविष्यन्ति।

अन्ते च प्राच्य-अर्वाच्य-साक्षात्कृतधर्म-असाक्षात्कृतधर्म ऋषि-मनीषि-लेखक-विद्वद्गणां परोक्षापरोक्ष सहयोगिनाञ्च कृतीन् विचारान् दिशानिर्देशान् चाधिगम्योपकृतोऽस्मि। तेभ्यः सर्वेभ्यः औपचारिकसूत्र-निबद्धोऽहं कृतज्ञतां ज्ञापयन् आर्यावर्तीयसमृद्धपरम्परां श्रद्धयाऽनुसरामि, तथा च विनम्रभावोभूय स्वकीयां भावनां व्याहरामि यदहन्तु तान् वानरान् सदृशो, यैः बृहत् समुद्रं यद्यपि लङ्घितं किन्तु सामुद्रिकगाम्भीर्यं मापितुं तेऽसमर्था एवाभूवन्। एवं हि मया तु तस्य परात्परनिगूढ-निर्वचन-ज्ञानसिन्धोः जानदघ्न, स्तनदघ्न उत वा आस्यदघ्नपर्यन्तं स्नातम्। आपाताल निमग्नपीवरतनुविदुषां श्रीचरणेषु स्वाल्पज्ञत्ववशीभूतत्रुटि-निवारणाय समाधानापेक्षया कस्यचिद् विदुषः शब्दान् स्मरन् भूयोभूयः प्रार्थये-

अब्धिलङ्घित एव वानरभटैः किन्त्वस्य गम्भीरताम्।

आपातालनिमग्नपीवरतनुः जानाति मन्थाचलः॥

23 फरवरी 2005

रूपकिशोरः शास्त्री

॥ ओ३म् ॥

अथ सांहितेय निरुक्तिकोषः

अक्तुः

समिध्यमानः प्रथमानु धर्मा समक्तुभिरज्यते विश्ववारः ।
शोचिष्केशो घृतनिर्णिक्पावकः सुयज्ञो अग्निर्यजथाय देवान् ॥

ऋ० ३/१७/१

आख्यातपद-अज्यते, धातु- √ अज्जु-व्यक्तिप्रक्षणकान्तिगतिषु
इन्द्राविष्णु मदपती मदानामा सोमं यातुं द्रविणो दधाना ।
सं वामज्जन्तुक्तुभिर्मतीनां सं स्तोमांसः शस्यमानास उक्थैः ॥

ऋ० ६/६६/३

आ०प०-अज्जन्तु, √ अज्जु-व्यक्तिप्रक्षणकान्तिगतिषु
व्यज्जते दिवो अन्तैष्वक्तून्विशो न युक्ता उषसो यतन्ते ।
सं ते गावस्तम आ वर्तयन्ति ज्योतिर्यच्छन्ति सवितेवं बाहू ॥

ऋ० ७/७६/२

आ०प०-व्यज्जते, √ अज्जु-व्यक्तिप्रक्षणकान्तिगतिषु
स पंवस्व मदिन्तमः गोभिरज्जानो अक्तुभिः ।
इन्द्रविन्द्राय पीतयै ॥ ऋ० १/५०/५, साम०३०, ६/५/५/५ [१२०६]

आ०प० - अज्जानः, √ अज्जु-व्यक्तिप्रक्षणकान्तिगतिषु
अपेत वीत वि चं सर्पतातोऽस्मा एतं पितरो लोकमक्रन् ।
अहौभिरद्विरक्तुभिर्व्यक्तं यमो दंदात्यवसानमस्मै ॥

ऋ० १०/१४/६

आ०प० - व्यक्तं, √ अज्जु- व्यक्तिप्रक्षणकान्तिगतिषु

अक्षरं

तस्याः समुद्रा अधि वि क्षरन्ति तेन जीवन्ति प्रदिशश्चतस्रः ।
ततः क्षरत्यक्षरं तद्विश्वमुप जीवति ॥

ऋ० १/१६४/४२

आ०प० क्षरति, क्षर-सञ्चलने

एकंपदी द्विपदी सा चतुष्पद्यष्टापदी नवंपदी बभ्रुवुषी।
सहस्राक्षरा भुवनस्य पङ्क्तिस्तस्याः समुद्रा अधि वि क्षरन्ति॥

अथर्व० १३/१/४२

आ०प०-क्षरन्ति, $\sqrt{\text{क्षर-सञ्चलने}}$

अक्षि :-

शतं मेषान्वृक्यै चक्षदानमृज्जाश्वं तं पितान्धं चंकार।
तस्मां अक्षी नासत्या विचक्ष आधत्तं दत्ता भिषजावनर्तन्॥

ऋ० १/११६/१६

शा०प० - विचक्षै, $\sqrt{\text{चक्ष-दर्शने}}$

शतं चक्षाणो अक्षभिर्देवो वनैषु तुर्वाणिः।
सदो दधान उपरेषु सानुष्वग्निः परेषु सानुषु॥

ऋ० १/१२८/३

व्या०प०-चक्षाणः, $\sqrt{\text{चक्ष-दर्शने}}$

अग्निः

अग्निनां तुर्वशं यदुं परावतं उग्रादैव हवामहे।
अग्निर्नयन्नवंवास्त्वं बृहद्रथं तुर्वीतिं दस्यवे सह॥

ऋ० १/३६/१८

आ०प०-नयन्, $\sqrt{\text{णीज्-प्रापणे}}$

उत नः सुद्योत्मा जी राश्वो होता मन्द्रः शृणवच्चन्द्ररथः।
स नो नेषन्नेषतमैरमूरोऽग्निर्वामं सुवितं वस्यो अच्छ॥

ऋ० १/१४१/१२

आ०प०-नेषत्, $\sqrt{\text{णीज्-प्रापणे}}$

न यो वराय मरुतामिव स्वनः सेनैव सृष्टा दिव्या यथाशनिः।
अग्निर्जम्भौस्तिगितैरंति भवति योधो न शत्रूत्स बना न्युञ्जते॥

ऋ० १/१४३/५

आ०प०-अति, $\sqrt{\text{अद्-भक्षणे}}$

ससृवांसमिव त्मनाग्निमित्था तिरोहितम्।

ऐनं नयन्मातरिश्वां परावतौ देवेभ्यो मथितं परि ।।

ऋ० ३/६/५

आ०प०-नयन्, √ णीञ्-प्रापणे

स तु नो अग्निर्नयतु प्रजानन्नच्छा रत्नं देवभक्तं यदस्य ।
धिया यद्विश्वे अमृता अकृण्वन्द्यौषिता जनिता सत्यमुक्षन् ।।

ऋ० ४/१/१०

आ० प० - नयतु, √ णीञ्-प्रापणे

अग्निर्होता नो अध्वरे वाजी सन्परिणीयते ।

देवो देवेषु यज्ञियः ।।

ऋ० ४/१५/१

आ०प०-परि+णीयते, √ णीञ्-प्रापणे

अग्ने नयं सुपथां राये अस्मान्विश्वानि देव वयुनानि विद्वान् ।
युयोध्यस्मज्जुहुराणमेनो भूर्यिष्ठां ते नम उक्तिं विधेम ।।

ऋ० १/१८६/१, यजु० ५/३६, ७/४३, ४०/१६

आ०प०-नय, √ णीञ्-प्रापणे

अज्जन्ति यं प्रथयन्तो न विप्रो वपावन्तं नाग्निना तर्पन्तः ।
पितुर्न पुत्र उपसि प्रेष्ठ आ धर्मो अग्निमृतयन्सन्सादि ।।

ऋ० ५/४३/७

आ०प०-अज्जन्ति, √ अज्जु-व्यक्तिप्रक्षणकान्तिगतिषु

आ सूर्यो न भानुमद्भिरर्केरग्नौ ततन्थ रोदसी वि भासा ।
चित्रो नयत्परि तमांस्यक्तः शोचिषा पत्मन्नौशिजो न दीयन् ।।

ऋ० ६/४/६

आ०प०-नयत्, √ णीञ्-प्रापणे

अग्ने विश्वेभिः स्वनीक देवैरुणीवन्तं प्रथमः सीद योनिम् ।
कुलायिनं घृतवन्तं सवित्रे यज्ञं नय यजमानाय साधु ।।

ऋ० ६/१५/१६

आ०प०-नय, णीञ्-प्रापणे

आ पुत्रासो न मातरं विभृत्राः सानौ देवासौ बर्हिषः सदन्तु ।

आ विश्वाचीं विदध्यामनक्त्वग्ने मा नो देवताता मृधस्कः ।

ऋ० ७/४३/३

आ०प०-अनक्तु, √ अञ्जु-व्यक्तिप्रक्षणकान्तिगतिषु
अग्निमस्तोष्युग्मियमग्निमीळा युजध्वै ।

अग्निर्देवाँ अनक्तु न उभे हि विदधै कविरन्तश्चरति
दुत्यं नभन्तामन्युके समे ॥

ऋ० ८/३६/९

आ०प०-अनक्तु, √ अञ्जु-व्यक्तिप्रक्षणकान्तिगतिषु
यं त्रायध्वं इदमिदं देवासो य च नयथ ।
तस्मा अग्ने वरुण मित्रायैमन्मरुतः शर्म यच्छत ॥

ऋ० ७/५६/९

आ०प०-नयथ, √ णीज्-प्रापणे
अग्न आ याह्यग्निभिर्होतारं त्वा वृणीमहे ।
आ त्वामनक्तु प्रयता हविष्मती यजिष्ठं बहिरासदे ॥

ऋ० ८/६०/९

आ०प०-अनक्तु, √ अञ्जु-व्यक्तिप्रक्षणकान्तिगतिषु
वेद्या वेदिः समाप्यते बर्हिषा बहिरिन्द्रियम् ।
यूपेन यूप आप्यते प्रणीतो अग्निरग्निना ॥

यजु० १६/१७

आ०प०-प्रणीतः, √ णीज्-प्रापणे
वर्धसा मां समनक्त्वग्निर्मेधा मे विष्णुर्न्यऽनक्त्वासन् ।
रयिं मे विश्वे नि यच्छन्तु देवाः स्योना मापः पवनैः पुनन्तु ॥

अथर्व० १८/३/११

आ०प०-समनक्तु, √ अञ्जु-व्यक्तिप्रक्षणकान्तिगतिषु
जुषाणो अङ्गिरस्तमेमा हव्यान्यानुषक् ।
अग्नै यज्ञं नय ऋतुथा ॥

ऋ० ८/४४/८

आ०प०-नय, √ णीज्-प्रापणे
यदग्निरापो अदहत् प्रविशम यत्राकृण्वन् धर्मघृतो नमासि ।
तत्र व आहुः परम जुनित्रं स नः संविद्वान् परि वृङ्घि तक्मन् ॥

अथर्व १/२५/१

आ०प०- अदहत्-√ दह्-भस्मीकरणे

इममग्न् आयुषे वर्चसे नम प्रियं रेतौ वरुण मित्र राजन्।
मातेवास्मा अदिते शर्म यच्छ विश्वे देवा जरदष्टिर्य थासत्॥

अथर्व २/२८/५

आ०प०- नय, √ णीज्-प्रापणे

अग्निर्नः शत्रून् प्रत्येतु विद्वान् प्रतिदहन्नभिः शस्तिमरातिम्।
स सेनां मोहयतु परेषां निहस्तांश्च कृणवज्जातवेदाः॥

अथर्व ३/१/१

आ०प० प्रतिदहन्, प्रति+√ दह्-भस्मीकरणे,

आ०प० प्रत्येतु, प्रति+√ इण्-गतौ

युयमुग्रा मरुत ईदृशे स्थाभि प्रेत मृणत सहध्वम्।
अमीमृणन् वसवो नाथिता इमे अग्निर्ह्येषां दूतः प्रत्येतु विद्वान्॥

अथर्व ३/१/२

आ०प० प्रत्येतु, प्रति+√ इण्-गतौ

अमित्रसेनां मधवन्नस्माज्छत्रयतीमभि।
युवं तानिन्द्र वृत्रहन्नग्निश्च दहतं प्रति॥

अथर्व ३/१/३

आ०प०- दहतम्, √ दह्-भस्मीकरणे

इन्द्रः सेनां मोहयतु मरुतां धन्त्वोजसा।
चक्षुष्यग्निरा दतां पुनरेतु पराजिता॥

अथर्व ३/१/६

आ०प० एतु, √ इण्-गतौ

अग्निर्नो दूतः प्रत्येतु विद्वान् प्रतिदहन्नभिः शस्तिमरातिम्।
स चित्तनि मोहयतु परेषां निहस्तांश्च कृणवज्जातवेदाः॥

अथर्व ३/२/१

आ०प०- प्रत्येतु, प्रति+√ इण्-गतौ

आ०प०- प्रतिदहन्, प्रति+√ दह्-भस्मीकरणे

अचिक्रदत स्वया इह भुवदग्ने व्यऽचस्व रोदसी उरुची।

युञ्जन्तुं त्वा मरुतो विश्ववेदस आमुं नय नमसा शतहव्यम् ॥

अथर्व० ३/३/१

आ०प०- नय, णीञ्-प्रापणे

निर्वै क्षत्रं नयति हन्ति वर्चोऽग्निरिवारब्धो वि दुनोति सर्वम् ॥

यो ब्राह्मणं मन्यते अन्नमेव रस विषस्यं पिबति तैमातस्यं ॥

अथर्व० ५/१८/४

आ०प०-नयति, णीञ्-प्रापणे

अग्नेरिवास्य दहत एति शुष्मिणं मत्तो विलपन्नपायति ॥

अन्यमस्मदिच्छतु कं चिद्व्रतस्तत्पुर्वधाय नमो अस्तु तत्कमनै ॥

अथर्व० ६/२०/१

आ०पव-दहत, दह- भस्मीकरणे

अन्तर्दावे जुहुता स्वेतद यातुधानक्षयणं घृतेन ॥

आराद् रक्षांसि प्रतिं दह त्वमग्ने न नो गृहाणामुपं तीतपासि ॥

अथर्व० ६/३२/१

आ०प०- प्रतिदह, प्रति+ दह- भस्मीकरणे

परिं णो वृङ्घि शपथ ह्रदमग्निरिवा दहन् ॥

शप्तारमत्रं नो जहि दिवो वृक्षमिवाशनिः ॥

अथर्व० ६/३६/२

आ०प०- दहन्, दह- भस्मीरणे

अग्नेरिवास्य दहतो दावस्य दहतः पृथक् ॥

एतामेतस्येष्यामुदनाग्निमिव शमय ॥

अथर्व० ७/४५/२

आ०प० दहतः दह- भस्मीकरणे

यदन्तरा द्यावापृथिवी अग्निरैत् प्रदहन् विश्वदाव्यऽः ॥

यत्रातिष्ठन्नेकपत्नीः पास्तात् क्वेऽवासीन्मातरिश्वा तदानीम् ॥

अथर्व० १०/८/३६

आ०प०-प्रदहन्, प्र+दह-भस्मीकरणे

यत्रं ब्रह्मविदो यान्ति दीक्षया तपसा सह ॥

अग्निर्मा तत्रं नयत्वग्निर्मेधा दधातु मे ॥ अग्नये स्वाहा ॥

अथर्व १६/४३/१

आ०प०- नमतु, गीञ्-प्रापणे

अच्युतं

यो नन्त्वा न्यानं नून्योर्जसो तादर्दर्मन्युना शम्बराणि वि।

प्राच्यावयदच्युता ब्रह्मणस्पतिरा चाविंशद्वसुमन्तं वि पर्वतम्॥

ऋ० २/२४/२

आ०प०-प्राच्यावयत्, √ च्युङ्-गतौ

त्वं हि ष्मां च्यावयन्नच्युतान्येकौ वृत्रा चरंसि जिघ्रमानः।

त्वं द्यावापृथिवी पर्वतासोऽनु ब्रताय निर्मितेव तस्थुः॥

ऋ० ३/३०/४

आ०प०-च्यावयन्, √ च्युङ्-गतौ

त्वाद्भियेन्द्र पार्थिवानि विश्वाच्युता चिच्छ्यावयन्ते रजांसि।

द्यावाक्षामा पर्वतासो वनानि विश्वं दृळ्हं भयते अज्मन्ना तै॥

ऋ० ६/३१/२

आ०प० - च्यावयन्ते, √ च्युङ्-गतौ

अजः

अजो ह्यग्नेरजनिष्ट शोकात्सो अपश्यज्जनितारमग्रै।

तेन देवा देवतामग्रं आयन् तेन रोहान् रुरुहुर्मध्यासः॥

यजु० १३/५१, अथर्व ४/१४/१

आ०प०-अजानिष्ट, √ जनि-प्रादुर्भावे

अजुर्यः

यः सुनीथो दंदाशुर्षेऽजुर्यो जरयन्तरिम्।

चारुप्रतीक आहुतः॥

ऋ० २/८/२

व्या०प० - जरयन्, √ जृ-वयोहानौ

प्र वः सुतां ज्येष्ठतमाय सुष्टुतिमृगार्विं व समिधाने हविर्भरे।

इन्द्रमजुर्यं जरयन्तमुक्षितं सनाद्युवानमवसे हवामहे॥

ऋ० २/१६/१

व्या०प०-जरयन्तम्, √ जृ-वयोहानौ

अज्जान्

व्यक्तून्नुद्रा व्यहानि शिक्कसो व्यन्तरिक्षं वि रजांसि धूतयः।
वि यदज्जा अजंथ नावं ई यथा वि दुर्गाणि मरुतो नाहं रिष्यथ॥

ऋ ५/५४/४

आ०प०-अजथ, √ अज-गतिक्षेपणयोः (अज्जाः इति क्षिप्रनाम। निघण्टु २/१५)

अज्जिः

चित्रैरज्जिभिर्वपुषे व्यज्जते वक्षःसु रुक्मां अधिं येतिरे शुभे।
अंसेष्वेषां नि मिमृक्षुर्ऋष्टयः साकं जंजिरे स्वधयां दिवो नरः॥

ऋ १/६४/४

आ०प०-अज्जते, √ अज्जु-व्यक्तिप्रक्षणकान्तिगतिषु
स्वसा स्वस्त्रे ज्यायंस्यै योनिमारैर्गपैत्यस्याः प्रतिचक्ष्यैव।
व्यच्छन्तीं रश्मिभिः सूर्यस्याज्ज्यङ्कते समनगा इव वाः॥

ऋ १/१२४/८

आ०प०-अज्जते, √ अज्जु-व्यक्तिप्रक्षणकान्तिगतिषु
कन्यां इव बहुतमेतवा उ अज्ज्यंज्जाना अभि चांकशीमि।
यत्र सोमः सुयते यत्र युज्ञो घृतस्य धारां अभि तत्पवन्ते॥

ऋ ४/५८/६, यजु० १७/६७

आ०प०-अज्जाना, √ अज्जु-व्यक्तिप्रक्षणकान्तिगतिषु
नैतावदन्ये मरुतो यथेमे भ्राजन्ते रुक्मैरायुधैस्तनूभिः।
आ रोदसी विश्वपिशः पिशाना समानमज्ज्यजते शुभे कम्॥

ऋ ७/५७/३

आ०प०-अज्जते, √ अज्जु-व्यक्तिप्रक्षणकान्तिगतिषु
बभ्रुरेको विषुणः सुनरो युवाज्ज्यङ्क्ते हिरण्ययम्॥

ऋ ८/२६/१

आ०प० अज्जते, √ अज्जु-व्यक्तिप्रक्षणकान्तिगतिषु

अतिथिः

७२:५

अग्नेस्तनूरसि विष्णवे त्वा सोमस्य तनूरसि
विष्णवे त्वातिथेरातिथ्यमसि विष्णवे त्वा श्येनाय
त्वा सोमभृते विष्णवे त्वाग्नये त्वा रायस्पोषदे विष्णवे त्वा ॥

यजु० ५/१

व्या०प० आतिथ्यम्, $\sqrt{\text{अत-सातत्यगमने}}$

अद्रि :

स सुष्टुभा स स्तुभा सप्त विप्रैः स्वरेणाद्रिं स्वयोर्येनवंग्वै।
सरण्युभिः फलिगमिन्द्र शक्र बलं रवेण दरयो दशंग्वैः ॥

ऋ० १/६२/२

आ०प०-दरयः, $\sqrt{\text{द-विदारणे}}$

ते मर्मजत ददृवांसो अद्रिं तदेषामन्ये अभितो वि वौचन्।
पश्वयन्त्रासो अभि कारमर्चन्विदन्त ज्योतिश्चकृपन्तं धीभिः ॥

ऋ० ४/१/१४

व्या०प०-ददृवांसः, $\sqrt{\text{द-विदारणे}}$

अपो यदद्रिं पुरुहूत ददर्वाविर्भुवत्सरमा पूर्वं ते।
स नो नेता वाजमा दर्षि भूरि गोत्रा रुजन्नङ्गिरोभिर्गणानः ॥

ऋ० ४/१६/८

आ०प०-दर्दः, दर्षि, $\sqrt{\text{द-विदारणे}}$

अभि प्र दद्वर्जनयो न गर्भं रथां इव प्र ययुः साकमद्रयः।
अतर्पयो विसृत उब्ज ऊर्मिन्त्वं वृतां अरिणा इन्द्र सिन्धून् ॥

ऋ० ४/१६/५

आ०प०-दद्वः, $\sqrt{\text{द्रा-कुत्सायां गतो}}$

यत्ते दित्सु प्रराध्यं मनो अस्ति श्रुतं बृहत्।
तेन दृढहा चिद द्रिव आ वाजं दर्षि सातये ॥

ऋ० ५/३६/३

आ०प०-आ+दर्षि, $\sqrt{\text{द-विदारणे}}$

यत्ते दिक्षु प्रराध्यं मनो अस्ति श्रुतं बृहत्।
तेन दृढा चिदद्रिव आ वाजं दर्षि सातये ॥

साम०३० ८/६/४/१४(११७४)

आ०प०-आ+दर्षि, √ दृ-विदारणे

प्रावाणो न सूरयः सिन्धुमातर आदर्दिरासो अद्रयो न विश्वहा ।
शिशूला न क्रीळयः सुमातरौ महाग्रामो न यामन्नुत त्विषा ॥

ऋ० १०/७८/६

आ०प०-आदर्दिः, दृ-विदारणे

अधिराज

इन्द्रो जयाति न परां जयाता अधिराजो राजंसु राजयातै ।
चर्कृत्य ईड्यो वन्द्यश्चोपसद्यो नमस्योऽभवेह ॥

अथर्व० ६/६८/१

आ०प०-राजयातै, अधि √ राजृ-दीप्तौ

अधिवक्ता

अध्यवोचदधिवक्ता प्रथमो दैव्यो भिषक् ।
अहीश्च सर्वाञ्जम्भयन्त्सर्वाश्च यातुधान्योऽधराचीः परां सुवं ॥

यजु० १६/५

आ०प०-अध्यवोचत्, अधि √ वच्-परिभाषणे

अनड्वान्

समिन्द्रेरय गामनड्वहं य आवहदुशीनराण्या अनः ।

भरतामप यद्रपो द्यौः पृथिवि क्षमा रपो मो षु ते किं

चनाममत् ॥

ऋ० १०/५६/१०

आ०प०-आवहत् √ वह-प्रापणे

आ ब्रह्मन् ब्राह्मणो ब्रह्मवर्चसी जायतामाराष्ट्रे राजन्यः

शूरं इष्व्योऽतिव्याधी महारथो जायतां दोग्धी

धेनुर्वोढानड्वानाशुः सप्तिः पुरन्धिर्योषां जिष्णु रथेष्ठाः सभेयो

युवास्य यजमानस्य वीरो जायतां निकामे निकामे नः पुर्जन्यो

वर्षतु फलवत्यो न ओषधयः पच्यन्तां योगक्षेमो नः कल्पताम् ॥

यजु० २२/२२

व्या०प०- बोढा, अनस्+ √ वह-प्रापणे

अनुद्वाहं प्लवमन्वारंभध्वं स वो निर्वक्षद् दुरितादवद्यात् ।

आ रौहत सवितुर्नावमेतां षडिभरुर्वीभिरमतिं तरेम ॥

अथर्व० १२/२/४८

आ०प०-निर्वक्षत्, √ वह-प्रापणे

अनुमतिः

अन्विदनुमते त्वं मन्यासै शं चं नस्कृधि ।

क्रत्वे दक्षाय नो हि नु प्र ण आयुंश्षि तारिषः ॥

यजु० ३४/८

आ०प०-अनुमन्यासै, अनु+ √ मन-ज्ञाने

अनुं नोऽद्यानुमतिर्यज्ञन्देवेषु मन्यताम् ।

अग्निश्चहव्यवाहनो भवतं दाशुषे मयः ॥

यजु० ३४/६

आ०प०-अनुमन्यताम्, अनु+ √ मन-ज्ञाने

अनुमतेऽन्विदं मन्यस्वाकृते समिदं नमः ।

देवाः प्र हिणुत स्मरमसौ मामनुं शोचतु ॥

अथर्व० ६/१३१/२

आ०प०-अनुमन्यस्व, अनु √ मन-ज्ञाने

अन्वद्य नोऽनुमतिर्यज्ञं देवेषु मन्यताम् ।

अग्निश्च हव्यवाहनो भवतां दाशुषे मम ॥

अथर्व० ७/२०/१

आ०प०-अनुमन्यताम्, अनु √ मन-ज्ञाने

अन्विदनुमते त्वं मंससे शं चं नस्कृधि ।

जुषस्वं हव्यमाहुतं प्रजां देवि ररास्व नः ॥

अथर्व० ७/२०/२

आ०प०-अनुमंससे, अनु √ मन-ज्ञाने

यत्ते नाम सुहवं सुप्रणीतेऽनुमते अनुमतं सुदानुं ।

ते नां नो यज्ञं पिपृहि विश्ववारे रयिं नो धेहि सुभगे सुवीरम् ॥

अथर्व० ७/२०/४

आ०प०-अनुमतं, अनु+ √ मन-ज्ञाने

अनुमतिः सर्वमिदं बभूव यत् तिष्ठति चरति यदु च विश्वमेजति ।
तस्यास्ते देवि सुमतौ स्यामानुमते अनु हि मंससे नः ॥

अथर्व० ७/२०/६

आ०प०-अनुमंससे, अनु+ √ मन-ज्ञाने

अनुमन्यमानः

अनुमन्यतामनुमन्यमानः प्रजावन्तं रयिमक्षीयमाणम् ।
तस्य वयं हेडसि मापि भूम सुमृडीके अस्य सुमतौ स्याम ॥

अथर्व० ७/२०/३

आ०प०-अनुमन्यताम्, √ मन-ज्ञाने

अन्नं

स्व आ दमै सुदुघा यस्य धेनुः स्वधां पीपाय सुध्वन्नमति ।
सो अपां नपादूर्जयन्न्प्स्वन्तर्वसुदेयाय विधत्ते वि भाति ॥

ऋ० २/३५/७

आ०प०-अति, √ अद्-भक्षणे

नितिक्त्ति यो वारुणमन्नमति वायुर्न राष्ट्रयत्यैत्यक्तून ।
तुयामि यस्तं आदिशामरातीरत्यो न हुतः पतंतः परिहुत् ॥

ऋ० ६/४/५

आ०पा०-अति, √ अद्-भक्षणे

वसंवस्त्वाञ्जन्तु गायत्रेण छन्दसा रुद्रास्त्वाञ्जन्तु
त्रैष्टुभेन छन्दसादित्यास्त्वाञ्जन्तु जागतेन छन्दसा ।
भूर्भुवः स्वर्लाजीञ्छाचीञ्चन्यव्ये गव्यं एतदन्नमत्त
देवा एतदन्नमद्धि प्रजायते ॥

यजु० २३/८

आ०प०-अत्त, अद्धि, √ अद्-भक्षणे

मया सो अन्नमत्ति यो विपश्यति यः प्राणिंति य ईं शृणोत्युक्तम् ।
अमन्तवो मां त उप क्षियन्ति श्रुधि श्रुत श्रद्धिवं तै वदामि ॥

ऋ० १०/१२५/४

आ०प०-अत्ति, √ अद्-भक्षणे/आ०प०-प्राणिंति, अनुप्राणने

अहमस्मि प्रथमजा ऋतस्य पूर्वं देवेभ्यो अमृतस्य नाम ।

यो मा ददाति स इदेवमावदहमन्नमन्नमदन्तमद्भिः ।।

साम०पू० ६/१/६/६ [५६४]

आ०प०-अदि, √ अद्-भक्षणे

यत्तं देवी निर्ऋतिराबन्ध दामं ग्रीवास्वंविमोक्षं यत् ।

यत्ते विष्याम्यायुषे वर्चसे बलायादोमदमन्नमद्भिः प्रसूतः ।।

अथर्व० ६/६३/१

आ०प०-अद्धि, √ अद्-भक्षणे

यदन्नमद्भिः बहुधा विरूपं हिरण्यमश्वमुत गामजामविम् ।

यदेव किञ्चं प्रतिजग्रहाहमग्निष्टद्धोता सुहुतं कृणोतु ।।

अथर्व० ६/७१/१

आ०प०-अदि, √ अद्-भक्षणे

यदन्नमद्भिः बहुधा विरूपं हिरण्यमश्वमुत गामजामविम् ।

यदेव किञ्चं प्रतिजग्रहाहमग्निष्टद्धोता सुहुतं कृणोतु ।।

अथर्व० ६/७१/१

आ०प०-अद्भि, √ अद्-भक्षणे

यदन्नमद्भ्यचनृतेन देवा दास्यन्नदास्यन्नुत संगृणामि ।

वैश्वानरस्यं महतो मंहिम्ना शिवं मह्यं मधुमदस्त्वनम् ।।

अथर्व० ६/७१/३

आ०प०-अदि, √ अद्-भक्षणे

मनसान्नादेनन्नमत्ति य एवं वेद ।

अथर्व० १५/१४/२

आ०प० - अत्ति, √ अद्-भक्षणे ।

बलेनान्नादेनान्नमत्ति य एवं वेद ।।

अथर्व० १५/१४/४

आ.प.-अत्ति, √ अद्-भक्षणे

अद्विरन्नादीभिरन्नमत्ति य एवं वेद ।।

अथर्व० १५/१४/६

आ.प.-अत्ति अद्-भक्षणे

आहुत्यान्नाद्यान्नमत्ति य एवं वेद ।।

अथर्व० १५/१४/८

आ.प.अत्ति, अद्-भक्षणे

विराजान्नाद्यान्नमत्ति य एवं वेद ।।

अथर्व० १५/१४/१०

आ.प.अत्ति, √ अद्-भक्षणे
ओषधीभिन्नदीभिन्नमत्ति य एवं वेद॥ अथर्व० १५/१४/१२

आ.प.-अत्ति, √ अद्-भक्षणे
स्वधाकारेणान्नादेनान्नमत्ति य एवं वेद॥ अथर्व० १५/१४/१४

आ.प. अत्ति, √ अद्-भक्षणे
स्वाहाकारेणान्नादेनान्नमत्ति य एवं वेद॥ अथर्व० १५/१४/१६

आ.प. अत्ति, √ अद्-भक्षणे
वषट्कारेणान्नादेनान्नमत्ति य एवं वेद॥ अथर्व० १५/१४/१८

आ.प. अत्ति, √ अद्-भक्षणे
मन्युनान्नादेनान्नमत्ति य एवं वेद॥ अथर्व० १५/१४/२०

आ०प०-अत्ति, √ अद्-भक्षणे
प्राणेनान्नादेनान्नमत्ति य एवं वेद॥ अथर्व० १५/१४/२२

आ०प०-अत्ति, √ अद् भक्षणे
ब्रह्मणान्नादेनान्नमत्ति य एवं वेद॥ अथर्व० १५/१४/२४

आ०प०-अत्ति, √ अद्-भक्षणे

अपामार्गः

क्षुधामारं तृष्णामारमगोतामनपत्यताम्।

अपामार्ग त्वया वयं सर्वं तदपं मृज्महे॥ अथर्व० ४/१७/६

आ०प०-अपमृज्महे, अप+√ मृजुष्-शुद्धौ

तृष्णामारं क्षुधामारमथौ अक्षपराजयम्।

अपामार्ग त्वया वयं सर्वं तदपं मृज्महे॥ अथर्व० ४/१७/७

आ०प० अपमृज्महे, अप+मृजुष्-शुद्धौ

अपामार्ग ओषधीनां सर्वासामेक इद् वशी।

तेन ते मृज्म आस्थितमथ त्वमगदश्चर॥ अथर्व० ४/१७/८

आ०प०-मृज्म, √ मृजुष्-शुद्धौ

अपामार्गोऽपं मार्ष्टु क्षेत्रियं शपयंश्च यः।

अपाहं यातुधानीरप सर्वा अराय्यः॥ अथर्व० ४/१८/७

आ०प०-अपमार्ष्ट, अप+√ मृजुष्-शुद्धौ

अपमृज्यं यातुधानानपु सर्वा अराय्यः ।

अपांमार्गं त्वया वयं सर्वं तदपं मृज्महे ॥

अथर्व० ४/१८/८

आ०प-अपमृज्महे, अप+√ मृजुष्-शुद्धौ

यददुष्कृतं यच्छमलं यद् वो चेरिम पापयां ।

त्वया तद् विश्वतो मुखापांमार्गापं मृज्महे ॥

अथर्व० ७/६५/२

आ०प०-अपमृज्महे, अप+√ मृजुष्-शुद्धौ

श्यावदंता कुन्खिनां वण्डेन यत्सहासिम ।

अपांमार्गं त्वया वयं सर्वं तदपं मृज्महे ॥

अथर्व० ७/६५/३

आ०प० - अपमृज्महे, अप+√ मृजुष्-शुद्धौ

अभंक्त

यस्मै धायुरदंथा मर्त्यायभंक्तं चिद्धजते गेह्यं सः ।

भद्रा तं इन्द्र सुमतिर्धृताचीं सहस्रदाना पुरुहूत रातिः ॥

ऋ० ३/३०/७

आ०प०-भजते, √ भज-सेवायाम्

अभिख्या नो मघवन्नार्धमानान्त्सखं बोधि वंसुपते सखीनाम् ।

रणंकृधि रणकृत्सत्य शुष्माभंक्ते चिदा भंजा राये अस्मान् ॥

ऋ० १०/११२/१०

आ०प०-भजा, √ भज-सेवायाम्

अभीवर्तः

अमि त्वा देवः सवितामि सोमो अवीवृतम् ।

अमि त्वा विश्वा भूतान्यभीवर्तो यथाससि ।

ऋ० १०/१७४/३

आ०प०-अम्यवीवर्तत्, अभी-अमि+वृत्-वर्तने

अमि त्वा देवः सविताभि सोमो अभिवृघत् ।

अमित्वा विश्वा भूतान्यभीवर्तो यथाससि ॥

अथर्व० १०/२६/३

आ०प०-अम्यवीवृघत्, अभी-अमि-वृधु-वृद्धौ

अभीवर्त्तेन हविषा येनेन्द्रो अभिवावृते ।

तेनास्मान्ब्रह्मणस्पतेऽभि राष्ट्रायं वर्तय ॥ ऋ० १०/१७४/१

आ०पा०-अभिवावृते तथा अभिवर्तय अभी < अभि+√ वृत्-वर्तने
अभीवर्तने मणिना येनेद्रौ अभिवावृधे।

तेनास्मान्ब्रह्मणस्पतेऽभि राष्ट्रायं वर्धय ॥ अथर्व० १/२९/१

आ०पा०-अभिवावृधे तथा आभि वर्धय अभी < अभि+√ वृधु-वृद्धौ

अमावास्या

यत्ते देवा अकृण्वन् भागधेयममावास्ये संवसन्तो महित्वा।
तेनां नो यज्ञं पिपृहि विश्ववारे रयिं नो धेहि सुभगे सुर्वीरम् ॥

अथर्व० ७/७६/१

आ०पा-संवसन्तः, √ वस-निवासे

अहमेवास्यमावास्यां मामा वसन्ति सुकृतो मयीमे।

मयिं देवा उभयै साध्याश्चेन्द्रज्येष्ठाः समंगच्छन्तु सर्वे ॥

अथर्व० ० ७/७९/२

आ०पा०-आवसन्ति, अमा+√ वस-निवासे।

अमृताः

नृहि स्पशमविदन्त्यमुस्माद्वैश्वानरात्पुंर एतारंभुग्नेः।

एमैनमवृधन्मृताऽअमर्त्यं वैश्वानरं क्षैत्रंजित्याय देवाः ॥

यजु० ३३/६०

व्या०पा० अमर्त्य, अ (नञ्) +√ मृड्-प्राणत्यागे

अयनं

प्रवाच्यं शश्वधा वीर्यं तदिन्द्रस्य कर्म यदहिं विवृश्चत्।

वि वज्रैण परिषदो जघानाऽऽयन्नापोऽयनमिच्छमाना ॥

ऋ० ३/३३/७

आ०पा०-आयन्, √ अय-गतौ

अरिः

उत स्वस्या अरांत्या अरिर्हि ष उतान्यस्या अरांत्या वृको हि षः।

धन्वन्न तृष्णा समरीत तां अभि सोमं जहि पवमान दुराध्यः ॥

ऋ० ६/७६/३

आ०प०-समरीत, सं+√ ऋ-गतिप्रापणयोः

अरिता

कनिक्रदञ्जनुषं प्रब्रुवाण इयति वाचंमरितेव नावम् ।

सुमङ्गलंश्च शकुने भवासि मा त्वा का चिदभिभा विश्वाविदत् ।।

ऋ० २/४२/१

आ०प०-इयति, √ ऋ-गतौ

हरिः सुज्ञानः पथ्यामृतस्यैयति वाचंमरितेव नावम् ।

देवो देवानां गुह्यानि नामाविष्कृणोति बर्हिषि प्रवाचै ।।

ऋ० ६/६५/२

आ०प०-इयति, √ ऋ-गतौ

अर्कः

गायान्ति त्वा गायत्रिणोऽर्चन्त्युर्कमर्किणः ।

ब्रह्माणस्त्वा शतक्रतु उद्वंशमिव येमिरे ।

ऋ० १/१०/१, साम.पू. ४/२/१/१ (३४२), उ० ५/२/२३/१ (१३४४)

आ०प०-अर्चन्ति, √ अर्च-पूजायाम्

य उग्रा अर्कमानुचुरनाधृष्टास ओजसा ।

मरुद्भिरग्न आ गंहि ।।

ऋ० १/१६/४

आ०प०-आनुचुः, अर्च-पूजायाम्

प्र मन्महे शवसानाय शूषमाङ्गुषं गिर्विणसे अङ्गिरस्वत् ।

सुवृक्तिभिः स्तुवत ऋग्मियायार्चामार्कं नरे विश्रुताय ।।

ऋ० १/६२/१, यजु० ३४/१६

आ०प०-आर्चाम्, √ अर्च-पूजायाम्

त उक्षितासौ महिमानमाशत दिवि रुद्रासो अर्धिं चक्रिरे सदैः ।

अर्चन्तो अर्कं जनयन्त इन्द्रियमग्निं श्रियो दधिरे पृथिन्मातरः ।।

ऋ० १/८५/२

आ०प०- अर्चन्तः, धा० √ अर्च-पूजायाम्

प्र स्कम्भदेष्णा अनवभ्ररांधसोऽलातृणासौ विदर्थेषु सुष्टुताः ।
अर्चन्त्यर्कं मंदिरस्यं पीतयै विदुर्वीरस्यं प्रथमानि पौस्याः ॥

ऋ० १/१६६/७

आ०प०-अर्चन्ति, धा०√ अर्च-पूजायाम्
नवंग्वासः सुतसौमासु इन्द्रं दशंग्वासो अभ्यर्चन्त्यर्कैः ।
गव्यं चिदूर्वमपिधानंवन्तं तं चिन्नरः शशमाना अपं व्रन् ॥

ऋ०, ५/२६/१२

आ०प० अभि+अर्चन्ति, √ अर्च-पूजायाम्
तुभ्येदेते मरुतः सुशेवा अर्चन्त्यर्कं सुन्वन्त्यन्धः ।
अहिमोहानमप आशयानं प मायाभिर्मायिनं सक्षदिन्द्रः ॥

ऋ० ५/३०/६

आ०प०-अर्चन्ति, धा०√ अर्च-पूजायाम्
वृष्णे यत्ते वृषणो अर्कमर्चानिन्द्र ग्रावाणो अर्दितिः सजोषाः ।
अनश्वासो ये पवयौऽरथा इन्द्रैषिताभ्यर्वन्त दस्यून् ॥

ऋ० ५/३१/५

आ०प०-अर्चान्, धा०√ अर्च-पूजायाम्
इम उं त्वा पुरुशाक प्रयज्यो जरितारो अभ्यर्चन्त्यर्कैः ।
श्रुधी हवमा हुवतो हुवानो न त्वावां अन्यो अमृत त्वदस्ति ॥

ऋ० ६/२१/१०

आ०प० - अभि+अर्चन्ति, धा० √ अर्च-पूजायाम्
एवा नपांतो मम तस्य धीमिर्भरद्वाजा अभ्यर्चन्त्यर्कैः ।
ग्ना हुतासो वसवोऽधृष्टा, विश्वे स्तुतासौ भूता यजत्राः ॥

ऋ० ६/५०/१५

आ०प०-अभि+अर्चन्ति, धा०√ अर्च-पूजायाम्
एवेदिन्द्रं वृषणं वज्रबाहुं वसिष्ठासो अभ्यर्चन्त्यर्कैः ।
स नः स्तुतो वीरवद्धातु गोमध्वयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥

ऋ० ७/२३/६, यजु० २०/५४, अथर्व०, २०/१२/६

आ०प० अभि+अर्चन्ति, धा० √ अर्च-पूजायाम्
तुरण्यवो मधुमन्तं घृतश्चुतं विप्रांसो अर्कमानृचुः ।

अस्मे रयि पंप्रथे वृष्ण्यं शवोऽस्मे सुवानास इन्दवः ॥

ऋ०, ८/५१/१०, साम०उ० ७/३/१६/२ [१६१०]

अथर्व० २०/११६/२

आ०प०-आनृचुः, धा० √ अर्च-पूजायाम्
इन्द्राय मध्वने सुतं परिष्टोभन्तु नो गिरः ।

अर्कमर्चन्तु कारवः ॥

ऋ० ८/६२/१६,

साम०पू० २/२/२/४ [१५८], अथर्व० २०/११०/१

आ०प०-अर्चन्तु, धा० √ अर्च-पूजायाम्
निषु सीद गणपते गुणेषु त्वामाहुर्विप्रंतमं कवीनाम् ।
न ऋते त्वत्क्रियते किं चनारे महामर्कं मधवज्जित्रमर्च ॥

ऋ० १०/११२/६

आ०प०-अर्च, धा० √ अर्च-पूजायाम्
प्र मन्महे शवसानाय शूषमाङ्गुषं गिर्वणसे अङ्गिरस्वत् ।
सुवृक्षिभिं स्तुवत ऋग्मियायार्चामार्कं नरे विश्रुताया ॥

यजु० ३४/१६

आ०प०-आर्चाम, धा० √ अर्च-पूजायाम्
अर्चन्त्यर्कं मरुतः स्वर्का आ स्तोभति श्रुतो युवा स इन्द्रः ॥

साम०पू० ४/१०/१/६ (४४५), उ० ७/७/४/२ (१११४)

आ०प०-अर्चन्ति, धा० √ अर्च-पूजायाम्
वत्सो विराजो वृषभो मंतीनामा रुरोह शुक्रपृष्ठोऽन्तरिक्षम् ।
घृतेनार्कमभ्यर्चन्ति वत्सं ब्रह्म सन्तं ब्रह्मण वर्धयन्ति ॥

अथर्व० १३/१/३३

आ०प०-अभि+अर्चन्ति, धा० √ अर्च-पूजायाम्
अर्चिः

अग्ने यत्तेऽर्चिस्तेन तं प्रत्यर्च्य योऽस्मान् द्वेष्टि यं

वयं द्विष्मः ॥

अथर्व० २/१६/३

आ०प०-अर्च, धा० √ अर्च-ज्वलने [अर्चिरिति ज्वलतो नामधेयम्]

वायो यत्तेऽर्चिस्तेन तं प्रत्यर्चं योऽस्मान् द्वेष्टि यं वयं द्विष्मः ॥

अथर्व० २/२०/३

आ०प० - अर्च, धा० √ अर्च-ज्वलने [अर्चिरिति ज्वलतो नामधेयम्]

सूर्य यत्तेऽर्चिस्तेन तं प्रत्यर्चं योऽस्मान् द्वेष्टि यं वयं द्विष्मः ॥

अथर्व० २/२१/३

आ०प०-अर्च, धा० अर्च-ज्वलने [अर्चिरिति ज्वलतो नामधेयम्]

चन्द्र यत्तेऽर्चिस्तेन तं प्रत्यर्चं योऽस्मान् द्वेष्टि यं वयं द्विष्मः ॥

अथर्व० २/२२/३

आ०प०-अर्च, धा० √ अर्च-ज्वलने [अर्चिरिति ज्वलतो नामधेयम्]

आपो यद् वोऽर्चिस्तेन तं प्रत्यर्चतु योऽस्मान् द्वेष्टि य वयं द्विष्मः ॥

अथर्व० २/२३/३

आ०प०-अर्च, धा० √ अर्च-ज्वलने [अर्चिरिति ज्वलतो नामधेयम्]

अवन्ती:

स हि क्षयैण क्षम्यस्य जन्मनः साम्राज्येन दिव्यस्य चेतंति ।

अवन्नवन्तीरुपं नो दुरंश्चरानमीवो रुद्र जासुं नो भव ॥

ऋ० ७/४६/२

आ०प०-अवन्, धा० √ अव-रक्षणगतिकान्तिप्रीतितृप्त्यवगम प्रवेश

श्रवणस्वाम्यर्थयाचनक्रियेच्छादीप्त्यवाप्त्या- लिङ्गनहिंसादानभाग वृद्धिषु ।

अव:

अतप्यमाने अवसावन्ती अनुं प्याम रोदसी देवपुत्रे ।

उभे देवानामुभयैभिरह्नां द्यावा रक्षतं पृथिवी नो अभ्वात् ॥

ऋ० १/१८५/४

आ०प०-अवन्ती, धा० √ अव-रक्षणादिषु.....

उभा शंसा नय्या मामविष्टामुभे मामूती अवसा सचेताम् ।

भूरि चिद्वर्यः सुदास्तरायेषा मदन्त इषयेम देवाः ॥

ऋ० १/१८५/६

आ०प०-अविष्टाम्, अव-रक्षणगतिकान्ति प्रीत्यादिषु
नि तद्विषयेऽवरं परंच यस्मिन्नाविधावसा दुरोणे ।
आ मातरां स्थापयसे जिगत्सु अतं इनोषि कर्वरा पुरुषिं ।।

ऋ० १०/१२०/७, अथर्व० ५/२/६

आ०प०-आविथ, धा० √ अव-रक्षण, गीत कान्त्यादिषु

अवधन्ती-

अदृष्टान्हन्त्यायत्यथौ हन्ति परायुती ।
अथौ अवधन्ती हन्त्यथौ पिनष्टि पिप्रती ।। ऋ० १/१६१/२

आ०प०-हन्ति, अव+√ हन्-हिंसागत्योः

अविता

अभी षु णः सखीनामविता जरितृणाम् ।
शतं भवांस्यूतिभिः ।। यजु० ३६/६
व्या०प० ऊतिभिः, धा० √ अव-रक्षणगतिकान्त्यादिषु

अवित्री

प्र णौ देवी सरस्वती वार्जैर्भिर्वाजिनीवती ।
धीनामवित्र्यवतु ।। ऋ० ६/६१/४
आ०प०-अवतु, धा० √ अव-रक्षणगतिकान्तिप्रीत्यादिषु

अव्ययं

उक्षा मिमाति प्रति यन्ति धेनवो देवस्य देवीरुपं यन्ति निष्कृतम् ।
अत्यक्रमीदर्जुनं वारमव्ययमत्कं न निक्तं परि सोमो अव्यत ।।
ऋ० ६/६६/४

आ०प०-अव्यत, धा० अ(नत्र) + √ व्यय-गतौ

अश्वः

या गोमंतीरुषसः सर्ववीरा व्युच्छन्ति दाशुषे मर्त्याय ।
वायोरिव सुनृतांनामुदर्के ता अश्वदा अश्ववत्सोमसुत्वा ।।

ऋ० १/११३/१८

आ०प०-अश्नवत्, धा०√ अशूङ्-व्याप्तौ संघाते च
ईरुनान्तःसः सिलिकमध्यमासः सं शूरणासो दिव्यासो अत्याः ।
हंसाइव श्रेणिशो यतन्ते यदाक्षिषुर्दिव्यमज्ममश्वः ॥

ऋ० १/१६३/१० यजु० २६/२१

आ०प०-आक्षिषु, धा०√ अशूङ्-व्याप्तौ संघाते च
प्रयंज्यवो मरुतो भ्राजदृष्टयो बृहद्वयो दधिरे रुक्मवक्षसः ।
ईयन्ते अश्वैः सुयमैभिराशुभिः शुभं यातामनु रथां अवृत्सतः ॥

ऋ० ५/५५/१

व्या०प०-आशुभिः, धा०√ अशूङ्-व्याप्तौ संघाते च
अश्वांसो न ये ज्येष्ठांस आशवौ दिधिषवो न रथ्यः सुदानवः ।
आपो न निम्नैरुदभिर्जिगत्नवो विश्वरूपा अङ्गिरसो न सामभिः ॥

ऋ० १०/७८/५

व्या०प०-आशवः, √ अशूङ्-व्याप्तौ संघाते च
अश्विनौ
आश्विनावश्वावत्येषा यातुं शवीरया । मोमद्वस्त्रा हिरण्यवत् ॥

ऋ० १/३०/१७

व्या०प०-अश्ववत्या, √ अशूङ्-व्याप्तौ संघाते च
आ वहेथे पराकात्पूर्वीरश्नन्तावश्विना ।
इषो दासीरमर्त्या ॥

ऋ० ८/५/३१

व्या०प०-अश्नन्तौ, √ अशूङ्-व्याप्तौ संघाते च
अषाढा/अषाढा

अभिभुवैऽभिभुङ्गाय वन्चतेऽषाढाय सहमानाय वेधसै ।
तुविग्रये वहंये दुष्टरीतवे सत्रासाहे नम इन्द्राय वोचत ॥

ऋ० २/२१/२

व्या०प०-सहमानाय, √ षह-मर्षणे सत्रासाहे
अषाढाऽसि सहमाना सहस्वरातीः सहस्व पृतनायत ।

सहस्रवीर्याऽसि सा मां जिन्व ॥ यजु० १३/२६

व्या०प०-सहमाना आ०प०-सहस्व, √ षह-मर्षणे

असिक्नी

असितं ते प्रलयनमास्थानमसितं तव ।

असिक्न्यस्योषधे निरितो नाशया पृषत् ॥ अथर्व० १/२३/३

व्या०प०-असितं, अ(नञ्)+सित-श्वेतवर्णा

अहिः

इन्द्रस्य नु वीर्याणि प्र वौचं यानि चुकार प्रथमानि वज्री ।

अहन्नहिमन्वपस्ततर्द प्र वक्षणां अभिनृत्पर्वतानाम् ॥

ऋ० १/३२/१, साम०पू० ६/६/३/११ (६१२) अथर्व० २/५/५

आ०प०-अहन्, √ हन्-हिंसागत्योः

अहन्नहिं पर्वते शिश्रियाणं त्वष्टास्मै वज्रं स्वर्यं ततक्ष ।

वाश्ना इव धेनवः स्यन्दमाना अज्जः समुद्रमव जग्मुरापः ॥

ऋ० १/३२/२, अथर्व० २/५/६

आ०प०-अहन्, √ हन्-हिंसागत्योः

वृषायमाणोऽवृणीत सोमं त्रिकद्रुकेष्वपिबत्सुतस्यं ।

आ सायकं मधवादत्त वज्रमहन्नेनं प्रथमजामहीनाम् ॥

ऋ० १/३२/३, अथर्व० २/५/७

आ०प०-अहन्, √ हन्-हिंसागत्योः

यदिन्द्राहन्प्रथमजामहीनामाम्नायिनामर्भिनाः प्रोत मायाः ।

आत्सूर्यं जनयन्धामुषासं तादीत्ता शत्रुं न किलां विवित्से ॥

ऋ० १/३२/४

आ०प०-अहन्, √ हन्-हिंसागत्योः

यदवृत्रं तवं चाशनिं वज्रेण समयोधयः ।

अहिमिन्द्र जिघांसतो दिवि तै बद्धधे शवोऽर्चन्ननु स्वराज्यम् ॥

ऋ० १/८०/१३

आ०प०-जिघांसतः, √ हन्-हिंसागत्योः

स धारयत्पृथिवीं पप्रथच्छ वज्रैण हत्वा निरपः संसर्ज ।
अहन्नहिमभिन्नद्रौहिणं व्यहन्यसं मघवा शचीभिः ॥

ऋ० १/१०३/२

आ०प०-अहन्, √ हन्-हिंसागत्योः

गुहाहितं गुह्यं गूळहमुप्स्वपीवृतं मायिनं क्षियन्तम् ।
उतो अपो द्यां तंस्तुभ्वासुमहन्नहिं शूर वीर्येण ॥

ऋ० २/११/५

आ०प०-अहन्, √ हन्-हिंसागत्योः

यः शम्बरं पर्वतेषु क्षियन्तं चत्वारिंश्यां शरद्यन्वविन्दत् ।
ओजायमानं यो अहिं जघान दानुं शयानं स जनास इन्द्रः ॥

ऋ० २/१२/११, अथर्व० २०/३४/११

आ०प०-जघान, √ हन्-हिंसागत्योः

त्वं सिन्धूरवासृजोऽधराचो अहन्नहिम् ।
अशत्रुरिन्द्र जज्ञिषे विश्वं पुष्यसि वार्यं तं त्वा
परिं ष्वजामहे नभन्तामन्यकेषां ज्याका अधि धन्वंसु ॥

अथर्व० २०/६५/३

आ०प०-अहन्, √ हन्-हिंसागत्योः

प्र घ्रा न्वस्य महतो महानिं सुत्या सत्यस्य करणानि वोचम् ।
त्रिकंद्रुकेष्वपिबत्सुतस्यास्य मदे अहिमिन्द्रो जघान ॥

ऋ० २/१५/१

आ०प०-जघान, √ हन्-हिंसागत्योः

अवासृजन्त जिब्रयो न देवा भुवं सम्रालिन्द्र सत्ययौनिः ।
अहन्नहिं परिशयानमर्णः प्र वर्तनीररदो विश्वधैनाः ॥

ऋ० ४/१६/२

आ०प०-अहन्, √ हन्-हिंसागत्योः

त्वा युजा तव तत्सौम सुख्य इन्द्रो अपो मनवे सुस्रुतस्कः ।
अहन्नहिमरिणात्सुप्त सिन्धूनपावृणोदपिहितेव खानिं ॥

ऋ० ४/२८/१

आ०प०-अहन्, √ हन्-हिंसागत्योः

अनु यदीं मरुतो मन्दसानमार्चन्निन्द्रं पपिवांसं सुतस्यं ।
आदत्त वज्रमभि यदहिं हन्पो युद्धीरसृजत्सर्तवा उं ।।

ऋ० ५/२६/२

आ०प०-हन्, √ हन्-हिंसागत्योः

उत ब्रह्माणो मरुतो मे अस्येन्द्रः सोमस्य सुपुतस्य पेयाः ।
तद्धि हव्यं मनुषे गा अविन्ददहन्निहिं पपिवाँ इन्द्रो अस्य ।।

ऋ० ५/२६/३

आ०प०-अहन्, √ हन्-हिंसागत्योः

त्री यच्छता महिषाणामघो मास्त्री सरांसि मधवां सोम्यावाः ।
कारं न विश्वे अह्वान्त देव भरमिन्द्राय यदहिं जुघानं ।।

ऋ० ५/२६/८

आ०प०-जघान, √ हन्-हिंसागत्योः

अनं वस्ते रथमश्वाय तक्षन्त्वष्टा वज्रं पुरुहूत द्युमन्तम् ।
ब्रह्माण इन्द्रं महयन्तो अकैरवर्धयन् हन्ते उं ।।

ऋ० ५/३१/४, साम०प० ४/१०/५/४ (४४०)

व्या०प०-हन्तवा (हन्तवै), √ हन्-हिंसागत्योः

इन्द्रांसोमावहिमपः परिष्ठां ह्यो वृत्रमनु वां द्यौरमन्यते ।
प्राणांस्यैरयतं नदीनामा समुद्राणि पप्रथुः पुरुणि ।।

ऋ० ६/७२/३

आ०प०-हथः, √ हन्-हिंसागत्योः

आ यद्वज्रं बाह्वोरिन्द्र धत्से मदच्युतमहये हन्तवा उं ।
प्र पर्वता अनवन्त प्र गावः प्र ब्रह्माणो अभिनक्षन्त इन्द्रम् ।।

ऋ० ८/६६/५

व्या०प०-हन्तवा (हन्तवै), √ हन्-हिंसागत्योः

त्वं सिन्धूरवासृजोऽधरावो अहन्निहिम् ।

अशत्रुरिन्द्र जज्ञिषे विश्वं पुष्यसि वार्यं तं त्वा परिं ष्वजामहे
नभन्तामन्युकेषां ज्याका अधि धन्वंसु ।।

ऋ० १०/१३३/२, साम०३० २०/४/६/१ (१८०१)

आ०प०-अहन्, √ हन्-हिंसागत्योः

इन्द्रो मुह्यते महतो अर्णवस्य वि मुर्धनमभिनदर्बुदस्यं ।

अहन्हिमरिणात्सप्त सिन्धून्दैवैर्धावापृथिवी प्रावतं नः ।।

ऋ० १०/६७/१२, अथर्व० २०/६१/१२

आ०प०-अहन्, √ हन्-हिंसागत्योः

आजिः

न मृषां श्रान्तं यदवन्ति देवा विश्वा इत्स्पृधौ अभ्यंश्नवाव ।

जयावेदत्रं शतनीथमाजिं यत्सम्यज्वा मिथुनावभ्यजाव ।।

ऋ० १/१७६/३

आ०प०-अजाव, √ अज-गतिक्षेपणयोः अथवा

आ०प०-जयाव, √ जि-जये

इमं यज्ञं त्वमुस्माकमिन्द्र पुरो दधत् सनिष्यसि क्रतुं नः ।

श्वघ्नीवं वज्रिन्त्सनये धनानां त्वया वयमर्य आजिं जयेम ।।

ऋ० ४/२०/३

आ०प०-जयेम, √ जि-जये

यद्योधया महतो मन्यमानान्ताक्षां तान्बाहुभिः शाशदानान् ।

यद्वा नृभिर्वृतं इन्द्राभियुध्यास्तं त्वयाजिं सौश्रवसं जयेम ।।

ऋ० ७/६८/४

आ०प०-जयेम, √ जि-जये

धन्वंना गा धन्वंनाऽऽजिं जयेम धन्वंना तीव्राः समदौ जयेम ।

धनुः शत्रौरपक्रामं कृणोति धन्वंना सर्वाः प्रदिशौ जयेम ।।

ऋ० ६/७५/२, यजु० २६/३६

आ०प०-जयेम, √ जि-जये

वि त्वदापो न पर्वतस्य पृष्ठादुक्थेभिरग्ने जनयन्त देवाः ।

तं त्वा गिरः सुष्टुतयो वाजयन्त्याजिं न गिर्ववाहो जिग्युरश्वाः ॥

सा०पू० १/७/१/६ (६८)

आ०प०-जिग्युः, √ जि-जये

परि धामान्यासामाशुर्गाष्ठांमिवासरम् ।

अजैषुं सर्वानाजीन् वा नश्यंतेतः सदान्वाः ॥ अथर्व० २/१४/६

आ०प०-अजैषम्, √ जि-जये

आज्यं

यो होतासीत्प्रथमो देवजुष्टो यं समाञ्जन्नाज्येना वृणानाः ।

स पतन्त्रीत्वरं स्था जगद्यच्छ्वात्रमग्निरंकृणोज्जातवैदाः ॥

ऋ० १०/८८/४

आ०प० - समाञ्जन्, √ अञ्जू-व्यक्तिप्रक्षणकान्तिगतिषु

यदाञ्जनाभ्यञ्जनमाहरन्त्याज्यमेव तत् ॥ अथर्व० ६/६/११

व्या०प०-आञ्जन, अभि+अञ्जनं, √ अञ्जू व्यक्तिप्रक्षणकान्तिगतिषु

आदर्दिरः

अयमस्मि जरितः पश्य मेह विश्वां जातान्यभ्यस्मि मुह्य ।

ऋतस्य मा प्रदिशौ वर्धयन्त्यादर्दिरो भुवंना दर्दरीमि ॥

ऋ० ८/१००/४

आ०प० - दर्दरीमि, √ दृ-विदारणे

आपः

न यस्य देवा देवता न मर्ता आपश्च न शर्वसो अन्तमापुः ।

स प्ररिक्त्वा त्वक्षंसा क्षमो दिवश्च मरुत्वान्नो भवत्विन्द्रं ऊती ॥

ऋ० १/१००/१५

आ०प० - आपुः, √ आप्लृ-व्याप्तौ

यत्प्रेषिता वरुणेनाच्छीभं समवंगत

तदाप्नोदिन्द्रो वो युतीस्तस्मादापो अनुष्ठन ॥ अथर्व० ३/१३/२

आ०प०-आप्नोत्, √ आप्लृ-व्याप्तौ

संख्याता स्तोकाः पृथिवीं संचन्ते प्राणपानैः समिता ओषधीभिः ।

असंख्याता ओप्यमानाः सुवर्णाः व्याऽपुः शुचयः शुचित्वम् ।।

अथर्व १२/३/२८

आ०प०-व्यापुः, √ आप्लु-व्याप्तौ

आप्त्यं

स्तुष्व वंष्मन् पुरुवर्त्मानं समृभ्वाणमिनतंममाप्त्यमाप्त्यानाम् ।

आ दर्शति शर्वसा भूर्योजाः प्र संक्षति प्रतिमानं पृथिव्याः ।।

ऋ० ५/२/७

व्या०प०-आप्त्यम्, √ आप्लु-व्याप्तौ

आप्रीः

प्रैषेभिः प्रैषानांप्नोत्याप्रीभिराप्रीर्यज्ञस्यं ।

प्रयाजेभिरनुयाजान् वंषट्कारेभिराहुतीः ।।

यजु० १६/१६

आ०प०-आप्नोति, √ आप्लु-व्याप्तौ

आयजिष्ठः

पिप्रीहि देवां उंशतो यंविष्ठ विद्वां ऋतूँ ऋतुपते यजेह ।

ये दैव्यां ऋत्विजस्तेभिरग्ने त्वं होतृणामस्यायंजिष्ठः ।।

ऋ० १०/२/१

आ०प०-यज, आ+√ यज-देवपूजासङ्गतिकरणदानेषु

आयुर्दा

तनूपा अग्नेऽसि तन्वं मे पाह्यायुर्दा अग्नेऽस्यायुर्मे

देहि वर्चोदा अग्नेऽसि वर्चो मे देहि । अग्ने यन्मे

तन्वा ऊनं तन्म आपृण ।

यजु० ३/१७

आ०प०-देहि, आयुः+√ दुदाञ्-दाने ।

आवृतं

स्वयम्भूरसि श्रेष्ठो रश्मिर्वर्चोदा असि वर्चो मे देहि ।

सूर्यस्यावृतमन्वावर्ते ।।

यजु० २/२६

आ०प०-अन्वावर्ते, आङ्+वृत्-वर्तने

अग्नैगृहपते सुगृहपस्त्वयाऽग्नेहं गृहपतिना भूयांसं
सुगृहपतिस्त्वं मयाऽग्ने गृहपतिना भूयाः । अस्थूरि
णौ गार्हपत्यानि सन्तु शतश्रिहिमाः सूर्यस्यावृतमन्वावर्ते ॥

यजु० २/२७

आ०प० अन्वावर्ते आङ्+√ वृत्-वर्तने
सूर्यस्यावृतमन्वावर्ते दक्षिणामन्वावृतम् ।

सा मे द्रविणं यच्छतु सा मे ब्राह्मणवर्चसम् ॥ अथर्व० १०/५/३७

आ०प०-अन्वावर्ते, आङ्+√ वृत्-वर्तने

आशिरं

ताँ आशिरं पुरोळाशमिन्द्रेमं सोमं श्रीणीहि ।

रेवन्तं हि त्वां श्रुणोमि ॥

ऋ० ८/२/११

आ०प०-श्रीणीहि, √ श्रीञ्-पाके

आशुः

एमाशुमाशवे भर यज्ञश्रियं नृमादनम् । पतयन्

मन्दयत्सखम् ॥

ऋ० १/४/७

व्या०प०-आशवे, √ अशूङ्-व्याप्तौ

नक्षोणीभ्यां परिश्वे त इन्द्रियं न संमुद्रैः पर्वतैरिन्द्र ते रथः

न ते वज्रमन्वश्नोति कश्चन यदाशुभिः पतसि योजना पुरु ॥

ऋ० २/१६/३

आ०प० - अन्वश्नोति, √ अशूङ्-व्याप्तौ संघाते च ।

पावमानासु इन्दवस्तिरः पवित्रमाशवः । इन्द्रं यामेभिराशत ॥

ऋ० ६/६७/७

आ०प०-आशत, √ अशूङ्-व्याप्तौ संघाते च ।

आस्थानं

अस्थात् द्यौरस्थात् पृथिव्यस्थात् विश्वमिदं जगत् ।

आस्थाने पर्वता अस्थुः स्थान्यश्वौ अतिष्ठिषम् ॥

अथर्व० ६/७७/१

आ०प०-अस्थुः, √ ष्ठा-गतिनिवृत्तौ

असदन् गावः सदनेऽपंतद् वसतिं वयः ।

आस्थाने पर्वता अस्थुः स्थामिं वृक्कावतिष्ठपम् ।।

अथर्व० ७/६६/१

आ०प०-अस्थुः, √ ष्ठा-गतिनिवृत्तौ

आहवनं

त्वे अंग्न आहवनानि भूरीशानास आ जुहुयाम नित्या ।

उभा कृण्वन्तौ बहू मियेधे ।।

ऋ० ७/१/१७

आ०प०-आजुहुयाम, आ+√ हु-दानादानयोः

इडां

इडांभिरग्निरीड्यः सोमो देवो अमर्त्यः ।

अनुष्टुप् छन्द इन्द्रियं पञ्चाविर्गौवयो दधुः ।। यजु० २१/१४

व्या०प०-ईड्यः, √ ईड्-स्तुतौ

होता यक्ष यक्षदिडाभिरिन्द्रमीडितमाजुह्वानममर्त्यम् ।

देवो देवैः सवीर्यो वज्रहस्तः पुरन्दरो वेत्वाज्यस्य होतर्यज ।।

यजु० २८/३

आ०प०-ईडितम्, √ ईड्-स्तुतौ

होता यक्षदिडेन्यमीडितं वृत्रहन्तममिडाभिड्य०३सहः

सोममिन्द्रं वयोधसम् । अनुष्टुभं छन्द इन्द्रियं पञ्चाविं

गां वयो दधद्वेत्वाज्यस्य होतर्यज ।।

यजु० २८/२६

आ०प०-ईडितम्, व्या०प०-ईडेन्यं, √ ईड्-स्तुतौ

इन्द्रः

एभिर्द्युभिः सुमनां एभिरिन्दुभिर्निरुन्धानो अमर्तिं गोभिरश्विनां ।

इन्द्रेण दस्युं दुरयन्त इन्दुभिर्युतद्वेषसः समिषा रभेमहि ।।

ऋ० १/५३/४, अथर्व० २०/२१/४

आ०प०-दुरयन्त, √ दृ-विदारणे

इषः

प्रवां शरद्वान्वृषभो न निष्ठाट पूर्वीरिषंश्चरति मध्वं इष्णन्
एवैरन्यस्यं प्रीपयन्त वाजैर्वेषन्तीरुर्ध्वा नद्यो न आगुः ॥

ऋ० १/८१/६

आ०प०-इष्णन्, √ इषु-इच्छायां

उभा शंसा नय्यां मामविष्टामुभे मामती अवसा सचेताम् ।

भूरिं चिदुर्यः सुदास्तरायेषा मदन्त इषयेम देवाः ॥

ऋ० १/१८५/६

आ०प०-इषयेम, √ इषु-इच्छाया, इष-गतौ

ता वामद्य हवामहे हव्येभिर्वाजिनीवसू ।

पूर्वीरिष इषयन्तावतिं क्षपः ॥

ऋ० ८/२६/३

आ०प०-इषयन्तौ, √ इषु-इच्छायाम्

इष्टिः

आयमुद्य सुकृतं प्रातरिच्छन्निष्टेः पुत्रं वसुमता रथेन ।

अंशोः सुतं पायय मत्सरस्यं क्षयद्वीरं वर्द्धय सूनृताभिः ॥

ऋ० १/१२५/३

आ०प०-इच्छन्, √ इषु इच्छायाम्

उक्थं

यो अदध्राज्ज्योतिंषि ज्योतिरन्तर्यो असृजन्मधुना सं मधूनि ।

अधं प्रियं शुषमिन्द्राय मन्मं ब्रह्मकृतो बृहदुक्थादवाचि ॥

ऋ० १०/५४/६

आ०प०-अवाचि, √ वच-परिभाषणे

उचथं

तद्वां नरा नासत्यावनुं प्याद्यद्वां मानांस उचथमवोचन् ।

अस्मादद्य सदसः सोम्यादा विद्यामेषं वृजनं जीरदानुम् ॥

ऋ० १/१८२/८

आ०प०-अवोचन्, √ वच परिभाषणे

एता तै अग्न उचथानि वेधोऽवोचाम कवये ता जुषस्व ।

उच्छोचस्व कृणुहि वस्यंसो नो महो रायः पुरुवार प्र यन्धि॥

ऋ० ४/२/२०

आ०प०-अवोचाम, √ वच-परिभाषणे

उत्तुदः

उत्तुदस्त्वोत् तुदतु मा धृथाः शयने स्वे।

इषुः कामस्य या भीमा तया विध्यामि त्वा हृदि॥

अथर्व० ३/२५/९

आ०प०-उत्तुदतु, तुद-व्यथने

उदकं

एको वो देवोऽप्यतिष्ठत् स्यन्दमाना यथावशम्।

उदानिषुर्महीरिति तस्मादुदकमुच्यते॥

अथर्व० ३/१३/४

आ०प०-उदानिषुः, √ उन्दी-क्लेदने

उदन्

प्र यद्रथेषु पृषतीरयुग्ध्वं वाजे अद्रिं मरुतो रंहयन्तः।

उतारुषस्य वि ष्यन्ति धाराशचर्मवोदभिर्युन्दन्ति भूमं॥

ऋ० १/८५/५

आ०प०-व्युन्दन्ति, √ उन्दी-क्लेदने

उद्गाता

उद्गातेवं शकुने सामं गायसि ब्रह्मपुत्र ईव सर्वनेषु शंससि।

वृषेव वाजी शिशुमतीरपीत्यां सर्वतो नः शकुने भद्रमा

वन्द विश्वतो नः शकुने पुण्यमा वन्द॥

ऋ० २/४३/२

आ०प०-गायसि, √ गा-स्तुतौ, √ गै-शब्दे

उपस्थं

अपां नपादाह्यस्थादुपस्थं जिह्वानामूर्ध्वो विद्युतं वसानः।

तस्य ज्येष्ठं महिमानं वहन्तीर्हिरण्यवर्णाः परि यन्ति यक्षीः॥

ऋ० २/३५/६

आ०प०-अस्थात्, √ ष्ठा-गतिनिवृत्तौ

समुद्रे त्वां नृमणा अप्सवृन्तर्नृचक्षां ईधे दिवो अंग्नु ऊधन् ।
तृतीयं त्वा रजंसि तस्थिवांसंमपामुपस्थं महिषा अवर्धन् ॥

ऋ० १०/४५/३

आ०प०-तस्थिवांसम्, √ ष्ठा-गतिनिवृत्तौ

उषा

एषो उषा अपूर्व्या व्युच्छति प्रिया दिवः ।

स्तुपे वांमश्विना बृहत् ॥

ऋ० १/४६/१, साम०पु० १६/२/८/१ (१७२८)

आ०प०-व्युच्छति, √ उच्छी-विवासे

सह वामेनं न उषो व्युच्छा दुहितर्दिवः ।

सह द्युम्नेनं बृहता विभावरी राया दैवि दास्वन्ती ॥

ऋ० १/४८/१

आ०प०-व्युच्छ, √ उच्छी-विवासे

उवासोषा उच्छाच्च नु देवी जीरा रथानाम् ।

ये अस्या आचरणेषु दधिरे समुद्रे न श्रवस्यवः ॥

ऋ० १/४८/३

आ०प०-उवास, √ वस-निवासे, उच्छातू-√ उच्छी-विवासे

विश्वमस्या नानाम् चक्षसे जगज्ज्योतिष्कृणोति सूनरी ।

अप द्वेषो मघोनीं दुहिता दिव उषा उच्छदप स्त्रिधः ॥

ऋ० १/४८/८

आ०प०-उच्छत्, √ उच्छी-विवासे

उप प्र जिन्वन्नुशतीरुशन्तं पतिं न नित्यं जनयः सनीळाः ।

स्वसारः श्यावीमरुषीमजुप्रञ्चित्रमुच्छन्तीमुषसं न गावः ॥

ऋ० १/७१/१

व्या०प०-उच्छन्तीम्, √ उच्छी-विवासे

अतारिष्म तमंसस्पारमस्योषा उच्छन्ती वयुनां कृणोति ।

श्रिये छन्दो न स्मयते विभाती सुप्रतीका सौमनसायांजीगः ॥

ऋ० १/६२/६

व्या०प० उच्छन्ती, $\sqrt{\text{उच्छी-विवासे}}$

उषो अद्येह गोमृत्यश्वावति विभावति ।

रेवदस्मे व्युच्छ सूनृतावति ।।

ऋ० १/६२/१४, साम०उ० १६/२/८/१ [१७३२]

आ०प०-व्युच्छ, $\sqrt{\text{उच्छी-विवासे}}$

एषा दिवो दुहिता प्रत्यंदर्शि व्युच्छन्ती युवतिः शुक्रवासाः ।

विश्वस्येशान्ना पार्थिवस्य वस्त्र उषो अद्येह सुभगे व्युच्छ ।।

ऋ० १/११३/७

आ०प०-व्युच्छन्ती, व्युच्छ, $\sqrt{\text{उच्छी-विवासे}}$

परायतीनामन्वेति पाथ आयतीनां प्रथमा शश्वतीनाम् ।

व्युच्छन्ती जीवमुदीरयन्त्युषा मृतं कं चन बोधयन्ती ।।

ऋ० १/११३/८

व्या०प०-व्युच्छन्ती, $\sqrt{\text{उच्छी-विवासे}}$

ईयुष्टे ये पूर्वतरामपश्यन्व्युच्छन्तीमुषसं मर्त्यासः ।

अस्माभिरु नु प्रतिचक्ष्याभूदो ते यन्ति ये अपरीषु पश्यान् ।।

ऋ० १/११३/११

व्या०प०-उच्छन्तीम्, $\sqrt{\text{उच्छी-विवासे}}$

यावयदद्वेषा ऋतुपा ऋतेजाः सुम्नावरी सूनृता ईरयन्ती ।

सुमङ्गलीर्बिभ्रन्ती देववीतिमिहाद्येग्नः श्रेष्ठतमा व्युच्छ ।।

ऋ० १/११३/१२

आ०प०-व्युच्छ, $\sqrt{\text{उच्छी-विवासे}}$

शश्वत् पुरोषा व्युवास देव्यथो अद्येदं व्यावो मधोनी ।

अथो व्युच्छादुत्तरा अनु दूनजरामृता चरति स्वधाभिः ।।

ऋ० १/११३/१३

आ०प०-व्युच्छात्, $\sqrt{\text{उच्छी-विवासे}}$

या गोमतीरुषसः सर्ववीरा व्युच्छन्ति दाशुषे मर्त्याय ।

वायोरिव सूनृतांनामुदके ता अश्वदा अशनवत्सोमसुत्वा ।।

ऋ० १/११३/१८

आ०५०-व्युच्छन्ति, √ उच्छी-विवासे

उषा उच्छन्ती समिधाने अग्ना उद्यन्तसूर्य उर्विया ज्योतिरश्वत् ।
देवो नो अत्र सविता न्वर्थं प्रासावीद्विपत्त्र चतुष्पदित्यै ।।

ऋ० १/१२४/१

व्या०५०-उच्छन्ती, √ उच्छी-विवासे

सुसंकाशा मातृमृष्टेव योषाविस्तन्वं कृणुषे दृशे कम् ।
भद्रा त्वमुंपो वितरं व्युच्छ न तर्तं अन्या उषसो नशन्त ।।

ऋ० १/११२३/११

आ०५०-व्युच्छ, √ उच्छी-विवासे

ऋतस्य रश्मिर्मनुयच्छमाना भद्रं भद्रं कर्तुमस्मासु धेहि ।
उषो नो अद्य सुहवा व्युच्छास्मासु रायो मघवत्सु च स्युः ।।

ऋ० १/१२३/१३

आ०५०-व्युच्छ, √ उच्छी-विवासे

आसां पूर्वीसामहंसु स्वसृणामपरा पूर्वीमभ्यैति पशचात् ।
ताः प्रत्नवन्नव्यंसीनूनमस्मे रेवदुच्छन्तु सुदिना उषासः ।।

ऋ० १/१२४/६

आ०५०-उच्छन्तु, √ उच्छी-विवासे

ता वांमद्य तावंपुरं हुवेमोच्छन्त्यामुषसि वहिरुक्थैः ।
नासंत्या कुहं चित्सन्ताव्यो दिवो नपाता सुदास्तराय ।।

ऋ० १/१८४/१

व्या०५०-उच्छन्त्याम्, √ उच्छी-विवासे

आशुं दंधिक्रां तमु नु ष्ट्वाम दिवस्पृथिव्या उत चर्किराम ।
उच्छन्तीर्मांमुषसः सूदयन्त्वति विश्वानि दुरितानि पर्षन् ।।

ऋ० ४/३६/१

व्या०५०-उच्छन्तीः, √ उच्छी-विवासे

अस्थुरु चित्रा उषसः पुरस्तान्मिता इव स्वरवोऽध्वरेषु ।

व्यूं व्रजस्य तमसो द्वारोच्छन्तीरव्रज्युचयः पावकाः ॥

ऋ० ४/५१/२

व्या०प०-उच्छन्तीः, √ उच्छी-विवासे

उच्छन्तीरद्य चिंतयन्त भोजान्राधोदेयांयोषसौ मघोनीः ।

अचित्रे अन्तः पणयः ससन्त्वबुध्यमानास्तमसो विमध्ये ॥

ऋ० ४/५१/३

व्या०प०-उच्छन्तीः, √ उच्छी-विवासे

सं भानुना यतते सूर्यस्याजुह्वानो घृतपृष्ठः स्वर्गाः ।

तस्मा अमृधा उषसो व्युच्छान्य इन्द्राय सुनवामेत्याह ॥

ऋ० ५/३७/१

आ०प०-व्युच्छान्, √ उच्छी-विवासे

अश्वावतीर्गोमंतीर्न उषासौ वीरवतीः सदमुच्छन्तु भद्राः ।

घृतं दुहाना विश्वतः प्रवीता यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥

ऋ० ७/४१/७, ७/८०/३

आ०प०-उच्छन्तु, √ उच्छी-विवासे

वि चेदुच्छन्त्यश्विना उषासः प्र वां ब्रह्माणि कारवौ भरन्ते ।

ऊर्ध्वं भानुं संविता देवा अश्रेद्बृहदग्नयः समिधां जरन्ते ॥

ऋ० ७/७२/४

आ०प०-उच्छन्ति, √ उच्छी-विवासे

वाजनीवती सूर्यस्य योषां चित्रामंघा राय ईशे वसूनाम् ।

ऋषिष्टुता जरयन्ती मघोन्युषा उच्छति वह्निभिर्गणाना ॥

ऋ० ७/७५/५

आ०प०-उच्छति, √ उच्छी-विवासे

प्रतिं त्वा स्तोमैरीळते वसिष्ठा उषर्बुधः सुभगे तुष्टुवांसः ।

गवां नेत्री बाजपत्नी न उच्छोषः सुजाते प्रथमा जरस्व ॥

ऋ० ७/७६/६

आ०प०-उच्छ, √ उच्छी-विवासे

एषा नेत्री राधंसः सूनृतांनामुषा उच्छन्ती रिभ्यते वसिष्ठैः ।

दीर्घश्रुतं रयिमस्मे दधाना यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥

ऋ० ७/७६/७

व्या-प०-उच्छन्ती, √ उच्छी-विवासे

श्रवः सूरिभ्यो अमृतं वसुत्वनं वाजो अस्मभ्यं गोमंतः ।

चोदयित्री मघोनः सूनृतावत्युषा उच्छदप स्निधः ॥

ऋ० ७/८१/६

आ०प०-उच्छत्, √ उच्छी-विवासे

उच्छन्नुषसं सुदिनां अरिप्रा उरु ज्योतिर्विविदुर्दीध्यानाः ।

गव्यं चिदूर्वमुशिजो वि वंब्रुस्तेषामनु प्रदिवः ससुरापः ॥

ऋ० ७/९०/४

व्या०प०-उच्छन्, √ उच्छी-विवासे

द्यावां नो अद्य पृथिवी अनांसो मही त्रायेतां सुविताय मातरां ।

उषा उच्छन्त्यपं बाधतामघं स्वस्त्यग्निं संमिधानमीमहे ॥

ऋ० १०/३५/३

आ०प०-उच्छन्ति, √ उच्छी-विवासे

प्र याः सिद्धंते सूर्यस्य रश्मिभिर्ज्योतिर्भरन्तीरुषसो व्युष्टिषु ।

भद्रा नो अद्य श्रवंसे व्युच्छत स्वस्त्यग्निं संमिधानमीमहे ॥

ऋ० १०/३५/५

आ०प०-व्युच्छत, √ उच्छी-विवासे

यदुष औच्छः प्रथमा विभानामर्जनयो येनं पुष्टस्यं पुष्टम् ।

यत्तं जामित्वमवरं परंस्या महन्महत्या असुरत्वमेकम् ॥

ऋ० १०/५५/४

आ०प०-औच्छः, √ उच्छी-विवासे

उक्तिः

इन्द्र वाजेषु नोऽव सहस्रप्रधनेषु च । उग्र उग्राभिर्लुतिभिः ॥

ऋ० १/७/४, साम०उ० ३/२/६/३ (७६८)

आ०प०-अव, √ अव-रक्षणगतिकान्तिप्रीतितुप्त्यवगमप्रवेश श्रवणस्वाम्यर्थयाचन

क्रियेच्छादीप्त्यवाप्त्यालिङ्गनहिंसादानभागवृद्धिषु ।

त्वमाविथ सुश्रवसं तवोतिभिस्तव त्रामभिरिन्द्रतूर्वयाणम् ।
त्वमस्मै कुत्समतिथिग्वमायुं महे राज्ञे यूने अरन्धनाय ॥

ऋ० १/५३/१०

आ०प०-आविध, √ अव-रक्षणगत्यादिषु
ये चिद्धि त्वामृषयः पूर्वं ऊतयै जुहूरेऽवसे महि ।
सा नः स्तोमाँ अभि गृणीहि राधसोषः शुक्रेण शोचिषां ॥

ऋ० १/४८/१४

व्या०प०-अवसे, √ अव-रक्षणगतिकान्तिप्रीत्यादिषु
प्र नू स मर्तुः शवसा जनाँ अतिं तस्थौ वं ऊती मरुतो यमावत ।
अर्वद्धिर्वाजं भरते धना नृभिरापृच्छ्यं क्रतुमा क्षेति पुष्यति ॥

ऋ० १/६४/१३

आ०प०-आवत, √ अव-रक्षणगतिकान्तिप्रीत्यादिषु
अवां नो अग्न ऊतिभिर्गायित्रस्य प्रभर्मणि ।
विश्वांसु धीषु वन्द्य ॥ ऋ० १/७६/७, साम०उ० ७/१/१४/१ [१५२४]

आ०प०-अव, √ अव-रक्षणगतिकान्तिप्रीत्यादिषु
सोम यास्तै मयोभुवं ऊतयः सन्ति दाशुषै ।
ताभिर्नोऽविता भव ॥

ऋ० १/६१/६

व्या०प०-अविता, √ अव-रक्षणगतिकान्तिप्रीत्यादिषु
युवोर्दानाय सुभराँ असश्चतो रधमा तस्थुर्वचसं न मन्तवे ।
याभिर्धियोऽवथः कर्मन्निष्टये ताभिरू षु ऊतिभिर्शिवना गंतम् ॥

ऋ० १/११२/२

आ०प०-आवथः, √ अव-रक्षणगतिकान्तिप्रीत्यादिषु
याभीरेभं निवृतं सितमद्भ्य उद्वन्दनमैरयतं स्वर्दुशे ।
याभिः कण्वं, प्र सिषांसन्तुमावतं ताभिरू षु ऊतिभिर्शिवना गंतम् ॥

ऋ० १/११२/५

आ०प०-आवतम्, √ अव-रक्षणगतिकान्तिप्रीत्यादिषु
याभिः शुचन्तिं धनसां सुषसदं तप्त धर्ममोम्यावन्तमत्रये ।
याभिः पृशिनंगुं पुरुकुत्समावतं ताभिरू षु ऊतिभिर्शिवना गंतम् ॥

ऋ० १/११२/१०

आ०प०-आवतम्, $\sqrt{\text{अव-रक्षणगतिकान्तिप्रीत्यादिषु}}$
 याभिः सिन्धुं मधुमन्तमसंश्चतं वसिष्ठं याभिरजरावजिन्वतम्।
 याभिः कुत्सं श्रुतयं नर्यमावतं ताभिरू षु ऊतिभिरश्विना गतम्॥

ऋ० १/११२/६

आ०प०-आवतम्, $\sqrt{\text{अव-रक्षणगतिकान्तिप्रीत्यादिषु}}$
 यामिर्विशपलां धनुसाम ध्रुव्यं सहस्रमीळह आज्ञावजिन्वतम्।
 यामिर्विशमृष्य प्रेणिमावतं ताभिरू षु ऊतिभिरश्विना गतम्॥

ऋ० १/११२/१०

आ०प०-आवतम्, $\sqrt{\text{अव-रक्षणगतिकान्तिप्रीत्यादिषु}}$
 याभिः सुदानू औशिजायं वाणिजं दीर्घश्रवसे
 मधु कोशो अक्षरत्।
 कक्षीवन्तं स्तोतारं याभिरावतं ताभिरू षु ऊतिभिरश्विना गतम्॥

ऋ० १/११२/११

आ०प०-आवतम्, $\sqrt{\text{अव-रक्षणगतिकान्तिप्रीत्यादिषु}}$
 याभिः सूर्यं परियाथः पंरावतिं मन्धातारं क्षेत्रपत्येष्वावतम्।
 याभिर्विप्रं प्र भरद्वाजमावतं ताभिरू षु ऊतिभिरश्विना गतम्॥

ऋ० १/११२/१३

आ०प०-आवतम्, $\sqrt{\text{अव-रक्षणगतिकान्तिप्रीत्यादिषु}}$
 याभिर्महामंतिथुगं कंशोजुवं दिवौदासं शम्बरहव्यं आवतम्।
 याभिः पूभिद्यै त्रसदस्युमावतं ताभिरू षु ऊतिभिरश्विना गतम्॥

ऋ० १/११२/१४

आ०प०-आवतम्, $\sqrt{\text{अव-रक्षणगतिकान्तिप्रीत्यादिषु}}$
 याभिर्विभ्रं विपिपानमुपस्तुतं कलिं याभिर्वित्तजानि दुवस्ययः।
 याभिर्व्यश्वमुत पृथिमावतं ताभिरू षु ऊतिभिरश्विना गतम्॥

ऋ० १/११२/१५

आ०प०-आवतम्, $\sqrt{\text{अव-रक्षणगतिकान्तिप्रीत्यादिषु}}$
 याभिः पठर्वा जठरस्य मुज्मनाग्निर्नादीदेचित इद्धो अज्मन्ना।

याभिः शर्यातिमवंथो महाधने ताभिरू षु ऊतिभिराश्विना गंतम् ।।

ऋ० १/११२/१७

आ०प०-अवथः, √ अव-रक्षणगतिकान्तिप्रीत्यादिषु

याभिरङ्गिरो मनसा निरण्यथोऽग्रं गच्छथो विवरे गो अर्णसः ।

याभिर्मुनं शूरमिषा समावतं ताभिरू षु ऊतिभिराश्विना गंतम् ।।

ऋ० १/११२/१८

आ०प०-आवतम्, √ अव-रक्षणगतिकान्तिप्रीत्यादिषु

याभिः कृशानुमसने दुवस्यथो जवे याभिर्यूनो अर्वन्तुमावतम् ।

मधुं प्रियं भरथो यत्सरङ्भ्यस्ताभिरू षु ऊतिभिराश्विना गंतम् ।।

ऋ० १/११२/२१

आ०प०-आवतम्, √ अव-रक्षणगतिकान्तिप्रीत्यादिषु

याभिरनरं गोषुयुधं नृषाहो क्षेत्रस्य साता तनयस्य जिन्वथः ।

याभी रथां अवथो याभिरर्वतस्ताभिरू षु ऊतिभिराश्विना गंतम् ।।

ऋ० १/११२/२२

आ०प०-अवथः, √ अव-रक्षणगतिकान्तिप्रीत्यादिषु

याभिः कुत्समार्जुनेयं शतक्रतु प्र तुर्वीतिं प्र चं दभीतिमावतम् ।

याभिर्ध्वसन्तिं पुरुषन्तिमावतं ताभिरू षु ऊतिभिराश्विना गंतम् ।।

ऋ० १/११२/२३

आ०प०-आवतम्- √ अव-रक्षणगतिकान्तिप्रीत्यादिषु

अप्नस्वतीमश्विना वाचमस्मे कृतं नो दत्ता वृषणा मनीषाम् ।

अद्युत्येऽवसे नि ह्वये वां वृधे चं नो भवतं वार्जसातौ ।।

ऋ० १/११२/२४

व्या०प०-अवसे, √ अव-रक्षणगतिकान्तिप्रीत्यादिषु

स्याम ते तं इन्द्र ये तं ऊती अवस्यव ऊर्जं वर्धयन्तः ।

शुष्मिन्तमं यं चाकनाम देवाऽस्मै रयिं रांसि वीरवन्तम् ।।

ऋ० २/११/१३

व्या०प०-अवस्यवः, √ अव-रक्षणगतिकान्तिप्रीत्यादिषु

त्वं धृष्णो धृषता वीतहव्यं प्रावो विश्वाभिरूतिभिः सुदासम् ।

प्र पौरुकुत्सिं त्रसदस्युमावः क्षेत्रसाता वृत्रहत्येषु पुरम् ॥

ऋ० ७/१६/३

आ०प० - प्रावः, √ अव-रक्षणगतिकान्तिप्रीत्यादिषु

प्रेदं ब्रह्म वृत्रतूर्येष्वविथ प्र सुन्वतः शचीपत इन्द्र विश्वाभिरुतिभिः ।

माध्यान्दिनस्य सवनस्य वृत्रहन्नेद्य पिबा सोमस्य वज्रिवः ॥

ऋ० ८/३७/१

आ०प०-आविथ, √ अव-रक्षणगतिकान्तिप्रीत्यादिषु

क्षत्राय त्वमवसि न त्वमाविथ शचीपत इन्द्र विश्वाभिरुतिभिः ।

माध्यान्दिनस्य सवनस्य वृत्रहन्नेद्य पिबा सोमस्य वज्रिवः ॥

ऋ० ८/३७/६

आ०प०-अवसि, आविथ, √ अव-रक्षणगतिकान्तिप्रीत्यादिषु

महिं वो महतामवो वरुण मित्रं दाशुषै ।

यमादित्या अभि द्रुहो रक्षथा नेमधं नशदनेहसो व ऊतयः

सुऊतयो व ऊतयः ।

ऋ० ८/४७/१

आ०व०-अवः, √ अव-रक्षणगतिकान्तिप्रीत्यादिषु

परिं णो वृणजन्घा दुर्गाणि रथ्यो यथा ।

स्यामेदिन्द्रस्य शर्मण्यादित्यानामुता वंस्यनेहसो व ऊतयः

सुऊतयो व ऊतयः ॥

ऋ० ८/४७/५

आ०प०-अवसि, √ अव-रक्षणगतिकान्तिप्रीत्यादिषु

अहमत्कं कवयै शिशनथं हथैरहं कुत्समावमाभिरुतिभिः ।

अहं शुष्णस्य शनथिता वधर्यमं न यो रर आर्य नाम दस्यवे ॥

ऋ० १०/४६/३

आ०प०-आवम्, √ अव-रक्षणगतिकान्तिप्रीत्यादिषु

ऊर्मिः

तं सिन्धवो मत्सरमिन्द्र पानमूर्मिं प्र हैतु य उभे इयति ।

मदच्युतमौशानं नभोजां परि त्रितन्तुं विचरन्तमुत्सम् ॥

ऋ० १०/३०/६

आ०प०-इयति, √ ऋ-गतौ

समुद्रादूर्मिमुदियति वेनो नभोजाः पृष्ठं हर्यतस्यं दर्शि ।

ऋतस्य सान्नावधि विष्टपि भ्राट् संमानं योनिमभ्यनूषत् ब्राः ॥

ऋ० १०/१२३/२

आ०प०-इयति, √ ऋ-गतौ

ऋक्वन्

प्र श्यावाश्व धृष्णुयार्ची मरुद्धिऋक्वन्भिः ।

ये अद्रोघमनुष्वधं श्रवो मदन्ति यज्ञियाः ॥

ऋ० ५/५२/१

आ०प०-अर्च, √ अर्च-स्तुतौ

एन्द्रो बर्हिः सीदंतु पिन्वन्तामिळा बृहस्पतिः सामभिर्ऋक्वो अर्चतु ।

सुप्रेकेतं जीवसे मन्मं धीमहि तद्देवानामवौ अद्या वृणीमहे ॥

ऋ० १०/३६/५

आ०प०-अर्चतु, √ अर्च-स्तुतौ

ऋजुनीतिः

ऋजुनीती नो वरुणो मित्रो नयतु विद्वान् ।

अर्यमा देवैः सजोषाः ॥ ऋ० १/६०/१, साम०पू० ३/१/३/५ [२१८]

आ०प०-नयतु, ऋजु+√ णीञ्-प्रायणे

ऋतयुक्

अयमुंशानः पर्यद्रिमुस्त्रा ऋतधीतिभिर्ऋतयुग्युजानः ।

रुजदरुणं वि वलस्य सानुं पूर्णोर्वचोभिरभि योधदिन्द्रः ॥

ऋ० ६/३६/२

व्या०प०-युजानः, ऋत+√ युजिर्-योगे

ऋतु

वयाश्चित्ते पतत्रिणो द्विपच्चतुष्दर्जुनि ।

उषः प्रारन्तुर्नतु दिवो अन्तेभ्यस्थरि ॥

ऋ० १/४६/३

साम०पू० ४/२/३/८ [३६७]

आ०प०-प्रारन्, प्र+√ ऋ-गति प्रापणयोः

ऋतुपाः

उत्त ऋतुभिर्ऋतुपाः पाहि सोममिन्द्र देवेभिः सखिभिः सुतं नः ।
याँ आभंजो मरुतो ये त्वान्वहन्वृत्रमदधुस्तुभ्यमोजः ॥

ऋ० ३/४७/३

आ०प०-पाहि, ऋतु+√ पा-रक्षणे

एकराट्

आ त्वां गन् राष्ट्रं सह वर्चसोर्दिहि प्राङ् विशां पतिरेकराट्
त्वं वि राज ।

सर्वास्त्वा राजन् प्रदिशौ ह्यन्तूपसद्यो नमस्योऽभवेह ॥

अथर्व० ३/४/१

आ०प०-विराज, वि+ राज-दीप्तौ

एकराट्स्य भुवनस्य राजसिशचीपत् इन्द्र विश्वाभिरुतिभिः ।

माध्यान्दिनस्य सवनस्य वृत्रहन्ननेद्य पिबा सोमस्य बज्रिवः ॥

ऋ० ८/३७/३

आ०प०-राजसि, एक+√ राज-दीप्तौ

एधः

एधोऽस्येधिषीमहि समिदसि तेजोऽसि तेजो मयि धेहि ।

समाववर्ति पृथिवी समुषाः समु सूर्यः । समु विश्वमिदं जगत् ।

वैश्वानरज्योतिर्भूयासं विभून् कामान् व्यश्नवै भूः स्वाहा ॥

यजु० २०/२३

आ०प०-एधिषीमहि, एध-वृद्धौ

एधोऽस्येधिषीमहि समिदसि तेजोऽसि तेजो मयिधेहि ॥

यजु० ३८/२५

आ०प०-एधिषीमहि, √ एध-वृद्धौ, जिन्धी-दीप्तौ

एधोऽस्येधिषीय समिदसि समेधिषीय ।

तेजोऽसि तेजो मयि धेहि ॥

अथर्व० ७/८६/४

आ०प०-एधिषीय, √ एध-वृद्धौ, जिन्धी-दीप्तौ

ऐलब

तौर्विलिकेऽवैलयावायमैलब ऐलयीत् ।

ब्रभ्रुश्चं ब्रभ्रुकर्णश्चापेहि निरांल ।।

अथर्व० ६/१६/३

आ०प०-ऐलयीत्, √ इल-प्रेरणे

कर्म

त्रिकंद्रुकेषु महिषो यवांशिरं तुविशुष्ममंस्नुपत्सोममपिबद्विष्णुना
सुतं यथावशत् ।

स ई ममाद् महि कर्म कर्तवे महामुरुं सैनं सश्चदेवो देवं

सत्यमिन्द्रं सत्य इन्दुः ।।

ऋ० २/२२/१, अथर्व० २०/६५/१

व्या०प०-कर्तवे (कर्तुम्) √ डुकृञ्-करणे

ब्रह्मणस्पतेरभवद्यथावशं सत्यो मन्युर्महि कर्मां करिष्यतः ।

यो गा उदाजत्स दिवे वि चांभजन्महीवं रीतिः शवंसासरत्पृथक् ।।

ऋ० २/२४/१४

आ०प०-करिष्यतः, √ डुकृञ्-करणे

दिदृक्षन्त उषसो यामंन्नुक्तोर्विवस्वत्या महिं चित्रमनीकम् ।

विश्वे जानन्ति महिना यदागादिन्द्रस्य कर्म सुकृता पुरुणिं ।।

ऋ० ३/३०/१३

व्या०प०-सुकृता, √ डुकृञ्-करणे

श्यावाश्वस्य सुन्वतस्तथा शृणु यथाशृणोरत्रेः कर्माणि कृण्वतः ।

प्र त्रसदस्युमाविथ त्वमेक इन्नृषाह्य इन्द्र ब्रह्माणि वर्धयन् ।।

ऋ० ८/३६/७

आ०प०-कृण्वतः, √ डुकृञ्-करणे

श्यावाश्वस्य रेभंतस्तथा शृणु यथा शृणोरत्रेः कर्माणि कृण्वतः ।

प्र त्रसदस्युमाविथ त्वमेक इन्नृषाह्य इन्द्रं क्षत्राणि वर्धयन् ।।

ऋ० ८/३७/७

आ०प०-कृण्वतः, √ डुकृञ्-करणे

न क्रिष्टं कर्मणा नशद्यश्चकारं सुदावृधम् ।

इन्द्रं न यज्ञैर्विश्वगूतमृभ्वंसमधृष्टं धृष्णवौजसम् ।।

ऋ० ८/७०/३, साम०पू० ३/२/१/१ [२४३] उ० ४/२/८/१ [११५५]

आ०प०-चकार, √ डुकृञ्-करणे

त्वया हि नः पितरं सोम पूर्वे कर्माणि चक्रुः पवमान धीराः ।

वृन्वन्नवातः परिधीरपौर्णु वीरेभिरश्वैर्मघवा भवा नः ॥

ऋ० ६/६६/११

आ०प०-चक्रुः, √ डुकृञ्-करणे

चत्वारि ते असुर्याणि नामादाभ्यानि महिषस्य सन्ति ।

त्वमङ्ग तानि विश्वानि वित्से येभिः कर्माणि मघवञ्चकथं ॥

ऋ० १०/५४/४

आ०प०-चकथं, √ डुकृञ्-करणे

ऐभिर्ददे वृण्या पौस्यानि येभिरौक्षद्वृहत्याय वज्री ।

ये कर्मणः क्रियमाणस्य मह ऋतेकर्ममुदजायन्त देवाः ॥

ऋ० १०/५५/७, साम०उ० ६/१/७/३ [१७८४]

व्या०प०-क्रियमाणस्य, √ डुकृञ्-करणे

अक्रन् कर्म कर्मकृतः सह वाचा मयोभुवा ।

देवेभ्यः कर्म कृत्वास्तं प्रेतं सचाभुवः ॥

यजु० ३/४७

आ०प०-अक्रन्, आ०प०-कृत्वा, √ डुकृञ्-करणे

येन कर्माण्यपसो मनीषिणो यज्ञे कृण्वन्ति विदथेषु धीराः ।

यदपूर्वं यक्षमन्तः प्रजानां तन्मे मनः शिवसङ्कल्पमस्तु ॥

यजु० ३४/२

आ०प०-कृण्वन्ति, √ डुकृञ्-करणे

यत्प्रज्ञानमुत चेतो धृतिश्च यज्ज्योतिरन्तरमृतं प्रजासु ।

यस्मान्न ऋते किञ्चन कर्म क्रियते तन्मे मनः शिवसङ्कल्पमस्तु ॥

यजु० ३४/३

आ०प०-क्रियते, √ डुकृञ्-करणे

कुर्वन्नेवेह कर्माणि जिजीविषेच्छतथ्समाः ।

एवं त्वयि नान्यथेतोऽस्ति न कर्म लिप्यते नरैः ॥

यजु० ४०/२

आ०प०-कुर्वन्, √ डुकृञ्-करणे

ऋचं साम यजामहे याभ्या कर्माणि कृण्वते ।

वि ते सदसि राजतो यज्ञं देवेषु वक्षतः ॥

साम०पू० ४/२/४/१० [३६६]

आ०प०-कृण्वते, √ डुकृञ्-करणे

न किष्टं कर्मणा नशद्यश्चकार सदावृधम् ।

इन्द्र न यज्ञैर्विश्वगूर्तमृभ्वसमधृष्टं धृष्णुमोजसा ॥

साम०पू० ३/२/१/१ [२४३], साम०उ० ४/२/८/१ [११५५]

आ०प०-चकार, √ डुकृञ्-करणे

अनाप्ता ये वः प्रथमा यानि कर्माणि चक्रिरे ।

वीरान् नो अत्र मा दंभन् तद् व एतत् पुरो दंधे ॥

अथर्व० ४/७/७, ५/६/२

आ०प०-चक्रिरे, डुकृञ्-करणे

ऋचं सामं यजामहे याभ्यां कर्माणि कुर्वते ।

एते सदसि राजतो यज्ञं देवेषु यच्छतः ।

अथर्व० ७/५४/१

आ०प०-कुर्वते, √ डुकृञ्-करणे

देवस्य सवितुः सवे कर्म कृण्वन्तु मानुषाः ।

शन्नो भवन्त्वप ओषधीः शिवाः ॥

अथर्व० ६/२३/३

आ०प०-कृण्वन्तु, √ डुकृञ्-करणे

अव्यंसश्च व्यचंसश्च बिलं वि ष्यामि मायया ।

ताभ्यामुद्धृत्य वेदमथ कर्माणि कृण्महे ॥

अथर्व० १६/६८/१

आ०प०-कृण्महे, √ डुकृञ्-करणे

कविः

परि वाजपतिः कविरग्निहव्यान्यक्रमीत् ।

दधद्रत्नानि दाशुषे ॥

ऋ० ४/१५/३, साम०पू० १/१/३/१० [३०]

आ०प० - अक्रमीत्, √ क्रमु-पादविक्षेपे

कामदुधा

कामं कामदुधे धुक्ष्व मित्राय वरुणाय च ।
इन्द्रायाशिवभ्यां पूष्णे प्रजाभ्यऽओषधीभ्यः ॥

यजु० १२/७२

आ०प०-धुक्ष्व, √ दुह-प्रपूर्णे

कारं

आदिते अस्य वीर्यस्य चक्रिरन्मदैषु वृषन्नुशिजो यदाविंथ
सखीयतो यदाविंद ।

चकर्थं कारमैभ्यः पृतनासु प्रवन्तवे । ते अन्यामन्यां नद्यं
सनिष्णत श्रवस्यन्तः सनिष्णत ॥ ऋ० १/१३१/५, अथर्व २०/१५/३

आ०प०-चकर्थ, √ डुकृञ्-करणे

कारुः

त्वन्नो अग्ने सनये धनानां यशसं कारुं कृणुहि स्तवानः ।

ऋध्याम कर्मापसा नवेन देवैर्द्यावापृथिवी प्रावंत नः ॥

ऋ० १/३१/८

आ०प०-कृणुहि, √ डुकृञ्-करणे

त्वां देवेषु प्रथमं हवामहे त्वं बभूथ पृतनासु सासहिः ।

सेमं नः कारुमुपमन्युमुद्भिदमिन्द्रः कृणोतु प्रसवे रथं पुरः ॥

ऋ० १/१०२/६

आ०प०-कृणोतु, √ डुकृञ्-करणे

आ यद्ववस्याद्ववसे न कारुरस्माञ्चक्रे मान्यस्य मेधा ।

ओ षु वर्त मरुतो विप्रमच्छेमा ब्रह्माणि जरिता वो अर्चत् ॥

ऋ० १/१६५/१४

आ०प०-चक्रे, डुकृञ्-करणे

कविर्न निण्यं विदधानि साधन्वृषा यत्सेकं विपिपानो अर्चात् ।

दिव इत्था जीजनत्सप्त कारूनहां चिच्चक्रुर्वयुनां गृणन्तः ॥

ऋ० ४/१६/३ अथर्व० २०/७६/३

आ०प०-चक्रुः, √ डुकृञ्-करणे

किलासनाशनम्

आसुरी चंक्रे प्रथमेदं किंलासभेषजमिदं किंलासनाशनम् ।

अनीनशत् किलासं सरुपामकरत् त्वचम् ॥ अथर्व० १/२४/२

आ०प०- अनीनशत्, किलास+ √ गश्-दर्शने

कीकटः

किं तै कृण्वन्ति कीकटेषु गावो नाशिरं दुहे न तपन्ति धर्मम् ।

आ नो भरु प्रमगन्दस्य वेदो नैचाशाखं मधवत्रन्धया नः ॥

ऋ० ३/५३/१४

आ०प०-किकृण्वन्ति, किं+ √ डुकृञ्-करणे

कृत्या

यां तै चक्रुरामे पात्रे यां चक्रुर्नीललोहिते ।

आमे मांसे कृत्यां यां चक्रुस्तयां कृत्याकृतौ जहि ॥

अथर्व० ४/१७/४

आ०प०-चक्रुः, √ डुकृञ्-करणे

यो देवाः कृत्यां कृत्या हरादविदुषो गृहम् ।

वत्सो धारुरिव मातरं तं प्रत्यगुपं पद्यताम् ॥ अथर्व० ४/१८/२

व्या०प० - चक्रुः, √ डुकृञ्-करणे

सहस्रधामन् विशिखान् विप्रीवांछायया त्वम् ।

प्रतिं स्म चक्रुषै कृत्यां प्रियां प्रियावन्ते हर ॥ अथर्व० ४/१८/४

आ०प०-चक्रुषे, √ डुकृञ्-करणे

यदि स्त्री यदि वा पुमान् कृत्यां चकारं प्राप्स्ये ।

तामु तस्मै नयामस्यश्वमिवाश्वाभिधान्यां ॥ अथर्व० ५/१४/६

आ०प०-चकार, √ डुकृञ्-करणे

यां तै चक्रुरामे पात्रे यां चक्रुर्मिश्रधान्ये ।

आमे मांसे कृत्यां यां चक्रुः पुनः प्रतिं हरामि ताम् ॥

अथर्व० ५/३१/१

आ०प०-चक्रुः, √ डुकृञ्-करणे

यां तै चक्रुः कृकवाकावजे वा यां कुरीरिणि ।

अव्यां ते कृत्यां यां चक्रुः पुनः प्रतिं हरामि ताम् ।।

अथर्व० ५/३१/२

आ०प०-चक्रुः, √ डुकृञ्-करणे

यां तै चक्रुरेकंशफे पशूनामुभयादिति ।

गर्दभे कृत्यां यां चक्रुः पुनः प्रतिं हरामि ताम् ।।

अथर्व० ५/३१/३

आ०प०-चक्रुः, √ डुकृञ्-करणे

यां तै चक्रुरमूलायां वलंगं वा नराच्याम् ।

क्षेत्रे ते कृत्यां यां चक्रुः पुनः प्रतिं हरामि ताम् ।।

अथर्व० ५/३१/४

आ०प०-चक्रुः, √ डुकृञ्-करणे

या तै चक्रुर्गार्हपत्ये पूर्वाग्नावुत दुश्चितः ।

शलायां कृत्यां यां चक्रुः पुनः प्रतिं हरामि ताम् ।।

अथर्व० ५/३१/५

आ०प०-चक्रुः, √ डुकृञ्-करणे

यां तै चक्रुः सभायां यां चक्रुरधिदेवने ।

अक्षेपुं कृत्यां यां चक्रुः पुनः प्रतिं हरामि ताम् ।।

अथर्व० ५/३१/६

आ०प०-चक्रुः, √ डुकृञ्-करणे

यां तै चक्रुः सेनायां यां चक्रुरिष्यायुधे ।

दुन्दुभौ कृत्यां यां चक्रुः पुनः प्रतिं हरामि ताम् ।।

अथर्व० ५/३१/७

आ०प०-चक्रुः, √ डुकृञ्-करणे

यां तै कृत्यां कूपेऽवदधुः श्मशाने वा निचञ्चु ।

सदर्मनि कृत्यां यां चक्रुः पुनः प्रतिं हरामि ताम् ।।

अथर्व० ५/३१/८

आ०प०-चक्रः, डुकृञ्-करणे

कृषिः

अक्षैर्मा दीव्यः कृषिमित्कृषष्व वित्ते रमस्व बहु मन्यमानः ।

तत्र गावः कितवः तत्र जाया तन्मे विचष्टे सवितायमर्यः ॥

ऋ० १०/३४/१३

आ०प०-कृषष्व, √ कृष्-विलेखने

कैतपूः

देवं सवितुः प्रसुंव युज्ञं प्रसुंव पुज्ञपतिं भगाय ।

दिव्यो गन्धर्वः कैतपूः केतं नः पुनातु वाचस्पतिर्वाजं नः

स्वदतु स्वाहा ॥

यजु० ६/१

आ०प०- (केतं) पुनातु, √ पूज्-पवने

देवं सवितुः प्रसुंव युज्ञं प्र सुंव युज्ञपतिं भगाय ।

दिव्यो गन्धर्वः कैतपूः केतं नः पुनातु वाचस्पतिर्वाचं नः

स्वदतु ॥

यजु० ११/७, ३०/१

आ०प० (केतं) पुनातु, √ पूज्-पवने

केतुः

महो अर्णः सरस्वती प्र चैतयति केतुना ।

धियो विश्वा वि राजति ॥

ऋ० १/३/१२, यजु० २०/८६

आ०प०-चेतयति, कि-ज्ञाने/√ चिती-सज्ज्ञाने

आवहन्ती पोष्या वार्याणि चित्रं केतुं कृणुते चेकिंताना ।

ईयुषीणामुपमा शश्वतीनां विभातीनां प्रथमोषा व्यंश्वैत् ॥

ऋ० १/११३/१५

आ०प०-चेकिंताना, √ कि-ज्ञाने

अग्निर्धिया स चैतति केतुर्यज्ञस्य पूर्यः ।

अर्थं ह्यस्य तरणिं ॥

ऋ० ३/११/३

आ०प०-चेतति, √ कि-ज्ञाने

अथा हि काव्या युवं दक्षस्य पूर्भिर्दभुता।

नि केतुना जनानां चिकेथै पूतदक्षसा॥

ऋ० ५/६६/४

आ०प०-चिकेथे, √ कि-ज्ञाने

अशौच्यग्निः संमिधानो अस्मे उपो अदृश्रन्तमंसश्चिदन्ताः।

अचेति केतुरुषसः पुरस्ताच्छ्रिये दिवो दुहितुर्जायमानः॥

ऋ० ७/६७/२

आ०प०-अचेति, √ चिती-संज्ञाने

तव श्रियो वृष्यस्येव विद्युतश्चित्राश्चिकित्र उपसां न केतवः।

यदोषधीरभिसृष्टो वनानि च परि स्वयं चिनुषे अन्नमास्ये॥

ऋ० १०/९१/५

आ०प०-चिकित्रे, √ कित-ज्ञाने

महो अर्णः सरस्वती प्र चेतयति केतुनां।

धियो विश्वा वि रांजति॥

यजु० २०/८६

आ०प०-चेतयति, √ चिती-संज्ञाने

क्रतुः

क्रतूयन्ति क्रतवो हत्सु धीतयो वेनन्ति वेनाः पुतयन्त्या दिशः।

न मर्दिता विद्यते अन्य एभ्यो देवेषु मे अधि कामा अयंसत॥

ऋ० १०/६४/२

आ०प०-क्रतूयन्ति, √ क्रतु इति प्रज्ञानाम्/ √ डुकृञ्-करणे

क्रीळाः

नित्यं न सुनुं मधु विभ्रंत उप क्रीळन्ति क्रीळा विदयेषु घृष्वयः।

न क्षन्ति रुद्रा अवसा नमस्विनं न मर्धन्ति स्वतंवसो हविष्कृतम्॥

ऋ० १/१६६/२

आ०प०-क्रीळन्ति, √ क्रीड्-विहारे

क्षत्रं

उप क्षत्रं पृञ्चीत हन्ति राजभिर्भये चित्सुक्षितिं दधे।

नास्यं वर्ता न तरुता महाधने नार्भे अस्ति बज्रिणः ॥

ऋ० १/४०/८

व्या०प०-सुक्षितं, √ क्षि-निवासगत्योः

रिशादंसः सत्पतीरदब्धान्महो राज्ञः सुवसनस्यं दातृन् ।

यूनः सुक्षत्रान्क्षयंतो दिवो नृनादिव्यान्याम्यदितिं दुवोयु ॥

ऋ० ६/५१/४

व्या०प०-क्षयतः, √ क्षि-निवासगत्योः

क्षत्रियः

ऋतावाना नि पैदतुः साम्राज्याय सुक्रतू ।

धृतव्रता क्षत्रिया क्षत्रमांशतुः ॥

ऋ० ८/२५/८

व्या०प०-क्षत्रिया, √ क्षि-निवासगत्योः

क्षितिः

न स राजा व्यथते यस्मिन्निन्द्रस्तीव्रं सोमं पिबन्ति गोसंखायम् ।

आ संत्वनैरजन्ति हन्ति वृत्रं क्षेतिं क्षितीः सुभगो नाम पुष्यन् ॥

ऋ० ५/३७/४

आ०प०-क्षेति, √ क्षि-निवासगत्योः

प्र ये युयुरंवृकासो रथा इव नृपातारो जनानाम् ।

उत स्वेन शवंसा शू शुवुनरं उत क्षियन्ति सुक्षितिम् ॥

ऋ० ७/७४/६

आ०प०-क्षियन्ति, √ क्षि-निवासगत्योः

ध्रुवासु त्वासु क्षितिषु क्षियन्तो व्यस्मत्पाशं वरुणो मुमोचत् ।

अवौ वन्वाना अर्दितेरुपस्थाद्ययं पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥

ऋ० ७/८८/७

आ०प०-क्षियन्तः, क्षि-निवासगत्योः

क्षेमः

क्षेति क्षेमेभिः साधुभिर्नकिर्य धनन्ति हन्ति यः ।

अग्नौ सुवीरं एधते ॥

ऋ० ८/८४/६

आ०प०-क्षेति, √ क्षि-निवासगत्योः

खनिता

मा वौ रिषत्खनिता यस्मै चाहं खनामि वः।

द्विपच्चतुष्पदस्माकं सर्वमस्त्वनतुरम्॥

ऋ० १०/६७/२०, यजु० १२/६५

आ०प०- खनामि, √ खनु- अवदारणे

खनित्रं

अगस्त्यः खनमानः खनित्रैः प्रजामपंत्यं बलमिच्छमानः।

उभौ वर्णावृषिरुग्रः पुंपोष सत्या देवेष्वाशिषो जगाम॥

ऋ० १/१७६/६

व्या०प०-खनमानः, √ खनु-अवदारणे

खेदां

समित्तान्वृत्रहाखिंदत्खे अरौ इव खेदया।

प्रवृद्धो दस्युहाभेवत्॥

ऋ० ८/७७/३

आ०प०-अखिदत्, √ खिद्-परिघाते दैन्ये च

गन्धर्वः

पुतङ्गो वाचं मनसा बिभर्ति तां गन्धर्वोऽवददगर्भे अन्तः।

तां द्योतमानां स्वयं मनीषामृतस्य पदे कवयो नि पान्ति॥

ऋ० १०/१७७/२

व्या०प०-गर्भे अन्तः अवदत्, ग-गर्भ, [अ]-न्तः

> गन्तः > गन्धः+√वद् व्यक्तायां वाचि-गन्धर्वः

गव्यं

उप मा श्यावाः स्वनयेन दत्ता वधूमन्तो दश रथासो अस्थुः।

षष्टिः सहस्रमनु गव्यमागात् सनत्क क्षीवां अभिपित्वे अहाम्॥

ऋ० १/१२६/३

आ०प०-अगात्, √ गम्-गतौ

गातुवित्

सोमो जिगाति गातुविद्देवानामेति निष्कृतम् ।

ऋतस्य योनिमासदम् ॥

ऋ० ३/६२/१३

आ०प०-जिगाति, $\sqrt{\text{गा-स्तुतौ}}$

वेदोऽसि येन त्वं देव वेद देवेभ्यो वेदोऽभवस्तेन मह्यं वेदो भूयाः ।

देवां गातुविदो गातुं वित्त्वा गातुमिति । मनसस्पत इमं देव

यज्ञश्च स्वाहा वार्तं धाः ॥

यजु० २/२१

व्या०प० - (गातुं) वित्त्वा, गातु+ $\sqrt{\text{विद्-ज्ञाने}}$

वर्षङ्कुतेभ्यो वर्षङ्हुतेभ्यः ।

देवां गातुविदो गातुं वित्त्वा गातुमिति ॥

अथर्व० ७/६७/७

व्या०प० (गातुं) वित्त्वा, गातु+ $\sqrt{\text{विद्-ज्ञाने}}$

गाथं

आस्थापयन्त युवतिं युवानः शुभे निर्मिशलां विदथेषु पञ्चाम् ।

अर्को यद्वो मरुतो हविष्मान्गायद्गाथं सुतसौमो दुवस्यन् ॥

ऋ० १/१६७/६

व्या०प०-गायत्, $\sqrt{\text{गै-शब्दे}}$

प्र व इन्द्राय वृत्रहन्तमाय विप्राय गाथं गायत यं जुजोषते ॥

साम०पू० ५/२/१/१०/१० [४४६], साम०उ० ४/१/२४/१ [१११३]

आ०प०-गायत+ $\sqrt{\text{गा-स्ततौ}}$

गायत्रं

ता यज्ञेषु प्र शंसतेन्द्राग्नी शुम्भता नरः ।

ता गायत्रेषु गायत ॥

ऋ० १/२१/२

आ०प० - गायत, $\sqrt{\text{गै-शब्दे}}$

मिमीहि श्लोकमास्यै पृजन्त्य इव ततनः ।

गायं गायत्रमुक्थ्याम् ॥

ऋ० १/३८/१४

आ०प०-गाय, $\sqrt{\text{गै-शब्दे}}$

क्वैयथ क्वेदंसि पुरुत्रा चिद्धि ते मनः ।

अलर्षि युध्म खजकृत्पुरन्दर प्र गायत्रा अंगासिषुः ॥

ऋ० ८/१/७, साम०पू० ३/२/३/६ [२७१]

आ०प०-अगासिपुः, √ गै-शब्दे

उक्थं चन शस्य मानमगौररिरा चिंकेते।

न गायत्रं गीयमानम्॥ ऋ० ८/२/१४, साम०पू० ३/१/४/३/ [२२५]

साम०उ० ६/१/१५/२ [१८०५]

व्या०प०-गीयमानम्, √ गै-शब्दे

प्र गायत्रेण गायत पवमानं विचर्षणिम्।

इन्दुं सहस्रचक्षसम्॥

ऋ० ६/६०/१

आ०प०-गायत, √ गै-शब्दे

ऋचां त्वः पोषमास्ते पुपुष्वाङ्गायत्रं त्वो गायति शक्वरीषु।

ब्रह्मा त्वो वदति जातविद्यां युज्ञस्य मात्रां वि मिमीत उ त्वः॥

ऋ० १०/७१/११

आ०प०-गायति, √ गै-शब्दे

गायत्रिन्

गारयन्ति त्वा गायत्रिणोऽर्चन्त्युर्कमर्किणः।

ब्रह्माणस्त्वा शतक्रतु उद्वंशमिव येमिरे॥

ऋ० १/१०/१, साम०पू० ४/२/१/१ [३४२], साम०उ० ५/२/२३/१ [१३४४]

आ०प०-गायन्ति, √ गै-शब्दे

गीः

वसोरिन्द्रं वसुपतिं गीभिर्गृणन्तं ऋग्मियम्।

होम गन्तारमूतये॥

ऋ० १/६/६, अथर्व० २०/७१/१५

आ०प०-गृणन्तः, √ गृ-शब्दे

एतत्तयत्तं इन्द्र वृष्णं उक्थं वांषागिरा अभि गृणन्ति राधः।

ऋज्राश्वः प्रष्टिभिरम्बरीषः सुहर्देवो भयमानः सुरार्धाः॥

ऋ० १/१००/१७

आ०प०-गृणन्ति, √ गृ-शब्दे

अभिष्ठे अद्य गीभिर्गृणन्तोऽग्ने दाशेम।

प्र ते दिवो न स्तनयन्ति शुष्माः ॥

ऋ० ४/१०/४

आ०प०-गृणन्तः, √ गृ-शब्दे

ता ते गृणन्ति वेधसो यानि चकर्थ पौस्यां ।

सुतेष्विन्द्र गिर्वणः ॥

ऋ० ४/३२/११

आ०प०-गृणन्ति, √ गृ-शब्दे

त्वामग्ने धर्षसि विश्वधा वयं गीर्भिर्गृणन्तो नमसोपं सेदिम ।

स नो जुषस्व समिधानो अङ्गिरो देवो मर्तस्य यशसां सुदीतिभिः ॥

ऋ० ५/८/४

आ०प०-गृणन्तः, √ गृ-शब्दे

एवा ते अग्ने सुमतिं चंकानो नविष्ठाय नवमं त्रसदस्युः ।

यो मे गिरस्तुविजातस्यं पूर्विर्युक्तेनाभि त्र्यरुणो गृणाति ॥

ऋ० ५/२७/३

आ०प०-गृणाति, √ गृ-शब्दे

स्तुहि भोजान्स्तुवतो अस्य यामनि रण्णावो न यवसे ।

यतः पूर्वा इव सखीरँनु द्वय गिरा गृणीहि कामिनः ॥

ऋ० ५/५३/१६

आ०प०-गृणीहि, √ गृ-शब्दे

अग्निमग्निं वः समिधां दुवस्यत प्रियंप्रियं वो अतिथिं गृणीषणि ।

उपं वो गीर्भिरमृतं विवासत देवो देवेषु वनंते हि वार्यं देवो

देवेषु वनंते हि नो दुवः ॥

ऋ० ६/१५/६

व्या०प०-गृणीषणि, √ गृ-शब्दे

समिद्धमग्निं समिधां गिरा गृणे शुचिं पावकं पुरो अंध्वरे ध्रुवम् ।

विप्रं होतारं पुरुवारंमद्रुहं कविं सुभनैरीमहे जातवैदसम् ॥

ऋ० ६/१५/७, साम०उ० ७/२/१३/१ (१५६७)

आ०प०-गृणे- √ गृ-शब्दे

न यं हिंसन्ति धीतयो न वाणीरिन्द्रं नक्षन्तीदभि वर्धयन्तीः ।

यदि स्तोतारः शतं यत्सहस्रं गृणन्ति गिर्वणसं शं तदस्मै ॥

ऋग्वेद ६/३४/३

आ०प०-गृणन्ति, $\sqrt{\text{गृ-शब्दे}}$

अध्वर्यो वीर प्र महे सुतानामिन्द्राय भर स ह्यस्य राजा ।

यः पूव्याभिरुत नूतनाभिर्गीर्भिर्वीवृधे गृणतामृषीणाम् ॥

ऋग्वेद ६/४४/१३

आ०प०-गृणताम्, $\sqrt{\text{गृ-शब्दे}}$

आ यस्य ते महिमानं शतमूते शतक्रतो ।

गीभिर्गृणन्ति कारवः ॥

ऋग्वेद ८/४६/३

आ०प०-गृणन्ति, $\sqrt{\text{गृ-शब्दे}}$

एतत् तं इन्द्र वीर्यं गीभिर्गृणन्ति कारवः ।

ते स्तोभन्त ऊर्जमावन्त्युत्तु पौरासौ न क्षन्धीतिभिः ॥

ऋग्वेद ८/५४/१

आ०प०-गृणन्ति, $\sqrt{\text{गृ-शब्दे}}$

दुर्गे चिन्नः सुगं कृधि गृणान इन्द्र गिर्वणः ।

त्वं च मध्वन्वशः ॥

ऋग्वेद ८/६३/१०

आ०प०-गृणानः, $\sqrt{\text{गृ-शब्दे}}$

सप्तिं मृजन्ति वेधसौ गृणन्तः कारवो गिरा ।

ज्योतिजज्ञानमुक्थ्यम् ॥ ऋग्वेद ६/२६/२, साम०उ० ६/१/१/२ [१७६६]

आ०प०-गृणान्तः, $\sqrt{\text{गृ-शब्दे}}$

तमुस्त्रामिन्द्रं न रेजमानमग्निं गीभिर्नमोभिरा कृणुध्वम् ।

आ यं विप्रांसो मृतिभिर्गृणन्ति जातवेदसं जुद्धं सहानाम् ॥

ऋग्वेद १०/६/५

आ०प०-गृणन्ति, $\sqrt{\text{गृ-शब्दे}}$

विशामासामभयानामधिक्षितं गीभिर्गृ स्वयंशसं गृणीमसि ।

गनाभिर्विश्वाभिरदितिमनुवर्णमक्तोर्युवानं नृमणा अधा पतिम् ॥

ऋग्वेद १०/६/५

आ०प०-गृणीमसि, $\sqrt{\text{गृ-शब्दे}}$

गुहा

पूषा राजानमाघृणिरपंगूळहं गुहां हितम् ।

अविन्दाच्चित्रबर्हिषम् ॥

ऋग्वेद १/२३/१४

व्या०प०-गूळहं, $\sqrt{\text{गुह}}-\text{संवरणे}$

अजो न क्षां दाधारं पृथिवीं तस्तम्भं द्यां मन्त्रैभिः सत्यैः ।

प्रिया पदानिं पश्वो नि पाहि विश्वायुरग्ने गृहा गुहं गाः ॥

ऋग्वेद १/६२/१४

व्या०प०-गुहं, $\sqrt{\text{गुह}}-\text{संवरणे}$

गुहां हितं गुह्यं गूलळहमप्सुर्वृतं मायिनं क्षियन्तम् ।

उतो अपो द्यां तस्तभ्वांसमहन्नाहिं शूर वीर्येण ॥

ऋग्वेद २/११/५

व्या०प०-गुह्यं, गूलळहं, $\sqrt{\text{गुह}}-\text{संवरणे}$

इन्द्रो मधु संभृतमुस्त्रियायां पृथ्वीवेद शफवन्नमे गोः ।

गुहां हितं गुह्यं गूलळहमप्सु हस्तै दधेदक्षिणे दक्षिणावान् ॥

ऋग्वेद ३/३६/६

व्या०प०-गुह्यं, गूलळहं, $\sqrt{\text{गुह}}-\text{संवरणे}$

सत्रा यदीं भार्वरस्य वृष्णः सिषक्ति शुष्मः स्तुवते भराय ।

गुहां यदीमौशिजस्य गोहे प्र यद्धिये प्रायसे मदाय ॥

ऋग्वेद ४/२१/७

व्या०प०-गोहे, $\sqrt{\text{गुह}}-\text{संवरणे}$

ऋष्वस्त्वमिन्द्र शूर जातो दासीर्विशः सूर्येण सद्वाः ।

गुहां हितं गुह्यं गूलळहमप्सु विभ्रमसिं प्रस्रवणे न सोमम् ॥

ऋग्वेद १०/१४८/२

व्या०प०-गुह्यं, गूलळहं, $\sqrt{\text{गुह}}-\text{संवरणे}$

गुह्यं

गूहंता गुह्यं तमो वि यांत विश्वमन्त्रिणम् ।

ज्योतिष्ककर्ता यदुश्मसिं ॥

ऋग्वेद १/८६/१०

आ०प०-गूहत, $\sqrt{\text{गूह-संवरणे}}$

गृहः

संजयन् पृतना ऊर्ध्वमायुर्गृह्या गृहणानो बंधुधा विचंक्ष्व ।

देवीं वाचं दुन्दुभ आ गुरस्व वेधाः शत्रूणामुपं भरस्व वेदः ॥

अथर्व० ५/२०/४

व्या०प०-गृहणानः $\sqrt{\text{गृह-ग्रहणे}}/\sqrt{\text{ग्रह-उपादाने}}$

ग्राह्यां गृहाः सं सृज्यन्ते स्त्रिया यन्म्रियते पतिः ।

ब्रह्मैव विद्वानेष्योऽयः क्रव्यादं निरादधत् ॥

अथर्व० १२/२/३६

व्या०प०-ग्राह्या, $\sqrt{\text{ग्रह-उपादाने}}$

गोः

अश्वावति प्रथमो गोपुं गच्छति सुप्रावीरिन्द्र मर्त्यस्तवोतिभिः ।

तमित्पृणक्षि वसुना भवीयसा सिन्धुमापो यथाभितो विवेतसः ॥

ऋ० १/८३/१

आ०प०-गच्छति, $\sqrt{\text{गम्लु-गतौ}}$

गोधुक्

उपं ह्वये सुदुघां धेनुमेतां सुहस्तौ गोधुगुत दौहदेनाम् ।

श्रेष्ठं स्रवं संविता साविषन्नोऽभीद्धो घर्मस्तदु षु प्र वौचम् ॥

ऋ० १/१६४/२६, अथर्व० ७/७३/७, ६/१०/४

आ०प०-दोहत्, गो+ $\sqrt{\text{दुह-प्रपूरणे}}$

गोमन्त्

नकिंः सुदासो रथं पर्यास न रीरमत् ।

इन्द्रो यस्यांविता यस्यं मरुतो गमत्स गोमन्ति व्रजे ॥

ऋग्वे० ७/३२/१०

आ०प०-गमत्, $\sqrt{\text{गम्लु-गतौ}}$

गोः/गौः

याभिरङ्गिरो मनसा निरुण्यथोऽग्रं गच्छथो विवरे गो अर्णसः ।
याभिर्मनुं शूरमिषा समावतं ताभिर्लु षु कृतिभिर्शिवना गतम् ॥

ऋग्वेद १/११२/१८

आ०प०-गच्छथ, गम्लु-गतौ

सखां ह यत्र सखिभिर्नवगैराभिज्ञ्वा सत्त्वभिर्गा अनुगमन् ।
सत्यं तदिन्द्रो दशभिर्दशग्वैः सूर्यं विवेद तमसि क्षियन्तम् ॥

ऋग्वेद ३/३६/५

आ०प०-अनुगमन्, √ गम्लु-गतौ

षड् भाराँ एको अचरन्विभर्त्युतं वर्षिष्ठमुप गावआगुः ।
तिस्रो महीरुपरास्तथुरत्या गुहा द्वे निहिते दर्शकां ॥

ऋग्वेद ३/५६/२

आ०प०-अगुः, √ गम्लु-गतौ

यः स्मारुन्धानो गध्यां समत्सु सनुतरश्चरन्ति गोषु गच्छन् ।
आविर्ऋजीको विदथां निचिक्यन्तिरो अरन्ति पर्यापं आयोः ॥

ऋग्वेद ४/३८/४

आ०प०-गच्छन्, √ गम्लु-गतौ

आ सूर्यो यातु सप्ताश्वः क्षेत्रं यदस्योर्विया दीर्घयाथे ।
रघुःश्येनः पतयदन्धो अच्छा युवां कविर्दीदयद् गोषु गच्छन् ॥

ऋग्वेद ५/४५/६

आ०प०-गच्छन्, √ गम्लु-गतौ

आ गावो अगमन्नुत भद्रमक्रन्त्सीदन्तु गोष्ठे रणयन्त्वस्मे ।
प्रजावन्तीः पुरुषां इह स्युरिन्द्राय पूर्वोरुषसो दुहानाः ॥

ऋग्वेद ६/२८/१, अथर्ववेद ४/२१/१

आ०प०-अगमन्, √ गम्लु-गतौ

वृज्याम ते परि द्विषोऽरं ते शक्र दावने ।
गुमेमेदिन्द्र गोमंतः ॥

ऋग्वेद ८/४५/१०

आ०प०-गमेम, √ गम्लु-गतौ

यो नो दाता वसूनामिन्द्रं तं हूमहे वयम् ।

विद्या ह्यस्य सुमतिं नवीयसीं गमेम गोमति ब्रजे ॥

ऋगू ८/५१/५

आ०प०-गमेम, √ गम्लु-गतौ

तयां पवस्व धारया यया गावं इहागमन् ।

जन्यांस उषं नो गृहम् ॥

ऋगू ६/४६/२, साम०उ० ६/३/१/२ [१४३६]

आ०प०-आगमन्, √ गम्लु-गतौ

अच्छां समुद्रमिन्दुवोऽस्तं गावो न धेनवः ।

अगमन्नुतस्य योनिमा ॥ ऋगू ६/६६/१२, साम०उ० १/१/३/३ [६५६]

आ०प०-अगमन्, √ गम्लु-गतौ

अग्रे सिन्धूनां पवमानो अर्षत्यग्रे वाचो अग्रियो गोषु गच्छति ।

अग्रे वाजस्य भजते महाधनं स्वायुधः सोतृभिः पूयते वृषां ॥

ऋगू ६/८६/१२

आ०प०-गच्छति, √ गम्लु-गतौ

अग्रे सिन्धूनां पवमानो अर्षस्यग्रे वाचो अग्रियो गोषु गच्छसि ।

अग्रे वाजस्य भजसे महद्धनं स्वायुधः सोतृभिः सोम सूयसे ॥

साम०उ०, ४/१/१/३ [१०३३]

आ०प०-गच्छसि, √ गम्लु-गतौ

कुवित्संस्य प्र हि ब्रजं गोमन्तं दस्युहा गमन्त ।

शचीभिरपं नो वरत् ॥ ऋगू ६/४५/२४, साम०उ० ८/२/४/३ [१६६८]

आ०प०-गमन्त, √ गम्लु-गतौ

ग्मा

अध गमन्तोशनां पृच्छते वां कदर्या न आ गृहम् ।

आ जग्मथुः पराकाद्विवश्च गमश्च मर्त्यम् ॥ ऋगू १०/२२/६

आ०प०-जग्मथुः, √ गम्लु-गतौ

ग्रन्थिं

ग्रन्थिं न विष्यं ग्रथितं पुनान ऋजुं च गातुं वृजिनं च सोम ।

अत्यो न क्रदो हरिरा संज्ञानो मर्यो देव धन्व पुस्त्यावान् ॥

ऋग्वेद ६/६७/१८

आ०प०-प्रथितम्, √ ग्रन्थ-बन्धने सन्दर्भे च

ग्रभीता

अङ्गे अङ्गे शोचिषां शिश्रियाणं नमस्यन्तस्त्वा हविषां विधेम ।

अङ्कान्तसमङ्कान् हविषां विधेम यो अग्रभीत् पर्वीस्या ग्रभीता ॥

अथर्ववेद १/१२/२

आ०प०-अग्रभीत् √ ग्रह-उपादाने

ग्रह

यावन्ती द्यावापृथिवी यावच्च सुप्त सिन्धवो वितस्थिरे ।

तावन्तमिन्द्र ते ग्रहमूर्जा गृहणाम्यक्षितं मर्यं गृहणाम्यक्षितम् ॥

यजुर्वेद ३८/२६

आ०प०-गृहणामि, √ ग्रह-उपादाने

ग्राभं

आ तू न इन्द्र क्षुमन्तं चित्रं ग्राभं सं गृभाय ।

महाहस्ती दक्षिणेन ॥ ऋग्वेद ८/८१/१ सामवेद २/२/३/३ [१६७]

आ०प०-संगृभाय, √ ग्रह-उपादाने

अस्येदिन्द्रो मदेष्वा ग्राभं गृभीत सानसिम् ।

वज्रं च वृषणं भरत्समप्सुजित् ॥

ऋग्वेद ६/१०६/३

आ०प०-गृभीत, √ ग्रह-उपादाने

अस्येदिन्द्रो मदेष्वा ग्राभं गृभ्णाति सानसिम् ।

वज्रं च वृषणं भरत्समुप्सुजित् ॥ सामवेद १/१/१७/३ [६६६]

आ०प०-गृभ्णाति, √ ग्रह-उपादाने

ग्रावा

अग्नेस्तनूरसि वाचो विसर्जनं देववीतये त्वा गृहणामि

बृहद् ग्रावाऽसि वानस्पत्यः स इदं देवेभ्यो हविः

शमीष्व सुशमिं शमीष्व । हविष्कृदेहि हविष्कृदेहि ॥

यजु० १/१५

आ०प०-गृह्णामि, √ ग्रह-उपादाने

वेदिष्टे चर्म भवतु बर्हिर्लोमानि यानि ते।

एषा त्वां रशनाग्रभीद् प्रावां त्वेषोऽधि नृत्यतु॥

अथर्व० १०/१२

आ०प०-अग्रभीद्, √ ग्रह-उपादाने

गृहाण प्रावाणौ सकृत्तौ वीर हस्त आ ते देवा यज्ञियां यज्ञमगुः।

त्रयो वरां यतमास्त्वं वृणीषे तास्ते समृद्धीरिह रांधयामि॥

अथर्व० ११/१/१०

आ०प०-गृहाण, √ ग्रह-उपादाने

ग्राहिः

मुञ्चामि त्वा हविषा जीवनाय कर्मज्ञातयुष्मादुत राजयुष्मात्।

ग्राहिर्जग्राह यदि वैतर्देनं तस्यां इन्द्राग्नी प्र मुमुक्तमेनम्॥

ऋग्वे० १०/१६१/३, अथर्व० ३/११/३, २०/६६/६

आ०प०-जग्राह, √ ग्रह-उपादाने

घनः

घनेव विष्णुवि जह्वराव्णस्तर्पुर्जम्भ यो अस्मधृक्।

यो मर्त्यः शिशीते अत्यक्तुभिर्मा नः स रिपुरीशत॥

ऋग्वे० १/३६/१६

आ०प०-जहि, √ हन्-हिंसागत्योः

अरसासं इहाहंयो ये अन्ति ये च दूरके।

घनेनं हन्मि वृश्चिकमहिं दण्डेनागतम्॥

अथर्व० १०/४/६

आ०प०-हन्मि, √ हन्-हिंसागत्योः

घासं

होतां यक्षदशिवनौ छागंस्य हविष आत्तामद्य मध्यतो मेद

उद्भृतं पुरा द्वेषोभ्यः पुरा पौरुषेय्या गृभो

घस्तां नूनं घासे अंज्राणां यवंसप्रथमानां सुमत्

क्षंराणां शतद्रियाणां मग्निष्वात्तानां पीवोपवसनानां पार्श्वतः
 श्रौणितः शिंतामृत उत्सादतोऽङ्गादङ्गादवत्तानां
 करंत एवाशिवनां जुषतां श्रुहविर्होतयर्जं ।। यजु० २१/४३

आ०प०-घस्ताम्, √ अद-भक्षणे

होतां यक्षत् सरस्वतीं मेघस्यं हविष आर्वयदध
 मंध्यतो मेद उद्भृतं पुरा द्वेषोभ्यः पुरा पौरुषेय्या गृभो
 घसन्नूनं घ्रासे अंज्राणां यवसप्रथमानां
 सुमत्क्षंराणां शतद्रियाणामग्निष्वात्तानां पीवोपवसनानां पार्श्वतः
 श्रौणितः शिंतामृत उत्सादतोऽङ्गादङ्गादवत्तानां करंदेवश्रुसरस्वती
 जुषतां हविर्होतयर्जं ।। यजु० २१/४४

आ०प०-घसद्, √ अद-भक्षणे

होतां यक्षदिन्द्रमृषभस्यं हविष आर्वयदध मंध्यतो
 मेद उद्भृतं पुरा द्वेषोभ्यः पुरा पौरुषेय्या गृभो
 घसन्नूनं घ्रासे अंज्राणां यवसप्रथमानां सुमत्
 क्षंराणां शतद्रियाणामग्निष्वात्तानां पीवोपवसनानां
 पार्श्वतः श्रौणितः शिंतामृत उत्सादतोऽङ्गादङ्गादवत्तानां
 करंदेवमिन्द्रो जुषतां श्रुहविर्होतयर्जं ।। यजु० २१/४५

आ०प०-घसद्, √ अद-भक्षणे

घ्रासिं

निक्रमणं निषदंनं विवर्तनं यच्च पड्वीशमर्वतः
 यच्चं प्रपौ यच्चं घ्रासिं जघास सर्वा ता ते अपि देवेष्वस्तु ।।

ऋग्वे० १/१६२/१४, यजु० २५/३८

आ०प०-जघास, √ अद-भक्षणे अथवा √ घस्लृ-अदने

घीः

स पुनानो मदिन्तमः सोमंश्चमूषुं सीदति ।
 प्रशौ न रेतं आदधत्पतिर्वचस्यते धियः ।।

ऋग्वे० ६/६६/६

आ०प०-आदधत्, √ डुधाञ्-धारणपोषणयोः

घृतं

जिघर्ष्यग्निं हविषा घृतेन प्रतिक्षियन्तं भुवनानि विश्वा।
पृथुं तिरश्चा वयसा बृहन्तं व्यचिष्टमन्नै रभसं दृशानम्॥

ऋगू० २/१०/४

आ०प०-जिघर्षि, √ घृ-क्षरणदीप्त्योः

आ त्वा जिघर्षि मनसा घृतेन प्रतिक्षियन्तं भुवनानि विश्वा।
पृथुं तिरश्चा वयसा बृहन्तं व्यचिष्टमन्नै रभसं दृशानम्॥

यजु० ११/२३

आ०प०-जिघर्षि, √ घृ-क्षरणदीप्त्योः

उप स्तृणीहि प्रथय पुरस्ताद् घृतेन पात्रमभि धारयैतत्।
वा श्रेवोस्त्रा तरुणं स्तनस्युमिमं देवासो अभिहिङ्कृणोत॥

अथर्व० १२/३/३७

आ०प०-धारय, √ घृ-क्षरणदीप्त्योः

घृतपूः

आपो अस्मान्मातरः शुन्ध्यन्तु घृतेन नो घृतप्वः पुनन्तु।
विश्वं हि रिप्रं प्रवहन्ति देवीरुदिदाभ्यः शुचिरा पूत एमि॥

ऋगू० १०/१७/१०

आ०प०-पुनन्तु, √ घृत+पूत्र-पवने

घृतप्वः

आपोऽअस्मान् मातरः शुन्ध्यन्तु घृतेन नो घृतप्वः पुनन्तु।
विश्वं हि रिप्रं प्रवहन्ति देवीरुदिदाभ्यः शुचिरा पूतऽएमि।
दीक्षातपसौस्तनूरसि तां त्वा शिवाथं शम्मां परिदधे भद्रं वर्णं पुष्यन्॥

ऋगू० १०/१७/१०, यजु० ४/२ अथर्व० ६/५१/२

आ०प०-पुनन्तु, √ घृत+पूत्र-पवने

एमेनं सृजता सुते मन्दिमिन्दाय मन्दिनै ।

चक्रिं विश्वानि चक्रये ॥

ऋग्वेद १/६/२

व्या०प०-चक्रये, डुकृज्-करणे

उग्रो जंज्ञे वीर्याय स्वधावान्वक्रिरपो नर्यो यत्करिष्यन् ।

जग्मिर्युवां नृषदंनमवोभिस्त्राता न इन्द्र एनंसो महश्चित् ॥

ऋग्वेद ७/२०/१

व्या०प०-करिष्यन्, डुकृज्-करणे

चक्षुर्दा

महीनां पर्योऽसि वर्चोदाऽअसि वर्चो मे देहि ।

वृत्रस्यासि कनीनंकश्चक्षुर्दाऽअसि चक्षुर्मे देहि ॥ यजुर्वेद ४/३

आ०व०-देहि, चक्षुः+ डुदाज्-दाने

चक्षुष्पाः

वसुभ्यस्त्वा रुद्रेभ्यस्त्वादित्येभ्यस्त्वा संजानाथां

द्यावापृथिवी मित्रावरुणौ त्वा वृष्ट्यावताम् ।

व्यन्तु वयोक्तरिहाणा मरुतां पृषतीर्गच्छ वशा पृथिनभूत्वा

दिवं गच्छ ततो नो वृष्टिमावह । चक्षुष्पाऽअंगनेऽसि चक्षुर्मे पाहि ।

यजुर्वेद २/१६

आ०प०-पाहि, चक्षुः+ पा रक्षणे

चक्षुः

विश्वानि देवी भुवनाभिचक्ष्यां प्रतीची चक्षुरुर्विया वि भाति ।

विश्वं जीवं चरसे बोधयन्ती विश्वस्य वाचमविदन्मनायोः ॥

ऋग्वेद १/१२/१९

व्या०-प० अभिचक्ष्या, चक्षिङ्-व्यक्तायां वाचि

चनोधाः

उपयामगृहीतोऽसि सावित्रोऽसि चनोधाश्चनोधाऽअसि चनो

मयि धेहि ।

मयि धेहि ।

जिन्व यज्ञं जिन्व यज्ञपतिं भगाय देवाय त्वा सवित्रे ॥

यजु० ८/७

आ०प०-धेहि, चन+√ डुधाञ्-धारणपोषणयोः

चरणं

अप्सरसां गन्धर्वाणां मृगाणां चरणे चरन् ।

केशी केतस्य विद्वान्तसखा स्वादुर्मदित्तमः ॥

ऋग्वे० १०/१३६/६

व्या०प०-चरन् √ चर-गतौ भक्षणे च

चकृत्य

यस्माद्रेजन्त कृष्टयश्चकृत्यानि कृण्वतः ।

सहस्रसां मेधसाताविव त्मनाग्निं धीभिः संपर्यत ॥

ऋग्वे० ८/१०३/३

व्या०प०-कृण्वतः, √ डुकृञ्-करणे

यस्माद्रेजन्त कृष्टयश्चकृत्यानि कृण्वतः ।

सहस्रसां मेधसाताविव त्मनाग्निं धीभिर्नमस्यत ॥

साम०उ० ७/१/११/२ [१५१६]

व्या०प०-कृण्वतः, √ डुकृञ्-करणे

चिकित्वः/चिकित्वान्

अग्निं विश्वा अभि पृक्षः सचन्ते समुद्रं न स्रवतः सप्त यद्वीः ।

न जामिभिर्वि चिकिते वयो नो विदा देवेषु प्रमतिं चिकित्वान् ॥

ऋग्वे० १/७१/७

आ०प०-चिकिते, √ कित-ज्ञाने

ऋतं चिकित्व ऋतमिच्चिकिद्धृतस्य धारा अनु तृन्धि पूर्वीः ।

नाहं यातुं सहसा न द्रुयेन ऋतं संपाम्यरुषस्य वृष्णः ॥

ऋग्वे० ५/१२/२

आ०प०-चिकिद्धि, √ कित-ज्ञाने

चित्तिं

चित्तिमचित्तिं चिनवद्धि विद्वान्पृष्ठेव वीता वृजिना च मतीन् ।
राये च नः स्वपत्याय देव दिति च रास्वादिति मुरुष्य ॥

ऋग्वेद ४/२/११

आ०प०-चिनवत्, √ चिञ्-चयने

चेतस्

इमे मित्रो वरुणो दूळभासोऽचेतसं चिच्छितयन्ति दक्षैः ।
अपि क्रतुं सुचेतसं वतन्तस्तिरश्चिदंहः सुपथा नयन्ति ॥

ऋग्वेद ७/६०/६

आ०प०-चितयन्ति, अ(नञ्) √ चिती-सज्जाने

सो अग्रे अह्नां हरिर्हर्यतो मदः प्र चेतसा चेतयते अनु द्युभिः ।
द्वा जना यातयन्नन्तरीयते नरा च शंसं दैव्यं च धर्तरि ॥

ऋग्वेद ६/८६/४२

आ०प०-चेययते, √ चिती-सज्जाने

जगत्

यत्ते विश्वमिदं जगन्मनो जगाम दूरकम् ।

तत्त आ वर्तयामसीह क्षयाय जीवसे ॥

ऋग्वेद १०/५८/१०

आ०प०-जगाम, √ गम्लृ-गतौ

ईशा वास्यमिदं सर्वं यकिञ्च जगत्याञ्जगत् ।

तेन त्यक्तेन भुञ्जीथा मा गृधः कस्य स्विद्धनम् ॥

यजुर्वेद ४०/१

व्या०प०-जगत्याम्, √ गम्लृ-गतौ

जघनः

आ जङ्घन्ति सान्वेषां जघनां उप जिघ्नते ।

अश्वाजनि प्रचेतसोऽश्वान्तसुमत्सु चोदय ॥

ऋग्वेद ६/७५/१३, यजुर्वेद २६/५०

आ०प०-जङ्घन्ति, जिघ्नते, √ हन्-हिंसागत्योः

जनः

त्वमग्ने वसूरिह रुद्राँ आदित्याँ उत ।

यजा स्वध्वरं जनं मनुजातं घृतप्रुषम् ॥

ऋग्वेद १/४५/१, साम०पू० १/२/५/६ [६६]

आ०प०-जातं, √ जनि-प्रादुभावे

माता देवानामर्दितेरनीकं यज्ञस्य केतुर्बृहती वि भाहि ।

प्रशस्तिरुद्रह्वणे नो व्युच्छा नो जनै जनय विश्ववारे ॥

ऋग्वेद १/११३/१६

आ०प०-जनय, √ जनी-प्रादुभावे

यो हत्वाहिमरिणात्सप्त सिन्धून्यो गा उदाजदपृथा वलस्य ।

यो अश्मनोरन्तरग्निं जनानं संवृक्समत्सु स जनास इन्द्रः ॥

ऋग्वेद २/१२/३, अथर्व० २०/३४/३

आ०प०-जनान, √ जनी-प्रादुभावे

यस्याश्वासः प्रदिशि यस्य गावो यस्य ग्रामा यस्य विश्वे रथासः ।

यः सूर्यं य उषसं जजान यो अपां नेता स जनास इन्द्रः ॥

ऋग्वेद २/१२/७, अथर्व० २०/३४/७

आ०प०-जजान, √ जनी-प्रादुभावे

जनस्य गोपा अजनिष्ट जागृविरग्निः सुदक्षः सुविताय नव्यसे ।

घृतप्रतीको बृहता दिविस्पृशा द्युमद्वि भाति भरतेभ्यः शुचिः ॥

ऋग्वेद ५/११/१, यजुर्वेद १५/२७, साम०उ० ३/१/६/१ [६०७]

आ०प०-अजनिष्ट, √ जनी-प्रादुभावे

एकं नु त्वा सत्पतिं पाञ्चजन्यं जातं शृणोमि यशसं जनैषु ।

तं मै जगृध्र आशसो नविष्टं दोषा वस्तोर्हवमानास इन्द्रम् ॥

ऋग्वेद ५/३२/११

आ०प०-जातम्, √ जनी-प्रादुभावे

यूयं राजानमिर्यं जनाय विभ्वत्पुष्टं जनयथा यजत्राः ।

युष्मदेति मुष्टिहा बाहुजूतो युष्मत्सदश्वो मरुतः सुवीरः ॥

ऋग्वेद ५/५८/४

आ०प०-जनयथा, √ जनी-प्रादुभावे

तन्तुं तन्वन्नजसो भानुमन्विहि ज्योतिष्मतः पथोरक्ष धिया कृतान् ।
अनुल्बणं वयत जोगुवामपो मनुर्भव जनया दैव्यं जनम् ॥

ऋग्वेद १०/५३/६

आ०प०-जनय, √ जनी-प्रादुर्भावे

जनिता

पाहि न इन्द्र सुष्टुत सिधौऽध्वयाता सदमिददुर्मतीनां देवः
सन्दुर्मतीनाम् ।

हन्ता पापस्य रक्षसस्त्राता विप्रस्य मावतः ।

अथा हि त्वा जनिता जीजनद्वसो रक्षोहणं त्वा जीजनद्वसो ॥

ऋग्वेद १/१२६/११

आ०प०-जीजनत्, √ जनी-प्रादुर्भावे

अक्रो न बभ्रिः समिथे महीनां दिदृक्षेयः सूनवे भाक्रजीकः ।

उदुस्त्रिया जनिता यो जजानापां गर्भो नृतमो यद्वो अग्निः ॥

ऋग्वेद ३/१/१२

आ०प०-जजान, जनी-प्रादुर्भावे

कियत्स्विदिन्द्रो अध्येति मातुः कियत्पितुर्जनितुर्यो जजान ।

यो अस्य शुष्मं मुहुकैरियति वातो न जूतः स्तनयद्विरभ्रैः ॥

ऋग्वेद ४/१७/१२

आ०प०-जजान, जनी-प्रादुर्भावे

सुवीरस्ते जनिता मन्यत द्यौरिन्द्रस्य कर्ता स्वपस्तमो भूत् ।

य ई जजान स्वयं सुवज्रमनपच्युतं सदसो न भूम ॥

ऋग्वेद ४/१७/४

आ०प०-जजान, √ जनी-प्रादुर्भावे

विश्वेषां ह्यध्वराणामनीकं चित्रं केतुं जनिता त्वा जजान ।

स आ यजस्व नृवतीरनु क्षाः स्पर्हा इषः क्षुमतीर्विश्वजन्या ॥

ऋग्वेद १०/२/६

आ०प०-जजान, √ जनी-प्रादुर्भावे

कृष्णः श्वेतौऽरुषो यामौ अस्य ब्रध्न ऋज उत शोणो यशस्वान् ।

हिरण्यरूपं जनिता जजान ॥

ऋग्वेद १०/२०/६

आ०प०-जजान, √ जनी-प्रादुर्भावे

एवा हि मां त्वत्सं वर्धयन्ति दिवश्चिन्मे बृहत् उत्तरा धूः ।

पुरु स्रहस्रा नि शिशामि साकमशत्रुं हि मा जनिता जजान ॥

ऋग्वेद १०/२८/६

आ०प०-जजान, √ जनी-प्रादुर्भावे

जनितारं

अजो ह्यग्नेरजनिष्ट शोकात् सो अपश्य ज्जनितारमग्रै ।

तेन देवा देवतामग्र आयन् तेन रोहान् रुरुहुर्मध्यासः ॥

अथर्ववेद ४/१४/१

आ०प० अजनिष्ट, √ जनी-प्रादुर्भावे

जनित्री

ऋतुर्जनित्री तस्या अपस्परि मक्षू जात आविशद्यासु वर्धते ।

तदाहना अभवत्पिप्युषी पयोऽशोः पीयूषं प्रथमं तदुक्तम् ॥

ऋग्वेद २/१३/१

आ०प०-जातः, √ जनी-प्रादुर्भावे

यज्जायथास्तदहरस्य कामेशोः पीयूषमपिबो गिरिष्ठाम् ।

तं तं माता परि योषा जनित्री महः पितुर्दम् आसिञ्चदग्रै ॥

ऋग्वेद ३/४८/२

आ०प०-जायथाः √ जनी-प्रादुर्भावे

उभे यदिन्द्र रोदसी आपप्राथोषा इव ।

महान्तं त्वा महीनां सम्राजं चर्षणीनां देवी जनित्र्य

जीजनद्भद्रा जनित्र्यजीजनत् ॥

ऋग्वेद १०/१३४/१

साम०उ० ४/१/१६/१ [१०६०], साम०पू० ४/२/४/२० (३७६)

आ०प०-अजीजनत्, √ जनी-प्रादुर्भावे

अवं स्म दुर्हणायुतो मर्तस्य तनुहि स्थिरम् ।

अधस्पदं तमी कृधि यो अस्मां अदिदैशति देवी

जनित्र्यजीजनद्द्रा जनित्र्यजीजनत् ॥

ऋ० १०/१३४/२

आ०प०-अजीजनत्, √ जनी-प्रादुभावे

अव त्या बृहतीरिषा विश्वश्चन्द्रा अमित्रहन् ।

शचीभिः शक्र धनुहीन्द्र विश्वाभिरूतिभिर्देवी

जनित्र्यजीजनद्द्रा जनित्र्यजीजनत् ॥

ऋ० १०/१३४/३

आ०प०-अजीजनत्, √ जनी-प्रादुभावे

अव यत्त्वं शतक्रतुविन्द्र विश्वानि धनुषे ।

रयिं न सुन्वते सचा सहस्रिणीभिरूतिभिर्देवी

जनित्र्यजीजनद्द्रा जनित्र्यजीजनत् ॥

ऋ० १०/१३४/४

आ०प०-अजीजनत्, √ जनीप्रादुभावे

अव स्वेदा इवाभितो विष्वक्पतन्तु दिद्यवः ।

दूर्वाया इव तन्तवो व्यस्मदंतु दुर्मतिर्देवी

जनित्र्यजीजनद्द्रा जनित्र्यजीजनत् ॥

ऋ० १/१३४/५

आ०प०-अजीजनत्, √ जनी-प्रादुभावे

दीर्घं ह्यकुशं यथा शक्तिं विभर्षि मन्तुमः ।

पूर्वेण मघवन्पदाजो वयां यथा देवी जनित्र्यजीजनद्द्रा

जनित्र्यजीजनत् ॥ ऋ० १०/१३४/६, साम०उ० ४/१/१६/२ [१०६१]

आ०प०-अजीजनत्, √ जनी-प्रादुभावे

अवे स्म दुर्हणायतो मतेस्य तनुहि स्थिरम् ।

अधस्पदं तमीं कृधि यो अस्मा अभिदासति ।

देवी जनित्र्यजीजनद्द्रा जनित्र्यजीजनत् ॥

साम०उ० ४/१/१६/३ [१०६२]

आ०प०-अजीजनत्, √ जनी-प्रादुभावे

जनिः

सेनैव सृष्टामं दधात्यस्तुर्न दिद्युत्त्वेषप्रतीका ।

यमो ह जातो यमो जनित्वं जारः कनीनां पतिर्जनीनाम् ॥

ऋ० १/६६/४

आ०प०-जातः, व्या०प०-जनित्वं, √ जनी-प्रादुर्भावे

अहं गर्भमदधामोषधीष्वहं विश्वेषु भुवनेष्वन्तः ।

अहं प्रजा अजनयं पृथिव्यामहं जनिभ्यो अपरीषु पुत्रान् ॥

ऋ० १०/१८३/३

आ०प०-अजनयम्, √ जनी-प्रादुर्भावे

जन्तुः

वैश्वानरः प्रत्यथा नाकमारुहद् दिवस्पृष्ठं भन्दमानः सुमन्मभिः ।

स पूर्ववज्जनयञ्जन्तवे धनं समानमज्जं पर्यैति जागृविः ॥

ऋ० ३/२/१२

आ०प०-जनयत्, √ जनी-प्रादुर्भावे

कुत्रा चिद्यस्य समृतौ रण्वा नरो नृषदने ।

अहन्तश्चिद्यमिन्धते सञ्जनयन्ति जन्तवः ॥

ऋ० ५/७/२

आ०प०- सञ्जनयन्ति, जनी- प्रादुर्भावे

जर्णा

प्रातर्जरेथे जरणेव कापया वस्तौर्वस्तोर्यजता गच्छथो गृहम् ।

कस्य ध्वम्ना भवथः कस्य वा नरा राजपुत्रेव सवनाव गच्छथः ॥

ऋ० १०/४०/३

आ०प०- जरेथे, √ जु- वयोहानौ

जरिता

वाय उक्थेभिर्जरन्ते त्वामच्छा जरितारः । सुतसौमा अहर्विदः ॥

ऋ० १/२/२

आ०प०- (अभि) जरन्ते, √ जु- वयोहानौ/ जरतेःस्तुतिकर्मणः

जातः

एषो ह देवः प्रदिशोऽनु सर्वाः पूर्वो ह जातः स उ गर्भे अन्तः ।

स एव जातः स जनिष्यमाणः प्रत्यङ्जनास्तिष्ठन्ति सर्वतौमुखः ॥

यजु० ३२/४

व्या०प०- जनिष्यमाणः, √ जनी- प्रादुर्भावे
अस्मात्त्वमधि जातोऽसि त्वदयं जायतां पुनः ।

असौ स्वर्गाय लोकाय स्वाहा ॥

यजु० ३५/२२

आ०प०- जायताम्, √ जनी- प्रादुर्भावे
श्रियन्त इव सूर्यं विश्वेदिन्द्रस्य भक्षत ।
वसूनि जातोर्जनिमान्योजसो प्रति भागं न दीधिमः ॥

साम० उ०, ५/२/१४/१(१३१६)

व्या०प०- जनिमानि, √ जनी- प्रादुर्भावे

जातवेदः

अग्निर्होता गृहपतिः स राजा विश्वा वेद जनिमा जातवेदाः ।
देवानामुत यो मर्त्यानां यजिष्ठः स प्र यजतामृतावा ॥

ऋ० ६/१५/१३

आ०प० (जनिम)वेद, √ जनी-प्रादुर्भावे, विद्-ज्ञाने
ये चेह पितरो ये च नेह याँश्च विद्म याँ उ च न प्रविद्म ।
त्वं वेत्थ यति ते जातवेदः स्वधाभिर्यज्ञं सुकृतं जुषस्व ॥

ऋ० १०/१५/१३

आ०प०- विद्म वेत्थ, जात+ √ विद्-ज्ञाने
यत्रैषामग्ने जनिमानि वेत्थ गुहां सतामत्त्रिणां जातवेदः ।
तांस्त्वं ब्रह्मणा वावृधानो जुह्वेऽषां शततर्हमग्ने ॥

अथर्व० १/८/४

आ०प०- (जनिमानि) वेत्थ, जनी-प्रादुर्भावे, √ विद्-ज्ञाने
अग्नेऽजनिष्ठा महते वीर्योऽय ब्रह्मोदनाय पक्त्वै जातवेदः ।
सप्तऋषयो भूतकृतस्ते त्वाजीजनन्नस्यै रयिं सर्ववीरं नि यच्छ ॥

अथर्व० ११/१/३

आ०प० अजनिष्ठा, अजीजनत् √ जनी-प्रादुर्भावे

जाया

त्वष्टा जायामजनयत् त्वष्टास्यै त्वा पतिम् ।

त्वष्टा सहस्रमायूषि दीर्घमायुष्कृणोतु वाम् ॥

अथर्व० ६/७८/३

आ०प०- अजनयत्, √ जनी- प्रादुर्भावे

यस्तैऽङ्कुशो वसुदानौ बृहन्निन्द्र हिरण्ययः ।

तेना जनीयते जायां मह्यं धेहि शचीपते ॥

अथर्व० ६/८२/३

आ०प०- जनीयते, √ जनी- प्रादुर्भावे

आत्मानं पितरं पुत्रं पौत्रं पितामहम् । जायां

जनित्रीं मातरं ये प्रियास्तानुप ह्वये ॥

अथर्व० ६/९/३०

व्या०प०- जनित्रीम्, √ जनी- प्रादुर्भावे

जिष्णुः

स रथेन रथीतमोऽस्माकंनाभियुग्वना ।

जेषि जिष्णो हितं धनम् ॥

ऋ० ६/४५/१५

आ०प०- जेषि, √ जि-जये

संक्रन्देनानामिषेण जिष्णुना युत्कारेण दुश्च्यवनेन धृष्णुना ।

तदिन्द्रेण जयत तत्सहध्वं युधौ नर इषुहस्तेन वृष्णौ ॥

ऋ० १०/१०३/२

आ०प०- जयत, √ जि-जये

उद् वै पय त्वमर्बुर्देऽमित्राणामभूः सिचः ।

जयांश्च जिष्णुश्चामित्रां जयतामिन्द्रमेदिनौ ॥

अथर्व० ११/६/१८

आ०प०-जयन् जयताम्, √ जि-जये

जिह्वा

ता सुजिह्वा उप ह्वये होतारा दैव्या कवी ।

यज्ञं नौ यक्षतामिमम् ॥

ऋ० १/१३/८

आ०प० ह्वये, √ ह्वेज्- स्पर्द्धायां, शब्दे च

तिग्मं चिदेम महि वर्षी अस्य भसदश्वो न यमसान आसा ।
विजेहमानः परशुर्न जिह्वां ब्रविर्न द्रावयति दारु धक्षत् ॥

ऋ० ६/३/४

व्या०प०- वि-जेहमानः √ हेज्-स्पर्द्धायां शब्दे च

जीव

दशमासाञ्छशयानः कुमारो अधि मातरि ।

निरैतु जीवो अक्षतो जीवो जीवन्त्या अधि ॥ ऋ० ५/७८/६

आ०प०- जीवन्त्याः, √ जीव- प्राणधारणे

मया गावो गोपतिना सचध्वमयं वो गोष्ठ इह पौषयिष्णुः ।

रायस्पोषेण बहुला भवन्तीर्जीवाजीवन्तीरुप वः सदेम ॥

अथर्व० ३/१४/६

आ०प० जीवन्तीः, √ जीव-प्राणधारणे

जीवा स्थ जीव्यासं सर्वमायुर्जीव्यासम् ॥

अथर्व० १६/६६/१

आ०प०-जीव्यासम्, √ जीव-प्राणधारणे

उपजीवा स्थोप जीव्यासं सर्वमायुर्जीव्यासम् ॥

अथर्व० १६/६६/२

आ०प०- जीव्यासम्, √ जीव- प्राणधारणे

संजीवा स्थ सं जीव्यासं सर्वमायुर्जीव्यासम् ॥

अथर्व० १६/६६/३

आ०प० जीव्यासम्, √ जीव-प्राणधारणे

जीवला स्थ जीव्यासं सर्वमायुर्जीव्यासम् ॥

अथर्व० १६/६६/४

आ०प०- जीव्यासम्, √ जीव- प्राणधारणे

इन्द्र जीव सूर्य जीव देवा जीवा जीव्यासमहम् ।

सर्वमायुर्जीव्यासम् ॥

अथर्व० १६/७०/१

आ०प०- जीव्यासम्, √ जीव-प्राणधारणे

जीवयाजं

त्वमग्ने प्रयतदक्षिणं नरं वमेव स्यूतं परि पासि विश्वतः ।

स्वदुक्षद्वा यो वसतौ स्यौनकृज्जीवयाजं यजते सोपमा दिवः ॥

ऋ० १/३१/१५

आ०प०-जयते, जीव+√यज्-देवपूजासङ्गतिकरणदानेषु

जुहू

ज्ञेया भागं सहस्रानो वरेण त्वादूतासो मनुवद्वेदेम।

अनूनमग्निं जुह्वा वचस्या मधुपृचं धनसा जोहवीमि॥

ऋ० २/१०/६

आ०प०- जोहवीमि, √हु-दानादानयोः

इमा गिर आदित्येभ्यो घृतस्नूः सनाद्राजभ्यो जुह्वा जुहोमि।

शृणोतु मित्रा अयमा भगो नस्तुविजातो वरुणो दक्षो अंशः॥

ऋ० २/२७/१, यजु० ३४/५४

आ०प०- जुहोमि, √हु- दानादानयोः

जेत्वं

वनस्पते वीड्वङ्गो हि भूया अस्मत्सखा प्रतरणः सुवीरः।

गोभिः सन्नद्धो असि वीड्वस्वास्थाता तै जयतु जेत्वानि॥

ऋ० ६/४७/२६, यजु० २६/५२, अथर्व० ६/१२५/१

आ०प०- जयतु, √जि-जये अभिभवे च

ज्यानिः

न च प्राणं रुणद्धि सर्वज्यानिं जीयते।

अथर्व० ११/३/५५

आ०प०- जीयते, √ज्या-वयोहानौ

न च सर्वज्यानिं जीयते पुरेनं जुरसः प्राणो जहाति॥

अथर्व० ११/३/५६

आ०प०- जीयते, √ज्या-वयोहानौ

ज्योतिः

यस्मिन्देवा विदथै मादयन्ते विवस्वतः सदेने धारयन्ते।

सूर्ये ज्योतिरिदधुर्मास्योक्तून्परि द्योतनिं चरतो अजस्रा॥

व्या०प०- परिद्योतनिम्, √द्युत्-दीप्तौ

तक्मनाशनं

यो गिरिष्वजायथा वीरुधां बलवत्तमः ।

कुष्ठेहि तक्मनाशन तक्मानं नाशयन्तिः ॥ अथर्व० ५/४/१

व्या०प०- तक्मानं नाशयन्, तक्म+√णश-अदर्शने

ततुरि

उत नः सुत्रात्रो देवगौपाः सूरिभ्य इन्द्रावरुणा रयिःष्यात् ।

येषां शुष्मः पृतनासु साह्वान्न सद्यो घुम्ना तिरते ततुरिः ॥

ऋ० ६/६८/७

आ०प०- प्रतिरते, √तृ-प्लवनसंतरणयोः

तनयः

परि णो हेती रुद्रस्य ब्रज्याःपरि त्वेषस्य दुर्मतीर्मही गात् ।

अव स्थिरा मघवद्भ्यस्तनुष्व मीढ्वस्तोकाय तनयाय मृळ ॥

ऋ० २/३३/१४

आ०प०- तनुष्व, √तनू-विस्तारे

परि नो रुद्रस्य हेतिवृणक्तु परि त्वेषस्य दुर्मतिरघायोः ।

अव स्थिरा मघवद्भ्यस्तनुष्व मीढ्वस्तोकाय तनयाय मृड ॥

यजु० १६/५०

आ०प० तनुष्व, √तनु-विस्तारे

तनुः

अंहोयुवस्तन्वस्तन्वते वि वयौ महद्दुष्टरं पूर्याय ।

स संवतो नवजा तस्तुतुर्यात्सिंहं न क्रुद्धमभितः परि षुः ॥

ऋ० ५/१५/३

आ०प०- तन्वते, √तनु-विस्तारे

यत्र शूरासस्तन्वा वितन्वते प्रिया शर्म पितृणाम् ।

अध स्मा यच्छ तन्वे३ तनै च छर्दिरचित्तं यावय द्वेषः ॥

ऋ० ६/४६/१२

आ०प०- वितन्वते, तने, √तनु-विस्तारे

तनुपाः

तनुपाऽअग्नेऽसि तन्वुं मे पाद्वायुर्दाऽअग्नेऽस्यायुर्म
देहि वर्चोदाऽअग्नेऽसि वर्चो मे देहि। अग्ने यन्मै
तन्वाऽऊनं तन्मऽआपृण॥

यजु० ३/१७

आ०प०- पाहि, √ तनु+पा- रक्षणे

तन्तुः

समिद्धो अग्न आ वह देवाँ अद्य यतमुचे।

तन्तुं तनुष्व पूर्य्य सुतसौमाय दाशुषै॥

ऋ० १/१४२/१

आ०प०- तनुष्व, √ तनु-विस्तारे

ते मायिनौ ममिरे सुप्रचैतसो जामी सयोनी मिथुना समोकसा।

नव्यं नव्यं तन्तुमा तन्वते दिवि समुद्रे अन्तः कवयः सुदीतयः॥

ऋ० १/१५६/४

आ०प० तनुष्व, √ तनु-विस्तारे

पाकः पृच्छामि मनसाविजानन्देवानामेना निर्हिता पदानि।

वत्से वष्कयेऽर्धे सप्त तन्तुन्वि तत्तिरे कवय ओतवा उ॥

ऋ० १/१६४/५, अथर्व० ६/६/६

आ०प० तत्तिरे, √ तनु-विस्तारे

साध्वपांसि सनता न उक्षिते उषासानक्ता वर्य्येव रण्वते।

तन्तुं ततं संवयन्ती समीची यज्ञस्य पेशः सुदुघे पर्यस्वती॥

ऋ० २/३/६

व्या०प०- ततम्, √ तनु-विस्तारे

आ तू गहि प्र तू द्रव मत्स्वा सुतस्य गोमतः।

तन्तुं तनुष्व पूर्य्य यथा विदे॥

ऋ० ८/१३/१४

आ०प०- तनुष्व, √ तनु-विस्तारे

तन्तुं तन्वानमुत्तममनु प्रवत आशत।

उतेदमुत्तमाय्यम्॥

ऋ० ६/२२/६

व्या०प०- तन्वानम्, √ तनु-विस्तारे

त्वं सौम पणिभ्य आ वसु गव्यानि धारयः।

तुतं तन्तुमचिक्रदः ॥

ऋ० ६/२२/७

व्या०प०- ततम्, √ तनु-विस्तारे

सूर्यस्यैव रश्मयौ द्रावयित्स्नवौ मत्सरासः प्रसुपः साकमीरते ।

तन्तुं तुतं परि सर्गास आशवो नेन्द्रादृते पवते धाम किञ्चन ॥

ऋ० ६/६६/६, साम० ३.६/१/६/१ [१३७०]

व्या०प०-ततम्, √ तनु-विस्तारे

ऋतस्य तन्तुर्विततः पवित्र आ जिह्वाया अग्रे वरुणस्य मायया ।

धीराश्चित्तत्समिन्क्षन्त आशतात्रा कर्तमव पदात्यप्रभुः ॥

ऋ० ६/७३/६

आ०प०- विततः, √ तनु-विस्तारे

तपोष्पवित्रं विततं दिवस्पदे शोचन्तो अस्य तन्तवो व्यस्थिरन् ।

अवन्त्यस्य पवीतारमाशवो दिवस्पृष्ठमधि तिष्ठन्ति चेत्सा ॥

ऋ० ६/८३/२

आ०प०- विततम्, √ तनु-विस्तारे

स सूर्यस्य रश्मिभिः परि व्यत तन्तुं तन्वानस्त्रिवृतं यथा विदे ।

नयन्नृतस्य प्रशिषो नवीयसीः पतिर्जनीनामुप याति निष्कृतम् ॥

ऋ० ६/८६/३२

व्या०प०- तन्वानम्, √ तनु-विस्तारे

तन्तुं तन्वत्रजसो भानुमन्विहि ज्योतिष्मतः पथो रक्ष धिया कृतान् ।

अनुल्बणं वयत जोगुवामपो मनुर्भव जनया दैव्यं जनम् ॥

ऋ० १०/५३/६

व्या०प० तन्वन्, √ तनु-विस्तारे

द्विधा सूनवोऽसुरं स्वर्विदमास्थापयन्त तृतीयैन कर्मणा ।

स्वां प्रजां पितरः पित्र्यं सह आवरेष्वदधुस्तन्तुमाततम् ॥

ऋ० १०/८६/६

आ०प०- आततम्, √ तनु-विस्तारे

यो यज्ञस्य प्रसाधनस्तन्तुर्देवेष्वामततः ।

तमाहुतं नशीमहि ॥

ऋ० १०/५७/२

आ०प० आततः, √ तनु-विस्तारे

यो यज्ञो विश्वतस्तन्तुभिस्तुत एकशतं देवकर्मभिरायतः ।
इमे वयन्ति पितरो य आययुः प्र वयाप वयेत्यासते तृते ॥

ऋ० १०/१३०/१

व्या०प०- ततः, √ तनु-विस्तारे

चतुस्त्रिंशत्तन्तवो ये वितन्तिरे य इमं यज्ञं स्वधया ददन्ते ।
तेषां छिन्नं सम्वेतद्दधामि स्वाहा धर्मो अप्यौतु देवान् ॥

यजु० ८/६१

आ०प०- वितन्तिरे- √ तनु- विस्तारे

उषासानक्ता बृहती बृहन्तं पर्यस्वती सुदुघे शूरमिन्द्रम् ।
तन्तुं ततं पेशसा संवयन्ती देवानां देवं यजतः सुरुक्मे ॥

यजु० २०/४१

व्या०प०- ततम्, √ तनु-विस्तारे

परि द्यावापृथिवी सद्य इत्या परि लोकान् परि दिशः परि स्वः ।
ऋतस्य तन्तुं विततं विचृत्य तदपश्यत्तदभवत्तदासीत् ॥

यजु० ३२/१२

आ०प० विततम्, √ तनु-विस्तारे

तपोष्यवित्रं विततं दिवस्पदेऽर्चन्तो अस्य तन्तवा व्यस्थिरन् ।
अवन्त्यस्य पवितारमोशवो दिवः पृष्ठमधि रोहन्ति तेजसा ॥

साम० उ० २/२/१६/२ (८७६)

आ०प० विततम्, √ तनु-विस्तारे

परि विश्वा भुवनान्यायमृतस्य तन्तुं विततं दृशे कम् ।
यत्र देवा अमृतमानशानाः समाने योनावधैरयन्त ॥

अथर्व० २/१/५

आ०प० -विततम्, √ तनु-विस्तारे

ततं तन्तुमन्वेकं तरन्ति येषां दत्तं पित्र्यमायनेन ।
अबन्ध्वेके ददतः प्रयच्छन्तो दातुं चेच्छिक्षान्तस्वर्ग एव ॥

अथर्व० ६/१२२/२

व्या०प० ततम्- √ तनु-विस्तारे

साहस्रस्त्वेष ऋषभः पयस्वान् विश्वा रूपाणि वक्षणासु विभ्रत ।
भद्रं दात्रे यजमानाय शिक्षन् बार्हस्पत्य उग्नियस्तन्तुमातान् ॥

अथर्व० ६/४/१

आ०प०- आतान्, √ तनु- विस्तारे

को अस्मिन् रेतोन्यऽदघात् तन्तुरा तायतामिति ।
मेघां को अस्मिन्नध्वौहत् को बाणं को नृतौ दधौ ॥

अथर्व० १०/२/१७

आ०प०- तायताम्, √ तनु-विस्तारे

रोहितो द्यावापृथिवी जजान तत्र तन्तु परमेष्ठी ततान ।
तत्र शिश्रियेऽज एकपादोऽदृहद् द्यावापृथिवी बलेन ॥

अथर्व० १३/१/६

आ०प० ततान्, √ तनु-विस्तारे

यो यज्ञस्य प्रसाधनस्तन्तुर्देवेष्वाततः ।
तमाहु तमशीमहि ॥

अथर्व० १३/१/६०

आ०प० आततः √ तनु-विस्तारे

तन्त्रं

इमे ये नार्वाङ् न परश्चरन्ति न ब्राह्मणासो न सुतेकरासः ।
त एते वाचमभिपद्य पापया सिरीस्तन्त्रं तन्वते अप्रजज्ञयः ॥

ऋ० १०/७१/६

आ०प०- तन्वते, √ तनु-विस्तारे

तपनी/तपनाः

तेजिष्ठया तपनी रक्षसस्तप ये त्वा निदे दधिरे दृष्टवीर्यम् ।
आविस्तत्कृष्व यदसत्त उक्थ्यं बृहस्पते वि परिरापो अर्दय ॥

ऋ० २/२३/१४

आ०प०- तप, √ तप्-सन्तापे

अक्षास इदङ्कुशिनो नितोदिनो निकृत्वानस्तपनास्तापायिष्णवः ।
कुमारदैष्णा जयतः पुनर्हणो मध्वा संपृक्ताः कितवस्य बर्हणा ॥

ऋ० १०/३४/७

व्या०प० तापयिष्णवः, √ तप्- सन्तापे

तपस्

यो नः सनुत्यो अभिदासदग्ने यो अन्तरो मित्रमहो वनुष्यात् ।
तमजरभिर्वृषभिस्तव स्वैस्तपो तपिष्ठ तपसा तपस्वान् ॥

ऋ० ६/५/४

आ०प० तप्, √ तप्-सन्तापे

अजो भागस्तपसा तं तपस्व तं तै शोचिस्तपतु तं तै अर्चिः ।
यास्तै शिवास्तन्वो जातवेदस्ताभिर्वहनं सुकृतां लोक्म् ॥

ऋ० १०/१६/४, अथर्व० १८/२/८

आ०प०- तपस्व, तपतु, √ तप्-सन्तापे

तुभ्येदमिन्द्र परि पिच्यते मधु त्वं सुतस्य कलशस्य राजसि ।
त्वं रयिं पुरुवीरामु नस्कृधि त्वं तपः परितप्याजयः स्वः ॥

ऋ० १०/१६/७/१

व्या०प०- परितप्य, परि+ √ तप्- सन्तापे

अग्ने ब्रह्म गृष्णीस्व धरुणमस्यन्तरिक्षं दृष्टंह ब्रह्मवर्नि ।
त्वा क्षत्रवर्नि सजातवन्युपदधामि भ्रातृव्यस्य वधाय ॥
धर्त्रमसि दिवंदृष्टंह ब्रह्मवर्नि त्वा क्षत्रवर्नि सजातवन्युप-
दधामि भ्रातृव्यस्य वधाय । विश्वाभ्यस्त्वाशाभ्य
उपदधामि चितं स्थोर्ध्वचितो भृगूणामङ्गिरसां तपसा तप्यध्वम् ॥

यजु० १/१८

आ०प०- तपध्वम्, √ तप्-सन्तापे

अग्ने यत्ते तपस्तेन तं प्रति तप योऽस्मान् द्वेष्टि यं वयं द्विष्मः ॥

अथर्व० २/१६/१

आ०प०- तप, √ तप्-सन्तापे

वायो यत्ते तपस्तेन तं प्रति तप योऽस्मान् द्वेष्टि यं वयं द्विष्मः ॥

अथर्व० २/२०/१

आ०प० तप, √ तप्-सन्तापे

सूर्य यत्ते तपस्तेन तं प्रति तप योऽस्मान् द्वेष्टि यं वयं द्विष्मः ॥

अथर्व २/२१/१

आ०प०- तप, √ तप-सन्तापे

आपो यद वस्तपस्तेन तं प्रति तपत योऽस्मान् द्वेष्टि यं वयं द्विष्मः ॥

अथर्व २/२३/१

आ०प०- तप, √ तप- सन्तापे

एकाष्टका तपसा तप्यमाना जजान गर्भं महिमानमिन्द्रम् ।
तेन देवा व्यसहन्त शत्रून् हन्ता दस्यूनामभवच्छचीपतिः ॥

अथर्व ३/१०/१२

व्या०प० तप्यमाना, √ तप-सन्तापे

यदग्ने तपसा तप उपतप्यामहे तपः ।

प्रिया श्रुतस्य भूयास्मायुष्मन्तः सुमेधसः ॥

अथर्व ७/६१/१

आ०प०- तप्यामहे, √ तप- सन्तापे

अग्ने तपस्तप्यामहे उप तप्यामहे तपः ।

श्रुतानि शृण्वन्तौ वयमायुष्मन्तः सुमेधसः ॥

अथर्व ७/६१/२

आ०प०- तप्यामहे, √ तप-सन्तापे

अग्ने चरुर्यज्ञियस्त्वाध्यरुक्षच्छुचिस्तपिष्ठस्तपसा तपैवम् ।

आर्षेया देवा अभिसङ्गत्य भागमिमं तपिष्ठा ऋतुभिस्तपन्तु ॥

अथर्व ११/१/१६

आ०प०- तप, √ तप-सन्तापे

तपिष्ठः

यो नः सन्तुत्यो अभिदासदग्ने यो अन्तरो मित्रमहो वनुष्यात् ।

तमजरभिर्वृषभिस्तव स्वैस्तपा तपिष्ठ तपसा तपस्वान् ॥

ऋ ६/५/४

आ०प०- तप, √ तप-सन्तापे

अग्ने चरुर्यज्ञियस्त्वाध्यरुक्षच्छुचिस्तपिष्ठस्तपसा तपैवम् ।

आर्षेया देवा अभिसङ्गत्य भागमिमं तपिष्ठा ऋतुभिस्तपन्तु ॥

अथर्व ११/१/१६

पुष्पः ॥
/२१/१

तपुः

आ०प०- तप, तपन्तु, √ तप्-सन्तापे

तपुर्मूर्धा तपतु रक्षसो ये ब्रह्मद्विषः शरवे हन्तवा उ ।

क्षिपदशस्तिमप दुर्मति हन्त्या करदजमानाय शं योः ॥

ऋ० १०/१८३/३

२३/१

आ०प०- तपतु, √ तप्-सन्तापे

तप्यतुः

स संनयः स विनयः पुरोहितः स सुष्टुतः स युधि ब्रह्मणस्पतिः ।

चाक्ष्मो यद्वाजं भरते मती धनादित्सूयस्तपति तप्यतुर्वृथा ॥

ऋ० २/२४/६

॥

/१०/१२

आ०प०- तपति √ तप्-सन्तापे

तप्यमानः

द्यावापृथिवी उर्वरन्तरिक्षं क्षेत्रस्य पत्न्युरुगायोऽद्भुतः ।

उतान्तरिक्षमुरु वातगोपं त इह तप्यन्तां मयि तप्यमाने ॥

अथर्व० २/१२/१

/६१/१

आ०प० तप्यन्ताम् √ तप-सन्तापे

तरस्

तद्वौ यामि ब्रविणं सद्य ऊतयो येना स्वर्णं ततनाम नूरभि ।

इदं सु मै मरुतो हर्यता वचो यस्य तरम तरसा शतं हिमोः ॥

ऋ० ६/६४/१६

तु ॥

१/१/१६

आ०प०- तरेम, √ तु- प्लवनसंतरणयोः

तरस्विन्

विश्वो पुतेना अभिभूतेर नरः सजुस्तेतक्षुरिन्द्र जजुनुश्चे राजस ।
क्रेत्वे वरे स्थमेन्यामुरीमुताग्रमोजिष्ठं तरेस तरेस्विनेम् ॥

साम०पू० ४/२/४/१(३७०)

पात् ।

/४

व्या०प० तरसम् √ तु- प्लवनसंतरणयोः

तिग्मं

तु ॥

१/१/१६

बुहं जिघासन्ध्वरसमनिन्द्रां तेतिक्ते तिग्मा तुजसे अनीका ।
ऋणा चिद्यत्र ऋणया न उग्रो दूरे अज्ञाता उषसा बवाधे ॥

ऋ० ४/२३/७

आ०५०- तरन्ति, √ तिज-निशाने

वयमु त्वा गृहपते जनानामग्ने अकर्म समिधा बृहन्तम् ।
अस्थूरि नो गार्हपत्यानि सन्तु तिग्मेन नस्तेजसा सं शिशाधि ॥

ऋ० ६/१५/१६

व्या०५० तेजसा, √ तिज्-निशाने

तीर्थ

तीर्थैस्तरन्ति प्रवता महीरिति यज्ञकृतः सुकृतो येन यन्ति ।
अत्रादधुर्यजमानाय लोकं दिशौ भूतानि यदकल्पयन्त ॥

अथर्व० १८/४/७

आ०५०- तरन्ति, √ तृ- प्लवनसंतरणयोः

तुर

उत स्य वाजी सहुरिर्ऋतावा शुश्रूषमाणस्तन्वा समर्ये ।
तुरं यतीषु तुरयन्नृजिप्योऽधि भ्रुवोः किरते रेणुमुञ्जन् ॥

ऋ० ४/३८/७

आ० ५० तुरयन्, √ तुर- त्वरणे

तृप्तिः

अजा रोह सुकृतां यत्र लोकः शरभो न चत्तोऽति दुर्गार्णयैषः ।
पञ्चौदनो ब्रह्मर्णे दीयमानः स दातारं तृप्त्या तर्पयाति ॥

अथर्व० ६/५/६

आ०५० तर्पयाति, √ तृप्-तृप्तौ

त्राता

देवैर्नो देव्यदितिर्नि पातु देवस्त्राता त्रायतामप्रयुच्छन् ।
तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्तामदितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः ॥

ऋ० १/१०६/७

आ०प०- त्रायताम्, √ त्रैङ्-पालने

को वस्त्रा॒ता वसवः॑ को वरु॒ता द्यावा॑भूमी अदिते॒ त्रासी॑थां नः ।
सही॑यसो वरुण॒ मित्र॑ मर्ता॒त्को वाँऽध्व॑रे वरि॒वो धा॑ति देवाः ॥

ऋ० ४/५५/१

आ०प०- त्रासीथाम्, √ त्रैङ्-पालने

दे॒वैर्नो॑ दे॒व्यदि॑तिर्नि पा॒तु दे॒वस्त्रा॒ता त्रा॑यता॒मप्र॑युच्छन् ।
न॒हि मि॒त्रस्य॑ वरु॒णस्य॑ धा॒सिम॑र्हामसि प्र॒मियं॑ सान्व॒ग्नेः ॥

ऋ० ४/५५/७

आ०प०- त्रायताम्, √ त्रैङ्-पालने

पा॒तं नो॑ रु॒द्रा पा॒युभि॑रु॒त त्रा॑येथां सु॒त्रात्रा॑ ।
तु॒याम॑ दस्यू॒न्तनू॑भिः ॥

ऋ० ५/७०/३

आ०प०- त्रायेथाम्, √ त्रैङ्-पालने

पा॒तं नो॑ मि॒त्रा पा॒युभि॑रु॒त त्रा॑येथा सु॒त्रात्रा॑ ।
सा॒ह्याम॑ दस्यू॒न् तनू॑भिः ॥

सा०म०उ० ३/२/८/३ (६८७)

आ०प०- त्रायेथाम्, √ त्रैङ्-पालने

परि॑ दध्म॒ इन्द्र॑स्य स॒मन्तं॑ त्रा॒तुस्त्रा॑य॒तां नः॑ ।
दे॒व सवि॑तः सोमं॒ राजन्त्सु॑मन॒सं मा कृ॑णु स्व॒स्तये॑ ॥

अथर्व० ६/६६/३

आ०प०- त्रायताम्- √ त्रैङ्-पालने

त्रिधातुः

यस्य॑ त्री पूर्णा॒ मधु॑ना प॒दान्य॑क्षीयमाणा स्व॒धया॑ म॒दन्ति॑ ।
य उ॑ त्रिधातु॒ पृथि॑वीमु॒त द्या॒मेको॑ दा॒धार भुव॑नानि॒ विश्वा॑ ॥

ऋ० १/१५४/४

आ०प०- दाधार, त्रि+√ डुधाञ्-धारणपोषणयोः

त्रि॒रा दि॒वः स॒वित॒र्वाया॑णि दि॒वेदि॑व आ सु॒व त्रि॒र्नो अ॒हः ।
त्रि॒धातु॑ रा॒य आ सु॒वा वसू॑नि भग॑ त्रातर्धिषणे॒ सा॒तये॑ धाः ॥

ऋ० ३/५६/६

आ०प०- धाः, √ डुधाञ्-धारणपोषणयोः

अहमपो अपिन्वमुक्षमाणा धारयुं दिवं सदेन ऋतस्य ।
 ऋतेन पुत्रो अदितेऋतावोत त्रिधातुं प्रथयद्वि भूम ॥

ऋ० ४/४२/४

आ०प०- धारयम्, √ डुधाञ्-धारणपोषणयोः
 वृषा वि जज्ञे जुनयन्नमर्त्यः प्रतपञ्ज्योतिषा तमः ।
 स सुष्टुतः कविभिर्निर्णिजं दधे त्रिधात्वस्य दंससा ॥

ऋ० ६/१०८/१२

आ०प० दधे, √ डुधाञ्- धारणपोषणयोः ।
 त्वं त्यत्पणीनां विदो वसु सं मातृभिर्मर्जयसि स्व आ दम
 ऋतस्य धीतिभिर्दमे ।
 पुरावतो न साम तद्यत्रा रणन्ति धीतयः ।
 त्रिधातुभिररुषीर्भिर्यो दधे रोचमानो वयो दधे ॥

ऋ० ६/१११/२, सा०उ० ७/३/१०/३ (१५६२)

आ०प०- दधे, √ डुधाञ्-धारणपोषणयोः
 यस्य त्रिधात्ववृतं बर्हिस्तथा वसेन्दिनम् ।
 आपेशिचैन्नि देधा पैदेम् ॥

सा०म०उ० ७/२/१४/२ (१५७१)

आ०प०- (नि) दध, √ डुधाञ्- धारणपोषणयोः

त्वष्टा

अहन्नहिं पर्वते शिश्रियाणं त्वष्टास्मै वज्रं स्वर्यं ततक्ष ।
 वाश्वा इव धेनवः स्यन्दमाना अज्जः समुद्रमव जगमुरापः ॥

ऋ० १/३२/२, अथर्व० २/५/६

आ०प०- ततक्ष, √ तक्ष्- तनूकरणे
 हूदं न हित्वा नृषन्त्यूर्मयो ब्रह्माणीन्द्र तव यानि वर्धना ।
 त्वष्टा चित्ते युज्ये वावृधे शवस्ततक्ष वज्रमभिभूत्योजसम् ॥

ऋ० १/५२/७

आ०प०- ततक्ष, √ तक्ष्- तनूकरणे
 अस्मा इदु त्वष्टा तक्षद्वज्रं स्वपस्तमं स्वर्यं रणाय ।

वृत्रस्य चिद्विदधेन मर्म तुजन्नीशानस्तुजता कियेधाः ॥

ऋ० १/६१/६

आ०प०- तक्षत्, √ तक्ष- तनूकरणे

सुकृत्सुपाणिः स्ववाँ ऋतावाँ देवस्त्वष्टावसे तानि नो घात् ।
पूषन्वन्तं ऋभवो मादयध्वमुर्ध्वग्रावाणो अध्वरमतष्ट ॥

ऋ० ३/५४/१२

आ०प० अतष्ट, √ तक्ष- तनूकरणे

अनवस्ते रथमश्वाय तक्षन्त्वष्टा वज्रं पूरुहूत द्युमन्तम् ।
ब्रह्माण इन्द्रं महयन्तो अर्कैरवर्धयन्नहये हन्तवा उ ॥

ऋ० ५/३१/४

आ०प०- तक्षन्, √ तक्ष- तनूकरणे

अयं यथा न अभुवत्त्वष्टा रूपेव तक्ष्या ।

अस्य क्रत्वा यशस्वतः ॥ ऋ० ८/१०८/८, साम०उ० ३/१/२०/२, (६४७)

व्या०प०- तक्ष्या, √ तक्ष-तनूकरणे

द्यावा यमग्निं पृथिवी जनिष्टामाप्स्त्वष्टा भृगवो यं सहोभिः ।
ईलेन्यं प्रथमं मातरिश्वा देवास्ततक्षुर्मनवे यजत्रम् ॥

ऋ० १०/४६/६

आ०प० ततक्षुः, √ तक्ष- तनूकरणे

मह्यं त्वष्टा वज्रमतक्षदायसं मयि देवासोऽवृजन्तपि क्रतुम् ।
ममानीकं सूर्यस्येव दुष्टरं मामार्यन्ति कृतेन कर्त्वेन च ॥

ऋ० १०/४८/३

आ०प०- अतक्षत्, √ तक्ष- तनूकरणे

अनवस्ते रथमश्वाय तक्षुस्त्वष्टा वज्रं पूरुहूत द्युमन्तम् ।

साम०पू० ५/२/१/४ (४४०)

आ०प०- तक्षुः, √ तक्ष-तनूकरणे

दधिः

प्र होता जातो महान्नभोविन्नृषद्वा सीददपामुपस्थै ।
दधिर्यो धायि स ते वर्यासि यन्ता वसूनि विधत्ते तनूपाः ॥

ऋ० १०/४६/१

आ०प०- धायि, √ डुधाञ्-धारणपोषणयोः

दर्मन्

युवं तमिन्द्रापर्वता पुरोयुधा यो नः पृतन्यादप
 तंतमिद्धतं वज्रेण तंतमिद्धतम् ।
 दूरे चत्तायच्छन्त्स द्गहनं यदिनेक्षत् ।
 अस्माकं शत्रून्परि शूर विश्वतो दर्मा दर्षीष्ट विश्वतः ॥

ऋ० १/१३२/६, यजु० ८/५३

आ०प०- √ दर्षीष्ट, दृ- विदारणे

दस्मः

सनादेव तव रायो गभस्तौ न क्षीयन्ते नोप दस्यन्ति दस्म ।
 द्युमाँ असि क्रतुमाँ इन्द्र धीरः शिक्षा शचीवस्तव नः शचीभिः ॥

ऋ० १/६२/१२

आ०प० (उप) दस्यन्ति, √ दसु-उपक्षये

दस्त्राः

उदीरयथा मरुतः समुद्रतो यूपं वृष्टिं वर्षयथा पुरीषिणः ।
 न वो दस्त्रा उप दस्यन्ति धेनवः शुभं यातामनु रथा अवृत्सत ॥

ऋ० ५/५५/५

आ०प०- (उप) दस्यन्ति, √ दसु- उपक्षये

दाता

स हि ष्मा धन्वाक्षितं दाता न दात्य पशुः ।
 हिरिश्मश्रुः शुचिदन्तुभुरनिभृष्टताविषिः ॥

ऋ० ५/७/७

आ०प०- दाति, √ डुदाञ्-दाने

यो नो दाता स नः पिता मह्यं उग्र ईशानकृत् ।
 अयामन्तुगो मघवा पुरुवसुर्गोरश्वस्य प्र दातु नः ॥

ऋ० ८/५२/५

आ०प० (प्र) दातु, √ डुदाञ्-दाने

त्वमग्ने व्रतपा असि देव आ मर्त्येष्व। त्वं यज्ञेष्विड्यः ।

रास्वेयत्सोमा भूयो भर देवो नः सविता वसोर्दाता वस्वदात् ॥

यजु० ४/१६

आ० प० अदात्, √ इदाज्-दाने

दात्रं

यमश्विना ददथुः श्वेतमश्वमघावशवाय शश्वदित्स्वस्ति ।

तद्वा दात्रं महि कीर्तेन्य भूतपैद्वो वाजी सदभिद्धव्यो अर्यः ॥

ऋ० १/११६/६

आ० प०- ददथुः, √ इदाज्-दाने

उतो हि वा दात्रा सन्ति पूर्वा या पुरुभ्यस्त्रसदस्युर्नितोशे ।

क्षेत्रासां ददथुरुर्वरासां घनं दस्युभ्यो अभिभूतिमुग्रम् ॥

ऋ० ४/३८/१

आ० प०- ददथुः, √ इदाज्-दाने

वि पिप्रोरहिमायस्य दृळहाः पुरो वज्रिच्छवसा न दर्दः ।

सुदामन्तद्रेक्णौ अप्रमृष्यमृजिश्वने दात्रं दाशुषे दाः ॥

ऋ० ६/२०/७

आ० प० - दाः, √ इदाज्-दाने

इयमददाद्रभसमृणच्युतं दिवोदासं वध्यशवाय दाशुषे ।

या शश्वन्तमाचखादोवसं पणिं ता तै दात्राणि तविषा सरस्वति ॥

ऋ० ६/६१/१

आ० प० अददात्- √ इदाज्-दाने

तवेदिन्द्राहमाशसा हस्ते दात्रं चना ददे ।

दिनस्य वा मघवन्त्संभृतस्य वा पूर्धि यवस्य काशिना ॥

ऋ० ८/७८/१०

आ० प०- ददे, √ इदाज्-दाने

दाशुष

ओमासश्चर्षणीधृतो विश्वे देवास आ गत ।

दाशवांसो दाशुषः सुतम् ॥

ऋ० १/३/७

व्या० प०- दाशवांसः, √ दाश-दाने

सो अ॒प्र॒ती॒नि॒ मन॑वे पु॒रु॒णीन्द्रो॑ दा॒शद्दा॒शुषे॑ ह॒न्ति॑ वृ॒त्रम् ।
स॒द्यो यो नृ॒भ्यो अ॒तसा॒य्यो भू॒तप॑स्पृ॒धाने॒भ्यः सूर्य॑स्य सा॒तौ ॥

ऋ० २/१६/४

आ०प० दाशत्, √ दाशु-दाने
या गौर्व॑र्त॒नि प॒र्येति॑ निष्कृतं प॒यो दु॒हाना॑ व्र॒तनी॑र॒वार॑तः ।
सा प्र॒ब्रुवा॑णा व॒रु॒णाय॑ दा॒शुषे॑ दे॒वेभ्यो॑ दा॒शब्दा॑विषा॒ वि॒वस्व॑ते ॥

ऋ० १०/६५/६

आ०प०- दाशत्, √ दाशु-दाने
स॒प्त धा॒मानि॑ प॒रि॒यन्म॑त्यो दा॒शद्दा॒शुषे॑ सु॒कृतं॑ मा॒मह॑स्व ।
सु॒वीरे॑ण र॒यिणा॑ने स्वा॒भुवा॑ यस्त॒ आन॑ट् स॒मिघा॑ तं जु॒षस्व ॥

ऋ० १०/१२२/३

आ०प०-दशत्, √ दाशु-दाने
दिधिषूः
दध॑न्नु॒तं ध॒नय॑न्नस्य धी॒तिमा॑दि॒दर्यो॑ दि॒धिष्वो॑ वि॒भृ॒त्राः ।
अ॒तृष्य॑न्तीर॒पसौ॑ य॒न्त्यच्छा॑ दे॒वाञ्ज॑न्म॒ प्रय॑सा व॒र्धय॑न्तीः ॥

ऋ० १/७१/३

आ०प०-दधन्, √ दध्- धारणे
दिप्सुः
न यं दि॒प्सन्ति॑ दि॒प्सवो॑ न द्रु॒ह्माणो॑ जना॒नाम् ।
न दे॒वम॒भिमा॑तयः ॥

ऋ० १/२५/१४

आ०प०- दिप्सन्ति, √ दम्भु-दम्भने
ये पा॒यवो॑ मा॒मते॑यं ते अ॒ग्ने प॑श्य॒न्तो अ॒न्धं दुरि॑ताद॒रक्ष॑न् ।
र॒रक्ष॑ ता॒न्तसु॑कृ॒तो वि॒श्ववै॑दा दि॒प्सन्त॑ इ॒द्रिप॑वो नाह॑ दे॒भुः ॥

ऋ० १/१४७/३, ४/४/१३

आ०प०- देभुः √ दम्भु-दम्भने
ए॒त उ॒ त्वे प॑तय॒न्ति श्व॑या॒तव॑ इन्द्रं दि॒प्सन्ति॑ दि॒प्सि॒वोऽदा॑भ्यम् ।
शि॒शी॒ते श॒क्रः पि॒शुने॑भ्यो व॒धं नूनं॑ सृ॒जद॑शनि॒ यातु॑म॒द्भ्यः ॥

ऋ० ७/१०४/२०, अथर्व० ८/४/२०

आ०प०- दिप्सन्ति, √ दम्भु-दम्भने

दिश्

युवां गोतमः पुरुमीळहो अत्रिर्दम्भा हवतेऽवसे हविष्मान्।

दिशं न दिष्टामृजूयेव यन्ता मे हव नासत्योप यातम्॥

ऋ० १/१८३/५

व्या०प०- दिष्टाम्, √ दिश्-अतिसर्जने

दिशः सूर्यो न मिनाति प्रदिष्टा दिवेदिवे हयैश्वप्रसूताः।

सं यदानूळध्वन आदिदशैर्विमोचनं कृणुते तत्त्वस्य॥

ऋ० ३/३०/१२

व्या०प० प्रदिष्टा, √ दिश-अतिसर्जने

अस्मै द्यावापृथिवी भूरि वामं दुहाथां घर्मदुर्घे इव धेनू।

अयं राजा प्रिय इन्द्रस्य भूयात् प्रियो गवामोषधीनां पशूनाम्॥

अथर्व० ४/२२/४

आ०प० दुहाथां, √ दुह्-प्रपूरणे

दुश्चरितं

प्र पदोऽव नेनेधि दुश्चरितं यच्चार शुद्धैः शफैरा क्रमतां प्रजानन्।

तीर्त्वा तमांसि बहुधा विपश्यन्नजो नाकमा क्रमतां तृतीयम्॥

अथर्व० ६/५/३

आ०प०- चचार, दुर√ चर- गतिभक्षणयोः

दुष्टरः

अग्ने सहस्र पृतना अभिमातीरपास्य।

दुष्टरस्तरन्नरातीर्वचो धा यज्ञवाहसे॥

ऋ० ३/२४/१

आ०प०- तरन् दुर√ तृ-प्लवनसंतरणयोः

अगन्निन्द्र श्रवो बृहद्युम्नं दधिष्व दुष्टरम्।

उत्ते शुष्मं तिरामसि॥

ऋ० ३/३७/१०

आ०प०- तिरामसि√ तृ- प्लवनसंतरणयोः

यो दुष्टरौ विश्ववार श्रुवाय्यो वाजेष्वस्ति तरुता ।
स नः शविष्ठु सवना वसो गहि गमेम गोमति ब्रजे ॥

ऋ० ८/४६/६

व्या०प०- तरुता, √ तृ- प्लवनसंतरणयोः

दुतः

प्र यो वा मित्रावरुणाजिरो दुतो अद्रवत् ।

अयः शीर्षा मदरघुः ॥

ऋ० ८/१०१/३

आ०प०- अद्रवत्, √ द्रु-गतौ

देवः

ओमासश्चर्षणीधृतो विश्वे देवास आ गत ।

दाश्वासो दाशुषः सुतम् ॥

ऋ० १/३/१७

व्या०प० दाश्वासः, दाशुषः, √ दाशु- दाने

अव सृजा वनस्पते देव देवेभ्यो हविः ।

प्र दातुरस्तु चेतनम् ॥

ऋ० १/१३/११

व्या०प० (प्र) दातुः दैप्-शोधने वा √ डुदाञ्-दाने

गाहपत्येन सन्त्य ऋतुना यज्ञनीरसिं ।

देवान्देवयते यज्ञ ॥

ऋ० १/१५/१२

व्या०प०- देवयते, √ दिवु-क्रीडाविजिगीषाव्यवहारद्युतिस्तुतिमोदमदस्वप्नकान्तिगतिषु

श्रुष्टीवानो हि दाशुषे देवा अग्ने विचैतसः ।

तात्रौहिदश्व गिर्वणस्त्रयस्त्रिंशत्तमा वह ॥

ऋ० १/४५/२

व्या०प० दाशुषे, √ दाशु-दाने

ओ षु णौ अग्ने श्रृणुहि त्वमीळितो देवेभ्यो ब्रवसि

यज्ञियैभ्यो राजभ्यो यज्ञियैभ्यः ।

यद्ध त्यामङ्गिरोभ्यो धेनुं देवा अदत्तन ।

वि तां दुहे अर्यमा कर्तरी सचा एष तां वैद मे सचा ॥

ऋ० १/१३६/७

आ०प०- अदत्तन, √ डुदाञ्-दाने

तस्मै तवस्य॑मनु दायि स॒त्रेन्द्रा॑य दे॒वेभिर॑र्णसातौ ।
प्रति यदस्य॑ वज्रं वा॒होर्धु॑र्हत्वी दस्यु॒नपुर॑ आयसी॒र्निता॑रीत् ॥

ऋ० २/२०/८

आ०प०-अनुदायि, √ डुदाञ्-दाने

सोम॑स्य मा तवसं॑ वक्ष्य॒ग्ने वहि॑ चकथ॒ विदथे॑ यज॒ध्वे ।
देवाँ॑ अच्छा दी॒द्यद्यु॑ज्जेजे अ॒द्रि शमा॑ये अ॒ग्ने तन्व॑ जुषस्व ॥

ऋ० ३/१/१

आ०प०-दीधत्, √ दीदयति-ज्वलतिकर्मा, निघण्टु- 1/16

मा नि॒न्दत॒ य इ॒मा मह्यं॑ रा॒तिं दे॒वो द॒दौ म॒र्त्याय॑ स्व॒धावा॑न् ।
पाका॑य गृत्सो॑ अ॒मृतो॑ वि॒चैता॑ वैश्वान॒रो नृ॑तमो॒ युहो॑ अ॒ग्निः ॥

ऋ० ४/५/२

आ०प०- ददौ, √ डुदाञ्-दाने

वा॒मं वा॑मं त आदुरे दे॒वो द॑दात्व॒र्यमा॑ ।
वा॒मं पू॒षा वा॑मं भगौ॒ वा॒मं दे॒वः क॑रु॒ळती॑ ॥

ऋ० ४/३०/२४

आ०प०-ददातु, √ डुदाञ्-दाने

म॒नुष्व॑त्त्वा नि धी॒महि॑ म॒नुष्व॑त्स॒र्मिधी॑महि ।
अ॒ग्ने म॒नुष्व॑द॒ङ्गिरो॑ दे॒वान्दे॑व॒यते॑ यज ॥

ऋ० ५/२१/१

व्या०प०- देवयते, √ दिवु- क्रीडाविजिगीषाव्यवहारादिषु

दे॒वं वो॑ दे॒वय॑ज्यया॒ग्नि मी॑ळित॒ मर्त्यैः॑ ।
स॒र्मिद्धः॑ शु॒क्र दी॑दिह्य॒तस्य॑ यो॒निमा॑स॒द स॒स्य यो॒निमा॑स॒दः ॥

ऋ० ५/२१/४

आ०प०- दीदिहि, √ दीदयति- ज्वलतिकर्मा- निघण्टु- १/१६

अ॒ध क्र॑त्वा म॒घव॑न्तु॒भ्य दे॒वा अनु॑ वि॒श्वे अ॒ददुः॑ सोम॒पेय॑म् ।
यत्सू॑र्यस्य ह॒रितः॑ प॒तन्तीः॑ पु॒रः स॒तीरु॑प॒रा ए॒तशे॑ कः ॥

ऋ० ५/२६/५

आ०प०- अददुः, √ डुदाञ्-दाने

न ता न॑शन्ति न द॑भाति त॒स्करो॑ नासा॒मामि॑त्रो व्यथि॒रा द॑घर्षति ।
दे॒वाँश्च॑ याभि॒र्यज॑ते ददाति च॒ ज्यो॒गित्ता॑भिः सच॒ते गो॑पतिः स॒ह ॥

ऋ० ६/२८/३

आ०प०-ददाति, √ डुदाज्-दाने

आ देवो ददे बुध्न्या॑३वसूनि वैश्वान॒र उदिता॑ सूर्यस्य ।

आ समुद्रादव॑रादा पर॒स्मादाग्नि॑र्ददे दि॒व आ पृथि॑व्याः ॥

ऋ० ७/६/७

आ०प०- ददे, √ डुदाज्-दाने

त्वम॑ग्ने वी॒रव॑द्यशौ दे॒वश्च॑ सवि॒ता भगः॑ ।

दि॒तिश्च॑ दाति॒ वार्य॑म् ॥

ऋ० ७/१५/१२

आ०प०- दाति, √ डुदाज्-दाने

क॒दाच॑न स्त॒रीर॑सि नेन्द्र॑ सश्च॒सि दा॒शुषे॑ ।

उपो॑पेन्नु म॒धव॑न्भूय॒ इन्नु ते दानं॑ दे॒वस्य॑ पृच्यते ॥

ऋ० ८/५१/७, यजु० ३/३४, साम०पू० ४/१/१/८ (३००)

व्या०प०, दानम्, √ डुदाज्-दाने

विश्वे॑ त इन्द्र॑ वी॒र्यं दे॒वा अनु॑ क्रतुं॒ ददुः॑ ।

भुवो॑ विश्व॑स्य॒ गोप॑तिः पुरु॑ष्टुत भ॒द्रा इन्द्र॑स्य रा॒तयः॑ ॥

ऋ० ८/६२/७

आ०प०-ददुः, √ डुदाज्-दाने

अ॒भि द्यु॒म्नं बृ॒हद्य॑श् इष॑स्पते दि॒दीहि॑ दै॒व दे॒वयुः॑ ।

वि को॑शं म॒ध्य॒मं यु॒वं ।

ऋ० ६/१०८/६, साम०पू० ६/२/४/२(५७६) साम०उ० ३/२/१७/१(१०११)

आ०प०- दिदीहि, √ दीदयतिः ज्वलतिकर्मा-निघण्टु, १/१६

यां मे॒ धियं॑ मरु॒त इन्द्र॑ दे॒वा अ॒ददा॑त वरु॒ण मि॒त्र यू॒यम् ।

तां पी॑पय॒त प॒य॑सेव धे॒नुं कु॒विदि॑गगे॒रो अधि॑ रथे॒ वहा॑थ ॥

ऋ० १०/६४/१२

आ०प०- अददात्, √ डुदाज्-दाने

गृ॒भ्णामि॑ ते सौ॒भग॑त्वाय॒ हस्तं॑ मया॒ पत्या॑ ज॒रद॑ष्टि॒र्यथा॑सः ।

भगौ॑ अ॒र्य॒मा स॑वि॒ता पु॒रन्धि॑र्मह्य॒ त्वादु॑र्गा॒र्हप॑त्याय॒ दे॒वाः ॥

ऋ० १०/८५/३६, अथर्व० १४/१/५०

आ०प०- अदुः, √ डुदाञ्-दाने

पुनर्वै देवा अददुः पुनर्मनुष्या उत । राजा नः सत्यं
कृण्वाना ब्रह्मजायां पुनर्ददुः ॥

ऋ० १०/१०६/६

आ०प० अददुः, ददुः, √ डुदाञ्-दाने

ना वाउ देवाः क्षुधमिद्वधं ददुरुताशितमुप गच्छन्ति मृत्यवः ।
उतो रयिः नोप दस्यत्युतापृणन्मर्दितारं न विदन्ते ॥

ऋ० १०/११७/१

आ०प०-ददुः, √ डुदाञ्-दाने

देवीरापो अपां नपाद्यो व ऊर्मिर्हविष्य इन्द्रियावान् मदिन्तमः ।
तं देवेभ्यो देवत्रा दत्त शुक्रपेभ्यो येषां भाग स्थ स्वाहा ॥

यजु० ६/२७

आ०प० दत्त, √ डुदाञ्-दाने

पवित्रेण पुनीहि मा शुक्रेण देव दीद्यत् ।

अग्ने क्रत्वा क्रतुं रनु ॥

यजु० १६/४०

आ०प०- दीद्यत्, √ द्युत-दीप्ता

त्वामद्य ऋष आर्षेय ऋषीणां नपादवृणीतायं यजमानो बहुभ्य
आ सङ्गतेभ्य एष मे देवेषु वसु वार्यायक्ष्यत इति ता या देवा
दैव दानान्यदुस्तान्यस्मा आ च शास्वा च गुरस्वेषितश्च
होतरसि भद्रवाच्याय प्रेषितो मानुषः सूक्तवाकाय सूक्ता ब्रूहि ॥

यजु० २१/६१

आ०प० अदुः, √ डुदाञ्-दाने

अग्ने यजिष्ठो अध्वर्ये देवान् देवयते यज ।

होता मन्द्रो वि राजस्यति सिधेः ॥

साम०पू० २/१/१/४(१००)

व्या०पा०-देवयते, √ दिवु-क्रीडाविजिगीषाव्यवहारादिषु

यं निदधुर्वनस्पतौ गुह्यं देवाः प्रियं मणिम् ।

तमस्मभ्य सहायुषा देवा ददतु भर्तवे ॥

अथर्व० ३/५/३

आ०प०- ददतु, √ डुदाञ्-दाने

पुनर्वै देवा अददुः पुनर्मनुष्याऽअददुः ।

राजानः सत्यं गृहणाना ब्रह्मजायां पुनर्ददुः ॥ अथर्व० ५/१७/१०

आ०प०- अददुः, √ डुदाञ्-दाने

नैतां ते देवा अददुस्तुभ्यं नृपते अत्तवे ।

मा ब्राह्मणस्य राजन्यं गां जिघत्सो अनाधाम् ॥

अथर्व० ५/१८/१

आ०प०- अददुः, √ डुदाञ्-दाने

देवा अदुः सूर्यो अदाद् घौरदात् पृथिव्यऽदात् ।

तिम्रः सरस्वतीरदुः सचित्ता विषदूषणम् ॥ अथर्व० ६/१००/१

आ०प०- अदुः, √ डुदाञ्-दाने

भूम्यां देवेभ्यो ददति यज्ञं हव्यमरं कृतम् ।

भूम्यां मनुष्याऽजीवन्ति स्वधयान्नै न मर्त्याः ।

सा नो भूमिः प्राणमायुर्दधातु जरदष्टिं मा पृथिवी कृणोतु ॥

अथर्व० १२/१/२२

आ०प०- ददति, √ डुदाञ्-दाने

शतं तैर्दर्भं वर्माणि सहस्रं वीर्याऽणि ते ।

तमस्मै विश्वे त्वां देवा जरसे भर्तवा अदुः ॥

अथर्व० १६/३०/२

आ०प० अपुः, √ डुदाञ्-दाने

देवा ददत्वासुरं तद् वा अस्तु सुचैतनम् ।

युष्मा अस्तु दिवैदिवे प्रत्येवं गृभायत ॥

अथर्व० २०/१३५/१०

आ०प०- ददतु, √ डुदाञ्-दाने

देवयानं

अतारिष्म तमसस्पारमस्य प्रति वां स्तोमौ अशिवनावधायि ।

एह यातं पृथिभिर्देवयानैर्विधामेषं वृजनं जीरदानुम् ॥

ऋ० १/१८३/६

आ०प०-आयातम्, देव+√या-प्रापणे
 त्रिरः पुरु चिदश्विना रजाष्याङ्गुषो वा मघवाना जनेषु ।
 एह यातं पृथिभिर्देवयानैर्दस्त्राविमे वां निधयो मधूनाम् ॥

ऋ० ३/५८/५

आ०प०-आ+यातम्, देव+√या-प्रापणे
 बाजवाजेऽवत वाजिनो नो धनेषु विप्राऽमृताऽऋतज्ञाः ।
 अस्य मध्वः पिबत मादयध्वन्तृप्ता यात पृथिभिर्देवयानैः ॥

ऋ० ७/३८/८, यजु० २१/११

आ०प०-यात, देव+√या-प्रापणे
 प्रजानन्तः प्रति गृहन्तु पूर्वे प्राणमङ्गभ्यः पर्याचरन्तम् ।
 दिवं गच्छ प्रति तिष्ठा शरीरैः स्वर्गं याहि पृथिभिर्देवयानैः ॥

अथर्व० २/३४/५

आ०प०-याहि, देव+√या- गतिप्रापणयोः
देवहूतिः
 विश्वे यजत्रा अधि वोचतोतये त्रायध्वं नो दुरेवाया अभिहुतः ।
 सत्यया वो देवहूत्या हुवेम शृण्वतो देवा अवसे स्वस्तये ॥

ऋ० १०/६३/११

आ०प०-हुवेम, देव+√हु-दानादानयोः
देवा
 द्यौश्च म इदं पृथिवी चान्तरिक्षं च मे व्यचः ।
 अग्निः सूर्यः आपो मेधां विश्वे देवाश्च सं ददुः ॥

अथर्व० १२/१/५३

आ०प० ददुः, √डुदाञ्-दाने
देवी
 सह वामेन न उषो व्युच्छा दुहितर्दिवः ।
 सह द्युम्नेन बृहता विभावरी राया देवि दास्वती ॥

ऋ० १/४८/१

व्या०प०- दास्वती, √ दासति-दानकर्मा (निघण्टु-३/२०)
उत्ते वयंश्चिद्वसतेरपत्नरश्च ये पितुभाजो व्युष्टौ ।
अमा सते वहसि भूरि वाममुषौ देवि दाशुषे मर्त्याय ॥

ऋ० ६/६४/६

व्या०प०- दाशुषे, √ दाशु-दाने
पुनर्नो असु पृथिवी ददातु पुनर्घोर्देवी पुनरन्तरिक्षम् ।
पुनर्नः सोमस्तन्वं ददातु पुनः पूषा पथ्यांते या स्वस्तिः ॥

ऋ० १०/५६/७

आ०प०- ददातु, √ डुदाञ्-दाने
प्र नो यच्छत्वर्यमा प्र भगः प्र बृहस्पतिः ।
प्र देवाः प्रोत सूनृता रायो देवी ददातु नः ॥

ऋ० १०/१४१/१३

आ०प०-ददातु, √ डुदाञ्-दाने
प्र नो यच्छत्वर्यमा प्र पूषा प्र बृहस्पतिः ।
प्र वाग्देवी ददातु नः स्वाहा ॥

यजु० ६/२६

आ०प०- ददातु, √ डुदाञ्-दाने
द्वारौ देवीरन्वस्य विश्वे व्रता ददन्ते अग्नेः ।
उरुव्यचंसो धाम्ना पत्यमानाः ॥

यजु० २७/१६

आ०प०-ददन्ते, √ डुदाञ्-दाने
हिमवतः प्र स्रवन्ति सिन्धौ समह सङ्गमः ।
आपो ह मह्यं तद् देवीर्ददन् हृद्योत भेषजम् ।

अथर्व० ६/२४/१

आ०प०-ददन्, √ डुदाञ्-दाने
या अकृन्तन्वयन् याश्च तत्तिरे या देवीरन्ता अभितोऽददन्त ।
तास्त्वा जरसे सं व्ययन्त्वायुष्मतीदं परि धत्स्व वासः ॥

अथर्व १४/१/४५

आ०प०- अददन्त, √ डुदाञ्-दाने

दुर्धा

देवा एतस्यामवदन्त पूर्वे सप्तऋषयस्तपसे ये निषेदुः ।
भीमा जाया ब्राह्मणस्योपनीता दुर्धा दधाति परमे व्योमन् ॥

ऋ० १०/१०६/४, अथर्व० ५/१७/६

आ०प०-दधाति, दुः+ √ दुधाञ्-धारणपोषणपोः

दोहस्

वपुर्नु तच्चिकितुषे चिदस्तु समानं नाम धेनु पत्यमानम् ।
मर्तेष्वन्यद्दोहसे पीपाय सकृच्छुक्रं दुदुहे पृश्निरूधः ॥

ऋ० ६/६६/१

आ०प० दुदुहे, √ दुह- प्रपूरणे

वृषा वृष्णे दुदुहे दोहसा दिवः पयांसि युद्धो अदितेरदाभ्यः ।
विश्वं स वैद वरुणो यथा धिया स यज्ञियो यजतु यज्ञियो ऋतून् ॥

ऋ० १०/११/१, अथर्व० १८/१/१८

आ०प०-दुदुहे, √ दुह-प्रपूरणे

दुहे सायं दुहे प्रातर्दुहे मध्यन्दिनं परि ।
दोहा ये अस्य संयन्ति तान् विद्वानुपदस्वतः ॥

अथर्व० ४/११/१२

आ०प०-दुहे, √ दुह-प्रपूरणे

नास्मै पृश्निं वि दुहान्ति येऽऽस्या दोह मुपासते ।
यस्मिन् राष्ट्रे निरुध्यते ब्रह्मजायार्चित्या ॥

अथर्व ५/१७/१७

आ०प०-दुहन्ति, √ दुह-प्रपूरणे

द्यावापृथिवी

मन्ये वां द्यावापृथिवी सुभोजसो ये अग्रथेयोममितमोभि योजनम् ।
द्यावापृथिवी भवतं स्योन ते नो मुञ्चतमहसः ॥

साम०पू० ६/३/४/८(६२२)

आ०प०- अप्रथेताम्-द्यावा+ √ प्रथ-प्रख्याने
 मन्ये वा द्यावापृथिवी सुभोजसौ सचैतसौ ये अप्रथेथाम्
 अमिता योजनानि ।
 प्रतिष्ठे ह्यभवत् वसूनां ते नो मुञ्चतमंहसः ॥

अथर्व० ४/२६/१

आ०प०- अप्रथेथाम्-द्यावा+ √ प्रथ-प्रख्याने

धीरः

पुवित्रवन्तः परिवाचमासते पितृषां प्रत्नो अभि रक्षति ब्रतम् ।
 मूहः समुद्रं वरुणस्तिरो दधे धीरा इच्छेकुर्धरुणेष्वारभम् ॥

ऋस० ६/७३/३

आ०प०-दधे, √ डुधाञ्-धारणपोषणयोः

द्युमत्

बृहस्पते अति यदर्यो अहौदद्युमद्विभाति क्रतुमुज्जनैषु ।
 यद्दीदयच्छवस ऋतप्रजात तदस्मासु द्रविणं धेहि चित्रम् ॥

ऋ० २/२३/१५

आ०प०-दीदयत्, √ दीदयति-ज्वलतिकर्मा, निघण्टु-१/१६
 स नः पावक दीदिहि द्युमदस्मे सुवीर्यम् ।
 भवा स्तोतृभ्यो अन्तमः स्वस्तये ॥

ऋ० ३/१०/८

आ०प०- दीदिहि, √ दीदयति-ज्वलतिकर्मा, निघण्टु- १/१६
 स हि ष्मा विश्वर्षणिरभिमाति सहो दधे ।
 अग्न एषु क्षयेष्वा रेवन्नः शुक्र दीदिहि द्युमत् । पावक दीदिहि ॥

ऋ० ५/२३/४

आ०प०- दीदिहि, दीदयति-ज्वलतिकर्मा, निघण्टु, १/१६
 उदग्ने भारत द्युमदजग्नेण दविद्युतत् ।

शोचा वि भाह्यजर ॥ ऋ० ६/१६/४५, साम० उ० ६/२/२/३(१३८५)

आ०प०- दविद्युतत्, √ दीदयति-ज्वलतिकर्मा, निघण्टु- १/१६

बृहद्भिर्गने अर्चिभिः शुक्रेण देव शोचिषा।

भूरद्वाजे समिधानो यविष्ठ्य रेवन्तः शुक्र दीदिहि

द्युमत्पावक दीदिहि।

ऋ० ६/४८/७

आ०प०- दीदिहि, √ दीदयति- ज्वलतिकर्मा-निघण्टु-१/१६

बृहद्भिर्गने अर्चिभिः शुक्रेण देव शोचिषा।

भूरद्वाजे समिधानो यविष्ठ्य रेवत् पावक दीदिहि॥

साम०पू०- १/१/४/३(३७)

आ०प०- दीदिहि √ दीदयति- ज्वलतिकर्मा, निघण्टु- १/१६

द्यौः

तं त्वा वयं सुध्योऽनव्यमग्ने सुम्नायव ईमहे देवयन्तः।

त्वं विशो अनयो दीद्यानो दिवो अग्ने बृहता रौचनेन॥

ऋ० ६/१/७

व्या०प०-दीद्यानः, √ दीदयति-ज्वलतिकर्मा, निघण्टु-१/१६

ब्रह्म प्रजावृदा भरु जातवेदो विचर्षणे।

अग्ने यद्दीदयदिदवि। ऋ० ६/१६/३६, साम० उ० ६/२/७/३, (१३६८)

आ०प० दीदयत्, √ दीदयति-ज्वलतिकर्मा, निघण्टु- १/१६

उदु त्यच्चक्षूर्महि मित्रयोरौ एति प्रियं वरुणयोरदब्धम्।

ऋतस्य शुचिं दर्शतमनीकं रुक्मो न दिव उदिता व्यद्यौत्॥

ऋ० ६/५१/१

आ०प० अद्यौत्, √ द्युत्- दीप्तौ

धीरो ह्यस्यैक्षसद्विप्रो न जागृविः सदा। अग्नै दीदयसि द्यवि॥

ऋ० ८/४४/२६

आ०प०- दीदयसि, √ दीदयति-ज्वलतिकर्मा, निघण्टु-१/१६

अर्यो विशां गातुरेति प्र यदानं दिवो अन्तान्।

कविरभ्रं दीद्यानः॥

ऋ० १०/२०/४

व्या०प०-दीद्यानः, √ दीदयति-ज्वलतिकर्मा-निघण्टु-१/१६

आ त्वा॑ग्न इ॒धीमहि॑ द्युमन्तं दे॒वाजर॑म् ।

यद् घ॒ सा ते॒ पनी॑यसी स॒मिद् दी॒दय॑ति द्यवि॑ ।

इषं॑ स्तो॒तृभ्य॒ आ भर॑ ॥

अथर्व १८/४/८८

आ०प०-दीदयति, √ दीदयति-ज्वलतिकर्मा-निघण्टु-१/१६

द्रविः

ति॒गमं चि॒देम॒ महि॑ वर्षो॑ अस्य॒ भस॑दश्चो॒ न यम॑सान आ॒सा ।

वि॒जेह॑मानः पर॒शुर्न जि॒ह्वां द्रवि॑र्न द्रावयति दारु॒ धक्ष॑त् ॥

ऋ० ६/३/४

आ०प० द्रावयति, √ द्रु-गतौ

द्रविणोदा

द्रवि॑णो॒दा द॑दातु नो वसू॑नि या॒नि श्रृ॒ण्वि॒रे । दे॒वेषु॑ ता व॑नामहे ॥

ऋ० १/१५/८

आ०प० ददातु, द्रविण+√ डुदाञ्-दाने

द्वारः

अवि॑न्दद्दिवो नि॒हितं॑ गुहा॑ नि॒धिं वे॒र्न गर्भं॑

परि॑वीतुम॒श्मन्य॑नु॒न्ते अ॒न्तर॑श्म॒नि ।

व्रजं॑ वृ॒ज्री गवा॑मिव॒ सिषा॑स॒न्नङ्गिर॑स्तमः ।

अपा॑वृ॒णोदिष॑ इन्द्रः॒ परि॑वृ॒ता द्वा॒र इषः॑ परी॑वृ॒ता ॥

ऋ० १/१३०/३

आ०प०- अप् आ+वृणोत्, √ वृज्-आवरणे

अस्थि॑रु चि॒त्रा उ॒षसः॑ पु॒रस्ता॑न्मि॒ता इ॒व स्वर॑वोऽध्व॒रेषु॑ ।

व्यू॑ व्रजस्य॒ तम॑सो॒ द्वा॒रोच्छ॑न्ती॒रव्र॑ञ्जुच॑यः पाव॒काः ॥

ऋ० ४/५१/२

आ०प०अव्रन्, √ वृज्-वरणे

धनं

यदु॑दीरत आ॒जयो॑ धृ॒ष्णवै॑ धीय॑ते धना॑ ।

यु॒क्षा म॑द॒च्युता॑ हरी॒ कं ह॒नः कं वसौ॑ दधोऽस्माँ इन्द्र॑ वसौ॑ दधः ॥

ऋ० १/८१/३, अथर्व० २०/५६/३, साम०पू० ५/१/३/६[४१४]

साम० उ० ३/२/१५/३ (१००४)

आ० प०-धीयते, दधः, √ डुधाञ्-धारणपोषणयोः

अधा म॒न्ये श्र॒तै अस्मा अ॒धायि वृषा॑ चोदस्व म॒हते धना॑य ।
मा नो अ॒कृते पुरु॑हूत॒ योना॑विन्द्र॒ क्षुध्य॑द्भ्यो वयं आसुतिं दा॑ः ॥

ऋ० १/१०४/१०

आ० प०- अधायि, √ डुधाञ्-धारणपोषणयोः

च॒रित्रं॑ हि वे॒रिवा॑च्छेदि पु॒र्णमा॑जा खे॒लस्य॑ परि॒तक्म्या॑याम् ।
स॒द्यो जड्ध॑मा॒यसीं॑ वि॒शप॑ला॒यै धनं॑ हि॒ते स॑र्त॒वे प्रत्य॑धत्तम् ॥

ऋ० १/११६/१५

आ० प०- (प्रति) अधत्तम् √ डुधाञ्-धारणपोषणयोः

वि॒श्वेद॑नु रोध॒ना अस्य॑ पौ॒स्यं द॒दुर॑स्मै दधि॒रे कृ॒त्नवे॑ धन॑म् ।
प॒ळ॑स्त॒भ्ना वि॒ष्टि॒रः पञ्च॑ स॒दृशः॑ परि॒ पुरो॑ अभ॒वः सा॒स्यु॒क्थ्यः॑ ॥

ऋ० २/१३/१०

आ० प०-दधिरे, √ दध्-धारणे

अ॒वि॒प्रे चि॒द्वयो॑ दध॑दना॒शुना॑ चिद॒र्वता॑ । इन्द्रो॑ जेता॒ हितं॑ धन॑म् ॥

ऋ० ६/४५/२

आ० प० दधत्, √ डुधाञ्-धारणपोषणयोः

उ॒दि॒न्नव॑स्य रि॒च्य॒ते॒शो धनं॑ न जि॒ग्युषः॑ ।
य इन्द्रो॑ हरि॒वान्न॑ द॒भन्ति॑ तं रि॒पो दक्ष॑ दधाति सो॒मिनि॑ ॥

ऋ० ७/३२/१२

आ० प०- दधाति, √ डुधाञ्-धारणपोषणयोः

मा सी॒मव॑द्य आ भा॒गुर्वी॑ का॒ष्ठा हि॒तं धन॑म् ।
अ॒प्रावृ॑क्ता अ॒रत्न॑यः ॥

ऋ० ८/८०/८

व्या० प०- हितं, √ डुधाञ्-धारणपोषणयोः (दधातेर्हिः अष्टा० ७/४/४२ सूत्रेण हिरादेशः)

सं॒सृष्टं॑ धन॑मु॒भयं॑ स॒माकृ॑तम॒स्मभ्य॑ दत्तां वरु॑णश्च म॒न्युः ।
भि॒यं दधा॑ना हृद॑येषु शत्र॒वः परा॑जितासो अप॒ नि ल॑यन्ताम् ॥

ऋ० १०/८४/७, अथर्व० ४/३१/७

व्या० प०- दधाना, √ डुधाञ्-धारणपोषणयोः

इदं मे ज्योतिरमृतं हिरण्यं पक्वं क्षेत्रात् कामदुर्घा म एषा ।
इदं धनं नि दधे ब्राह्मणेषु कृण्वे पन्थां पितृषु यः स्वर्गः ॥

अथर्व ११/१/२८

आ०प०-दधे, √ दुधाञ्- धारणपोषणपोः

धनिष्ठा

जनिष्ठा उग्रः सहसे तुराय मन्द्र ओजिष्ठो बहुलाभिमानः ।
अवर्धन्निन्द्रं मरुतेश्चिदत्र माता यद्वीरं दुधनद्धनिष्ठा ॥

ऋ० १०/७३/१

आ०प०-दधनत्, √ दुधाञ्-धारणपोषणयोः

धरुणः

ऋतेन ऋतं धरुणं धारयन्त यज्ञस्य शाके परमे व्योमन् ।
दिवो धर्मन्धरुणै सेदुषो नृज्जातैरजाता अभि ये ननक्षुः ॥

ऋ० ५/१५/२

आ०प०- धारयन्त, √ धृञ्-धारणे

इन्द्रो महा महतो अर्णवस्य व्रतामिनादङ्गिरोभिर्गृणानः ।
पुरुणि चिन्नि तताना रजांसि दाधार यो धरुणं सत्यताता ॥

ऋ० १०/१११/४

आ०प०- दाधार, √ धृञ्- धारणे

इह रतिरिह रमध्वमिह धृतिरिह स्वधृतिः स्वाहा ।
उपसृजन् धरुणं मात्रे धरुणौ मात्रं धयेन् ।
रायस्पोषमस्मासु दीधरत् स्वाहा ॥

यजु० ८/५१

आ०प० दीधरत्, √ धृञ्-धारणे

धर्ता ध्रियस्व धरुणं पृथिव्या अच्युतं त्वा देवताश्चयावयन्तु ।
तं त्वा दम्पती जीवन्तौ जीवपुत्रावुद् वासयातः पर्यग्निधानात् ॥

अथर्व १२/३/३५

आ०प०- ध्रियस्व, √ धृञ्- अवस्थाने धारणे च

धर्ता ह त्वा धरुणौ धारयाता ऊर्ध्वं भानुं सविता द्यामिवोपरि ।
लोककृतः पथिकृतो यजामहे ये देवानां हुतभागा इह स्थ ॥

आ०प०- धारयात, √ धृज्-धारणे

धृता

ऋध॑ङ्मन्त्रो॒ योनिं॑ य आ॒ब॒भूवा॒मृता॑सुर्व॒ध॑मानः सुजन्मा ।
अद॑ब्धासु॒भ्रजि॑मानोऽहैव त्रि॒तो धृ॒ता दा॑धार॒ त्रीणि॑ ॥

अथर्व ५/१/१

आ०प० दाधार, √ धृज्-धारणे

धृ॒ता ध्रि॑यस्व ध॒रुणै॑ पृथि॒व्या अ॒च्युतं॑ त्वा दे॒वता॑श्च॒याव॑यन्तु ।
तं त्वा द॑म्प॒ती जी॑वन्तौ जी॒वपु॑त्रा॒बुद् वा॑सयातः । पर्या॑ग्नि॒धाना॑त् ॥

अथर्व १२/३/३५

आ०प०- ध्रियस्व, √ धृज्- अवस्थाने धारणे च

धृ॒ता ह॑ त्वा ध॒रुणो॑ धारयाता ऊ॒र्ध्वं भा॒नुं स॑वि॒ता द्यामि॑वो॒परि॑ ।
लो॒ककृ॑तः प॒थिकृ॑तो॒ यजाम॑हे ये दे॒वाना॑ हुत॒भागा॑ इ॒ह स्थ॑ ॥

अथर्व १६/३/२६

आ०प०- धारयात, √ धृज्- धारणे

धर्म

त्रीणि॑ प॒दा वि॑ च॒ क्रमे॑ विष्णु॒र्गोपा॑ अदा॒भ्यः ।
अतो॑ धर्मा॒णि धा॑रयन् ॥

ऋग्वे १/२२/१८, यजुर्वे ३४/४३, अथर्ववे ७/२६/५, सामवे ८/२/५/२ (१६७०)

आ०प०- धारयन्, √ धृज्-धारणे

ते हि द्या॒वापृ॑थि॒वी वि॒श्वश॑भुव॒ ऋ॒ताव॑री रज॒सो धा॑रयत्क॒वी ।
सु॒जन्म॑नी धि॒षणै॑ अ॒न्तरी॑यते दे॒वो दे॒वी धर्मे॑णा सूर्य॒ शुचिः॑ ॥

ऋग्वे १/१६०/१

आ०प०-धारयत् √ धृज्-धारणे

यः पु॒ष्पिणी॑श्च प्र॒स्वश्च॒ धर्म॑णाधि दाने व्य॑व॒नीर॑धारयः ।

यश्चा॑स॒मा अ॑र्जनो दि॒द्युतो॑ दि॒व उरु॑रु॒वा अ॑भितः सा॒स्युक॑थ्यः ॥

ऋग्वे २/१३/७

आ०प०-अधारयः, √ धृज्-धारणे

ऋतेन॑ ऋतं॑ ध॒रुणं॑ धरयन्त॑ य॒ज्ञस्य॑ शा॒के पर॑मे व्योमन् ।
दि॒वो धर्म॑न्ध॒रुणं॑ सेदुषो॑ नृ॒ज्जातैर॑जाताँ अ॒भि ये न॑न॒क्षुः ॥

ऋग्वे० ५/१५/२

आ०प० धारयन्त, व्या०पा०-धरुणे, √ धृज्-धारणे

वि॒श्वो यस्य॑ व्र॒ते ज॒नो दा॒धार॒ धर्म॑ण॒स्पतैः ।

पु॒ना॒नस्य॑ प्र॒भूव॑सोः ॥

ऋग्वे० ६/३५/६

आ०प०- दाधार, √ धृज्- धारणे

इ॒षे पि॑न्वस्वो॒र्जे पि॑न्वस्व॒ ब्रह्म॑णे पिन्वस्व॒ क्षत्रा॑य
पिन्वस्व॒ द्यावा॑पृ॒थिवी॑भ्यां पिन्वस्व॒ धर्मा॑सि सु॒धर्मा॑मै॒न्यस्मे
नृ॒म्णा॒नि धार॑य॒ ब्रह्म॑ धारय॒ क्षत्रं॑ धार॑य॒ विश॑ धारय ॥

यजु० ३८/१४

आ०प०-धारय, √ धृज्-धारणे

वृषो॑ सोम॒ द्युमां॑ अ॒सि वृषो॑ दे॒व वृष॑व्रतः ।

वृषो॑ धर्मा॒णि दधि॑षे ॥

साम०पू०- ६/१/२/८ (५०४), साम०उ०, २/१/३/१ (७८१)

आ०प०-दधिषे, √ धृज्- धारणे

वि॒श्वस्व॑न्ऽमा॒तर॑मोष॒धीनां॑ ध्रु॒वां भूमिं॑ पृथि॒वीं धर्म॑णा धृ॒ताम् ।

शि॒वां स्यो॒नाम॑नु॒ चरे॑म॒ विश॑वहो ॥

अथर्व० १२/१/१७

व्या०प०- धृताम्, √ धृज्-धारणे

धा॒ता

अ॒य॒मि॒ह प्र॑थ॒मो धा॑यि धा॒तृभि॑र्हो॒तो यजि॑ष्ठो अ॒ध्वरे॑ष्वीड्यः ।

य॒म॒प्न॑वानो॒ भृग॑वो विरु॒रुच॑र्व॒नैषु॑ चि॒त्रं वि॒भवं॑ वि॒शेवि॑शे ॥

ऋग्वे० ४/७/१, यजु० १५/२६, ३६/६

आ०प०-धायि, √ डुधाज्-धारणपोषणयोः

ए॒वा रा॑तिस्तु॒वीम॑घ॒ विश॑वै॒भिर्धा॑यि धा॒तृभिः॑ ।

अ॒धा चि॑दिन्द्र मे॒ सवा॑ ॥

ऋग्वे० ८/६२/२६, अथर्व० २०/६०/२

आ०प० धायि, √ डुधाज्-धारणपोषणयोः

समञ्जन्तु विश्वे देवाः समापो हृदयानि नौ ।
सं मातरिश्वा सं धाता समु देष्ट्री दधातु नौ ॥

ऋ० १०/८५/४७

आ०प० दधातु, √ डुधाज्-धारणपोषणयोः ।

चक्षुर्नो देवः सविता चक्षुर्न उत पर्वतः ।

चक्षुर्धाता दधातु नः ॥

ऋ० १०/१५८/३

आ०प० दधातु, √ डुधाज्-धारणपोषणयोः

विष्णुर्योनि कल्पयतु त्वष्टा रूपाणि पिंशतु ।

आ सिञ्चतु प्रजापतिर्धाता गर्भं दधातु ते ॥

ऋ० १०/१८४/१, अथर्व० ५/२५/५

आ०प०-दधातु, √ डुधाज्-धारणपोषणयोः

एवो रौतिस्तुविमर्षं विश्वेभिर्धायि धातुभिः ।

अधो चिदिन्द्र नैः सचो ॥

साम०३० २/१/१८/२ (८२५)

आ०प० धायि, √ डुधाज्-धारणपोषणयोः

धाता रातिः सवितेदं जुषन्तां प्रजापतिर्निधिपा देवो अग्निः ।

त्वष्टा विष्णुः प्रजया सश्ररणा यजमानाय द्रविणं दधातु स्वाहा ॥

यजु० ८/१७

आ०प०-दधातु, √ डुधाज्-धारणपोषणयोः ।

धाता तद् भद्रया पुनः सं दधत् परुषा परुः ।

सं ते मज्जा मज्जा भवतु समु ते परुषा परुः ॥

अथर्व० ४/१२/२

आ०प०-दधत्- √ डुधाज्-धारणपोषणयोः

गर्भं ते मित्रावरुणौ गर्भं देवो बृहस्पतिः ।

गर्भं त इन्द्रश्चाग्निश्च गर्भं धाता दधातु ते ॥

अथर्व० ५/२५/४

आ०प०- दधातु, √ डुधाज्-धारणपोषणयोः

धातुः श्रेष्ठेन रूपेणास्या नार्या गवीन्योः ।

पुमांसं पुत्रमा धैहि दशमे मासि सूतवे ।।

अथर्व० ५/२५/१०

आ०प०- धैहि, √ डुधाज्-धारणपोषणयोः

धाता दाधार पृथिवीं धाता द्यामुत सूर्यम् ।

धातास्या अग्रुवै पतिं दधातु प्रतिकाभ्यम् ।।

अथर्व० ६/६०/३

आ०प०- दाधार, दधातु, √ डुधाज्-धारणपोषणयोः

धाता दधातु नो रयिमीशानो जगतस्पतिः ।

स नः पूर्णेन यच्छतु ।।

अथर्व० ७/१७/१

आ०प०-दधातु, √ डुधाज्-धारणपोषणयोः

धाता दधातु दाशुषे प्राचीं जीवातुमक्षिताम् ।

वयं देवस्य धीमहि सुमतिं विश्वराधसः ।।

अथर्व० ७/१७/२

आ०प०-दधातु, √ डुधाज्-धारणपोषणयोः

धाता विश्वा वार्या दधातु प्रजाकामाय दाशुषे दुरोणे ।

तस्मै देवा अमृतं सं व्ययन्तु विश्वे देवा अदितिः सजोषा ।।

अथर्व० ७/१७/३

आ०प० दधातु, √ डुधाज्-धारणपोषणयोः

धाता रातिः सवितेदं जुषन्तां प्रजापतिर्निधिपतिर्नो अग्निः ।

त्वष्टा विष्णुः प्रजया संरराणो यजमानाय ब्रविणं दधातु ।।

अथर्व० ७/१७/४

आ०प०-दधातु, √ डुधाज्-धारणपोषणयोः

प्रजापतिर्जनयति प्रजा इमा धाता दधातु सुमनस्यमानः ।

संजानाना संमनसः सयोनयो मरिं पुष्टं पुष्टपतिर्दधातु ।।

अथर्व० ७/१६/१

आ०प०-दधातु, डुधाज्-धारणपोषणयोः

जीवेभ्यस्त्वा समुद्रै वायुरिन्द्रा धाता दधातु सविता त्रायमाणः ।

मा त्वा प्राणो बलं हासीदसुं तेऽनु ह्वयामसि ।।

अथर्व० ८/१/१५

आ०प०- दधातु, √ डुधाज्-धारणपोषणयोः

वर्म मे द्यावापृथिवी वर्माहर्वर्म सूर्यः ।

वर्म म इन्द्रश्चाग्निश्च वर्म धाता दधातु मे ॥ अथर्व० ८/५/१८

आ०प०- दधातु, √ डुधाञ्-धारणपोषणयोः

करीषिणीं फलवतीं स्वधामिरां च नो गृहे ।

औदुम्बरस्य तेजसा धाता पुष्टिं दधातु मे ॥ अथर्व० १६/३१/३

आ०प०-दधातु, √ डुधाञ्-धारणपोषणयोः

धान्यं

येन तोकाय तनयाय धान्यं बीजं वहध्वे अक्षितम् ।

अस्मभ्यं तद्धत्तनं यद्व ईमहे राधौ विश्वायु सौभगम् ॥

ऋ० ५/५३/१३

आ०प०-धत्तन, √ डुधाञ्-धारणपोषणयोः

यस्तै सूनो सहसो गीर्भिरुक्थैर्यज्ञैर्मर्तो निशितिं वेद्यानट् ।

विश्व स देव प्रति वारमग्ने धत्ते धान्यं पत्यते वसव्यैः ॥

ऋ० ६/१३/४

आ०प०-धत्ते, √ डुधाञ्-धारणपोषणयोः

धान्यमसि धिनुहि देवान् प्राणाय त्वो दानाय त्वा व्यानाय त्वा ।

दीर्घामनु प्रसितिमायुषे धां देवो वः सविता हिरण्यपाणिः

प्रतिगृभ्णात्वच्छिद्रेण पाणिना चक्षुषे त्वा महीनां पयोऽसि ॥

यजु० १/२०

आ०प०-धिनुहि, धिवि-प्रीणनार्थे, धाम्, √ डुधाञ्-धारणपोषणयोः

धामन्

एति प्र होता व्रतमस्य माययोर्ध्वा दधानः शुचिपेशसं धियम् ।

अभि स्रुचः क्रमते दक्षिणावृतो या अस्य धामं प्रथमं ह निंसेते ॥

ऋग्व० १/१४४/१

आ०प०-दधानः, √ डुधाञ्-धारणपोषणयोः

विष्णुर्गोपाः प्ररमं पाति पार्थः प्रिया धामान्यमृता दधानः ।

अग्निष्टा विश्वा भुवनानि वेद महद्देवानामसुरत्व मेकम् ॥

ऋ० ३/५५/१०

आ०प०-दधानः, √ दुधाज्-धारणपोषणयोः

यः श्वेताँ अधिनिर्णिजश्चक्रे कृष्णाँ अनु व्रता ।

स धाम पुर्व्य मेमे यः स्कम्भेन वि रोदसी अजो न

धामधारयन्नभन्तामन्यके समे ॥

ऋग् ८/४१/१०

आ०प०-अधारयन्, √ दुधाज्-धारणपोषणयोः

ऋतं शंसन्त ऋजु दीध्याना दिवस्पुत्रासो असुरस्य वीराः ।

विप्रं पदमङ्गिरसो दधाना यज्ञस्य धामे प्रथमं मनन्त ॥

ऋग् १०/६७/२

आ०प०-दधाना, √ दुधाज्-धारणपोषणयोः

त्रिंशब्दाम वि राजति वाक्पतङ्गाय धीयते ।

प्रति वस्तोरह द्युभिः ॥

ऋग् १०/१८६/३, यजु० ३/८

साम०पू० ६/३/५/६ [६३२], साम०उ० ६/१/१२/३ [१३७८]

आ०प०-धीयते, √ दुधाज्-धारणपोषणयोः

धायस्

नि षीमिदत्र गुह्या दधाना उत क्षत्राय रोदसी समञ्जन् ।

सं मात्राभिर्मिरे येमुरुर्वी अन्तर्मही समृते धायसे धुः ॥

ऋग् ३/३८/३

आ०प०-दधाना, धुः, √ दुधाज्-धारणपोषणयोः

गोभिर्मिमिक्षु दधिरे सुपारमिन्द्रं ज्यैष्ठ्याय धायसे गृणानाः ।

मन्दानः सोमं पपिवाँ ऋजीषिन्त्समस्मभ्यं पुरुधा गा इषण्य ॥

ऋग् ३/५०/३

आ०प०-दधिरे, √ दुधाज्-धारणपोषणयोः

आ यस्तै सर्पिरासुतेऽग्ने शमस्ति धायसे ।

ऐषु द्युम्नमुत श्रव आ चित्रं मर्त्येषु धाः ॥

ऋग् ५/७/६

आ०प०-धाः, √ दुधाज्-धारणपोषणयोः

मातेव यद्धरसे पप्रथानो जनजनं धायसे चक्षसे च ।
वयौवयो जरसे यद्दधानः परित्मना विपुरुषो जिगासि ॥

ऋग् ५/१५/४

आ०प०-दधानः, √ डुधाञ्-धारणपोषणयोः

स मर्मजान इन्द्रियाय धायस ओभे अन्ता रोदसी हर्षते हितः ।
वृषा शुष्मेण बाधते वि दुर्मतीरादेदिशानः शयहेव शुरुधः ॥

ऋग् ६/७०/५

आ०प०-हितः, √ डुधाञ्-धारणपोषणयोः (दधातेहि-अ० ७-४-४२)

इति सूत्रेण हिरादेशः

प्र^{११} होत^{२२} जात^{३३} महान्^{४४} भाविन्^{५५} नृप^{६६} द्या^{७७} सीद^{८८} प^{९९} विवर्ते^{१०} ।
दध^{११} द्या^{२२} धाय^{३३} सुते^{४४} वयासि^{५५} यन्ता^{६६} वसूनि^{७७} विधते^{८८} तनूपाः^{९९} ॥

साम० पृ०, १/२/३/५ [७७]

आ०प०-दधत्, √ डुधाञ्-धारणपोषणयोः

धायुः

यस्मै धायुरदधा मर्त्यायाभक्तं चिद्धजते गेह्यसः ।
भद्रा ते इन्द्र सुमतिर्घृताची सहस्रदाना पुरुहूत रातिः ॥

ऋग् ३/३०/७

आ०प०-अदधाः, √ डुधाञ्-धारणपोषणयोः

धीः

एवा ते हारियोजना सुवृक्तीन्द्र ब्रह्माणि गोतमासो अक्रन् ।
ऐषे विश्वपेशसं धियं धाः प्रातर्मक्षु धियावसुर्जगम्यात् ॥

ऋग् १/६१/१६

आ०प०-धाः, √ डुधाञ्-धारणपोषणयोः

अस्तु श्रौषट् पुरो अग्निं धिया दध आ नु तच्छर्धो
दिव्यं वृणीमह इन्द्रवायू वृणीमहे ।

यद्धं क्राणा विवस्वति नाभा संदायि नव्यसी ।

अध प्र सू न उप यन्तु धीतयो देवा अच्छा न धीतयः ॥

ऋ० १/१३६/१, साम०पू० ५/२/३/५ [४६१]

आ०प० दधः, √ डुधाज्-धारणपोषणयोः

एति प्र होता व्रतमस्य माययोर्ध्वा दधानिः शुचिपेशसं धियम् ।
अभि सुचः क्रमते दक्षिणावृतो या अस्य धाम प्रथमं ह निंसेते ॥

ऋग् १/१४४/१

आ०प०-दधानः, √ डुधाज्-धारणपोषणयोः

त्वे इन्द्राप्यभूम विप्रा धियं वनेम ऋतुया सपन्तः ।
अवस्यवो धीमहि प्रशन्ति सद्यस्तै रायो दावने स्याम ॥

ऋग् २/११/१२

आ०प०-धीमहि, √ डुधाज्-धारणपोषणयोः अथवा धीङ्-आधारे
धियं पुषा जिन्वतु विश्वमिन्वो रयिं सोमो रयिपतिर्दधातु ।
अवतु देव्यदितिरनर्वा बृहद्वदेम विदथै सुवीराः ॥

ऋग् २/४०/६

आ०प०-दधातु, √ डुधाज्-धारणापोषणयोः

इन्द्रस्तुजो बर्हणा आ विवेश नृवद्धानो नया पुरुणि ।
अचैतयद्धिय इमा जरित्रे प्रेम वर्णमतिरच्छुक्रमासाम् ॥

ऋग् ३/३४/५

आ०प०-दधानः, √ डुधाज्-धारणपोषणयोः

असूत पूर्वो वृषभो ज्यायानिमा अस्य शुरुधः सन्ति पूर्वीः ।
दिवो नपाता विदथस्य धीभिः क्षत्रं राजाना प्रदिवो दधाथे ॥

ऋग् ३/३८/५

आ०प०-दधाथे, √ डुधाज्-धारणपोषणयोः

प्र वो रयिं युक्ताश्वं भरध्वं राय एषेऽवसे दधीत धीः ।
सुशेव एवैरौशिजस्य होता ये व एवा मरुतस्तुराणाम् ॥

ऋग् ५/४१/५

आ०प०-दधीत, √ डुधाज्-धारणपोषणयोः

प्र वो वायुं रथयुजं कृणुध्वं प्र देवं विप्रं पनितारमर्कैः ।
इषुध्यव ऋतसापः पुरन्धीर्वस्वीनो अत्र पत्नीरा धिये धुः ॥

ऋ० ५/४९/६

आ०प०-धुः, √ डुधाज्-धारणपोषणयोः

धियं वो अप्सु दधिषे स्वर्षा ययात॑रन्दश॑ मासो नव॑वाः ।
अ॒या धि॒या स्या॑म दे॒वगो॑पा अ॒या धि॒या तु॒तुयामा॑त्यंहः ॥

ऋ० ५/४५/११

आ०प०-दधिषेः, √ डुधाज्-धारणपोषणयोः

यु॒ज्जते॑ मन॑ उ॒त यु॒ज्जते॑ धियो॒ विप्रा॑ विप्र॑स्य वृ॒हतो॑ वि॒पश्चितः॑ ।
वि हो॒त्रा दधे॑ वयु॒नावि॑देक॒ इन्म॒ही दे॒वस्य॑ सवि॒तुः परि॑ष्टुतिः ॥

ऋ० ५/८९/१

आ०प० (वि) दधे, √ डुधाज्-धारणपोषणयोः

पा॒र्वीर॑वी क॒न्या चि॒त्रायुः॑ स॒रस्व॑ती वी॒रप॑त्नी॒ धियं॑ धात् ।
ग॒नाभि॑रच्छि॒द्रं शर॑णं स॒जोषा॑ दुरा॒धर्षं॑ गृ॒णते॑ शर्म॑ यंसत् ॥

ऋ० ६/४६/७

आ०प०-धात्, √ डुधाज्-धारणपोषणयोः

अ॒ग्नीं पर्जन्या॑वव॑तं धियं मेऽस्मि॒न्हवै॑ सु॒हवा सु॑ष्टुतिं नः ।
इ॒ला॒मन्यो॑ ज॒नय॑द्ग॒र्भम॑न्यः प्र॒जाव॑तीरिष॒ आ ध॑त्तम॒स्मे ॥

ऋ० ६/५२/१६

आ०प०-धत्तम्, √ डुधाज्-धारणपोषणयोः

उ॒दस्य॑ शु॒ष्माद्भानु॑नार्तं विभ॑र्ति भा॒रं पृ॑थि॒वी न भू॑म ।
ह्य॒यामि॑ दे॒वां अया॑तुर॒ग्ने साध॑न्नु॒तेन॑ धियं दधामि ॥

ऋ० ७/३४/४

आ०प०-दधामि, √ डुधाज्-धारणपोषणयोः

अ॒भि वो॑ दे॒वीं धियं॑ दधि॒ध्वं प्र॒वो दे॒वत्रा॑ वाचं कृ॒णुध्व॑म् ।
आ च॑ष्ट आसां पाथो॒ नदी॑नां वरु॒ण उ॒ग्रः स॒हस्र॑चक्षाः ॥

ऋ० ७/३४/५

आ०प०-दधिध्वं, √ डुधाज्-धारणपोषणयोः

दे॒वं दे॒वं राध॑से चो॒दय॑न्त्यस्म॒द्रय॑क्सू॒नृता॑ ई॒रय॑न्ती ।
व्यु॒च्छन्ती॑ नः स॒नये॑ धियो॒ धा यू॒यं पा॑त स्व॒स्तिभिः॑ सदा नः ॥

ऋ० ७/७६/५

आ०प०-धाः, √ डुधाज्-धारणपोषणयोः

त्वे सोम प्रथमा वृक्तबर्हिषो महे वाजाय श्रवसे धियं दधुः ।
स त्वं नो वीर वीर्याय चोदय ॥

ऋ० ६/११०/७

साम०उ०, ७/१/७/१ [१५०६]

आ०प०-दधुः, √ डुधाज्-धारणपोषणयोः

आराच्छत्रुपमं बाधस्व दूरमुग्रो यः शम्बः पुरुहूत तेन ।
अस्ये धैहि यवमङ्गोमदिन्द्र कृधी धियं जरित्रे वाजरत्नाम् ॥

ऋ० १०/४२/७

आ०प०-धेहि, √ डुधाज्-धारणपोषणयोः

प्रभूर्जयन्तं महा विपोधां मूरा अमूरं पुरां दर्माणम् ।
नयन्तो गर्भं वनां धियं धुर्हिरिशमश्रुं नावीणं धनर्चम् ।

ऋ० १०/४६/५

आ०प०-धुः, √ डुधाज्-धारणपोषणयोः

इयमेषाममृतानां गीः सर्वताता ये कृपणन्त रत्नम् ।
धियं च यज्ञं च साधन्तस्ते नो धान्तु वसव्यमसामि ॥

ऋ० १०/७४/३

आ०प०-धान्तु, √ डुधाज्-धारणपोषणयोः

प्रे भूर्जयन्तं महा विपोधां मूरैरमूरं पुरां दर्माणम् ।
नयन्तं गीर्भिर्वनां धियं धो हरिशमश्रुं न वर्मणा धनर्चम् ॥

साम०पू०, १/२/३/२ [७४]

आ०प०-धाः, √ डुधाज्-धारणपोषणयोः

त्वे सोम प्रथम वृक्तबर्हिषो महे वाजाय श्रवसे धियं दधुः ।
स त्वं नो वीर वीर्याय चोदय ॥

साम०उ०७/१/७/१ [१५०६]

आ०प०-दधुः, √ डुधाज्-धारणपोषणयोः

एवा तै हरियोजना सुवृक्तीन्द्र ब्रह्माणि गोतमासो अक्रन् ।
ऐषु विश्वपेशसं धियं धाः प्रातर्मक्षु धियावसुर्जगम्यात् ॥

अथर्व० २०/३५/१६

आ०प०-धाः, √ डुधाञ्-धारणपोषणयोः

धीतिः

दधन्नुतं धनयन्नस्य धीतिमादिदर्यो दिधिष्वोऽविभृत्ताः ।

अतृष्यन्तीरुपसौ यन्त्यच्छा देवाज्जन्म प्रयसा वर्धयन्तीः ॥

ऋ० १/७१/३

आ०प०-दधन्, व्या०प०-दिधिष्वः, √ डुधाञ्-धारणपोषणयोः

ऊर्ध्वा धीतिः प्रत्यस्य प्रयामन्यधायि शस्मन्त्समयन्त आ दिशः ।

स्वदामि घर्मं प्रति यन्त्यूतय आ वामूर्जानी रथमश्विनारुहत् ॥

ऋ० १/११६/२

आ०प०-अधायि, √ डुधाञ्-धारणपोषणयोः

सं यज्जनान् क्रतुभिः शूर ईक्षयद्धनं हिते तरुषन्त श्रवस्यवः

प्र यक्षन्त श्रवस्यवः ।

तस्मा आयुः प्रजावदिद्वार्धं अर्चन्त्योर्जसा ।

इन्द्र ओक्थं दिधिषन्त धीतयौ देवा अच्छा न धीतयः ॥

ऋ० १/१३२/५

आ०प०-दिधिषन्त, √ डुधाञ्-धारणपोषणयोः

अनेहसं वो हवमानमूतये मध्वः क्षरन्ति धीतयः ।

अ त्वा वसो हवमानास इन्द्रव उप स्तोत्रेषु दधिरे ॥

ऋ० ८/५०/४

आ०प०-दधिरे, डुधाञ्-धारणपोषणयोः

त्वां मृजन्ति दश योषणः सुतं सोम ऋषिभिर्मितिभिधीतिभिर्हितम् ।

अव्यो वारंभिरुत देवहूतिभिर्नृभिर्यतो वाजमा दर्षि सातयै ॥

ऋ० ६/६८/७

आ०प०-हितम्, √ डुधाञ्-धारणपोषणयोः (दधातेर्हिः अ० ७/४/४२)

त्वं त्यत् पणीनां विदो वसु सं मातृभिर्मर्जयसि स्व आ दमं

ऋतस्य धीतिभिर्दमै ।

परावतो न साम तद्यत्रा रणन्ति धीतयः ।

त्रिधातुभिरुषीभिर्वयौ दधे रोचमानो वयौ दधे ॥

ऋ० ६/१११/२

आ०प०-दधे, √ डुधाज्-धारणपोषणयोः

अधायि धीतिरससृग्रमं शास्तीर्थेनदस्ममुप यन्त्यूमाः ।
अभ्यानश्म सुवितस्य शूषं नवैदसो अमृतानामभूम ॥

ऋ० १०/३१/३

आ०प०-अधायि, √ डुधाज्-धारणपोषणयोः

धूः

धूरसि धूर्व धूर्वन्तं धूर्व तं योऽस्मान्धूर्वति तं धूर्व यं वयं धूर्वामः
देवानामसि वहितमसस्नितमं पप्रितमं जुष्टतमं देवहूतमम् ॥

यजु० १/८

आ०प०धूर्व, धूर्वति, धूर्वामः, √ धूर्वी-हिसार्थे

धूतिः

को वो वर्षिष्ठ आ नरो दिवश्च गमश्च धूतयः ।
यत्सीमन्तं न धूनुथ ॥

ऋ० १/३७/६

आ०प०-धूनुथ, √ धूज्-कम्पने

धूर्तिः

अस्माकं सु रथं पुर इन्द्रः कृणोतु सातयै ।
न यं धूर्वन्ति धूर्तयः ॥

ऋ० ८/४५/६

आ०प०-धूर्वन्ति, √ धूर्वी-हिसार्थे

धृष्णुः

ता तू ते इन्द्र महतो महानि विश्वेष्वित्सर्वनेषु प्रवाच्या ।
यच्छूर धृष्णो धृषता दधृष्वानहिं वज्रेण शवसाविवेपीः ॥

ऋ० ४/२२/५

व्या०प०-धृषता, √ जिधृषा-प्रागल्भ्ये

आ निरेकमुत प्रियमिन्द्र दर्षि जनानाम् ।

धृषता धृष्णो स्तवमान आ भर ॥

ऋ० ८/२४/४

व्या०प०-धृषता, √ जिधृषा-प्रागल्भ्ये
 कण्वैभिर्धृष्णवा धृषद्वाजं दर्षि सहस्रिणाम् ।
 पिशङ्गरूपं मघवन्विचर्षणे मक्षू गोमन्तमीमहे ॥

ऋ० ८/३३/३, साम०उ० २/२/१२/२ [८६६]

अथर्व० २०/५२/३, २०/५७/१६

आ०प०-धृषन्, √ जिधृषा-प्रागल्भ्ये
 उप क्रमस्वा भर धृषता धृष्णो जनानाम् ।
 अदाशूष्टरस्य वेदः ॥

ऋ० ८/८१/७

व्या०प०-धृषता, √ जिधृषा-प्रागल्भ्ये
 वज्रेण हि वृत्रहा वृत्रमस्तरदैवस्यशूशुवानस्य मायाः ।
 वि धृष्णो अत्र धृषता जघन्थाथाभवो मघवन्वाह्वीजाः ॥

ऋ० १०/१११/६

व्या०प० - धृषता, √ जिधृषा-प्रागल्भ्ये
 त्वंघृष्णो धृषता, वीतहव्यं प्रावो विश्वाभिरूतिभिः सुदासम् ।
 प्र पौरुकुत्सिं त्रसदस्युमावः क्षेत्रसाता वृत्रहत्येषु पूरुम् ॥

अथर्व० २०/३७/३

व्या०प०-धृषता, √ जिधृषा-प्रागल्भ्ये
धेनुः
 माता च यत्र दुहिता च धेनू संबर्द्धुं धापयेते समीची ।
 ऋतस्य ते सदसीळे अन्तर्महद्देवानामसुरत्वमेकम् ॥

ऋ० ३/५५/१२

आ०प०-धापयेते, √ घेदृ,-पाने अथवा दुधाज्-धारणपोषणयोः
 अन्यस्या वत्सं रिहती मिमाय कया भुवा नि दधे धेनुरुधः ।
 ऋतस्य सा पर्यसापिन्वतेळा महद्देवानामसुरत्वमेकम् ॥

ऋ० ३/५५/१३

आ०प०-दधे, √ दुधाज्-धारणपोषणयोः
 राया वयं ससवांसौ मदेम हव्येन देवा यवसेन गावः ।

तां धेनुमिन्द्रावरुणा युवं नो विश्वाहा धत्तमनपस्फुरन्तीम् ॥

ऋ० ४/४२/१०

आ०प०-धत्तम्, √ डुधाज्-धारणोषणयोः

बृहन्नच्छायो अपलाशो अवी तस्थौ माता विषितो अत्ति गर्भः ।
अन्यस्या वत्सं रिहती मिमाय कया भुवा नि दधे धेनुरुधः ॥

ऋ० १०/२७/१४

आ०प०-दधे, √ डुधाज्-धारणोषणयोः

स्वाहा यज्ञं वरुणः सुक्षत्रो भैषजं कर्तुः ।

अतिच्छन्दा इन्द्रियं बृहदृषभो गौरवयो दधुः ॥ यजु० २१/२२

आ०प०-दधुः, √ डुधाज्-धारणोषणयोः,

ध्माता

अधे स्म यस्यार्चयः सम्यक्संयन्ति धूमिनः ।

यदीमहं त्रितो दिव्युप ध्मातेव धमति शिशीते ध्मातरी यथा ॥

ऋ० ५/६/५

आ०प०-धमति, √ ध्मा-शब्दाग्निसंयोगयोः

ध्रुवः

इहैवैधि मापं च्योष्ठाः, पर्वत इवाविचाचलिः ।

इन्द्र इवेह ध्रुवस्तिष्ठेह राष्ट्रमु धारय ॥

ऋ० १०/१७३/३

आ०प०-धारय, √ धृज्-धारणे

इममिन्द्रो अदधरद्ध्रुवं ध्रुवेण हविषा ।

तस्मै सोमो अधि ब्रवत्तस्मा उ ब्रह्मणस्पतिः ॥

ऋ० १०/१७३/३

आ०प०-अदीधरत्, √ धृज्-धारणे

ध्रुवं ते राजा वरुणो ध्रुवं देवो बृहस्पतिः ।

ध्रुवं त इन्द्रश्चाग्निश्च राष्ट्रं धारयतां ध्रुवम् ॥

ऋ० १०/१७३/५, अथर्व० ६/८८/२

आ०प०-धारयताम्, √ धृज्-धारणे

इहैवैधि मापं च्योष्टाः पर्वत इवार्विचाचलत् ।

इन्द्रेहैव ध्रुवस्तिष्ठेह राष्ट्रमु धारय ॥

अथर्व० ६/८७/२

आ०प०-धारय, √ धृज्-धारणे

इन्द्र एतमदीधरत् ध्रुवं ध्रुवेण हविषा ।

तस्मै सोमो अर्धि ब्रवदयं च ब्रह्मणस्पतिः ॥

अथर्व० ६/८७/३

आ०प०-अदीधरत्, √ धज्-धारणे

नदी

यददः संप्रयतिरहावनदता हते ।

तस्मादा नद्योऽ नाम स्थ तावो नामानि सिन्धवः ॥

अथर्व० ३/१३/१

आ०प०-अनदता, √ णद-अव्यक्ते शब्दे

अत्तिष्ठता प्र तरता सखायोऽश्मन्वती नदी स्यन्दत इयम् ।

अत्रा जहीत ये असन्नशिवाः शिवान्त्स्योनानुत्तरेमाभि वाजान् ॥

अथर्व० १२/२/२७

आ०प०-स्यन्दते, √ स्यन्दू-प्रस्रवणे

नन्त्वं

यो नन्त्वान्यनमन्यो जसोताददर्मन्युना शम्बराणि वि ।

प्राच्यावपदच्युता ब्रह्मणस्पतिरा चार्विशद्वसुमन्तं वि पर्वतम् ॥

ऋ० २/२४/२

आ०प०-अनमत्, √ णम्-प्रद्वत्तो शब्दे च

नभस्

प्र नभस्व पृथिवि भिन्दधीऽदं दिव्यं नभः ।

उदनो दिव्यस्य नो धातरीशानो वि ष्या दृतिम् ॥

अथर्व० -७/१८/१

आ०प०-नभस्व, √ णभि-हिंसायाम्, नह्-बन्धने

नमस्

त्रिपञ्चाशः क्रीलति व्रात एषां देव इव सविता सत्यधर्मा ।
उग्रस्य चिन्मन्यवे ना नमन्ते राजाचिदेभ्यो नम इत्कृणोति ॥

ऋ० १०/३४/८

आ०प०-नमन्ते, √ णम्-प्रहृत्वे शब्दे च

नमस्य

सज्जानाना उप सीदन्तभिर्जु पत्नीवन्तो नमस्य नमस्यन् ।
रिक्वांसस्तन्वः कृण्वत स्वाः सखा सख्युर्निमिषि रक्षणमाणाः ॥

ऋ० १/७२/५

आ०प०-नमस्यन्, √ णम्-प्रहृत्वे शब्दे च

नरः

प्रेतु ब्रह्मणस्पतिः प्र देव्येतु सूनृता ।
अच्छा वीरं नय पङ्क्तिराधसं देवा यज्ञं नयन्तु नः ॥

ऋ० १/४०/३, साम०पू० १/२/१/२ [५६],

यजु० ३७/७

आ०प०-नयन्तु, √ णीज्-प्रापणे

यं यज्ञं नयथा नर आदित्या ऋजुना पथा ।

प्र वः स धीतये नशत् ॥

ऋ० १/४१/५

आ०प०-नयथा, √ णीज्-प्रापणे

धीरासः पदं कवयो नयन्ति नाना हृदा रक्षमाणा अजुर्यम् ।

सिषासन्तः पर्यपश्यन्त सिन्धुमाविरैभ्यो अभवत्सूर्यो नृन् ॥

ऋ० १/१४६/४

आ०प०-नयन्ति, √ णीज्-प्रापणे

असाम यथा सुषखाय एन स्वभिष्टयो नरां न शंसैः ।

असद्यथा न इन्द्रो वन्दनेष्ठास्तुरो न कर्म नयमान उक्था ॥

ऋ० १/१७३/६

व्या०प०-नयमानः, √ णीज्-प्रापणे

नयसीद्वति द्विषः कृणोष्युक्थशंसिनः ।

नृभिः सुवीर उच्यसे ॥

ऋ० ६/४५/६

आ०प०-नयसि, √ णीज्-प्रापणे

अभि नो नर्यं वसु वीरं प्रयतदक्षिणम् ।

वामं गृहपतिं नय ॥

ऋ० ६/५३/२

आ०प०-नय, √ णीज्-प्रापणे

एष नृभिर्वि नीयते दिवो मूर्धा वृषा सुतः ।

सोमो वनैषु विश्ववित् ॥

ऋ० ६/२७/३

साम०उ० ५/२/६/३ [१२८८]

आ०प०-नीयते, √ णीज्-प्रापणे

प्र पवमान घन्वसि सोमेन्द्राय पातवे ।

नृभिर्यतो वि नीयसे ॥ ऋ० ६/२४/३, साम०उ० ३/२/३/३ [६६३]

आ०प०-विनीयसे, √ णीज्-प्रापणे

प्र तु द्रव परि कोशं नि षीद नृभिः पुनानो अभि बाजमर्ष ।

अश्वं न त्वा वाजिनं मर्जयन्तोऽच्छा बर्ही रशनाभिर्नयन्ति ॥

ऋ० ६/८७/१, साम०पू० ६/१/४/१ [५२३]

साम०उ० १/१/१०/१ [६७७]

आ०प०-नयन्ति, √ णीज्-प्रापणे

सुत इन्दो पवित्र आ नृभिर्यतो वि नीयसे ।

इन्द्राय मत्सरिन्तमश्चमूष्वा नि षीदसि ॥

ऋ० ६/६६/८

आ०प०-विनीयते, √ णीज्-प्रापणे

जीवं रुदन्ति वि नयन्त्यध्वरं दीर्घामनु प्रसितिं दीध्युर्नरः ।

वामं पितृभ्यो य इदं समीरिरे मयः पतिभ्यो जनये परिष्वजे ॥

अथर्व० १४/१/४६

आ०प०-नयन्ति, √ णीज्-प्रापणे

नवंऽश्वः

सखा ह यत्र सखिभिर्नवगवैरभिज्ञ्वा सत्वभिर्गा अनुगमन् ।

सत्यं तदिन्द्रो दशभिर्दशगवैः सूर्य विवेद तमसि क्षियन्तम् ॥

ऋ० ३/३६/५

आ०प०- अनुगमन्, नव+√ गम्- गतौ

म॒क्षु क॒नायाः स॒ख्यं न॑व॒ग्वा ऋ॒तं व॑दन्त॒ ऋ॒तयु॑क्तिम॒गमन् ।
द्वि॒वह॑सो॒ य उप॑ गो॒पमा॑गु॒रद॑क्षिणासो॒ अच्यु॑ता दु॒दुक्षन् ॥

ऋ० १०/६१/१०

आ०प०- अगमन्, √ गम्- गतौ

ए॒ह ग॑म॒न्नृषे॒यः सोम॑शि॒ता अ॒यास्यो॑ अ॒ङ्गिर॑सो न॒वग्वाः ।
त ए॒तपूर्व॑ वि भ॒जन्त॒ गोना॑म॒थैत॑द्वचः प॒णयो॑ वम॒न्ति ॥

ऋ० १०/१०८/८

आ०प०- गमन्, नव+√ गम्- गतौ

नामं

कस्य॑ नूनं॑ क॒तम॑स्यामृ॒तानां॑ मना॑महे चारु॑ दे॒वस्य॑ नामं ।
को नो॑ म॒ह्या अ॑दि॒तये॒ पुन॑दा॒त्पित॑रं च दृ॒शेय॑ मा॒तरं॑ च ॥

ऋ० १/२४/१

आ०प०- मनामहे, √ मन्- अवबोधने ज्ञाने वा, धातोः वर्णविपर्ययः ।

अ॒ग्नेर्व॑यं प्रथ॑मस्यामृ॒तानां॑ मना॑महे चारु॑ दे॒वस्य॑ नामं ।
स॒नो म॒ह्या अ॑दि॒तये॒ पुन॑दा॒त्पित॑रं च दृ॒शेय॑ मा॒तरं॑ च ॥

ऋ० १/२४/२

आव०प०- मनामहे, √ मन- अवबोधने ज्ञाने वा, धातोर्वर्णविपर्ययः ।

अ॒त्राह॒ गोर॑म॒न्वत॒ नाम॑ त्वष्ट॑रपी॒च्यम् ।

इ॒त्था च॒न्द्रम॑सो गृ॒हे ॥

ऋ० १/८४/१५, साम०पू० २/२/१/३ (१४७), साम०उ० ३/१/८/३ (६१५)

आ.पा.-अमन्वत, √ मन-अवबोधने, ज्ञाने वा, धातोर्वर्णविपर्ययः

ते म॑न्वत प्रथ॑मं नाम॑ धे॒नोस्त्रिः स॒प्त मा॒तुः प॑र॒माणि॑ वि॒न्दन् ।
तज्जान॑ती॒रभ्य॑नूष॒त ब्रा॒ अ॒विभु॑वद॒रुणी॑र्य॒शसा॑ गोः ॥

ऋ० ४/१/१६, साम०पू० ६/३/३/५ (६०६)

आ०प०- मन्वत, √ मन-अवबोधने ज्ञाने वा, धातोः वर्णविपर्ययः

द॒धि॒क्राव्ण॑ इ॒ष ऊ॒र्जो म॒हो य॑दम॒न्महि॑ म॒रुतां॑ नाम॑ भ॒द्रम् ।

स्वस्तये वरुणं मित्रमग्निं हवामह इन्द्रं वज्रवाहुम् ।।

ऋ० ४/३६/४

आ०प०- अमन्महि, √ मन्- अवबोधने ज्ञाने वा, धातोर्वर्णविपर्ययः

मर्ता अमर्त्यस्य ते भूरि नाम मनामहे ।

विप्रासो जातवैदसः ।।

ऋ० ८/११/५

आ०प०- मनामहे, √ मन- अवबोधने ज्ञाने वा, धातोर्वर्णविपर्ययः

विश्वा हि वा नमस्यानि वन्द्या नामानि देवा उत युज्ञियानि वः ।

ये स्थ जाता अदितेरद्भ्यस्परि ये पृथिव्यास्ते म इह श्रुता हवम् ।।

ऋ० १०/६३/२

व्या०प०-नमस्यानि, √ णम् प्रहृत्वे शब्दे च

कथा देवानां कतमस्य यामनि सुमन्तु नाम शृण्वतां मनामहे ।

को मृळाति कतमो नो मयस्करत्कतम ऊती अभ्या ववर्तति ।।

ऋ० १०/६४/१

आ०प०- मनामहे, √ मन्- अवबोधने ज्ञाने वा, धातोर्वर्णविपर्ययः ।

कौऽसि कतमोऽसि कस्यासि को नामासि ।

यस्य ते नामामन्महि यं त्वा सोमेनातीतृपाम ।

भूभुवः स्वः सुप्रजाः प्रजाभिः स्याथ्सुवीरौ वीरैः सुपोषः पोषैः ।।

यजु० ७/२६

आ०प०- अमन्महि, √ मन्- अवबोधने ज्ञाने वा धातोर्वर्णविपर्ययः ।

निधिः

अविन्दद्विवो निहितं गुहा निधिं वेन गर्भं परिवीत-

मश्मन्यनन्ते अन्तरश्मनि ।

व्रजं वज्री गवामिव सिषासुन्नङ्गिरस्तमः ।

अपावृणोदिष इन्द्रः परीवृता द्वार इषः परीवृताः ।।

ऋ० १/१३०/३

आ०प०- निहितम्, √ डुधाञ्-धारणपोषणयोः

अभिनक्षन्तो अभि ये तमानशुर्निधिं पणिना परमं गुहा हितम् ।

ते विद्वांसः प्रतिचक्ष्यान्ता पुनर्यत उ आयन्तदुदीयुराविशम् ॥

ऋ० २/२४/६

आ०प०- हितम्, √ डुधाञ्- धारणपोषणयोः

एष स्य वा पूर्वगत्वैव सख्यै निधिर्हितो माध्वी रातो अस्मे ।

अहैलता मनसा यातमर्वागश्नन्ता हव्यं मानुषीषु विक्षु ॥

ऋ० ७/६७/७

आ० प०- हितः, √ डुधाञ्- धारणपोषणयोः

यददो वात ते गृहेऽमृतस्य निधिर्हितः ।

ततो नो देहि जीवसै ॥ ऋ० १०/१८६/३, साम०उ० ६/२/११/३ (१८४२)

आ०प०- हितः, √ डुधाञ्- धारणपोषणयोः

अर्वाग्न्यः पुरो अन्यो दिवस्पृष्टाद् गुहा निधी निहितौ ब्राह्मणस्य ।

तौ रक्षति तपसा ब्रह्मचारी तत् केवलं कृणुते ब्रह्म विद्वान् ॥

अथर्व० ११/५/१०

व्या०प०- निहितौ, √ डुधाञ्- धारणपोषणयोः

वशा चरन्ती बहुधा देवानां निहितौ निधिः ।

आविष्कृणुष्व रूपाणि यदा स्थाप्य जिघांसति ॥

अथर्व० १२/४/२६

आ०प०-निहितः √ डुधाञ्- धारणपोषणयोः

निहारं

देहि मे ददामि ते नि मै धेहि नि त दधे ।

निहारं च हरासि मे निहारं नि हराणि ते स्वाहा ॥

यजु० ३/५०

आ०प०- हरासि, √ हज्-हरणे

नृचक्षस्

शतधारं वायुमर्कं स्वर्विदं नृचक्षस्ते अभि चक्षते हविः ।

ये पृणन्ति प्र च यच्छन्ति संगमे ते दक्षिणा दुहते सप्तमातरम् ॥

ऋ० १०/१०७/४

आ०प०- अभिचक्षते, नृ+ √ चक्षिङ्- व्यक्तायां वाचि

शतधोरं वायुमर्कं स्वर्विदं नृचक्षसस्तेऽभि चक्षते रयिम् ।
ये पुणन्ति प्र च यच्छन्ति सर्वदा ते दुहते दक्षिणां सप्त मातरम् ॥

अथर्व १८/४/२६

आ०प०- अभिचक्षते, नृ+√ चक्षिङ्-व्यक्तायां वाचि

नृषदनं

असादि वृतो वहिराजगन्वानग्निर्ब्रह्मा नृषदने विधत्ता ।
द्यौरच यं पृथिवी वावृधाते आ यं होता यजति विश्ववारम् ॥

ऋ० ७/७/५

आ०प०-असादि, नृ+√ षदलृ-विशरणगत्यवसादनेषु

नृषद्वा

प्र होता जातो महान्भोविन्नृषद्वा सीददपामुपस्थै ।
दधिर्यो धायि स ते वयासि यन्ता वसूनि विधते तनूपाः ॥

ऋ० १०/४६/१

आ०प० सीदत्, नृ+√ षदलृ- विशरणगत्यवसादनेषु

प्र होता जातो महान्भोविन्नृषद्वा सीददपामां विवर्ते ।
दधेद्यो धायि सूत वयासि यन्ता वसूनि विधते तनूपाः ॥

साम०पू० १/२/३/५ (७७)

आ०प०- सीदत्, नृ+√ षदलृ- विशरणगत्यवसादनेषु

नेमिः

तरणिरित्तिषासति वाजं पुरन्ध्या युजा ।
आ व इन्द्रं पुरुहुतं नेमे गिरा नेमिं तष्टेव सुद्धम् ॥

ऋ० ७/३२/२०, साम०पू० ३/१/५/६ (२३८),

साम०उ० २/२/१३/१ (८६७)

आ०प०-नेमे, √ णम्-प्रहृत्वे शब्दे च

तं नेमिमृभवौ यथा नेमस्व सहूतिभिः ।

नेदीयो यज्ञ मङ्गिरः ॥

ऋ० ८/७५/५

आ०प०- नेमस्व, √ णम्- प्रहृत्वे शब्दे च

नेमिं नेमन्ति च क्षसा मेघं विप्रा अभिस्वरा ।

सुदीतयो वो अद्बुहोऽपि कर्णे तरस्विनः समृक्वभिः ॥

ऋ० ८/६७/१२

साम०उ० ३/१/१४/२ (६३१), अथर्व० २०/५४/३

आ०प०- नमन्ति, √ णम्- प्रहत्वे शब्दे च

पुक्तिः

य इन्द्राय सुनवत्सोममृद्य पचात्पक्तीरुत भृञ्जाति धानाः ।

प्रति मनायोरुचधानि हर्यन्तस्मिन्दधृष्टृषणं शुष्मभिन्द्रः ॥

ऋ० ४/२४/७

आ०प०- पचात् √ डुपचस्- पाके

स्तोमासस्त्वा गौरिबीतेरवर्धन्नरन्धयो वैदथिनाय पिप्रुम् ।

आ त्वामृजिश्वा सख्याय चक्रे पचन्पक्तीरपिबुः सोममस्य ॥

ऋ० ५/२६/११

आ०प०-पचन् √ डुपचस्-पाके

स सोम आमिश्रतमः सुतो भूद्यस्मिन्पुक्तिः पच्यते सन्ति धानाः ।

इन्द्रं नरः स्तुवन्तो ब्रह्मकारा उक्था शंसन्तो देववाततमाः ॥

ऋ० ६/२६/४

आ०प०-पच्यते, √ डुपचस्- पाके

सुनोता सोमपाव्ने सोममिन्द्राय वज्रिणै ।

पचता पक्तीरवसे कृणुध्वमित्पृणन्तिपृणते मय ॥

ऋ० ७/३२/८, साम०पू० ३/२/५/३ (२८५)

आ०प०- पचता, √ डुपचस्- पाके

अग्निमृद्य होतारमवृणीतायं यजमानः पचन् पक्तीः

पचन् पुरोडाशान् बध्नन्तशिवभ्यां छागुं सरस्वत्यै मेषमिन्द्राय

ऋषभं सुवन्तशिवभ्यां सरस्वत्या इन्द्राय सुत्राम्णै सुरासोमान् ॥

यजु० २१/५६

आ०प०- पचन्, √ डुपचस्- पाके

अग्निमृद्य होतारमवृणीतायं यजमानः पचन्पक्तीः पचन्पुरोडाशं

वृध्नन्निन्द्राय छागेम् । सूपस्था अद्य देवो वनस्पतिरभवदिन्द्राय छागेन ।
अद्यत्तं मैदस्तः प्रति पचता ग्रभीदवीवृधत्पुरोडाशेन । त्वामद्य ऋषे ।

यजु० २८/२३, ४६

आ०प० पचन्, पचता, √ डुपचस्- पाके

पतङ्गं

आत्मानं ते मनं सारादं जानामवो दिवा पतयन्तं पतङ्गम् ।
शिरौ अपश्यं पथिभिः सुगेभिररेणुभिर्जेहमानं पतत्रि ।।

ऋ० १/१६३/६, यजु० २६/१७

आ०प०- पतयन्तम्, √ पल्लु- गतौ

तव भ्रमासं आशुया पतन्त्यनु स्पृश धृषता शोशुचानः ।
तपूष्यग्ने जुह्वा पतङ्गानसदितो वि सृज विष्वगुल्काः ।।

ऋ० ४/४/२

आ०प०-पतन्ति, √ पल्लु-गतौ

अर्वाङ् परस्तात् प्रयतो व्यध्व आशुर्विपाशित् पतयन् पतङ्गः ।
विष्णुर्विचित्तः शवसाधितिष्ठन् प्र केतुना सहते विश्वमेजत् ।।

अथर्व० १३/२/३१

आ०प०- पतयन्, √ पल्लु-गतौ

पतत्रिन्

द्वे इदस्य क्रमणे स्वर्दशौऽभिख्याय मर्त्यो भुरण्यति ।
तृतीयमस्य नकिरा दधर्षति वयश्चन पतयन्तः पतत्रिणः ।।

ऋ० १/१२५/५

आ०प०- पतयन्तः, √ पल्लु-गतौ

आत्मानं ते मनसारादं जानामवो दिवा पतयन्तं पतङ्गम् ।
शिरौ अपश्यं पथिभिः सुगेभिररेणुभिर्जेहमानं पतत्रि ।।

ऋ० १/१६३/६, यजु० २६/१७

आ०प०- पतयन्तम्, √ पल्लु-गतौ

विश्वेदेते जनिमा सं विविक्तो महो देवान्विभ्रती न व्यथेते ।

एजद्भुवं पत्यते विश्वमेकं चरत्पतत्रि विष्णुं वि जातम् ॥

ऋ० ३/५४/८

आ०प०- पत्यते, √ पत- ऐश्वर्ये, √ पत्नू-गतौ वा
ऋजिप्य ईमिन्द्रावतो न भुज्युं श्येनो जभार बृहतो अधि णोः
अन्तः पतत्पतत्र्यस्य पर्णमध यामनि प्रसितस्य तद्वेः ॥

ऋ० ४/२७/४

आ०प०- पतत्, √ पत्नू-गतौ

पतिः

आ पवैतस्य मरुतामवांसि देवस्य त्रातुरत्रि भगस्य ।
पात्पतिर्जन्यादहसो नो मित्रो मित्रियादुत न उरुष्येत् ॥

ऋ० ४/५५/५

आ०प०- पात्, √ पा-रक्षणे

पाहि नो अग्न एकया पाह्युत द्वितीयया ।
पाहि गीभिस्त्रिसृभिर्रुजा पते पाहि चतसृभिर्वसो ॥

ऋ० ८/६०/६, साम० पृ० १/१/४/२ (३६)

साम० उ० ७/२/४/१ (१५४४)

आ०प० पाहि, √ पा-रक्षणे

पतिष्ठः

ऋचा कपोतं नुदत प्रणोदमिषं मदन्तः परि गां नयध्वम् ।
संयोपयन्तो दुरितानि विश्वा हित्वा न ऊर्जं प्र पतात्पतिष्ठः ॥

ऋ० १०/१६५/५

व्या०प०-प्रपतात्, √ पत्नू-गतौ

पथः

अर्धं वीरस्य श्रुतपामनिन्द्रं परा शर्धन्तं नुनुदे अभि क्षाम् ।
इन्द्रो मन्युं मन्युभ्यो मिमाय भेजे पथो वर्तनि पत्यमानः ॥

ऋ० ७/१८/१६

व्या०प०- पत्यमानः, √ पत्नू-गतौ

यत्रेदानीं पश्यसि जातवेदस्तिष्ठन्तमग्न उत वा चरन्तम् ।
यद्वान्तरिक्षे पृथिभिः पतन्तं तमस्ता विध्य शर्वा शिशानः ॥

ऋ० १०/८७/६

आ०प०- पतन्तम्, √ पल्ल-गतौ

प्रति पन्थामपद्महि स्वस्तिगामनेहसम् ।
येन विश्वाः परि द्विषो वृणक्ति विन्दते वसु ॥

यजु० ४/२६

आ०प० अपद्महि, √ पल्ल- गतौ, √ पद-गतौ

पपुः

हविषा जारो अपां पिपतिं पपुर्निरा ।

पिता कुटस्य चर्षणिः ॥

ऋ० १/४६/४

आ०प०- पिपतिं, √ पृ- पालनपूरणयोः

उप क्षरन्ति सिन्धवो मयोभुव ईजानं च युक्ष्यमाणं च धेनवः ।
पृणन्तं च पपुर्नि च श्रवस्यवो घृतस्य धारा उप यन्ति विश्वतः ॥

ऋ० १/१२५/४

व्या०प०- पृणन्तम्, √ पृण-प्रीणने

इन्द्र ज्येष्ठं न आ भरं ओजिष्ठं पपुर्नि श्रवः ।

येनेमे चित्रवज्रहस्त रोदसी ओभे सुशिप्र प्राः ॥

ऋ० ६/४६/५, साम०पू० ६/३/१/१(५८६), अथर्व० २०/८०/१

आ०प०- प्राः, √ प्रा-पूरणे

पप्रिः

स नः पप्रिः पारयति स्वस्ति न्वा पुरुहूतः ।

इन्द्रो विश्वा अति द्विषः ॥ ऋ० ८/१६/११, अथर्व० २०/४६/२

आ०प०- पारयाति, √ पृ- पूरणे अथवा √ प्रा-प्रपूरणे

पयस्

ईशानकृतो धुनयो रिशादसो वातान्विद्युतस्तविषीभिरक्रत ।

दुहन्त्यूधर्दिव्यानि धूतयो भूमिं पिन्वन्ति पयसा परिज्रयः ॥

ऋ० १/६४/५

आ०प०- पिन्वन्ति, √ पिन्व- सेचने

पिन्वन्त्यपो मरुतः सुदानवः पर्या घृतवाद्द्विदधेष्वाभुवः ।

अत्यं न मिहे वि नयन्ति वाजिनमुत्सं दुहन्ति स्तनयन्तमक्षितम् ॥

ऋ० १/६४/६

आ०प०-विन्वन्ति, √ पिन्व-सेचने

यदीमृतस्य पर्यसा पिवानो नयन्तृतस्य पृथिभी रजिष्ठैः ।

अर्यमा मित्रो वरुणः परिज्मा त्वचं पृञ्चन्त्युपरस्य योनौ ॥

ऋ० १/७६/३

आ०प०-पियानः, √ पीङ्-पाने

उत वा विश्व मद्यास्वन्धो गाव आपश्च पीपयन्त देवीः ।

उतो नो अस्य पूर्यः पतिर्दन्वीत पातं पर्यस उस्त्रियायाः ॥

ऋ० १/१६३/४

आ०प०-पीपयन्त, √ ओप्यायी-वृद्धौ,

आ०प०-पातम् √ पा-रक्षणे-पाने च

गौरमीमेदनु वत्सं मिषन्तं मूर्धानं हिङ्कृणोन्मातवाउ ।

सृक्वाणं घर्ममभि वावशाना मिमाति मायुं पर्यते पर्याभिः ॥

ऋ० १/१६४/२८, अथर्व० ६/१०/१

आ०प०-पयते, √ पयस्-प्रसृतौ गतौ च

ऋतुर्जनित्री तस्या अपस्परि मक्षु जात आविशद्यासु वर्द्धते ।

तदाहना अभवत्पिप्युषी पर्योऽशोः पीयूषं प्रथमं तदुक्थ्यम् ॥

ऋ० २/१३/१

व्या०प०-पिप्युषी, √ पीङ्-पाने ओप्यायी-वृद्धौ वा,

व्या०प०-पीयूषम्, √ पीङ्-पाने

एना वयं पर्यसा पिन्वमाना अनु योनिं देवकृतं चरन्तीः ।

न वर्तवे प्रसवः सर्गतक्तः किंयुर्विप्रौ नद्यौ जोहवीति ॥

ऋ० ३/३३/४

आ०प०-पिन्वमाना, √ पिन्व-सेचने

अन्यस्या वत्सं रिहती मिमाय कया भुवा निदधे धेनुरुधः ।

ऋतस्य सा पर्यसापिन्वतेळा महद्देवानामसुरत्वमेकम् ।

ऋ० ३/५५/१३

आ०प०-अपिन्वत, √ पिन्व-सेचने

ऋतेन ऋतं नियतमीळ आ गोरामा सचा मधुमत्पक्वमग्ने ।
कृष्णा सती रुशता धासिनैषा जामर्येण पर्यसा पीपाय ॥

ऋ० ४/३/६

आ०प०-पीपाय, √ ओप्यायी-वृद्धौ

आ यत्साकं यशसौ वावशानाः सरस्वती सप्तथी सिन्धुमाता ।
याः सुष्वयन्त सुदुधाः सुधारा अभि स्वेन पर्यसा पीप्यानाः ॥

ऋ० ७/३६/६

आ०प०-पीप्यानाः, √ ओप्यायी-वृद्धौ

आ यातमुप भूषतं मध्वः पिबतमश्विना ।
दुग्धं पर्यौ वृषणा जेन्यावसु मा नौ मर्धिष्टमा गतम् ॥

ऋ० ७/७४/३

आ०प०-पिबतम् √ पा पाने

देवो देवाय धारयेन्द्राय पवते सुतः ।

पर्यो यदस्य पीपयत् ॥

ऋ० ६/६/७

आ०प०-पीपयत्- √ पीङ्-पाने

रसाय्यः पर्यसा पिन्वमान ईरयन्नेषि मधुमन्तमंशुम् ।

पवमानः सन्तनिमैषि कृण्वन्निद्राय सोम परिषिच्यमानः ॥

ऋ० ६/६७/१४, साम०उ० २/१/११/२ [८०७]

आ०प०-पिन्वमानः, √ पिन्व-सेचने

येभ्यो माता मधुमत्पिन्वते पर्यः पीयूषं द्यौरदितिरद्रिर्बर्हाः ।

उक्थशुष्मान्वृषभरान्त्वप्नसुस्तां आदित्या अनुमदा स्वस्तये ॥

ऋ० १०/६३/३

आ०प०-पिन्वते, √ पिन्व-सेचने, व्या०प०-पीयूषम्, √ पीङ्-पाने

यां मे धियं मरुत इन्द्र देवा अददात वरुण मित्र यूयम् ।

तां पीपयत पर्यसेव धेनुं कुविङ्गिरो अधि रथे वहाथ ॥

ऋ १०/६४/१२

आ०प०-पीपयत्, √ पीङ्-पाने

परि॑क्षिता॑ पि॒तरा॑ पूर्व॒जाव॑री ऋ॒तस्य॑ योना॑ क्षय॒तः समौ॑कसा ।
द्यावा॑पृथि॒वी वरु॑णाय॒ सव्र॑ते घृ॒तव॑त्पयौ॒ महि॑षाय॒ पिन्व॑तः ॥

ऋ० १०/६५/८

आ०प०-पिन्वतः, √ पिन्व-सेचने

अ॒स्मभ्यं॑ सु॒त्वमिन्द्र॑ तां शि॒क्ष या दो॑हते॒ प्रति॒ वरं॑ ज॒रित्रे॑ ।
अच्छि॑द्रोग्धी पी॒पय॑द्यथा॒ नः स॒हस्र॑धारा॒ पय॑सा म॒ही गौः ॥

ऋ० १०/१३३/७

आ०प०-पीपयत्, √ पीङ्-पाने

या दे॒वेषु॑ त॒न्व॑मै॒रय॑न्त॒ यासां॑ सोमो॒ विश्वा॑ रूपाणि॒ वेद॑ ।
ता अ॒स्मभ्यं॑ पय॑सा॒ पिन्व॑मानाः प्र॒जाव॑तीरिन्द्रगो॒ष्ठे री॑रीहि ॥

ऋ० १०/१६६/३

आ०प०-पिन्वमाना, √ पिन्व-सेचने

हिङ्क॑रि॒कती॑ बृह॒ती व॑यो॒धा उ॒च्चैर्घो॑षाभ्येति॒ या व्र॑तम् ।
त्रीन् ध॒र्मान॑भि॒ वाव॑शा॒ना मि॑मा॒ति मा॒युं प॑य॒ते प॑यो॒भिः ॥

अथर्व० ६/१/८

आ०प०-पयते, √ पयस्-प्रसृतौ गतौ च

परि॑ऽधिः

इ॒मं जी॒वेभ्यः॑ परि॒धिं द॑धामि॒ मैषां॑ नु गा॒दप॑रो अ॒र्धमे॑तम् ।
श॒तं जी॒वन्तुः॑ श॒रदः॑ पु॒रुची॑रन्त॒र्मृत्युं॑ द॒धतां॑ प॒र्वते॑न ॥

ऋ० १०/१८/४, यजु० ३५/१४

आ०प०-दधामि, परि+√ डुधाञ्-धारणपोषणयोः

यं परि॒धिं प॒र्यध॑त्था अ॒ग्नै दे॒व पु॒णिभि॑र्गु॒ह्यमा॑नः ।
तं त ए॒तम॑नु॒ जोष॑ भ॒राम्ये॑ष ने॒त्वद॑प॒चेत॑या॒ता अ॒ग्नेः प्रि॑यं
पाथो॑ऽपी॒तम् ॥

यजु० २/१७

आ०प०-अघत्था, परि+√ डुधाञ्-धारणपोषणयोः

दे॒वानां॑ हे॒तिः परि॑ त्वा वृ॒णक्तु॑ पा॒रया॑मि त्वा॒ राज॑स॒

उत्त्वा मृत्योरपीपारम् ।

आशद्गिन् क्रव्यादं निरूहं जीवातवे ते परिधिं दधामि ॥

अथर्व० ८/२/६

आ०प०- दधामि, परि+√ डुधाञ्- धारणयोषणयोः

इमं जीवेभ्यः परिधिं दधामि मैषां नु गादपरो अर्थमेतम् ।

शतं जीवन्तः शरदः पुरुचीस्तिरो मृत्युं दधतां पर्वतेन ॥

अथर्व० १२/२/२३

आ०प० दधामि, परि+√ डुधाञ्-धारणपोषणयोः

परिभूः

सप्तार्धगर्भा भुवनस्य रेतो विष्णास्तिष्ठन्ति प्रदिशा विधर्मणि ।

ते धीतिभिर्मनसा ते विपश्चितः परिभुवः परि भवन्ति विश्वतः ॥

ऋ० १/१६४/३६

आ०प०-परिभवन्ति, परि+√ भू- सत्तायाम्

पुर्तृन्

पर्षि तोकं तनयं पुर्तृभिष्ट्वमदब्धैरप्रयुत्वभिः ।

अग्ने हेळांसि दैव्या युयोधि नोऽदैवानि हरांसि च ॥

ऋ० ६/४८/१०, साम०३० ८/१/३/२ [१६२४]

आ०प०-पर्षि, √ पृ-पालनपूरणयोः

ये राधांसि ददत्त्यश्व्या मघा कामेन श्रवसो महः ।

तां अंहसः पिपृहि पुर्तृभिष्ट्वं शतं पुर्भिर्यविष्ठ्य ॥

ऋ० ७/१६/१०

आ०प०-पिपृहि, √ पृ-पालनपूरणयोः

पवनः

वर्चसा मां समेनक्त्वग्निर्मेधां मे विष्णुर्न्यऽनक्त्वासन् ।

रयिं मे विश्वे नि यच्छन्तु देवाः स्योना मापः पवनैः पुनन्तु ॥

अथर्व० १८/३/११

आ०प०-पुनन्तु, √ पूङ्-पवने

पवमानः

आ नः पवस्व धारया पवमान रयिं पृथुम् ।

यया ज्योतिर्विदासि नः ।

ऋ० ६/३५/१

आ०प०-पवस्व, √ पूङ्-पवने

आ पवमान सुष्टुतिं वृष्टिं देवेभ्यो दुवः ।

इषे पवस्व संयतम् ॥ ऋ० ६/६५/३, साम०उ० ३/१/५/३ [६०६]

आ०प०-पवस्व, √ पूङ्-पवने

त्वं पवित्रे रजसो विधर्मणि देवेभ्यः सोम पवमान पूयसे ।

त्वामुशिजः प्रथमा अगृभ्णत तुभ्येमा विश्वा भुवनानि येमिरे ॥

ऋ० ६/८६/३०

आ०प०-पूयसे, √ पूङ्-पवने

आ नः सोम संयतं पिप्युषीमिषमिन्दो पवस्व पवमानो अस्त्रिधम् ।

या नो दोहते त्रिरहन्नसश्चुषी क्षुमद्वाजवन्मधु मत्सुवीर्यम् ॥

ऋ० ६/८६/१८, साम०उ० ४/२/७/३ [११५४]

आ०प०-पवस्व, √ पूङ्-पवने

पवस्वेन्दो पवमानो महोभिः कनिक्रदत्परि वाराण्यर्ष ।

क्रीळञ्चम्वोऽरा विश पूयमान इन्द्र ते रसो मदिरो ममत्तु ॥

ऋ० ६/६६/२१

आ०प०-पवस्व, √ पूङ्-पवने

प्र ते धारा मधुमतीरसृग्रन्वारान्यत्पूतो अत्येष्यव्यान् ।

पवमान पवसे धाम् गोना जज्ञानः सूर्यमपिन्वो अर्केः ॥

ऋ० ६/६७/३१, साम०पू० ५/१/५/२ [५३४]

आ०प०-पवसे, √ पूङ्-पवने

मध्वः सूद पवस्व वस्व उत्स वीरं च न आ पवस्वा भर्गं च ।

स्वदस्वेन्द्राय पवमान इन्दो रयिं च न आ पवस्वा समुद्रात् ॥

ऋ० ६/६७/४४

आ०प०-पवस्व, √ पूङ्-पवने

पुनन्तु मा देवजनाः पुनन्तु मनवो धिया ।
पुनन्तु विश्वा भूतानि पवमानः पुनातु मा ॥

अथर्व० ६/१६/१

आ०प०-पुनन्तु, √ पूज्-पवने

पवमानः पुनातु मा क्रत्वे दक्षाय जीवसे ।

अथो अरिष्टतातये ॥

अथर्व० ६/१६/२

आ०प०-पुनातु, √ पूज्-पवने

पवा

अया पवा पवस्वैना वसूनि माँश्चत्वं इन्द्रो सरसि प्रधन्व ।

ब्रध्नाश्चिदत्र वातो न जुतः पुरुमेधश्चित्तकवे नर दात् ॥

ऋ० ६/६७/५२, साम०प० ६/१/५/१० [५४१],

साम०उ०, ४/१/२१/१ [११०४]

आ०प०-पवस्व, √ पूज्-पवने

उत न एना पवया पवस्वाधि श्रुते श्रवाय्यस्य तीर्थे ।

प्रष्टिं सहस्रा नैगुतो वसूनि वृक्षं न पक्वं धूनवद्वर्णाया ॥

ऋ० ६/६७/५३, साम०उ०, ४/१/२१/२ [११०५]

आ०प०-पवस्व, √ पूज्-पवने

पविता

वैश्वानरः पविता मा पुनातु यत् सगरमभिधावाभ्याशाम् ।

अनाजानन् मनसा याचमानो यत् तत्रैनो अप तत् सुवामि ॥

अथर्व० ६/११६/३

आ०प०-पुनात+ √ पूज्-पवने

पवीता

पवीतारः पुनीतन् सोममिन्द्राय पातवे ।

अथो नो बस्यसस्कृधि ॥

ऋ० ६/४/४,

साम०उ० ४/१/४/४ [१०५०]

आ०प०-पुनीतन्, √ पूज्-पवने

पवित्रं

त्रिभिः पवित्रैरपुपोद्धयैर्कं हृदा मति ज्योतिरनु प्रजानन् ।
वर्षिष्ठं रत्नमकृत स्वधाभिरादिद् द्यावापृथिवी पर्य्य पश्यत् ॥

ऋ० ३/२६/८

आ०प०-अपुपोत्, √ पूज्-पवने

समुद्रेण सिन्धवो यादमाना इन्द्राय सोमं सुषुतं भरन्तः ।
अंशुं दुहन्ति हस्तिनो भरित्रैर्मध्वः पुनन्ति धारया पवित्रैः ॥

ऋ० ३/३६/७

आ०प०-पुनन्ति, √ पूज्-पवने

पवस्व देववीरति पवित्रं सोमं रंढ्वा । इन्द्रमिन्दो वृषा विश ॥

ऋ० ६/२/१, साम०उ० ४/१/३/१ [१०३८]

आ०प०-पवस्व, √ पूज्-पवने

अनप्तमप्सु दुष्टरं सोमं पवित्रं आ सृज ।
पुनीहीन्द्राय पातवे ॥

ऋ० ६/१६/३

आ०प०-पुनीहि, √ पूज्-पवने

आ पवस्व मदिन्तम पवित्रं धारया कवे ।
अर्कस्य योनिमासदम् ॥

ऋ० ६/२५/६, ६/५०/४

आ०प०-पवस्व, √ पूज्-पवने

यत्तै पवित्रमर्चिष्यग्ने विततमन्तरा ।

ब्रह्म तेन पुनीहि नः ॥

ऋ० ६/६७/२३

आ०प०-पुनीहि, √ पूज्-पवने

यत्तै पवित्रमर्चिवदग्ने तेन पुनीहि नः ।

ब्रह्मसवैः पुनीहि नः ॥

ऋ० ६/६७/२४

आ०प०-पुनीहि, √ पूज्-पवने

उभाभ्यां देव सवितः पवित्रेण सवेन च ।

मां पुनीहि विश्वतः ॥

ऋ० ६/६७/२५, यजु० १६/४३

आ०प०-पुनीहि, √ पूज्-पवने

सहस्रधारे वितते पवित्र आ वाच पुनन्ति कवयो मनीषिणः ।
रुद्रास एषामिषिरासो अद्रुहः स्पशः स्वञ्चः सुदृशो नृचक्षसः ॥

ऋ० ६/७३/७

आ०प०-पुनन्ति, √ पूज्-पवने

अत्यो न हियानो अभि वाजमर्ष स्वर्वित्कोशं दिवो अद्रिमातरम् ।
वृषा पवित्रे अधि सानो अव्यये सोमः पुनान इन्द्रियाय धायसे ॥

ऋ० ६/८६/३

आ०प०-पुनानः, √ पूज्-पवने

पवस्व सोम दिव्येषु धामसु सृजान इन्द्रो कलशं पवित्र आ ।
सीदन्निन्द्रस्य जठरे कर्निकदन्तृभिर्यतः सूर्यमारोहयो दिवि ॥

ऋ० ६/८६/२२

आ०प०-पवस्व, √ पूज्-पवने

अद्रिभिः सुतः पवसे पवित्र आँ इन्द्रविन्द्रस्य जठरेष्वाविशान् ।
त्वं नृचक्षा अभवो विचक्षण सोम गोत्रमङ्गिरोभ्योऽवृणोरप ॥

ऋ० ६/८६/२३

आ०प०-पवसे, √ पूज्-पवने

पवस्व वाजसातमः पवित्रे धारया सुतः ।
इन्द्राय सोम विष्णवे देवेभ्यो मधुमत्तमः ॥

ऋ० ६/१००/६

आ०प०-पवस्व, √ पूज्-पवने

अया पवस्व देवयुर्मधोधारी असृक्षत ।
रेभन्पवित्रं पर्यषि विश्वतः ॥

ऋ० ६/१०६/१४

आ०प०-पवस्व, √ पूज्-पवने

वसोः पवित्रमसि शतधारं वसोः पवित्रमसि सहस्रधारम् ।
देवस्त्वा सविता पुनातु वसोः पवित्रेण शतधारेण सुप्वा
कामधुक्षः ॥

यजु० १/३

आ०प०-पुनातु, √ पूज्-पवने

सवितुस्त्वा प्रसव उत्पुनाम्यच्छिद्रेण पवित्रेण सूर्यस्य रश्मिभिः ।
 सवितुर्वैः प्रसव उत्पुनाम्यच्छिद्रेण पवित्रेण सूर्यस्य रश्मिभिः ।
 तेजोऽसि शुक्रमस्यमृतमसि धाम नामासि प्रियं देवानामनाधृष्टं
 देवयजनमसि ॥ यजु० १/३१

आ०प०-उत्-पुनामि, √ पूज्-पवने
 चित्पतिर्मा पुनातु वाक्पतिर्मा पुनातु देवो मा सविता
 पुनात्वच्छिद्रेण पवित्रेण सूर्यस्य रश्मिभिः ।
 तस्य ते पवित्रपते पवित्रपूतस्य यत्कामः पुने तच्छक्रेयम् ॥
 यजु० ४/४

आ०प०-पुनातु/पुने, √ पूज्-पवने
 वायो पूतः पवित्रेण प्रत्यङ्क्सोमो अतिद्रुतः ।
 इन्द्रस्य युज्यः सखा ।
 वायो पूतः पवित्रेण प्राङ्क्सोमो अतिद्रुतः । इन्द्रस्य युज्यः सखा ॥
 यजु० १६/३

आ०प०-पूतः, √ पूज्-पवने
 पुनन्तु मा पितरः सोम्यासः पुनन्तु मा पितामहाः पुनन्तु प्रपितामहाः ।
 पवित्रेण शतायुषा । पुनन्तु मा पितामहाः पुनन्तु प्रपितामहाः ।
 पवित्रेण शतायुषा विश्वमायुर्व्यश्नवै ॥ यजु० १६/३७

आ०प०-पुनन्तु, √ पूज्-पवने
 पवित्रेण पुनीहि मा शुक्रेण देव दीद्यत् । अग्ने क्रत्वा क्रतूँरनु ॥
 यजु० १६/४०

आ०प०-पुनीहि, √ पूज्-पवने
 यत्ते पवित्रमर्चिष्यग्ने विततमन्तरा । ब्रह्म तेन पुनातु मा ॥
 यजु० १६/४१

आ०प०-पुनातु, √ पूज्-पवने
 पवमानः सो अद्य नः पवित्रेण विचर्षणिः ।
 यः पोता स पुनातु मा ॥ यजु० १६/४२

आ०प०-पुनातु, √ पूज्-पवने

द्रुपदादि॑व मुमुचा॑नः स्विन्नः स्नातो मला॑दिव ।

पूतं प॒वित्रै॑णेवाज्य॒मार्पः शुन्धन्तु॑ मेन॑सः ॥ यजु० २०/२०

आ०प०-पूतम्, √ पूज्-पवने

अध्व॑र्यो अ॒द्रिभिः सु॒तश्च॑ सोमै॑ प॒वित्र आ॑ नय ।

पुना॑हीन्द्रा॒य पात॑वे ॥ यजु० २०/३१

साम०पू० ६/१/२/३ [४६६], साम०उ० ५/१/११/१ [१२२७]

आ०प०-पुनाहि, √ पूज्-पवने

अ॒र्या प॑वस्व दे॒व्यू रेभ॑न् प॒वित्रे॑ प॒र्येषि॑ वि॒श्वतः॑ ।

मे॒धोर्धारा॑ असृ॒क्षत ॥ साम०उ० १/२/२२/१ [७७२]

आ०प०-पवस्व, √ पूज्-पवने

प॑वस्वै वा॒जेसा॑तये प॒वित्रे॑ धा॒रया॑ सु॒तः ।

इन्द्रा॑य सोमै॑ वि॒ष्णवे॑ दे॒वभ्या॑ म॒धुमे॑त्तरः ॥

साम०उ०-३/२/१६/१ [१०१६]

आ०प०-पवस्व, √ पूज्-पवने

अ॒र्या प॑वस्व मदि॒न्तम॑ प॒वित्रे॑ धा॒रया॑ कवे ।

अ॒र्केस्यै॑ योनि॑मा॒सदे॑म् ॥ साम०उ०, ५/१/५/४ [१२०८]

आ०प०-पवस्व, √ पूज्-पवने

य॒ने दे॒वाः प॑वि॒त्रेणा॑त्मानै॑ पु॒नर्ते॑ सदा॑ ।

तेनै॑ स॒हस्रे॑धा॒रेण॑ पाव॒मानी॑ पु॒नन्तु॑ नः ॥

साम०उ०, ५/२/८/५ [१३०२]

आ०प०-पुनते, √ पूज्-पवने

वा॒योः पू॒तः प॒वित्रै॑ण प्र॒त्यङ् सोमो॑ अ॒ति द्रु॑तः ।

इन्द्र॑स्य यु॒ज्यः सखा॑ ॥ अथर्व० ६/५१/१

व्या०प०-पूतः, √ पूज्-पवने

उ॒भाभ्या॑ देव स॒वितः॑ प॒वित्रे॑ण सु॒वैन च॑ ।

अ॒स्मान् पु॑नीहि चक्ष॑से ॥ अथर्व० ६/१६/३

आ०प०-पुनीहि, √ पूज्-पवने

शुद्धा न॒ आप॑स्तन्वेऽक्षरन्तु॒ यो नः॒ सेदुर॑प्रिये तं नि द॑ध्मः ।

प॒वित्रै॑ण पृथिवि॒ मोत् पु॑नामि ।।

अथर्व० १२/१/३०

आ०प०-पुनामि, √ पूज्-पवने

अ॒यं ग्रा॒वां पृथु॑बु॒ध्नो वयो॑धाः पू॒तः प॒वित्रै॑रप॒ हन्तु॑ रक्षः ।

आ रौ॒ह चर्म॑ महि॒ शर्म॑ यच्छ॒ मा दम्प॑ती पौत्र॑म॒घं नि गा॑ताम् ।।

अथर्व० १२/३/१४

आ०प०-पूतः, √ पूज्-पवने

पू॒ताः प॒वित्रैः॑ पवन्ते अ॒भ्राद् दिव॑च्च॒ यन्ति॑ पृथि॒वीं च॑ लो॒कान् ।

ता जी॒वलाः जी॒वध॑न्याः प्र॒तिष्ठाः॑ पा॒त्र आ॑सिक्ताः प॒र्यग्नि॑रिन्धाम् ।।

अथर्व० १२/३/२५

आ०प०-पवन्ते, √ पूज्-पवने

त्वं भूमि॑मत्ये॒ष्यो ज॑सा॒ त्वं वेद्या॑ सीदसि॒ चारु॑रध्व॒रे ।

त्वां प॒वित्र॑मृष॒योऽभ॑रन्त॒ त्वं पु॑नीहि॒ दुरि॑तान्य॒स्मत् ।।

अथर्व० १२/३३/३

आ०प०-पुनीहि, √ पूज्-पवने

प॒वित्र॑वान्

स वहिः॑ पु॒त्रः पि॒त्रो प॒वित्र॑वान्पुनाति॒ धीरो॑ भुव॑नानि मा॒यया॑ ।

धेनुं॑ च॒ पृश्निं॑ वृष॒भं सु॒रेत॑सं वि॒श्वाहा॑ शु॒क्रं प॒र्यो अ॒स्य दु॒क्षत॑ ।।

ऋ० १/१६०/३

आ०प०-पुनाति, √ पूज्-पवने

पी॒वा॒नं मे॒षम॑पचन्त॒ वी॒रा न्यु॑प्ता अ॒क्षा अनु॑ दी॒व आ॑सन् ।

द्वा धे॒नु बृ॒हती॑म॒प्स्व॒न्तः प॒वित्र॑वन्ता च॒रतः॑ पु॒नन्ता॑ ।।

ऋ० १०/२७/१७

व्या०प०-पुनन्ता, √ पूज्-पवने

पात्रं

मत्स्य॑पायि॒ ते म॒हः पा॒त्रस्ये॒व ह॒रिवो॑ मत्स॒रो म॒दः ।

वृषा ते वृष्ण इन्दुर्वाजी सहस्रसातमः ॥

ऋ० १/१७५/१, साम०३०, ६/२/२०/१ [१४३२]

आ०प०-अपायि, √ पा-पाने

अपाद्धोत्रादुत पोत्रादमत्तोत नेष्ट्रादजुषत प्रयो हितम् ।

तुरीयं पात्रममृक्तममर्त्य द्रविणोदाः पिबतु द्राविणोदसः ॥

ऋ० २/३७/४

आ०प०-पिबतु, √ पा-पाने

इदं त्यत्पात्रमिन्द्रपानमिन्द्रस्य प्रियममृतमपायि ।

मत्सद्यथा सौमनसाय देवं व्य॑स्मद्वेषां युयवद्वयंहः ॥

ऋ० ६/४४/१६

आ०प०-अपायि, √ पा-पाने

इदं ते पात्रं सनवित्तमिन्द्र पिबा सोममेना शतक्रतो ।

पूर्ण आहावो मदिरस्य मध्वो यं विश्व इदभिर्हयन्ति देवाः ॥

ऋ० १०/११२/६

आ०प०-पिब, √ पा-पाने

वायुरस्मा उपामन्थत्पिनष्टि स्मा कुनन्मा ।

केशी विषस्य पात्रेण यद्रुद्रेणापिबत्सह ॥

ऋ० १०/१३६/७

आ०प०-अपिबत्, √ पा-पाने

येऽन्नैषु विविध्यन्ति पात्रेषु पिबतो जनान् ।

तेषां सहस्रयोजनेऽव धन्वानि तन्मसि ॥

यजु० १६/६२

आ०प०-पिबतः, √ पा-पाने

यदादित्यैर्हूयमानोपातिष्ठ ऋतावरि ।

इन्द्रः सहस्रं पात्रान्तसोमं त्वापाययद् वशे ॥

अथर्व० १०/१०/६

आ०प०-पाययत्, √ पा-पाने

पाथः

विष्णुर्गोपाः परमं पाति पाथः प्रिया धामान्यमृता दधानः
अग्निष्टा विश्वा भुवनानि वेद महद्देवानामसुरत्वमेकम् ॥

ऋ० ३/५५/१०

आ०प०-पाति, √ पा-रक्षणे
त्वमग्ने वनुष्यतो नि पाहि त्वमु नः सहसावन्नवद्यात् ।
सं त्वा ध्वस्मन्वदभ्येतु पाथः सं रुयिः स्पृहयाय्यः सहस्री ॥

ऋ० ६/१५/१२, ७/४/६

आ०प०-पाहि, √ पा-रक्षणे
स जायमानः पुरमे व्यौमन्वायुर्न पाथः परि पासि सुघः ।
त्वं भुवना जनयन्नुभि क्रन्नपत्याय जातवेदो दशस्यन् ॥

ऋ० ७/५/७

आ०प०-पासि, √ पा-रक्षणे

पायुः

उरु ते जयः पर्यति बुध्नं विरोचमानं महिषस्य धाम ।
विश्वेभिरग्ने स्वयंशोभिरिद्धोऽदब्धेभिः पायुभिः पाह्यस्मान् ॥

ऋ० १/६५/६

आ०प०-पाहि, √ पा-रक्षणे
स नो नव्येभिरवृषकर्मन्नुक्थैः पुरां दर्तः पायुभिः पाहि शमैः ।
दिवोदासेभिरिन्द्र स्तवानो वावृधीथा अहोभिरिव द्यौः ॥

ऋ० १/१३०/१०

आ०प०-पाहि, √ पा-रक्षणे
अप्रयुच्छन्प्रयुच्छद्विरग्ने शिवेभिर्नः पायुभिः पाहि शमैः ।
अदब्धेभिरदृपितेभिरिष्टेऽनिमिषद्भिः परि पाहि नो जाः ॥

ऋ० १/१४३/८

आ०प०-पाहि, √ पा-रक्षणे
पाहि नो अग्ने पायुभिरजस्रैरुत प्रिये सदेन आ शुशुक्वान् ।
मा तै भयं जरितारं यविष्ठ नूनं विदन्मापरं सहस्वः ॥

ऋ० १/१८६/४

आ०प०-पाहि, √ पा-रक्षणे

अस्वप्नजस्तरणयः सुशेवा अतन्द्रासोऽवृका अश्रमिष्ठाः ।

ते पायवः सध्यञ्चो निषद्याग्ने तव नः पान्त्वमूर ।।

ऋ० ४/४/१२

आ०प०-पान्तु, √ पा-रक्षणे

के ते अग्ने रिपवे बन्धनासः के पायवः सनिपन्त द्युमन्तः ।

के धासिमग्ने अनृतस्य पान्ति क आसतो वचसः सन्ति गोपाः ।।

ऋ० ५/१२/४

आ०प०-पान्ति, √ पा-रक्षणे

पातं नो रुद्रा पायुभिरुत त्रायेथां सुत्रात्रा ।

तुर्याम दस्यून्तनूभिः ।।

ऋ० ५/७०/३

आ०प०-पातम्, √ पा-रक्षणे

अदब्धेभिः सवितः पायुभिष्ट्वं शिवेभिरुद्य परि पाहि नो गयम् ।

हिरण्यजिह्वः सुविताय नव्यसे रक्षा मार्किर्नो अघशंस ईशत ।।

ऋ० ६/७१/३, यजु० ३३/६६, ८४

आ०प०-पाहि, √ पा-रक्षणे

अपि ष्टुतः सविता देवो अस्तु यमा चिद्विश्वे वसवो गृणन्ति ।

स नः स्तोमान्नमस्यश्चनो धाद्विश्वेभिः पातु पायुभिर्नि सूरिन् ।।

ऋ० ७/३८/३

आ०प०-पातु, √ पा-रक्षणे

आ नो राधांसि सवितः स्तवध्या आ रायो यन्तु पर्वतस्य रातो

सदा नो दिव्यः पायुः सिषक्तु यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ।।

ऋ० ७/३७/८

आ०प०-पात, √ पा-रक्षणे

मा नो मतीय रिपवे रक्षस्विने माधशसाय रीरधः ।

असैधाद्विस्तरणिभिर्यविष्ठ्य शिवेभिः पाहि पायुभिः ।।

ऋ० ८/६०/८

आ०प०-पाहि, √ पा-रक्षणे
 पातं नो मित्रा पायुभिर्नु त्रायेथां सुत्रात्रो ।
 साह्याम दस्यून् तेनूभिः ॥ साम०उ० ३/२/८/३ [६८७]

आ०प०-पातम्, √ पा-रक्षणे
 पातं नो द्यावापृथिवी अभिष्टये पातु ग्रावा पातु सोमो नो अंहसः ।
 पातु नो देवी सुभगा सरस्वती पात्वग्निः शिवा ये अस्य पायवः ॥
 अथर्व० ६/३/२

आ०प०-पाताम्/पातु, √ पा-रक्षणे
 द्वौ च ते विंशतिश्च ते रात्र्येकादशावमाः ।
 तेभिर्नो अद्य पायुभिर्नु पाहि दुहितर्दिवः ॥ अथर्व० १६/४७/५
 आ०प०-पाहि, √ पा-रक्षणे

पारं

श्रेष्ठो जातस्य रुद्र श्रियासि तवस्तमस्तवसा वज्रबाहो ।
 पार्षणिः पारमंहसः स्वस्ति विश्वा अभीती रपसो युयोधि ॥
 ऋ० २/३३/३

आ०प०-पार्षि, √ पृ-पालनपूरणयोः
 मिहः पावकाः प्रतता अभूवन्त्स्वस्ति नः पिपृहि पारमासाम् ।
 इन्द्र त्वं रथिरः पाहि नो रिषो मुखूमक्षू कृणुहि गोजितौ नः ॥
 ऋ० ३/३१/२०

आ०प०-पिपृहि, √ पृ-पालनपूरणयोः
 इमे दिवो अनिमिषा पृथिव्याश्चिकित्वांसो अचेतसं नयन्ति ।
 प्रब्राजे चिन्नद्यो गाधमस्ति पारं नो अस्य विष्णित्स्य पर्वन् ॥
 ऋ० ७/६०/७

आ०प०-पर्वन्, √ पृ-पालनपूरणयोः

पार्थिवः

ते रुद्रासः सुमेखा अग्नयौ यथा तुविद्युम्ना अवन्त्वेवयामरुत् ।
 दीर्घं पृथु पप्रथे सन्न पार्थिवं येषामज्मेष्वा महः शर्धास्यद्भुतैतसाम् ॥

ऋ० ५/८७/७

आ०प०-पप्रथे, √ प्रथ-विस्तारे
 प्र यो ननक्षे अभ्योजसा क्रिवि वधै शुण्णं निघोषयन् ।
 युदेदस्तम्भीत्प्रथयन्नमूं दिवमादिज्जनिष्ठ पार्थिवः ॥

ऋ० ८/५१/८

आ०प०-प्रथयन्, √ प्रथ-विस्तारे
 आ ये विश्वा पार्थिवानि पप्रथन्नोचना दिवः ।
 मरुतः सोमपीतये ॥

ऋ० ८/६४/६

आ०प०-पप्रथन्, √ प्रथ-विस्तारे

पावकः

पवस्व वृत्रहन्तमोक्थेभिरनुमाद्यः । शुचिं पावको अद्भुतः ॥

ऋ० ६/२४/६, साम०उ० ३/३/३/६ [६६६]

आ०प०-पवस्व, √ पूङ्-पवने

पावमानी

यः पावमानीरुध्येत्यृषिभिः संभृतं रसम् ।
 सर्वं स पूतमश्नाति स्वदितं मातरिश्वना ॥

ऋ० ६/६७/३, साम०उ०, ५/२/८/१ [१२६८]

व्या०प०-पूतम्, √ पूङ्-पवने

येनै देवैः पवित्रैर्णात्मानं पुनर्ते सदा ।

तेनै सहस्रधारेण पावमानीः पुनन्तु नः ॥

साम०उ०, ५/२/८/५ [१३०२]

आ०प०-पुनन्तु, √ पूङ्-पवने

पिता

ऋतं दिवे तदवोचं पृथिव्या अभिश्रावाय प्रथमं सुमेधाः ।
 पातामवद्याद्दुरितादभीकं पिता माता च रक्षतामवौभिः ॥

ऋ० १/१८५/१०

आ०प०-पाताम्, √ पा-रक्षणे

उ॒त मा॒ता वृ॒द्धि॒वा शृ॒णोतु न॒स्त्वष्टा॑ दे॒वेभिर्जि॑र्नि॒भि पि॒ता वचः॑ ।
 ऋ॒भु॒क्षा वा॒जो रथ॑स्पति॒र्भगो॑ र॒ण्वः शंसः॑ शश॒मानस्य॑ पातु नः ॥

ऋ० १०/६४/१०

आ०प०-पातु, √ पा-रक्षणे

पितुं

भूर्भुवः स्वः सुप्रजाः प्रजाभिः स्या॒शंसु॑वीरौ वीरैः सुपोषः पोषैः ।
 नयं प्रजां मै पाहि शंसं स्य पशून्मे पा॒ह्यथ॑र्य पितुं मै पाहि ॥

यजु० ३/३७

आ०प०-पाहि, √ पा-रक्षणे

पितृषदनं

शु॒म्भन्तां लो॒काः पि॒तृष॑द॒नाः पि॒तृष॑द॒ने त्वा ।

लो॒क आ सा॑दयामि ॥

अथर्व० १८/४/६७

आ०प०-आसादयामि, पितृ+ √ षद्लृ-विशरणगत्पवसादनेषु

पिंषती

अ॒दृष्टा॑न्हन्त्याय॒त्यथो॑ हन्ति परा॒य॒ती ।

अथो॑ अव॒ध्न॒ती ह॒न्त्यथो॑ पि॒नष्टि॑ पिं॒ष॒ती ॥

ऋ० १/१९१/२

आ०प०-पिनष्टि, √ पिण्लृ-सञ्चूरणे

पुत्रः

स वह्निः पु॒त्रः पि॒त्रोः प॒वित्र॑वान्पु॒नाति॑ धी॒रो भुव॑नानि मा॒यया॑ ।
 धे॒नुं च॒ पृ॒श्निं वृ॒षभं॑ सु॒रेत॑सं वि॒श्वाहा॑ शु॒क्रं प॒यो अस्य॑ दु॒क्षत॑ ॥

ऋ० १/१६०/३

आ०प०-पुनाति, √ पूज्-पवने

दि॒वो न स॒गी अस॑सृ॒ग्रम॑हां राजा न मि॒त्रं प्र मि॑नाति धी॒रः ।

पि॒तुर्न पु॒त्रः क्र॑तु॒भिर्य॑तान आ प॒वस्व वि॒शे अ॒स्या अ॒र्जीति॑म् ॥

ऋ० ६/६७/३०

आ०प०-पवस्व, √ पूङ्-पवने

पुरन्धिः

तन्नोऽहिर्बुध्न्यो अद्भिरकैस्तत्पर्वतस्तत्सविता चनो धातु।
तदोषधीभिरभि रातिषाचो भग्नः पुरन्धिर्जिन्वतु प्र राये॥

ऋ० ६/४६/१४

आ०प०-धातु, पुरं+ √ डुधाञ्-धारणपोषणयोः

अस्माकमिन्द्रेहि नो रथमवा पुरन्ध्या।

वयं श्विष्ठ वार्य दिवि श्रवो दधिमहि दिवि स्तोम मनामहे॥

ऋ० ४/३५/८

आ०प०-दधीमहि, √ डुधाञ्-धारणपोषणयोः

प्र वो वायुं रथयुजं कृणुध्वं प्र देवं विप्रं पनितारमर्कः।

इषुध्यव ऋतसापः पुरन्धीर्वस्वीनो अत्र पत्नीरा धिये धुः॥

ऋ० ५/४१/६

आ०प०-धुः, √ डुधाञ्-धारणपोषणयोः

पुष्टिः

त्वं हि क्षैतवद्यशोऽग्नै मित्रो न पत्यसे।

त्वं विचर्षणे श्रवो वसो पुष्टिं न पुष्यसि॥

ऋ० ६/२/१, साम०पू० १/१/४/४ [८४]

आ०प०-पुष्यसि, √ पुष्-पुष्टौ धारणे च

पूताः

पूताः पवित्रैः पवन्ते अभ्राद् दिवं च यन्ति पृथिवीं च लोकान्।

ता जीवताः जीवधन्याः प्रतिष्ठाः पात्र आसिक्ताः

पर्यग्निरिन्धाम्॥

अथर्व० १२/३/२५

आ०प०-पवन्ते, √ पुङ्-पवने

पूयमानः

एवा नः सोम परिषिच्यमान आ पवस्व पूयमानः स्वस्ति।

इन्द्रमा विश बृहता रवेण वर्धया वार्य जनया पुरन्धिम्॥

ऋ० ६/६७/३६, साम०३० २/२/१०/३ (८६९)

आ०प०- पवस्व, √ पूङ्-पवने

पूः

ये राधासि ददत्यश्च्या मधा कामेन श्रवसो महः ।
तां अंहसः पिपृहि पतृभिष्ट्वं शतं पुर्भिर्यविष्ट्य ॥

ऋ० ७/१६/१०

आ०प०-पिपृहि, √ पृ-पालनपूरणयोः

पृचः

अश्विना यद्ध कर्हि चिच्छुश्रूयातमिमं हवम् ।
वस्वीरू षु वां भुजः पृञ्चन्ति सु वां पृचः ॥ ऋ० ५/७४/१०
आ०प०-पृञ्चन्ति, √ पृची-सम्पर्क

पृष्टिवाहः

यूयमग्ने शतमाभिस्तनूभिरीजानमभि लोकं स्वर्गम् ।
अश्वा भूत्वा पृष्टिवाहो वहाथ यत्र देवैः सधमादं मदन्ति ॥

अथर्व० १८/४/१०

आ०प०-वहाथ, पृष्टि+ √ वह-प्रापणे

पृतनाषाट्

कृणोते धूमं वृषणं सखायोऽस्रधन्त इतन वाजमच्छ ।
अयमग्निः पृतनाषाट् सुवीरो येन देवासो असहन्त दस्यून् ॥

ऋ० ३/२६/६

आ०प०-असहन्त, पृतना+ √ षह-मर्षणे

तमग्ने पृतनाषह रयिं सहस्व आ भर ।
त्वं हि सत्यो अद्भूतो दाता वाजस्य गौमतः ॥

ऋ० ५/२३/२

आ०प०-सहस्व, पृतना+ √ षह-मर्षणे

अग्नै पृतनाषाट् पृतनाः सहस्व ।

पुनः कृत्यां कृत्याकृते प्रतिहरणेन हरामसि ॥ अथर्व० ५/१४/८

आ०प०-सहस्व, पृतना+√ षह्-मषणे

कृणुत धूमं वृषणः सखायोऽद्रौघाविता वाचमच्छ ।

अयमग्निः पृतनाषाट् सुवीरो येन देवा असहन्त दस्यून् ॥

अथर्व० ११/१/२

आ०प०-असहन्त, पृतना+√ षह्-मषणे

पृथिवी

स्योना पृथिवि भवानृक्षरा निवेशनी ।

यच्छा नः शर्म सप्रथः ॥

ऋ० १/२२/१५

व्या०प०-सप्रथ, √ प्रथ-विस्तारे

दिवश्चिदस्य वरिमा वि पप्रथ इन्द्रं न मृहा पृथिवी च न प्रति ।

भीमस्तुविष्माञ्चर्षणिभ्य आतपः शिशीते वज्रं तेजसेन वंसगः ॥

ऋ० १/५५/१

आ०प०-पप्रथ, √ प्रथ-विस्तारे प्रख्याने वा

सधारयत्पृथिवीं पप्रथच्च वज्रेण हत्वा निरपः संसर्ज ।

अहन्नहिमभिनद्रौहिणं व्यहन्यसं मघवा शर्वाभिः ॥

ऋ० १/१०३/२

आ०प० पप्रथत्, √ प्रथ-विस्तारे

अवंशे धामस्तभायदूहन्तमा रोदसी अपृणदन्तरिक्षम् ।

स धारयत्पृथिवीं पप्रथच्च सोमस्य ता मद इन्द्रश्चकार ॥

ऋ० २/१५/२

आ०प०-पप्रथत्, √ प्रथ-विस्तारे

अभि यो महिना दिवं मित्रो बभूव सप्रथाः ।

अभि श्रवाभिः पृथिवीम् ॥

ऋ० ३/५६/७

व्या०प०-सप्रथाः, √ प्रथ-प्रख्याने विस्तारे च

अव स्यूमैव चिन्वती मघोन्युषा याति स्वसंस्य पत्नी ।

स्वर्जन्ती सुभगा सुदसा आन्तादिदवः पप्रथ आ पृथिव्याः ॥

ऋ० ३/६१/४

आ०प०-पप्रथ, √ प्रथ-विस्तारे

प्रथिष्ट यामन्पृथिवी चिदेषां भर्तव गभं स्वमिच्छवो धुः ।
वातान्हाश्वान्धुर्यायुयुत्रे वर्ष स्वेद चक्रिरे रुद्रिंयासः ॥

॥ अथ ॥ आ०प०-प्रथिष्ट, √ प्रथ-विस्तारे प्रख्याने वा ऋ० ५/५८/७

आ०प०-प्रथिष्ट, √ प्रथ-विस्तारे प्रख्याने वा
तदृतं पृथिवि बृहच्छ्रव एष ऋषीणाम् ।

ज्रयसानावरं पृथ्वति क्षरन्ति यामभिः ॥

॥ अथ ॥ आ०प०-पृथु, √ प्रथ-विस्तारे प्रख्याने च ऋ० ५/६६/५

व्या०प०-पृथु, √ प्रथ-विस्तारे प्रख्याने च
इन्द्रासोमा वासयथ उषासमुत्सूर्य नयथो ज्योतिषा सह ।
उप द्यां स्कम्भथुः स्कम्भनेनाप्रथतं पृथिवीं मातरं वि ॥

॥ अथ ॥ आ०प०-अप्रथतम्, √ प्रथ-विस्तारे प्रख्याने च ऋ० ६/७२/२

॥ अथ ॥ आ०प०-अप्रथतम्, √ प्रथ-विस्तारे प्रख्याने च
प्र ब्रह्मैतु सदेनादृतस्य वि रश्मिभिः ससृजे सूर्यो गाः ।
वि सानुना पृथिवी सस्र उर्वो पृथु प्रतीकमध्येधे अग्निः ॥

॥ अथ ॥ आ०प०-पृथु, √ प्रथ-विस्तारे प्रख्याने च ऋ० ७/३६/१

व्या०प०-पृथु, √ प्रथ-विस्तारे प्रख्याने च
मा नो रक्षो अभि नड्यातुमावतामपौच्छतु मिथुना या किमीदिना
पृथिवी नः पार्थिवात्पात्वहसोऽन्तरिक्षं दिव्यात्पात्वस्मान् ॥

॥ अथ ॥ आ०प०-पार्थिवात्, √ प्रथ-विस्तारे प्रख्याने च ऋ० ७/१०४/२३, अथर्व० ८/४/२३

व्या०प०-पार्थिवात्, √ प्रथ-विस्तारे प्रख्याने च
यज्जायथा अपूर्व्य मघवन्वृत्रहत्याय ।

तत्पृथिवीमप्रथयस्तदस्तभ्ना उत द्याम् ॥

॥ अथ ॥ आ०प०-अप्रथयः, √ प्रथ-विस्तारे प्रख्याने च ऋ० ८/८६/५, साम०पू० ६/३/२/७ [६०१]

साम०उ० ६/२/१६/१ [१४२६]

आ०प०-अप्रथयः, √ प्रथ-विस्तारे प्रख्याने च

प्रपथे पथामजानिष्ट पूषा प्रपथे दिवः प्रपथे पृथिव्याः ।

उभे अभि प्रियतमे सधस्थे आ च परा च चरति प्रजानन् ॥

॥ अथ ॥ आ०प०-प्रपथे, √ प्रथ-विस्तारे प्रख्याने च ऋ० १०/१७/६, अथर्व० ७/६/१

आ०प०-प्रपथे, √ प्रथ-विस्तारे प्रख्याने च

पञ्च जना मम होत्रं जुषन्तां गोजाता उत ये यज्ञियांसः ।

पृथिवी नः पार्थिवात्पात्वंहसोऽन्तरिक्षं दिव्यात्पात्वंस्मान् ॥

ऋ० १०/५३/५

व्या० प०-पार्थिवात्, √ प्रथ-विस्तारे प्रख्याने वा

य ऋतेन सूर्यमारोहयन्दिव्यप्रथयन्पृथिवीं मातरं वि ।

सुप्रजास्त्वमङ्गिरसो वो अस्तु प्रति गृष्णीत मानवं सुमेधसः ॥

ऋ० १०/६२/३

आ० प०-प्रथयन्, √ प्रथ-विस्तारे

चक्षुषः पिता मनसा वि धीरौ घृतमेने अजन्न्मनमाने ।

यदेदन्ता अददृहन्त पूर्व आदिदद्यावापृथिवी अप्रथेताम् ॥

ऋ० १०/८२/१

आ० प०-अप्रथेताम्, प्रथ-विस्तारे

यत्रा समुद्रः स्कभितो व्यौनदपो नपात्सविता तस्य वेद ।

अतो भूरत आ उत्थितं रजोऽतो द्यावापृथिवी अप्रथेताम् ॥

ऋ० १०/१४६/२

आ० प०-अप्रथेताम्, √ प्रथ-विस्तारे

प्रजापातिष्ट्वा सादयत्पुषां पृष्टे समुद्रस्येमन् ।

व्यचस्वतीं प्रथस्वतीं प्रथस्व पृथिव्यसि ॥

यजु० १३/११

आ० प०-प्रथस्व, √ प्रथ-विस्तारे

स्तीर्णं बर्हिः सुष्टरीमा जुषाणोरु पृथु प्रथमानं पृथिव्याम् ।

देवेभिर्युक्तमदितिः सजोषाः स्योनं कृण्वाना सुविते दधातु ॥

यजु० २६/४

व्या० प०-प्रथमानम्, √ प्रथ-विस्तारे प्रख्याने च

स्योना पृथिवी नो भवानृक्षरा निवेशनी ।

यच्छा नः शर्म सप्रथाः ॥

यजु० ३६/१३

व्या० प०-सप्रथाः, √ प्रथ-विस्तारे

मन्ये वा द्यावापृथिवी सुभोजसो ये अप्रथेथाममितमभि योजनम् ।

द्यावापृथिवी^{१२} भवेत^{३१२} स्योनं^{३१२} ते नो^{२२} मुञ्चेतमंहसः^{३१२} ॥

साम०पू० ६/३/४/८(६२२)

आ०प०- अप्रथेताम्, द्यावा+ √ प्रथ्-प्रख्याने

मुन्ये वा द्यावापृथिवी सुभोजसौ सचेतसौ ये अप्रथेताम्
अमिता योजनानि ।

प्रतिष्ठे ह्यभवेत वसूनां ते नो मुञ्चेतमंहसः ॥

अथर्व० ४/२६/१

आ०प०- अप्रथेताम्-द्यावा+ √ प्रथ्-प्रख्याने

प्रपथे पथामजनिष्ट पूषा प्रपथे दिवः प्रपथे पृथिव्याः ।

उभे अभि प्रियतमे सधस्थे आ च परा च चरति प्रजानन् ॥

अथर्व० ७/६/१

आ०प०-प्रपथे, √ प्रथ्-विस्तारे प्रख्याने च

असंबाधं मध्यतो मानवानां यस्या उद्वतः प्रवतः समं बहु ।

नानावीर्या ओषधीर्या बिभर्ति पृथिवी नः प्रथतां राध्यतां नः ॥

अथर्व० १२/१/२

आ०प० - प्रथताम्, √ प्रथ्-विस्तारे

पृथु

योऽवरे वृजनै विश्वथा विभुर्महामु रण्वः शवसा ववक्षिथ ।

स देवो देवान्प्रति पप्रथे पृथु विश्वेदु ता परिभूर्ब्रह्मणस्पतिः ॥

ऋ० २/२४/११

आ०प०-पप्रथे, √ प्रथ्-प्रख्याने विस्तारे वा

ते रुद्रासुः सुमखा अग्नयो यथा तुविद्युम्ना अवन्त्वेवयामरुत् ।

दीर्घं पृथु पप्रथे सन्न पार्थिवं येषामज्मेष्वा महः शर्धस्यद्भुतैतनसाम् ॥

ऋ० ५/८७/७

आ०प०-पप्रथे, √ प्रथ्-प्रख्याने विस्तारे वा

स्तीर्णं बर्हिः सुष्टुरीमा जुषाणोरु पृथु प्रथमानं पृथिव्याम् ।

देवेभिर्युक्तमर्दितिः सजोषाः स्योनं कृण्वाना सुविते दधातु ॥

यजु० २६/४

व्या०प०-प्रथमानं, √ प्रथ-प्रख्याने विस्तारे च

पृष्टिवाह :

यूयमग्ने शतमाभिस्तनूभिरीजानमभि लोकं स्वर्गम् ।

अश्वा भूत्वा पृष्टिवाहो वहाथ यत्र देवैः सधमादं मदन्ति ॥

अथर्व० १८/४/१०

आ०प०-वहाथ, पृष्टि+√ वह-प्रापणे

पोता

पवमानः सो अद्य नः पवित्रेण विचर्षणिः ।

यः पोता स पुनातु नः ॥

ऋ० ६/६७/२२, यजु० १६/४२

आ०प०-पुनातु, √ पूज्-पवने

पोत्रं

मरुतः पिबत ऋतुना पोत्राद्यज्ञं पुनीतन ।

यूयं हि ष्ठा सुदानवः ॥

ऋ० १/१५/२

आ०प०-पुनीतन, √ पूज्-पवने

प्रजा

स पूर्वया निविदा कव्यतायोरिमाः प्रजा अजनयन्मनूनाम् ।

विवस्वता चक्षसा द्यामपश्च देवा अग्निं धारयन्द्रविणोदाम् ॥

ऋ० १/६६/२

आ०प०-अजनयन्, प्र+√ जनी-प्रादुभावे ।

आ तै पितर्मरुतां सुम्नमेतु मा नः सूर्यस्य सदृशौ युयोथाः ।

अभि नो वीरो अर्वति क्षमेतु प्र जायेमहि रुद्र प्रजाभिः ॥

ऋ० २/३३/१

आ०प०-प्रजायेमहि, प्र+√ जनी-प्रादुभावे

यो अप्स्वा शुचिना दैव्येन ऋतावाजस्र उर्विया विभाति ।

वया इदं न्या भुवनान्यस्य प्र जायन्ते वीरुधश्च प्रजाभिः ॥

ऋ० २/३५/८

आ०प०-प्रजायन्ते, प्र+√ जनी-प्रादुभावे
देवस्त्वष्टा सविता विश्वरूपः पुपोष प्रजाः पुरुधा जेजान।
इमा च विश्वा भुवनान्यस्य महदेवानामसुरत्वमेकम्॥

ऋ० ३/४५/१६

आ०प०-जेजान, प्र+√ जनी प्रादुभावे
अवर्षीर्वर्षमुदु पू गृभायाकर्धन्वान्यत्यैतवा उ।
अजीजन ओषधीर्भोजनाय कमुत प्रजाभ्योऽविदो मनीषाम्॥

ऋ० ५/८३/१०

आ०प०-अजीजन, प्र+√ जनी-प्रादुभावे
यो वामृजवे क्रमणाय रोदसी मर्तो ददाश धिषणे स साधति।
प्र प्रजाभिर्जायते धर्मणस्परि युवोः सिक्ता विषुरूपाणि सव्रता॥

ऋ० ६/७०/३

आ०प०-प्रजायते, प्र+√ जनी-प्रादुभावे
प्र स क्षयं तिरते वि महीरिषो यो वो वराय दाशति।
प्र प्रजाभिर्जायते धर्मणस्परिष्टः सर्व एधते॥

ऋ० ८/२७/१६

आ०प०-प्रजायते, प्र+√ जनी-प्रादुभावे
अक्रान्तसमुद्रः प्रथमे विधर्मञ्जनयन्प्रजा भुवनस्य राजा।
वृषा पविः अधि सानो अव्यं बृहत्सोमो वावृधे सुवान इन्दुः॥

ऋ० ९/६७/४०

आ०प०-जनयन्, प्र+√ जनी-प्रादुभावे
अरिष्टः स मर्तो विश्व एधते प्र प्रजाभिर्जायते धर्मणस्परि।
यमादित्यासो नयथा सुनीतिभिरति विश्वानि दुरिता स्वस्तयै॥

ऋ० १०/६३/१३

आ०प०-प्रजायते, प्र+√ जनी-प्रादुभावे
आ नः प्रजां जनयतु प्रजापतिराजरसाय समनक्त्वयमा
अदुर्मङ्गलीः पतिलोकमा विश शं नो भव द्विपदे शं चतुष्पदे॥

ऋ० १०/८५/४३

आ०प०-जनयतु, प्र+√ जनी-प्रादुर्भावे

अंपश्यं त्वा मनसा चेकितानं तपसो जातं तपसो विभूतम् ।
इह प्रजामिह रयिं रराणः प्र जायस्व प्रजया पुत्रकाम ॥

ऋ० १०/१८३/१

आ०प०-प्रजायस्व, प्र+√ जनी-प्रादुर्भावे

अंपश्यं त्वा मनसा दीध्यानां स्वायां तनू ऋत्ये नाधमानाम् ।
उप मामुच्या युवतिर्वभूयाः प्र जायस्व प्रजया पुत्रकामे ॥

ऋ० १०/१८३/२

आ०प०-प्रजायस्व, प्र+√ जनी-प्रादुर्भावे

अहं गर्भमदधामोषधीष्वहं विश्वेषु भुवनेष्वन्तः ।
अहं प्रजा अजनयं पृथिव्यामहं जनिभ्यो अपरीषु पुत्रान् ॥

ऋ० १०/१८३/३

आ०प०-अजनयं, प्र+√ जनी-प्रादुर्भावे

सुप्रजाः प्रजाः प्रजनयन् परीह्यभि रायस्पोषणं यजमानम् ।
सज्जगमानो दिवा पृथिव्या मन्थी मन्थिशौचिषा निरस्तो मर्कौ
मन्थिनोऽधिष्ठानमसि ॥

यजु० ७/१८

आ०प०-प्रजनयन्, प्र+√ जनी-प्रादुर्भावे

यो अग्निरग्नेध्यजायत शोकात्पृथिव्या उत वा दिवस्परि ।
येन प्रजा विश्वकर्मा जजान तमग्ने हेडः परि ते वृणक्तु ॥

यजु० १३/४५

आ०प०-जजान, प्र+√ जनी-प्रादुर्भावे

अक्रान्त्समुद्रः प्रथमं विधर्मज्जनयन् प्रजा भुवनस्य गोपाः ।
वृषां पवित्रे अधि सानो अव्यं बृहत् सोमो वावृधे स्वानो आद्रिः ॥

साम०पू० ६/१/४/७ [५२६], साम०उ० ५/२/१/१ [१२५३]

आ०प०-जनयन्, प्र+√ जनी-प्रादुर्भावे

इन्द्रस्य कुक्षिरसि सोमधानं आत्मा देवानामुत पानुषणाम् ।
इह प्रजा जनय यास्त आसु या अन्यत्रेह तास्त रमन्ताम् ॥

अथर्व० ७/१११/१

आ०प०-जनय, प्र+√ जनी-प्रादुभावे

प्रजापतिर्जनयति प्रजा इमा धाता दधातु समनुस्यमानः ।
संजानानाः समनसः सयोनयो मयि पुष्टं पुष्टपतिर्दधातु ॥

अथर्व० ७/१६/१

आ०प०-जनयति, प्र+√ जनी-प्रादुभावे

आत्मन्वत्युर्वरा नारीयमागन् तस्यां नरो वपत् वीजमस्याम् ।
सा वः प्रजां जनयद् वक्षणाभ्यो विभ्रती दुग्धमृषभस्य रेतः ॥

अथर्व० १४/२/१४

आ०प०-जनयत्, प्र+√ जनी-प्रादुभावे

आ रौह चर्मोप सीदाग्निमेष देवो हन्ति रक्षांसि सर्वा ।
इह प्रजां जनय पत्यै अस्मै सुज्यैष्ठ्यो भवत् पुत्रस्त एषः ॥

अथर्व० १४/२/२४

आ०प०-जनय, प्र+√ जनी-प्रादुभावे

आ रौह तल्पं समनुस्यमानेह प्रजां जनय पत्यै अस्मै ।
इन्द्रणीव सुबुधा बुध्यमाना ज्येतिरग्रा उषसः प्रति जागरासि ॥

अथर्व० १४/२/३१

आ०प०-जनय, प्र+√ जनी-प्रादुभावे

आ वा प्रजां जनयतु प्रजापतिरहोरात्राभ्यां समनक्त्वर्यमा ।
अदुर्मङ्गली पतिलोकमा विशेमं शं नो भव द्विपदे शं चतुष्पदे ॥

अथर्व० १४/२/४०

आ०प०-जनयतु, प्र+√ जनी-प्रादुभावे

अमोऽहमस्मि सा त्वं सामाहमस्म्यृक् त्वं द्यौरहं पृथिवी त्वम् ।
ताविह सं भवाव प्रजामा जनयावहै ॥

अथर्व० १४/२/७१

आ०प०-जनयावहै, प्र०+√ जनी-प्रादुभावे

प्रजापतिः

आ नः प्रजां जनयतु प्रजापतिराजरसाय समनक्त्वर्यमा ।

अदुर्मङ्गलीः पतिलोकमा विश्वां शं नो भव द्विपदे शं चतुष्पदे ॥

ऋ० १०/८५/४३

आ०प०-जनयतु, √ जनी-प्रादुर्भावे

यस्मान्न जातः परो अन्यो अस्ति य आविवेश भुवनानि विश्वा ।
प्रजापतिः प्रजया सश्रराणस्त्रीणि ज्योतींश्च सचते स षोडशी ॥

यजु० ८/३६

आ०प०-जातः, √ जनी-प्रादुर्भावे

प्रजापतिर्जनयति प्रजा इमा धाता दधातु सुमनस्यमानः ।
संजानानाः समनसः सयोनयो मयि पुष्टं पुष्टपतिर्दधातु ॥

अथर्व० ७/१६/१

आ०प०-जनयति, √ जनी-प्रादुर्भावे

आ वा प्रजां जनयतु प्रजापतिरहोरात्राभ्यां समनस्त्वर्यमा ।
अदुर्मङ्गली पतिलोकमा विशेमं शं नो भव द्विपदे शं चतुष्पदे ॥

अथर्व० १४/२/४०

आ०प०-जनयतु, √ जनी-प्रादुर्भावे

स प्रजापतिः सुवर्णमात्मन्पश्यत् तत् प्राजनयत् ॥

अथर्व० १५/१/२

आ०प०-प्राजनयतु, √ जनी-प्रादुर्भावे

प्रणोदं

ऋचां कपोतं नुदत प्रणोदमिषं मदन्तः परि गां नयध्वम् ।
संयोपयन्तो दुरितानि विश्वा हित्वा न ऊर्जं प्र पतात्पतिष्ठः ॥

ऋ० १०/१६५/५

आ०प०-नुदत, प्रः+√ शुद्-प्रेरणे

प्रतरं

यथा ह त्यद्वसवो गौर्यं चित्पदि षिताममुञ्चता यजत्राः ।
एवो ष्वस्मन्मुञ्चता व्यंहः प्र तार्यग्ने प्रतरं न आयुः ॥

ऋ० ४/१२/६. १०/१२६/८

आ०प०-प्रतारि, प्र+√ तृ-प्लवनसंतरणयोः

प्र तार्यायुः प्रतरं नवीयुः स्थातारेव क्रतुमता रथस्य ।
अध च्यवान् उत्तवीत्यथ परातरं सु निऋतिर्जिहीताम् ॥

ऋ० १०/५६/१

आ०प०-प्रतारि, प्र+√ तृ-प्लवनसंतरणयोः

वर्चसा मां पितरः सोम्यासो अज्जन्तु देवा मधुना घृतेन ।
चक्षुसे मा प्रतरं तारयन्तो जरसे मा जरदष्टिं वर्धन्तु ॥

अथर्व० १८/३/१०

आ०प०-तारयन्तः, √ तृ-प्लवनसंतरणयोः

प्रयज्युः

प्र वायुमच्छा बृहती मनीषा बृहद्रयिं विश्ववारं रथप्राम् ।
द्युतयमा नियुतः पत्यमानः कृविः कृविमियक्षसि प्रयज्यो ॥

यजु० ३३/५५

आ०प०-इयच्छसि, √ यज्-देवपूजासङ्गतिकरणदानेषु

प्रयुजः

प्र नु यदैषां महिना चिकित्रे प्र युज्जते प्र युजस्ते सुवृक्ति ।
अघ यदैषां सुदिने न शरुर्विश्वमेरिणं प्रुषायन्त सेनाः ॥

ऋ० १/१८६/६

आ०प०-प्रयुज्जते, प्र+√ युजिर्-योगे

प्र मां युयुज्रे प्रयुजो जनानां वहामि स्म पूषणमन्तरेण ।
विश्वे देवासो अध मामरक्षन्तुः शासुरागादिति घोष आसीत् ॥

ऋ० १०/३३/१

आ०प०-प्रयुयुज्रे, प्र+√ युजिर्-योगे

प्रयुधः

अश्वा इवेदरुषासः सबन्धवः शूरा इव प्रयुधः प्रोत युयुधुः ।
मया इव सुवृधौ बावृधुर्नरः सूर्यस्य चक्षुः प्र मिनन्ति वृष्टिभिः ॥

ऋ० ५/५६/५

आ०प०- प्रयुयुधुः, प्र+ √ युध-सम्प्रहारे

प्रशंस्तिः

यं जनासो हविष्मन्तो मित्रं न सर्पिरासुतिम् ।

प्रशंसन्ति प्रशंस्तिभिः ॥

ऋ० ८/७४/२, साम०३० ७/२/१२/२ [१५६५]

आ०प०-प्रशंसन्ति, प्र+ √ शंसु-स्तुतौ

प्राणः

प्राणेन प्राणतां प्राणेहैव भव मा मृथाः ।

व्यहं सर्वेण पाप्मना वि यक्ष्मेण समायुषा ॥ अथर्व० ३/३१/६

आ०प०-प्राणताम्, प्र+ √ अन्-प्राणने

सत्यनोर्ध्वस्तपति बुद्धिणावाङ् वि पश्यति ।

प्राणेन तिर्यङ् प्राणति यस्मिञ्ज्येष्ठमधि श्रितम् ॥

अथर्व० १०/८/१६

आ०प०-प्राणति, प्र+ √ अन्-प्राणने

नमस्ते प्राण प्राणते नमो अस्त्वपानते ।

पराचीनाय ते नमः प्रतीचीनाय ते नमः सर्वस्मै त इदं नमः ॥

अथर्व० ११/४/८

आ०प०-प्राणते, प्र+ √ अन्-प्राणने

प्राणः प्रजा अनुवस्ते पिता पुत्रमिव प्रियम् ।

प्राणे ह सर्वस्येश्वरो यच्च प्राणति यच्च न ॥

अथर्व० ११/४/१०

आ०प०-प्राणति, प्र+ √ अन्-प्राणने

अपानति प्राणति पुरुषो गर्भे अन्तरा ।

यदा त्वं प्राण जिन्वस्यथ स जायते पुनः ॥ अथर्व० ११/४/१४

आ०प०-प्राणति, प्र+ √ अन्-प्राणने

यच्च प्राणति प्राणेन यच्च पश्यति चक्षुषा ।

उच्छिष्टाज्जज्ञिरे सर्वे दिवि देवा दिविश्रितः ॥ अथर्व० ११/७/२३

आ०प०-प्राणति, प्र+√अन्-प्राणने

प्रावृष्

यदीमेनाँ उ॒श॒तो अ॒भ्यव॑र्षी॒न्तृष्या॑वतः प्रा॒वृष्या॑गतायाम् ।
अ॒ख॒खली॑कृत्या॒ पित॑रं न पु॒त्रो अ॒न्यो अ॒न्यमु॑प॒ वद॑न्तमेति ॥

ऋ० ७/१०३/३

आ०प०-अभ्यवर्षीत्, प्र+√वृषु-सेचने

प्रासहा

अग्ने॒ सह॑न्त॒मा भर॑ द्यु॒म्नस्य॑ प्रा॒सहा॑ र॒यिम् ।
वि॒श्वा यश्च॑र्षणी॒रभ्या॑ऽ सा वा॒जेषु॑ सा॒सहत् ॥ ऋ० ५/२३/१

आ०प०-सासहत्, प्र+√षह-मर्षणे

प्रेङ्खं

आ यद्गु॒हाव॑ वरु॒णश्च॑ ना॒वं प्र यत्स॑मु॒द्रमी॑रया॒व मध्य॑म् ।
अधि॑ यद॒पां स्नु॒भिश्च॑रा॒व प्र प्रेङ्ख॑ ई॒ङ्ख्या॑वहै शु॒भे कम् ॥

ऋ० ७/८८/३

आ०प०-ईख्यावाहै, प्र+√इखि-गतौ

प्रैषः

दे॒वाना॑मे॒नं घो॑रैः क्रू॒रैः प्रै॒षैर॑भि॒प्रेष्या॑मि ॥ अथर्व० १६/७/२

आ०प०-अभिप्रेष्यामि, प्र+√इषु-इच्छायाम्

बद्धं

तत्सु नो॒ नव्यं॑ स॒न्यसु॑ आ॒दित्या॑ यन्मु॒माच॑ति ।
ब॒न्धाद्बद्ध॑मि॒वादि॑ते ॥

ऋ० ८/६७/१८

व्या०प०-बन्धात्, √बन्ध-बन्धने

बन्धं

नी॒ललो॑हितं भ॒वति॑ कृ॒त्यास॑क्तिर्व्य॒ज्यते॑ ।
ए॒धन्ते॑ अस्या॒ ज्ञात॑यः पति॒र्बन्धेषु॑ बध्यते ॥

ऋ० १०/८५/२८, अथर्व० १४/१/२६

आ०प०-वध्यते, √ वन्ध-वन्धने

बिभ्युष्

यद्वा दिवि पार्ये सुष्विमिन्द्र वृत्रहत्येऽवसि शूरसातौ ।

यद्वा दक्षस्य बिभ्युषो अविभ्यदरन्धयः शर्धत इन्द्र दस्यून ॥

ऋ० ६/२३/२

आ०प०-अवभ्यिद्, √ जिभी-भये

बीजं

तदिद्वदन्त्यद्रयो विमोचने यामन्नञ्जस्या इव घेदुपब्दिभिः ।

वपन्तो बीजमिव धान्याकृतः पृञ्चन्ति सोमं न मिनन्ति वपसतः ॥

ऋ० १०/८४/१३

आ०प०-वपन्तः, वपसतः, √ डुवप्-बीजसन्ताने

तां पूषञ्छिवतमामेरयस्व यस्यां बीजं मनुष्याः वपन्ति ।

या न ऊरु उशती विश्रयाते यस्यामुशन्तः प्रहराम शेपम् ॥

ऋ० १०/८५/३७, अथर्व० १४/२/३८

आ०प०-वपन्ति, √ डुवप्-बीजसन्ताने

युनक्त सीरा वि युगा तनुध्वं कृते योनौ वपतेह बीजम् ।

गिरा च श्रुष्टिः सभरा असन्नो नेदीय इत्सुण्यः पक्वमेयात् ॥

ऋ० १०/१०१/३

आ०प०-वपत, √ डुवप्-बीजसन्ताने

युक्त सीरा वि युगा तनोत कृते यानौ वपतेह बीजम्

विराजः श्रुष्टिः सभरा असन्नो नेदीय इत् सुण्यः पक्वमा पवन ॥

अथर्व० ५/१७/२

आ०प०-वपत, √ डुवप्-बीजसन्ताने

आत्मन्वत्युर्वरा नारीयमागन् तस्यां नरो वपत बीजमस्याम् ।

सा वः प्रजां जनयद् वक्षणाभ्यो विभ्रती दुग्धमृषभस्य रेतः ॥

अथर्व० १४/२/१४

आ०प०-वतप, √ ड्रवप्-वीजसन्ताने

बृहस्पतिः

बृहस्पतिर्नः परिपातु पश्चादुतोत्तरस्मादधरादघायोः ।

इन्द्रः पुरस्तादुत मध्यतो नः सखा सखिभ्यो वरिवः कृणोतु ॥

अथर्व० २०/८६/११

आ०प०-पातु, ब्रह्म+√ पा-रक्षणे

ब्रह्मचारिन्

ब्रह्मचारी चरति वेविषद्विषः स देवानां भवत्येकमङ्गम् ।

तेन जायामन्वविन्दद्बृहस्पतिः सोमं नीतां जुह्वीं देवाः ॥

ऋ० १०/१०६/५, अथर्व० ५/१७/५

आ०प०-चरति, ब्रह्म+√ चर-गतिभक्षणयोः

ब्रह्मचारीष्णंश्चरति रोदसी उभे तस्मिन् देवाः संमनसो भवन्ति ।

स दाधार पृथिवीं दिवं च स आचार्यं तपसा विपतिं ॥

ऋ० ११/५/१

आ०प०-चरति, √ चर-गती

ब्रह्मयुज्

ब्रह्मण ते ब्रह्मयुजा युनज्मि हरी सखाया सधुमाद आशू ।

स्थिरं रथं सुखमिन्द्राधितिष्ठन्प्रजानन्विद्धां उप याहि सोभम् ॥

ऋ० ३/३५/४, अथर्व० २०/८६/११

आ०प०-युनज्मि, ब्रह्म+√ युजिर्-योगे

ब्रह्मवादी

नीलैर्नैवाप्रियं भ्रातृव्यं प्रोणीति लोहितेन द्विषन्तं

विध्यतीति ब्रह्मवादिनो वदन्ति ॥

अथर्व० १५/१/८

आ०प०-वदन्ति, ब्रह्म+√ वद-व्यक्तायां वाचि

ब्रह्मविद्

पुण्डरीकं नवद्वारं त्रिभिर्गुणोभिरावृतम् ।

तस्मिन् यद् युक्षमात्स्न्यत् तद् वै ब्रह्मविदो विदुः ॥

अथर्व १०/८/४३

आ०प०-विदुः, ब्रह्म+√ विद्-ज्ञाने

भक्षं

इन्द्रश्च सुम्राड् वरुणश्च राजा तौ ते भक्षं चक्रतुरग्र एतम् ।
तयोरहमनु भक्षं भक्षयामि वाग्देवी जुषाणा सोमस्य तृप्यतु
सह प्राणेन स्वाहा ॥

यजु ८/३७

आ०प०-भक्षयामि, भक्ष-अदने अथवा √ भज-सेवायाम्

पावमानीः स्वैस्त्ययनीस्ताभिर्गच्छति नान्देनम् ।

पुण्याश्च भक्षान् भक्षयत्यमृतत्वं च गच्छति ॥

साम०३० ५/२/८/६ [१३०३]

आ०प०-भक्षयति, √ भक्ष-अदने, √ भज-सेवायाम्

भगं

देवं वा अद्य सवितारमेषे भगं च रत्नं विभजन्तमायोः
आ वा नरा पुरुभुजा ववृत्या दिवेदिवे चिदश्विना सखीयन् ॥

ऋ० ५/४६/१

आ०प०-विभजन्तम्, √ भज-सेवायाम्

प्रातर्जितं भगमुग्रं हुवेम वयं पुत्रमर्दितेर्यो विधर्ता ।

आधश्चिद्यं मन्यमानस्तुरश्चिद्राजा चिद्यं भगं भक्षीत्याह ॥

ऋ० ७/४१/२, अथर्व ३/१६/२

आ०प०-भक्षि, √ भज-सेवायाम्

भद्रवादी

मा त्वा श्येन उद्वधीन्मा सुपणो मा त्वा विददिषुमान्वीरो अस्ता ।
पित्र्यामनु प्रदिशं कर्निक्रदत्सुमङ्गला भद्रवादी वदेह ॥

ऋ० २/४२/२

आ०प०-वद, भद्र+√ वद-व्यक्तायां वाचि

भर्ता

उपह्वयं विषुवन्तं ये च यज्ञा गुहा हिताः ।

विभर्ति भर्ता विश्वस्योच्छिष्टो जनितुः पिता ॥ अथर्व ११/७/१

आ०प०-विभर्ति, √ डुभृञ्-धारणपोषणयोः

भागं

अधारयन्त वह्नयोऽभजन्त सुकृत्यया ।

भागं देवेषु यज्ञियम् ॥

ऋ० १/२०/८

आ०प०-अभजन्त, √ भज-सेवायाम्

यद्ध भागं विभजासि नृभ्य उषो देवि मर्त्यत्रा सुजाते ।

देवो नो अत्र सविता दमूना अनागसो वोचति सूर्याय ॥

ऋ० १/१२३/३

आ०प०-विभजासि, √ भज-सेवायाम्

आ यो विवाय सचथाय दैव्य इन्द्राय विष्णुः सुकृते सुकृतरः ।

वेधा आजिन्वत्त्रिषधस्थ आर्यमृतस्य भागे यजमानमाभजत् ॥

ऋ० १/१५६/५

आ०प०-अभजत्, √ भज-सेवायाम्

यदग्न एषा समितिर्भवाति देवी देवेषु यजता यजत्र ।

रत्ना च याद्विभजासि स्वधावो भागं नो अत्र

वसुमन्तं वीतात् ॥

ऋ० १०/११/८, अथर्व १८/१/२६

आ०प०-विभजासि, √ भज-सेवायाम्

भानुः

उष आ भाहि भानुना चन्द्रेण दुहितर्दिवः ।

आवहन्ती भूर्यस्मभ्यं सौभगं व्युच्छन्ती दिविष्टिषु ॥

ऋ० १/४८/६

आ०प०-भाहि, √ भा-दीप्तौ

आ यः स्वर्णं भानुना चित्रो विभात्यर्चिषा ।

अज्जानो अजरैरभि ॥

ऋ० २/८/४

आ०प०-विभाति, √ भा-दीप्तौ

भद्रा ददृक्ष उर्विया वि भास्युत्तं शोचिर्भानवो द्यामपप्तन् ।
आविवर्क्षः कृणुषे शुम्भमानोषो देवि रोचमाना महाभिः ॥

ऋ० ६/६४/२

आ०प०-विभाति, √ भा-दीप्तौ

अमूरः कविरदितिर्विस्वान्तसुसंसन्मित्रौ अतिथिः शिवो नः ।
चित्रभानुरुपसां भात्यग्रेऽपां गर्भः प्रस्व॑आ विवेश ॥

ऋ० ७/६/३

आ०प०-भाति, √ भा-दीप्तौ

ईलेन्यो वो मनषो युगेषु समनुगा अशुचज्जातवैदाः ।
सुसदृशा भानुना यो विभाति प्रति गावः समिधानं बुधन्त ॥

ऋ० ७/६/४

आ०प०-विभाति, √ भा-दीप्तौ

अस्मे श्रेष्ठमिर्भानुभिर्वि भाह्युषो देवि प्रतिरन्ती न आयुः ।
इषं च नो दधती विश्ववारे गोमदश्वावुद्रथवच्च राधः ॥

ऋ० ७/७७/५

आ०प०-भाहि, √ भा-दीप्तौ

कृष्णां यदेनीमभि वर्षसा भूञ्जनयन्योषो बृहतः पितुर्जाम् ।
ऊर्ध्वं भानुं सूर्यस्य स्तभायन्दिवो वसुभिररतिर्वि भाति ॥

ऋ० १०/३/२, साम०३०, ७/२/५/२ [१५४७]

आ०प०-भाति, √ भा-दीप्तौ

यो भानुभिर्विभावा विभात्यग्निर्देवेभिर्ऋतावाजस्रः ।
आ यो विवायं सख्या सख्योऽपरिहृतो अत्यो न सप्तिः ॥

ऋ० १०/६/२

आ०प०-विभाति, √ भा-दीप्तौ

अक्रन्ददग्निः स्तनयन्निव द्यौः क्षामा रेरिहद्वीरुधः समञ्जन् ।
सद्यो जज्ञानो वि हीमिद्धो अख्यदा रोदसी भानुना भात्यन्तः ॥

ऋ० १०/४५/४, यजु० १२/६, २१, ३३

आ०प०-आभाति, √ भा-दीप्तौ

प्रेदग्ने ज्योतिष्मान् याहि शिवेभिरर्चिभिष्ट्वम् ।
बृहद्भिर्भानुभिर्भासन्मा हिंशं सीस्तन्वा प्रजाः ॥ यजु० १२/३२

आ०प०-भासन्, √ भा-दीप्तौ

उदस्य शुष्माद्भानुनार्तं विभर्ति भारं पृथिवी न भूमः ॥
ऋ० ७/३४/७

आ०प०-विभर्ति, √ डुभृज्-धारणपोषणयोः

अपादति प्रथमा पृथ्वीनां कस्तद्वा मित्रावरुणा चिकेत ।
गर्भो भारं भरत्या चिदस्य ऋतं पिपत्यनृतं नि पाति ॥

अथर्व० ६/१०/२३

आ०प०-आभरति, √ डुभृज्-धारणपोषणयोः

भारतः

श्रेष्ठं यविष्ठ भारताग्नै द्युमन्तमा भर ।

वसो पुरुस्पृहं रयिम् ॥
ऋ० २/७/२

आ०प०-आभर, डुभृज्-धारणपोषणयोः

भारं

अपादति प्रथमा पृथ्वीनां कस्तद्वा मित्रावरुणा चिकेत ।
गर्भो भारं भरत्या चिदस्य ऋतं पिपत्यनृतं नि तारीत् ॥

ऋ० १/१५२/३

आ०प०-आभरति, √ डुभृज्-धारणपोषणयोः

षड् भारो एको अचरन्विभर्त्यृतं वर्षिष्ठमुप गाव आगुः ।
तिस्रो महीरुपरास्तस्थुरत्या गृहा द्वे निहिते दश्येकाः ॥

ऋ० ३/५६/२

आ०प०-विभर्ति, √ डुभृज्-भरणे

उदस्य शुष्माद्भानुनार्तं विभर्ति भारं पृथिवी न भूमः ॥

ऋ० ७/३४/७

अस्य पीत्वा मदानां देवो देवस्यौजसा । विश्वभि भुवना भुवत् ॥

ऋ० ८/६२/६

आ०प०-भुवत्, √ भू-सत्तायाम्

अपादति प्रथमा पृथ्वीनां कस्तद् वा मित्रावरुणा चिकेत ।

गर्भो भारं भरत्या चिदस्या ऋतं पिपत्यनृतं नि पाति ॥

ऋ० ६/१०/२३

आ०प.- आभरति, √ डुभृञ्-धारणपोषणयोः

भास्

आ यस्ततन्थ रोदसी विभासा श्रवोभिश्च श्रवस्यस्तुतः ।

बृहद्विर्वाजैः स्थविरेभिरस्मे रेवद्विरग्ने वितुरं वि भाहि ॥

ऋ० ६/१/११

आ०प०-विभाहि, √ भासु-दीप्तौ

उषो न जारः पृथु पाजो अश्वेद्विद्युतदीघच्छोशुचानः ।

वृषा हरिः शुचिरा भाति भासा धियो हिन्वान उशतीरजीगः ॥

ऋ० ७/१०/१

आ०प०-भाति, √ भासु-दीप्तौ

इनो राजन्नरतिः समिद्धो रौद्रो दक्षाय सुषुमाँ अदर्शि ।

चिकिद्धि भाति भासा बृहतासिक्नीमेति रुशतीमपाजन् ॥

ऋ० १०/३/१, साम०उ० ७/२/५/१ [१५४६]

आ०प०-विभाति, √ भासु-दीप्तौ

भिदः

सना ता त इन्द्र नव्या आगुः सहो नभोऽविरणाय पूर्वीः ।

भिनत्पुरो न भिदो अदवीर्ननमो वधरदैवस्य पीयोः ॥

ऋ० १/१७४/८

आ०प०-भिनत्, √ भिदिर्-विदारणे

भुवनं

सन्ता ता का चिद्धवेना भवीत्वा मद्भिः शरद्भिर्दुरौ वरन्त वः ।
अयंतन्ता चरतो अन्यदेन्यदिद्या चक्रार वयुना ब्रह्मणस्पतिः ॥

ऋ० २/२४/५

व्या० प०-भवीत्वा, √ भू-सत्तायाम्
यो विश्वाभि विपश्यति भुवेना सं च पश्यति ।

स नः पूषाविता भुवत् ॥

ऋ० ३/६२/६

आ० प०-भुवत्, √ भू-सत्तायाम् ।

वृक्ष इन्द्रो अमितमृजीष्युमे आ पप्रौ रोदसी महित्वा ।
अतश्चिदस्य महिमा वि रैच्यभि यो विश्वा भुवेना बभूव ॥

ऋ० ४/१६/५

आ० प०-बभूव, √ भू-सत्तायाम्

उतेशिषे प्रसवस्य त्वमेक इदुत पूषा भवसि देव यामाभिः ।
उदेतं विश्वं भुवनं वि राजसि श्यावाश्वस्ते सवित स्तोमानशे ॥

ऋ० ५/८१/५

आ० प०-भवसि, √ भू-सत्तायाम्

यत्रा नरः समयन्ते कृतध्वजो यस्मिन्नाजा भवति किञ्चन प्रियम् ।
यत्रा भयन्ते भुवेना स्वर्दृशस्तत्रा न इन्द्रावरुणाधि वोचतम् ॥

ऋ० ७/८३/२

आ० प०-भवति, √ भू-सत्तायाम्

अस्य पीत्वा मदानां देवो देवस्यौजसा ।

विश्वाभि भुवेना भुवत् ॥

ऋ० ८/६२/६

आ० प०-भुवत्, √ भू-सत्तायाम्

भुवः

शुक्रः शुशुक्वा उषो न जारः पप्रा समीची दिवो न ज्योतिः ।
परि प्रजातः क्रत्वा बभूथ भुवो देवानां पिता पुत्रः सन् ॥

ऋ० १/६६/१

आ०प०-वभूय, √ भू-सत्तायाम्

मूर्धा भुवो भवति नक्तमग्निस्ततः सूर्यो जायते प्रातरुधन् ।
मायाम् तु यज्ञियानामेतामपो यत्तूर्णिश्चरति प्रजानन् ॥

ऋ० १०/८८/६

आ०प०-भवति, √ भू-सत्तायाम्

भूमिः

अगव्यूति क्षेत्रमार्गन्म देवा उर्वी सती भूमिरंहूणाभूत् ।
बृहस्पते प्र विकित्सा गर्विष्टावित्था सते जरित्र इन्द्र पन्थाम् ॥

ऋ० ६/४७/२०

आ०प०-अभूत्, √ भू-सत्तायाम्

भूरसि भूमिरस्यदितिरसि विश्वधाया विश्वस्य भुवनस्य धूर्त्रि ।
पृथिवीं यच्छ पृथिवीं दृष्टंह पृथिवीं मा हिंशंसीः ॥

यजु० १३/१८

व्या०प०-भूः, √ भू-सत्तायाम्

असद् भूम्याः सभभवत् तद घामैति मुहद् व्यचः ।
तद् वै ततो विधूपायत् प्रथक् कर्तारमृच्छतु ॥

ऋ० ४/१६/६

आ०प०-समभवत्, √ भू-सत्तायाम्

भूरि

तं त्वा नरो दम् आ नित्यमिद्धमग्ने सचन्त क्षितिषु ध्रुवासु ।
अधि द्युम्नं ति दधुभूर्यस्मिन्भवा विश्वायुर्ध्रुणो रयीणाम् ॥

ऋ० १/७३/४

आ०प०-भव०, √ भू-सत्तायाम्

भूरिदा

भूरिदा भूरि देहि नो मा दभ्रं भूर्या भर ।

भूरि घेदिन्द्र दित्ससि ॥

ऋ० ४/३२/२०

आ०प०-देहि, भूरि+√ डुदाज्-दाने

भृतिं

वयं घां ते अपूर्व्येन्द्र ब्रह्माणि वृत्रहन् ।
पुरुतमासः पुरुहूत वज्रिवो भृतिं न प्र भरामसि ॥

ऋ० ८/६६/११

आ०प०-भरामसि, √ डुभृज्-धारणपोषणयोः

प्र पुनानाय वेधसे सोमाय वच उद्यतम् ।
भृतिं न भरा मृतिभिर्जुषते ॥

ऋ० ६/१०३/१,

साम०पू० ६/२/३/८ [५७३]

आ०प०-भर, √ डुभृज्-धारणपोषणयोः

भोजनं

ऋजुरिच्छंसा वनवद्वनुष्यतो देवयन्निददेवयन्तमभ्यसत् ।
सुप्रावीरिद्वनत्पृत्सु दुष्टरं यज्वेदयज्योर्वि भजाति भोजनम् ॥

ऋ० २/२६/१

आ०प०-विभजाति, √ भज-सेवायाम्

समीं पुणेरजति भोजनं मुषे वि दाशुषे भजति सुनरं वसु ।
दुर्गे चन ध्रियते विश्व आ पुरु-जनो यो अस्य तविषीमचुक्रुधत् ॥

ऋ० ५/३४/७

आ०प०-विभजति, √ भज-सेवायाम्

तच्चित्रं राध आ भुरोषो यदीर्घश्रुत्तमम् ।
यत्त दिवो दुहितर्मर्तभोजनं तद्रास्व भुनजामहै ॥

ऋ० ७/८१/५

आ०प०-भुनजमहै, √ भुज-पालनाभ्यवहारयोः

अहं भुवं वसुनः पूर्यस्पतिरहं धनानि सं जयामि शश्वतः ।
मां हवन्ते पितरं न जन्तवोऽहं दाशुषे विभजामि भोजनम् ॥

ऋ० १०/४८/१

आ०प०-विभाजामि, √ भज-सेवायाम्

भ्राजः

शुक्रौऽसि भ्राजौसि । स यथा त्वं भ्राजता भ्राजौऽस्येवाहं
भ्राजता भ्राज्यासम् ॥

अथर्व० १७/१/२०

आ०प०-भ्राज्यासम्, √ भ्राजृ-दीप्तौ

मघं

पूर्वीरिन्द्रस्य रातयो न वि दस्यून्यूतयः ।
यदी वाजस्य गोमतः स्तोतृभ्यो मंहते मघम् ॥

ऋ० १/११/३, साम०उ० २/१/१६/३ [८२६]

आ०प०-मंहते, महते -दानकर्म निघण्टु ३/२०

अस्येदिन्द्रो मदेष्वा विश्वा वृत्राणि जिघ्नते ।
शूरो मघा च मंहते ॥

ऋ० ६/१/१०

आ०प०-मंहते, √ महते -दानकर्मा निघण्टु ३/२०

मत्सुरः

प्र वा भ्रियन्तु इन्द्रवो मत्सुरा मादयिष्णवः ।
द्रप्सा मध्वश्चमूषदः ॥

ऋ० १/१४/४

व्या०प०-मादयिष्णवः, √ मदी-हर्षे

मत्स्यपायि ते महः पात्रस्येव हरिवो मत्सुरो मदः ।
वृषा ते वृष्ण इन्दुर्वाजी सहस्रसातमः ॥

ऋ० १/१७५/१

आ०प०-मत्सि, √ मदी-हर्षे

प्र सुमतिं सवितर्वाय ऊतये महस्वन्तं मत्सुरं मादयाथः ।
अर्वाग् वामस्य प्रवतो नि यच्छतुं तौ नो मुञ्चतमंहसः ॥

अथर्व० ४/२५/६

आ०प०-मादयाथः, √ मदी-हर्षे

मदः

ते त्वा मदा अमदन्तानि वृष्ण्या ते सोमासो वृत्रहत्येषु सत्पते ।

यत्कारवे दशं वृत्राण्यप्रति वर्हिष्मते नि सहस्राणि वर्हयः ॥

ऋ० १/५३/६, अथर्व० २०/२१/६

आ०प०-अमदन, √ मदी-हर्षे

स त्वामददृष्ट्वा मदः सोमं श्येनाभृतः सुतः ।

येनां वृत्रं निरुद्ध्यो जघन्थ वज्रिन्नोजसार्चन्ननु स्वराज्यम् ॥

ऋ० १/८०/२

आ०प०-अमदत्, √ मदी-हर्षे

युनज्मि ते ब्रह्मणा केशिना हरी उप प्र याहि दधिषे गर्भस्त्योः ।

उत्त्वा सुतासौ रभसा अमन्दिषुः पूषण्वान्वज्रित्समु पत्यामदः ॥

ऋ० १/८२/६

आ०प०-अमन्दिषुः, √ मदी-हर्षे

मत्स्यपार्यि ते महः पात्रस्येव हरिवो मत्स्रो मदः ।

वृषां ते वृष्ण इन्दुर्वाजी सहस्रसातमः ॥

ऋ० १/१७५/१

साम०उ०, ६/२/२०/१ [१४३२]

आ०प०-मत्सि, √ मदी-हर्षे

कस्वा सत्यो मदानां महिष्ठो मत्सुदन्धसः ।

दृळहा चिदारुजे वसु ॥ ऋ० ४/३१/२, साम०उ०, १/१/१२/२ [६८३]

आ०प०-मत्सत्, √ मदी-हर्षे

विदानासो जन्मनो वाजरत्ना उत ऋतुभिर्ऋभवो मादयध्वम् ।

सं वो मदा अगमत सं पुरन्धिः सुवीरामस्मे रयिमेरयध्वम् ॥

ऋ० ४/३४/२

आ०प०-मादयध्वम्, √ मदी-हर्षे

यस्ते मदो युज्यश्चारुरस्ति येन वृत्राणि हर्यश्च हंसि ।

स त्वामिन्द्र प्रभुवसो ममत्तु ॥

ऋ० ७/२२/२, साम०उ०, ३/१/१३/२ [६२८]

आ०प०-ममत्तु, √ मदी-हर्षे

ते त्वा मदा इन्द्र मादयन्तु शुष्मिणं तुवित्राधसं जरित्रे ।
एको देवत्रा दयसे हि मर्तानस्मिञ्छूर सवने मादयस्व ॥

ऋ० ७/२३/५, अथर्व० २०/१२/५

आ०प०-मादयन्तु/मादयस्व, √ मदी-हर्षे
यज्ञे दिवो नृषदने पृथिव्या नरो यत्र देवयवो मदन्ति ।
इन्द्राय यत्र सर्वनानि सुन्वे गमन्मदाय प्रथमं वयश्च ॥

ऋ० ७/६७/१

आ०प०-मदन्ति, √ मदी-हर्षे
अपामूर्मिर्मदन्तिव स्तोमं इन्द्रजिरायते । वि ते मदा अराजिषुः ॥

ऋ० ८/१४/१०

आ०प०-मदन्, √ मदी-हर्षे
यस्तै नूनं शतक्रतुविन्द द्युम्नितमो मदः । तेन नूनं मदं मदेः ॥

ऋ० ८/६२/१६, साम०पू० २/१/३/२ [११६]

आ०प०-मदेः, √ मदी-हर्षे
अभित्यं मद्यं मदमिन्दुविन्द्र इति क्षर । अभि वाजिनो अर्वतः ।

ऋ० ६/६/२

व्या०प०-मद्यम्, √ मदी-हर्षे
अभि सोमास आयवः पर्वन्ते मद्यं मदम् । अभि कोशं मधुश्चुतम् ॥

ऋ० ६/२३/४

व्या०प०-मद्यम्, √ मदी-हर्षे
इषमूर्जं पवमानाभ्यर्षसि श्येनो न वंसु कलशेषु सीदसि ।
इन्द्राय मद्वा मद्यो मदः सुतो दिवो विष्टम्भ उपमो विचक्षणः ॥

ऋ० ६/८६/३५

व्या०प०-मद्यः, √ मदी-हर्षे
अभि सोमास आयवः पर्वन्ते मद्यं मदम् ।

समुद्रस्याधि विष्टपि मनीषिणो मत्सुरासः स्वर्विदः ॥

ऋ० ६/१०७/१४

व्या०प०-मद्यम्, √ मदी-हर्षे

इति चिद्धि त्वा धना जयन्तं मदमदे अनुमदन्ति विप्राः ।
ओजीयो धृष्णो स्थिरमा तनुष्व मा त्वा दभन्यातुधाना दुरेवाः ॥

ऋ० १०/१२०/४

आ०प०-अनुमदन्ति, √ मदी-हर्षे

ते त्वा मदी अमदन् तानि वृष्या ते सोमासो वृत्रहत्येषु सत्पते ।
यत्कारवे दश वृत्राण्यप्रति बर्हिष्मते नि सहस्राणि बर्हयः ॥

अथर्व० २०/२१/६

आ०प०-अमदन्, √ मदी-हर्षे

मदिरः

प्र ते मदीसो मदिरास आशवोऽसृक्षत रथ्यासो यथा पृथक् ।
धेनुर्न वत्सं पयसाभि वज्रिणमिन्द्रमिन्द्वो मधुमन्त ऊर्मयः ॥

ऋ० ६/८६/२

व्या०प०-मदासः, √ मदी-हर्षे

पवस्वेन्दो पवमानो महोभिः कनिक्रदत्परि वाराण्यर्प ।
क्रीळञ्चुम्बोऽरा विश पुयमान इन्द्र ते रसो मदिरो ममत्तु ॥

ऋ० ६/६६/२१

आ०प०-ममत्तु, √ मदी-हर्षे

एवा पवस्व मदिरो मदीयोदग्राभस्य नमयन्वधुस्नेः ।
परि वर्ण भरमाणो रुशन्तं गव्युर्नो अर्ष परि सोम सिक्तः ॥

ऋ० ६/६७/१२, साम०उ०, २/१/११/३ [८०८]

व्या०प०-मदाय, √ मदी-हर्षे

मदिष्ठः

सत्रा सोमा अभवन्नस्य विश्वे सत्रा मदीसो बृहतो मदिष्ठाः ।

सत्राभवो वसुपतिर्वसूनां दत्रे विश्वा अधिथा इन्द्र कृष्टीः॥

ऋ० ४/१७/६

व्या० प०-मदासः, √ मदी-हर्षे

अयं स्वादुरिह मदिष्ठ आसु यस्येन्द्रो वृत्रहत्ये ममादे।

पुरुणि यश्च्यौत्ना शम्बरस्य विनवतिं नव च देह्योऽहन्॥

ऋ० ६/४७/२

आ० प०-ममाद, √ मदी-हर्षे

मधु

आ वो बहन्तु सप्तयो रघुप्यदो रघुपत्वाः प्र जिगात बाहुभिः।

सीदता बर्हिरुरु वः सदस्कृतं मादयध्वं मरुतो मध्वो अन्धसः॥

ऋ० १/८५/६, अथर्व० २०/१३/२

आ० प०-मादयध्वम्, √ मदी-हर्षे

यस्य त्री पूर्णा मधुना पदान्य क्षीयमाणा स्वधया मदन्ति।

य ३ त्रिधातु पृथिवीमुत द्यामेकौ दाधार भुवनानि विश्वा॥

ऋ० १/१५४/४

आ० प०-मदन्ति, √ मदी-हर्षे

तदस्य प्रियमभि पाथो अश्यां नरो यत्र देवयवो मदन्ति।

उरुक्रमस्य स हि बन्धुरित्था विष्णोः पदे परमे मध्व उत्तः॥

ऋ० १/१५४/५

आ० प०-मदन्ति, √ मदी-हर्षे

अस्य मन्दानो मध्वो वज्रहस्तोऽहिमिन्द्रो अर्णोवृतं वि वृश्चत्।

प्र यद्वयो न स्वसराण्यच्छा प्रयासि च नदीनां चक्रमन्त॥

ऋ० २/१६/२

व्या० प०-मन्दानः, √ मदि-स्तुतिमोदमदस्वप्नकान्तिगतिषु

पुराणमोकः सख्यं शिवं वो युवोर्नरा द्रविणं जुहाव्याम्।

पुनः कृष्वानाः सख्या शिवानि मध्वा मदेम सह नू समाः॥

ऋ० २/५८/६

आ०प०-मदेम, √ मदी-हर्षे

उ॒श॒न्तु॒ षु॒ णः॑ सु॒मना॑ उपा॒के सोम॑स्य॒ नु सु॒पु॒तस्य॑ स्वधावः ।
पा॒ ई॒न्द्र॒ प्रति॑भृतस्य॒ मध्वः॑ सम॒न्धसा॑ ममदः पृ॒ष्ठये॑न ॥

ऋ० ४/२०/४

आ०प०-ममदः, √ मदी-हर्षे

या॒ यः सोम॑न॒ ज॒ठर॑मपि॒प्रताम॑न्दत॒ मधवा॑ मध्वो॒ अन्ध॑सः ।
यदी॑ मृ॒गाय॑ हन्त॒वे म॒हाव॑ध॒ सह॑स्रभृष्टि॒मुशना॑ व॒धं यम॑त् ॥

ऋ० ५/३४/२

आ०प०-अमन्दत, √ मदि-स्तुतिमोदमदस्वप्नकान्ति गतिषु

अ॒ध्व॒र्यव॑श्चकृ॒वांसो॑ मधू॒नि प्र॒ वा॒यवै॑ भर॒त चारु॑ शु॒क्रम् ।
होत॑व नः प्रथ॒मः पा॑ह्यस्य दे॒व मध्वो॑ ररि॒मा ते॒ मदा॑य ॥

ऋ० ५/५३/३

व्या०प०-मदाय, √ मदी-हर्षे

य ई॒ व॒हन्त॑ आ॒शुभिः॑ पिब॑न्तो मदि॒रं मधु॑ ।
अ॒त्र श्रवा॑सि दधिरे ॥

ऋ० ५/६१/११

व्या०प०-मदिरम्, √ मदी-हर्षे

वा॒जैवा॒जेऽव॑त वा॒जिनो॑ नो॒ धनै॑षु वि॒प्रा अ॒मृता॑ ऋ॒तज्ञाः॑ ।
अ॒स्य मध्वः॑ पिब॑त मा॒दय॑ध्वं तृ॒प्ता या॑त पृथि॒भिर्दे॒वयानैः॑ ॥

ऋ० ७/३८/८, यजु० १६/१८, २१/११

आ०प०-मादयध्वम्, √ मदी-हर्षे

मध्वो॑ वो॒ नाम॑ मा॒रुतं॑ यज॒त्राः प्र॒ यु॒ज्ञेषु॑ शर्व॒सा म॑दन्ति ।
ये रेज॑यन्ति॒ रोद॑सी चिदु॒र्वी पि॒न्वन्त्यु॑त्सं॒ यदया॑सुरु॒ग्राः ॥

ऋ० ७/५७/१

आ०प०-मदन्ति, √ मदी-हर्षे

आ॒ च॑ नो॒ ब॒र्हिः स॑द॒तावि॒ता च॑ नः स्पा॒र्हाणि॑ दा॒त॒वे वसु॑ ।

अस्रैधन्तो मरुतः सोम्ये मधौ स्वाहेह यादयाध्वै ।।

ऋ० ७/५६/६

आ०प०-मादयाध्वै, √ मदी-हर्षे

होता यक्षदश्विनौ सरस्वतीमिन्द्रं सुत्रामाणमिमे सोमाः
सुरामाणरुछागैर्न मेपैऋषभैः सुताः शष्पैर्न तोक्मभिला
जैर्महस्वन्तो मदा मासरेण परिष्कृताः शुक्राः पर्यस्वन्तोऽमृताः
प्रस्थिता वो मधुश्च्युतस्तान्शिवना सरस्वतीन्द्रः सुत्रामा वृत्रहा
जुषन्तां सोम्यं मधु पिबन्तु मदन्तु व्यन्तु होतर्यज ।।

यजु० २१/४२

आ०प०-मदन्तु, √ मदी-हर्षे

मधुपेयं

आ वां वहिष्ठा इह ते वहन्तु रथा अश्वास उषसो व्युष्टौ
इमे हि वां मधुपेयाय सोमा अस्मिन्यज्ञे वृषणा मादयेथाम् ।।

ऋ० ४/१४/४

आ०प०-मादयेथाम्, √ मदी-हर्षे+पेयम्

मधुमत्

पर्वस्व सोम मन्दयन्निन्द्राय मधुमत्तमः ।।

ऋ० ६/६७/१६, साम०उ० ६/१/१७/१ [१८१०]

आ०प०-मन्दयन्, √ मदि-स्तुतिमोदमदस्वप्नकान्तिगतिषु

अपाः पूर्वेषां हरिवः सुतानामथो इदं सर्वं केवलं ते ।
ममद्धि सोमं मधुमन्तमिन्द्र सत्रा वृषज्जठर आ वृषस्व ।।

ऋ० १०/६६/१३

आ०प०ममत्, √ मदी-हर्षे

मनः

उत मन्ये पितरद्ब्रह्म मनो मातुर्महि स्वतवस्तद्धवीमभिः ।
सुरेतसा पितरा भूमं चक्रतुरु प्रजाया अमृतं वरीमभिः ।।

ऋ० १/१५६/२

आ०प०-मन्ये, √ मन-ज्ञाने

किं नो भ्रातरास्त्यु सखा सन्नतिं मन्यसे ।

विदमा हि ते यथा मनोऽस्मभ्यमिन्न दित्ससि ॥

ऋ० १/१७०/३

आ०प०-मन्यसे, √ मन-ज्ञाने

यजस्व वीर प्र विहि मनायतो भद्रं मनः कृणुष्व वृत्रतूर्यै ।

हविष्कृणुष्व सुभगो यथासंसि ब्रह्मणस्पतेरव आ वृणीमहे ॥

ऋ० २/२६/२

व्या०प०-मनायतः, √ मन-ज्ञाने

अत्या वृधस्नु रोहिता घृतस्नु ऋतस्य मन्ये मनसा जविष्ठा ।

अन्तरीयसे अरुषा युजानो युष्मांश्च देवन्विश आ च मतीन् ॥

ऋ० ४/२/३

आ०प०-मन्ये, √ मन-ज्ञाने

वि मे कर्णा पतततो वि चक्षुर्वीर्यं दं ज्योतिर्हृदय आहितं यत् ।

वि मे मनश्चरति दूरआधीः किं स्विद्वक्ष्यामि किमुनू मनिष्ये ॥

ऋ० ६/६/६

आ०प०-मनिष्ये, √ मन-ज्ञाने

नहि प्रभायार्षः सुशेवोऽन्योदर्यो मनसा मन्तवा ३ ।

अथा चिदोक्तः पुनरित्स एत्या नो वाज्यभीषलेतु नव्यः ॥

ऋ० ७/४/८

आ०प०-मन्तवा (मन्तवै), √ मन-ज्ञाने

यत्पाकत्रा मनसा दीनदक्षा न युज्ञस्य मन्वते मर्त्यासः ।

अग्निष्टद्धोता क्रतुविद्विजानन्यजिष्ठो देवां क्रतुशो यजाति ॥

ऋ० १०/२/५

आ०प०-मन्वते, √ मन-ज्ञाने

परि चिन्मर्तो द्रविणं ममन्यादृतस्य पथा नमसा विवासेत् ।
उत स्वेन क्रतुना सं वदेत् श्रेयांसं दक्षं मनसा जगृभ्यात् ॥

ऋ० १०/३१/२

आ०प०-ममन्यात्, √ मन-ज्ञाने

चाक्लृपे तेन ऋषयो मनुष्या यज्ञे जाते पितरौ नः पुराणे ।
पश्यन्मन्ये मनसा चक्षसा तान्य इमं यज्ञमयजन्त पूर्वे ॥

ऋ० १०/१३०/६

आ०प०-मन्ये, √ मन-ज्ञाने

मनुष्यः

पितर्तु मा तदृतस्य प्रवाचनं देवानां यन्मनुष्याऽमन्महि ।
विश्वा इदुसाः स्पलुदेति सूर्यः स्वस्त्यग्निं समिधानमौमहे ॥

ऋ० १०/३५/८

आ०प०-अमन्महि, √ मन-ज्ञाने

मन्थिता

इन्द्रो मन्थतु मन्थिता शक्रः शूरः पुरन्दरः ।

यथा हनाम सेना अमित्राणां सहस्रशः ॥

अथर्व० ८/८/१

आ०प०-मन्थतु, √ मन्थ-विलोडने

मन्दिन्

मत्स्वा सुशिप्र मन्दिभिः स्तोमैभिर्विश्वचर्षणे ।

सचैषु सर्वनेष्वा ॥

ऋ० १/६/३

आ०प०-मन्दन्तु, √ मदि-स्तुतिमोदमदस्वप्नकान्तिगतिषु

मन्दन्तु त्वा मन्दिनो वायान्दवोऽस्मत्क्राणासुः

सकृता अभिद्यवो गोभिः क्राणा अभिद्यवः ।

यद्य क्राणा इरध्ये दक्षं सचन्त ऊतयः ।

सधीचीना नियुतो दावने धियउप ब्रुवत ईधियैः ॥

क्र० १/१३४/२

आ०प०-मन्दन्तु, √ मदि-स्तुतिमोदमदस्वप्नकान्तिगतिषु
पिवापिबेदिन्द्र शूर सोमं मन्दन्तु त्वा मन्दिनः सुतासः ।
पृणन्तस्ते कुक्षी वर्धयन्त्वित्था सुतः पौर इन्द्रमाव ।

क्र० २/११/११

आ०प०-मन्दन्तु, √ मदि-स्तुतिमोदमदस्वप्नकान्तिगतिषु

मर्ज्य

एतं मृजन्ति मर्ज्यमुप द्रोणेष्वायवः । प्रचक्राणं महीरिषः ॥

क्र० ६/१५/७, साम०३०, ५/२/३/३ [१२६८]

आ०प०-मृजन्ति, √ मृजू-शौचालङ्कारयोः

एतं मृजन्ति मर्ज्यं पवमानं दश क्षिपः ।

इन्द्राय मत्सुरं मदम् ॥

क्र० ६/४६/६

आ०प०-मृजन्ति, √ मृजू-शौचालङ्कारयोः

कविं मृजन्ति मर्ज्यं धीभिर्विप्रा अवस्यवः ।

वृषा कर्निकदर्षति ॥

क्र० ६/६३/२०

आ०प०-मृजन्ति, √ मृजू-शौचालङ्कारयोः

मर्दिता

नह्यन्यं बळाकरं मर्दितारं शतक्रतो ।

त्वं न इन्द्र मृळ्य ॥

क्र० ८/८०/१

आ०प०-मृळ्य, √ मृड-सुखने

महः

को वो महन्ति महतामुदशनवत्कस्काव्या मरुतः को ह पौस्या ।
यूयं ह भूमिं किरणं न रैजथ प्र यद्भरध्वे सुविताय दावने ॥

क्र० ५/५६/४

व्या०प०-महन्ति, √ मह-पूजायाम्

आ तं इन्द्र महिमानं हरयो देव ते महः ।

रथे वहन्तु विभ्रतः ॥

ऋ० ८/६५/४

व्या०प०-महिमानम्, √ मह-पूजायाम्

वण्महाँऽ असि सूर्य बडादित्य मुहाँर असि ।

महस्तै सुतो महिमा पनस्यतेऽद्धा देव मुहाँर असि ॥

यजु० ३३/३६

व्या०प०-महिमा, √ मह-पूजायाम्

माता

वाश्रेव विद्युन्मिमाति वत्सं न माता सिंपक्ति ।

यदैषां वृष्टिरसर्जि ॥

ऋ० १/३८/८

आ०प०-मिमाति, √ माङ्-माने शब्दे च

तनूनपादुच्यते गर्भ आसुरो नराशंसो भवति यद्विजायते ।

मातरिश्वा यदमिमीत मातरि वातस्य सर्गो अभवत्सरीमणि ॥

ऋ० ३/२६/११

आ०प०-अमिमीत, √ माङ्-माने शब्दे च

बृहन्च्छायो अपलाशो अवी तस्थौ माता विषितो अस्ति गर्भः ।

अन्यस्या वत्सं रिहती मिमाय कया भुवा नि दधे धेनुरुधः ॥

ऋ० १०/२७/१४

आ०प०-मिमाय, √ माङ्-माने शब्दे च

बृहती परि मात्राया मातुर्मात्राधि निर्मिता ।

माया हज्जे मायाया मायाया मातली परि ॥ अथर्व० ८/६/५

आ०प०-निर्मिता, माङ्-माने शब्दे च

मात्रा

नि षीमिदत्र गुह्य दधाना उत् क्षत्राय रोदसी समञ्जन् ।

सं मात्राभिर्ममिरे येमुरुर्वो अन्तर्मही समृते धायसे धुः ॥

ऋ० ३/३८/३

आ०प०-मभिरे, √ माङ्-माने शब्दे च
 ऋचां त्वः पोषमास्ते पुपुश्वान्गायत्रं त्वो गायति शक्चरीषु।
 ब्रह्मा त्वो वदति जातविद्यां यज्ञस्य मात्रां वि मिमीत उ त्वः॥

ऋ० १०/७१/११

आ०प०-मिमीत, √ माङ्-माने शब्दे च।
 बृहती पुरि मात्राया मातुर्मात्राधि निमिता।
 माया ह जज्ञे मायाया मायामा मातली परि॥

अथर्व० ८/६/५

आ०प०-निर्मिता, √ माङ्-माने शब्दे च
 अग्ने सहस्वानभिभूरभीदसि नीचो न्युऽब्ज द्विषतः सपत्नान्।
 इयं मात्रा मीयमाना मिता च सजातास्तै बलिहते कृणोतु॥

अथर्व० ११/१/६

आ०प०-मीयमाना, √ माङ्-माने शब्दे च
 इमां मात्रां मिमीमहे यथापरं न मासातै। शते शरत्सु नो पुरा॥

अथर्व० १८/२/३८

आ०प०-मिमीमहे, √ माङ्-माने शब्दे च
 प्रेमां मात्रां मिमीमहे यथापरं न मासातै। शते शरत्सु नो पुरा॥

अथर्व० १८/२/३६

आ०प०-मिमीमहे, √ माङ्-माने शब्दे च
 अप्रेमां मात्रां मिमीमहे यथापरं न मासातै।

शते शरत्सु नो पुरा॥

अथर्व० १८/२/४०

आ०प०-मिमीमहे, √ माङ्-माने शब्दे च
 वी३मां मात्रां मिमीमहे यथापरं न मासातै।

शते शरत्सु नो पुरा॥

अथर्व० १८/२/४१

आ०प०-मिमीमहे, √ माङ्-माने शब्दे च
 निरिमां मात्रां मिमीमहे यथापरं न मासातै।

शते शरत्सु नो पुरा॥

अथर्व० १८/२/४२

आ०प०-मिमीमहे, √ माङ्-माने शब्दे च
उदिमां मात्रां मिमीमहे यथापरं न मासातै।

शते शरत्सु नो पुरा॥

अथर्व० १८/२/४३

आ०प०-मिमीमहे, √ माङ्-माने शब्दे च
समिमां मात्रां मिमीमहे यथापरं न मासातै।

शते शरत्सु नो पुरा॥

अथर्व० १८/२/४४

आ०प०-मिमीमहे, √ माङ्-माने शब्दे च
अमासि मात्रां स्वऽरगाभ्यान् भूयासम्।

यथापरं न मासातै शते शरत्सु नो पुरा॥

अथर्व० १८/२/४५

आ०प०-अमासि, √ माङ्-माने शब्दे च

मानं

सचैव प्राचो वि मिमाय मानैर्वजैण खान्यतृणान्दीनाम्।

वृथासुजत्पथिभिर्दीर्घयाथैः सोमस्य ता मद इन्द्रश्चकार॥

ऋ० २/१५/३

आ.प. -मिमाय √ मङ्-माने शब्दे च
इमामू प्वासुरस्य श्रुतस्य महीं मायां वरुणस्य प्र वौचम्।
मानैनेव तस्थिवा अन्तरिक्षे वि यो ममे पृथिवीं सूर्येण॥

ऋ० ५/८५/५

आ०प०-ममे, √ माङ्-माने शब्दे च

माया

तदिन्नु ते करणं दस्म विप्राहि यदध्नन्नोजो अत्रामिमीथा।

शुष्णस्य चित्परि माया अगृभ्णाः प्रपित्वं यन्नप दस्यूरसेधः॥

ऋ० ५/३१/६

आ.प. -अमिमीथाः, √ माङ्-माने शब्दे च

इमामू प्वासुरस्य श्रुतस्य महीं मायां वरुणस्य प्र वौचम्।

मानेनेव तस्थिवाँ अन्तरिक्षे वि यो ममे पृथिवीं सूर्येण ॥

ऋ० ५/८५/५

आ.प. -ममेः, √ माङ्-माने शब्दे च

अरुरुचदुषसः पृथिनराग्रिय उक्षा बिभर्ति भुवनानि वाज्रयुः ।

मायाविनो ममिरे अस्य मायया नृचक्षस पितरो गर्भमा दधुः ॥

ऋ० ६/८३/३

आ०प०-ममिरे, √ माङ्-माने शब्दे च

मायी

ते मायिनो ममिरे सुप्रचैतसो जामी सयोनो मिथुना समौकसा ।

नव्यं नव्यं तन्तुमा तन्वते दिवि समुद्रे अन्तः कवयः सुदीतयः ॥

ऋ० १/१५६/४

आ०प०-ममिरे, √ माङ्-माने शब्दे च

तदिन्नवस्य वृषभस्य धेनोरा नामभिर्ममिरे सक्क्यं गोः ।

अन्यदन्यदसुर्यं वसाना नि मायिनो ममिरे रूपमस्मिन् ॥

ऋ० ३/३८/७

आ०प० - ममिरे, √ माङ्-माने शब्दे च

कदु प्रियाय धाम्ने मनामहे स्वक्षत्राय स्वयंशसे महे वयम् ।

आमेन्यस्य रजसो यदभ्र आँ अपो वृणाना वितनोति मायिनी ॥

ऋ० ५/४८/१

व्या०प०-आमेन्यस्य, √ आङ्+माङ्-माने शब्दे च

मायुः

गौरमीमेदनु वत्सं मिषन्तं मूर्धानं हिडकृणोन्मातवा उ ।

सृक्वाणं धर्ममभि वावशाना मिमाति मायुं पयते पयोभिः ॥

ऋ० १/१६४/२८, अथर्व० ६/१०/६

आ०प०-मिमाति, √ माङ्-माने शब्दे च

अयं स शिडक्ते येन गौरभीवृता मिमाति मायुं ध्वसनावधि श्रिता ।

सा चित्तिभिर्नि हि चकार मर्त्यं विद्युद्धवन्ती प्रति वव्रिमौहत ॥

ऋ० १/१६४/२६, अथर्व० ६/१०/७

आ०प०-मिमाति, √ माङ्-माने शब्दे च

हिङ्गिरिक्रती वृहती वयोधा उच्चैर्धोषाभ्येति या व्रतम् ।

त्रीन् धर्मान्भि वावशाना मिमाति मायुं पयते पयोभिः ॥

अथर्व ६/१/८

आ०प०-मिमाति, √ माङ्-माने शब्दे च

मार्जाल्यः

मार्जाल्यो मृज्यते स्वे दमूनाः कविप्रशस्तो अतिथिः शिवो नः ।

सहस्रशृङ्गो वृषभस्तदौजा विश्वो अग्ने सहसा प्रास्यन्मान् ॥

ऋ० ५/१/८

आ०प०-मृज्यते, √ मृजूष्-शुद्धौ

मासः

अहोरात्रैर्विमितं त्रिशदङ्ग त्रयोदशं मासं यो निर्मिमीते ।

तस्य देवस्य क्रद्धस्यैतदागो य एवं विद्वांसं ब्राह्मणं जिनाति ।

उद् वैपय रोहित प्र क्षिणीहि ब्रह्मज्यस्य प्रतिमुञ्च पाशान् ॥

अथर्व० १३/३/८

आ०प०-विमितम्/निर्मिमीते, √ माङ्-माने

मिता

अग्ने सहस्वानभिभूरभीदसि नीचो न्युऽब्ज द्विषतः सपत्नान् ।

इयं मात्रा मीयमाना मिता च सजातास्तै बलिहृतः कृणोतु ॥

अथर्व० ११/१/६

आ०प०-मीयमाना, √ माङ्-माने शब्दे च

मित्रः

न यस्येन्द्रो वरुणो न मित्रो व्रतमर्युमा न मिनन्ति रुद्रः ।

नारातयस्तमिदं स्वस्ति हुवे देवं सवितारं नमोभिः ॥

ऋ० २/३८/६

आ०प०-मिनन्ति, √ मीज्-हिंसायाम् अथवा मिनाति वधकर्मा निघण्टु २/१६

प्र ताँ अग्निर्बभसस्तिग्मजम्भस्तपिष्ठेन शोचिषा यः सुराधाः ।
प्र ये मिनन्ति वरुणस्य धाम प्रिया मित्रस्य चेततो ध्रुवाणि ॥

ऋ० ४/५/४

आ०प०-मिनन्ति, √ मीज्-हिंसायाम्

प्र यद्वा मित्रावरुणा स्पृधन्प्रिया धाम युवधिता मिनन्ति ।
न ये देवास ओहसा न मर्ता अयंज्ञसाचो अप्यो न पुत्राः ॥

ऋ० ६/६७/६

आ०प०-मिनन्ति, √ मीज्-हिंसायाम्

या धर्तारु रजसो रोचनस्योतादित्या दिव्या पार्थिवस्य ।
न वा देवा अमृता आ मिनन्ति ब्रतानि मित्रावरुणा ध्रुवाणि ॥

ऋ० ५/६६/४

आ०प०-मिनन्ति, √ मीज्-हिंसायाम्

दिवो न सर्गा अससृगृमहां राजा न मित्रं प्र मिनाति धीरः ।
पितुर्न पुत्रः क्रतुभिर्यतान आ पवस्व विशे अस्या अर्जीतिम् ॥

ऋ० ६/६७/३०

आ०प०-मिनाति, √ मीज्-हिंसायाम् अथवा मिनाति-वधकर्मा निघण्डु २/१६

त्वं ह त्यदृणया इन्द्र धीरोऽसिर्न पव वृजिना शृणासि ।
प्र ये मित्रस्य वरुणस्य धाम युजं न जना मिनन्ति मित्रम् ॥

ऋ० १०/८६/८

आ०प०-मिनन्ति, √ मीज्-हिंसायाम्

प्र ये मित्रं प्रार्यमाणं दुरेवाः प्र सगिरः प्र वरुणं मिनन्ति ।
न्यु मित्रेषु वधमिन्द्र तुभ्रं वृषन्वृषाणमरुषं शिंशीहि ॥

ऋ० १०/८६/६

आ०प०-मिनन्ति, √ मीज्-हिंसायाम्

मूत्रं

यदान्त्रेषु गवीन्योर्यद् वस्तावधि संश्रितम् ।
एवा ते मूत्रं मुच्यतां बृहिर्बालिति सर्वकम् ॥

अथर्व० १/३/६

आ०प०-मुच्यताम्, √ मुच्चृ-मोचने

प्र तं भिनद्धि मेहनं वत्र वेशन्त्या इव ।

एवा ते मूत्रं मुच्यतां बृहिर्बालिति सर्वकम् ॥ अथर्व० १/३/७

आ०प०-मुच्यताम्, √ मुच्छृ-मोचने

विषित ते वस्तिबिलं समुद्रस्योदधेरिव ।

एवा ते मूत्रं मुच्यतां बृहिर्बालिति सर्वकम् ॥ अथर्व० १/३/७

आ०प०-मुच्यताम्, √ मुच्छृ-मोचने

यथेषुका परापतदवसृष्टाधि धन्वनः ।

एवा ते मूत्रं मुच्यतां बृहिर्बालिति सर्वकम् ॥ अथर्व० १/३/६

आ०प०-मुच्यताम्, √ मुच्छृ-मोचने

मृगः

गोभिर्यदीमन्ये अस्मन्मृगं न वा मृगयन्ते ।

अभित् सरन्ति धेनुभिः ॥

ऋ० ८/२/६

आ०प०-मृगयन्ते, √ मृग्-अन्वेषणे अथवा माष्टि गतिकर्मा, निघण्टु २/१४

यजमानः

त्रीण्यायूषि तव जातवेदस्तिस्त्र आजानीरुषसस्ते अग्ने ।

ताभिर्देवानामवौ यक्षि विद्वानथा भव यजमानाय शं योः ॥

ऋ० ३/१७/३

आ०प०-यक्षि, √ देवपूजासङ्गतिकरणदानेषु

सीद होतः स्व उ लोके चिकित्वान्त्सादया यज्ञं सुकृतस्य योनौ
देवावीर्देवान्हविषा यजास्यग्ने बृहद्यजमाने वयौ धाः ॥

ऋ० ३/२६/८, यजु० ११/३५

आ०प०-यजासि, √ यज्-देवपूजासङ्गतिकरणदानेषु

प्रातर्यजध्वमश्विनां हिनोत न सायमस्ति देवया अजुष्टम् ।

उतान्यो अस्मद्यजते वि चावः पूर्वः पूर्वो यजमानो वनीयान् ॥

ऋ० ५/७७/२

आ०प०-यजध्वम्/यजते, √ यज्-देवपूजासङ्गतिकरणदानेषु

म॒क्षु दे॒वव॑तो रथः शू॒रो वा पृ॒त्सु का॒सु चि॒त् ।
दे॒वानां॑ य इ॒न्मनो॑ यज॑मान इ॒यक्ष॑त्य॒भीद॑य॒ज्वनो॑ भुवत् ॥

ऋ० ८/३१/१५

आ०प०-इयक्षति, √ यज्-देवपूजासङ्गतिकरणदानेषु
न यज॑मान रि॒ष्यसि॑ न सु॒न्वान् न दै॒वयो॑ ।
दे॒वानां॑ य इ॒न्मनो॑ यज॑मान इ॒यक्ष॑त्य॒भीद॑य॒ज्वनो॑ भुवत् ॥

ऋ० ८/३१/१६

आ०प०-इयक्षति, √ यज्-देवपूजासङ्गतिकरणदानेषु
नकि॒ष्टं कर्म॑णा नश॒न्न प्र योष॑न्न योषति ।
दे॒वानां॑ य इ॒न्मनो॑ यज॑मान इ॒यक्ष॑त्य॒भीद॑य॒ज्वनो॑ भुवत् ॥

ऋ० ८/३१/१७

आ०प०-इयक्षति, √ यज्-देवपूजासङ्गतिकरणदानेषु
अस॒दत्र॑ सु॒वीर्य॑मु॒त त्यादा॑श्वश॒व्यम् ।
दे॒वानां॑ य इ॒न्मनो॑ यज॑मान इ॒यक्ष॑त्य॒भीद॑य॒ज्वनो॑ भुवत् ॥

ऋ० ८/३१/१८

आ०प०-इयक्षति, √ यज्-देवपूजासङ्गतिकरणदानेषु

यजिष्ठः

अग्ने॑ यजिष्ठो अध्व॒रे दे॒वान्दैव॑य॒ते यज॑ । होता॑ म॒न्द्रो वि
रा॒जस्य॑ति॒ स्त्रिधः॑ ॥ ऋ० ३/१०/७ साम०, पू० २/१/१/४[१००]

आ०प०-यज, √ यज्- देवपूजासङ्गतिकरणदानेषु
व॒यं ते॑ अ॒द्य र॑रि॒मा हि का॑र्ममु॒त्तान॑ह॒स्ता नम॑सोप॒सद्य॑ ।
यजि॑ष्ठेन॒ मन॑सा यक्षि दे॒वानम्रै॑ध॒ता मन्म॑ना॒ विप्रौ॑ अग्ने ॥

ऋ० ३/१४/५, यजु० १८/७५

आ०प०-यक्षि, √ यज्-देवपूजासङ्गतिकरणदानेषु
अ॒ग्निर्हो॑ता॒ गृह॑प॒तिः स राजा॑ वि॒श्वा वेद॑ ज॒र्निमा जा॑तव॒दैः ।
दे॒वाना॑मु॒त यो म॑र्त्य॒ीनां॑ यजि॑ष्ठ स प्र यज॑तामृ॒तावा॑ ॥

ऋ० ६/१५/१३

आ०प०- यजताम्, √ यज्-देवपूजासङ्गतिकरणदानेषु
 यत्पाकत्रा मनसा दीनदक्षा न युज्ञस्य मन्वते मर्त्यासः ।
 अग्निष्टद्धोता क्रतुविद्विजानन्यजिष्ठो देवां क्रतुशो यजाति ॥

ऋ० १०/२/५

आ०प०- यजाति, √ यज- देवपूजासङ्गतिकरणदानेषु

यजीयान्

अग्ने यजस्व हविषा यजीजाञ्छुष्टी देष्णमभि गृणीहि राधः ।
 त्वं ह्यसि रयिपनी रयीणां त्वं शुक्रस्य वचसो मनोता ॥

ऋ० २/६/४

आ०प०- यजस्व, √ यज्- देवपूजासङ्गतिकरणदानेषु
 प्र दीधितिर्विश्ववारा जिगाति होतार्मिळः प्रथमं यजध्वै ।
 अच्छा नमोभिवृषभं वन्दध्वै स देवान्यक्षदिषितो यजीयान् ॥

ऋ० ३/४/३

आ०प०- यक्षत्, √ यज्- देवपूजासङ्गतिकरणदानेषु
 अग्निं होतारं प्र वृणे मियेधे गृत्सं क्विं विश्वमिदममूरम् ।
 स नो यक्षदेवताता यजीयान्नाये वाजाय वनते मधानि ॥

ऋ० ३/१६/१

आ०प०- यक्षत्, √ यज्-देवपूजासङ्गतिकरणदानेषु
 यजस्व होतरिषितो यजीयानग्ने बाधो मरुतां न प्रयुक्ति ।
 आ नो मित्रावरुणा नासत्या द्यावा होत्राय पृथिवी ववृत्याः ॥

ऋ० ६/११/१

आ०प०- यजस्व, √ यज्-देवपूजासङ्गतिकरणदानेषु
 यमैच्छाम मनसा सोऽयमागाद्यज्ञस्य विद्वान्परुषश्चिकित्वान् ।
 स नो यक्षदेवताता यजीयान्नि हि षत्सदन्तरः पूर्वो अस्मत् ॥

ऋ० १०/५३/१

आ०प०- यक्षत्, √ यज्- देवपूजासङ्गतिकरणदानेषु
अराधि होता निषदा यजीयानभि प्रयांसि सुधितानि हि ख्यत्।
यजामहै यज्ञियान्हन्त देवाँ ईळामहा ईड्याँ आज्येन ॥

ऋ० १०/५३/२

आ०प०- यजामहै, √ यज्-देवपूजासङ्गतिकरणदानेषु
आजुह्वान ईड्यो वन्द्यश्चा याह्यग्ने वसुभिः सजोषाः।
त्वं देवानामसि यह होता स एनान्यक्षीषितो यजीयान् ॥

ऋ० १०/११०/३, यजु० २६/२८

आ०प०- यक्षि, √ यज्-देवपूजासङ्गतिकरणदानेषु
य इमे द्यावापृथिवी जनित्री रूपैरपिशुद्धवृनानि विश्वा।
तमद्य होतरिषितो यजीयान्देवं त्वष्टारमिह याक्षि विद्वान् ॥

ऋ० १०/११०/६, यजु० २६/३४, अथर्व०, ५/१२/६

आ०प०-यक्षि, √ यज्-देवपूजासङ्गतिकरणदानेषु

यज्ञं

ता सुजिह्वा उप ह्ये होतारा दैव्या क्वि।

यज्ञं नो यक्षतामिमम् ॥

ऋ० १/१३/८

आ०प०- यक्षताम्, √ यज्- देवपूजासङ्गतिकरणदानेषु
या ते धामानि हविषा यजन्ति ता ते विश्वापरिभूरस्तु यज्ञम्।
गयस्फानः प्रतरणः सुवीरोऽवीरहा प्र चरा सोम दुर्यान् ॥

ऋ० १/६१/१६

आ०प०- यजन्ति, √ यज्- देवपूजासङ्गतिकरणदानेषु
मन्त्रजिह्वा जुगुर्वणी होतारा दैव्या क्वी।

यज्ञं नो यक्षतामिमं सिध्मद्य दिविस्पृशम् ॥

ऋ० १/१४२/८

आ०प०- यक्षताम्, √ यज्-देवपूजासङ्गतिकरणदानेषु
यो वा यज्ञैः शशमानो ह दाशति क्विर्होता यजति मन्मसाधनः।
उपाह तं गच्छथो वीथो अध्वरमच्छा गिरिः सुमतिं गन्तमस्मयू ॥

ऋ० १/१५१/७

आ०प०- यजति, √ यज्- देवपूजासङ्गतिकरणदानेषु
 यज्ञेन यज्ञमयजन्त देवास्तानि धर्माणि प्रथमान्यासन्।
 ते ह नाकं महिमानं सचन्त यत्र पूर्वे साध्याः सन्ति देवाः॥

ऋ० १/१६४/५०, १०/६०/१६, यजु० ३१/१६, अथर्व० ७/५/१

आ०प०- अयजन्त, √ यज्- देवपूजासङ्गतिकरणदानेषु
 प्रथमा हि सुवाचसा होतारा दैव्या कवी। यज्ञं नो यक्षतामिमम्॥

ऋ० १/१८८/७

आ०प०-यक्षताम्, √ यज्-देवपूजासङ्गतिकरणदानेषु
 यज्ञेन वर्धत जातवेदसमग्निं यजध्वं हविषा तना गिरा।
 समिधानं सुप्रयसं स्वर्णरं द्युक्षं होतारं वृजनेषु धूर्षदम्॥

ऋ० २/२/१

आ०प०-यजध्वम्, √ यज्-देवपूजासङ्गतिकरणदानेषु
 इमं यज्ञं सहसावृन्तं नो देवत्रा धेहि सुक्रतो रराणः।
 प्र यसि होतर्बृहतीरिषो नोऽग्ने महि द्रविणमा यजस्व॥

ऋ० ३/१/२२

आ०प०-यजस्व, √ यज्-देवपूजासङ्गतिकरणदानेषु
 यं देवासस्त्रिरहन्नायजन्ते दिवेदिवे वरुणो मित्रो अग्निः।
 सेमं यज्ञं मधुमन्तं कृधी नस्तनूनपाद्धृतयानि विधन्तम्॥

ऋ० ३/४/२

आ०प०-आयजन्ते, √ यज्-देवपूजासङ्गतिकरणदानेषु
 यथायजो होत्रमग्ने पृथिव्या यथा दिवो जातवेदश्चिकित्वान्।
 एवानेन हविषा यक्षि देवान्मनुष्वद्यज्ञं प्र तिरेममद्य॥

ऋ० ३/१७/२

आ०प०-यक्षि, √ यज्-देवपूजासङ्गतिकरणदानेषु
 सीदं होतः स्वःलोके चिकित्वान्सादया यज्ञं सुकृतस्य योनौ॥

दे॒वावी॒र्दे॒वान्ह॒विषा॑ य॒जा॒स्य॒गने॑ बृ॒हद्य॑ज॒माने॑ वयो॑ धाः ॥

ऋ० ३/२६/८

आ०प०-यजासि, √ यज-देवपूजासङ्गतिकरणदानेषु
प्रा॒त॒र्यावा॑णा प्रथ॒म य॑जध्वं पु॒रा गृ॒ध्राद॑ररुषः पि॒वातः॑ ।
प्रा॒त॒र्हि य॒ज्ञम॒श्विना॑ द॒धाते॑ प्र श॑सन्ति क॒वयः॑ पूर्॒वभाजः॑ ॥

ऋ० ५/७७/१

आप०-यजध्वम्, √ यज्-देवपूजासङ्गतिकरणदानेषु
ई॒जे य॒ज्ञेभिः॑ श॒श॒मे श॒मीभि॑र्द्ध॒ध्वा॒राया॑ग्नयै द॒दाश॑ ।
ए॒वा च॒न तं य॒श॒साम॒जुष्टि॑र्नाहो म॒र्त न॑शते न प्र॒दृप्तिः॑ ॥

ऋ० ६/३/२

आ०प०-ईजे, √ यज्-देवपूजासङ्गतिकरणदानेषु
यथा॑ हो॒त॒र्मु॒णो दे॒वता॑ता य॒ज्ञेभिः॑ सू॒नो स॒हसो॑ य॒जासि॑ ।
ए॒वा नो॑ अ॒द्य स॒म॒ना स॒माना॑नु॒शन्न॑ग्न उ॒शतो॑ य॒क्षि दे॒वान् ॥

ऋ० ६/४/१

आ०प०-यजासि, √ यज्-देवपूजासङ्गिकरणदानेषु
त्वा॒मी॒ळे अ॒ध द्वि॒ता भ॑र॒तो वा॒जिभिः॑ शु॒नम् ।
ई॒जे य॒जेषु॑ य॒ज्ञिय॑म् ॥

ऋ० ६/१६/४

आ०प०-ईजे, √ यज-देवपूजासङ्गतिकरणनेषु
वि॒शो॒र्वि॒शं ई॒ड्य॑म॒ध्वरे॒ष्वदृ॒प्त॒क्रतु॑म॒रतिं॑ यु॒वत्योः॑ ।
दि॒वः शि॒शुं स॒हसः॑ सू॒नुम॒ग्निं य॒ज्ञस्य॑ के॒तुम॑रुषं य॒जध्वै॑ ॥

ऋ० ६/४६/२

आ०प०-यजध्वै, √ यज्-देवपूजासङ्गतिकरणदानेषु
समु॑ वो य॒ज्ञं म॑ह॒यन्म॑मौ॒भिः प्र॑ हो॒ता मु॒न्द्रो रि॑रिच उ॒पा॒के ।
य॒जस्व॑ सु पु॒र्वणी॑क दे॒वाना॑ या॒ज्ञिया॑म॒रम॑तिं व वृ॒त्याः ॥

ऋ० ७/४२/३

आ०प०-यजस्व, √ यज्-देवपूजासङ्गतिकरणदानेषु

ऊर्ध्वो ग्रावा बृहदग्निः समिद्धः प्रिया धामान्यदितेरुपस्थै।
पुरोहितावृत्विजा यज्ञे अस्मिन्विदुष्टरा द्रविणमा यजेथाम्॥

ऋ० १०/१०/१७

आ०प०-यजेथाम्, √ यज्-देवपूजासङ्गतिकरणदानेषु
तं यज्ञं बर्हिषि प्रौक्षन्पुरुषं जातमग्रतः।
तेन देवा अयजन्त साध्या ऋषयश्च ये॥

ऋ० १०/६०/१७

आ०प०-अयजन्त, √ यज्-देवपूजासङ्गतिकरणदानेषु
दैव्या होतांरा प्रथमा सुवाचा मिमांसा यज्ञं मनुषो यजध्वै।
प्रचोदयन्ता विदथेषु कारु प्राचीनं ज्योतिः प्रदिशा दिशन्ता॥

ऋ० १०/११०/१७

आ०प०-यजध्वै, √ यज्-देवपूजासङ्गतिकरणदानेषु
चाक्लृप्रे तेन ऋषयो मनुष्या यज्ञे जाते पितरौ नः पुराणे।
पश्यन्मन्ये मनसा चक्षसा तान्य इमं यज्ञमयजन्त पूर्वे॥

ऋ० १०/१३०/६

आ०प०-अयजन्त, √ यज्-देवपूजासङ्गतिकरणदानेषु
या ते धामानि हविषा यजन्ति ता ते विश्वा परिभूरस्तु यज्ञम्।
गयस्फानः प्रतरणः सुवीरोऽवीरहा प्रचरा सोम दुर्यान्॥

यजु० ४/३७

आ०प०-यजन्ति, √ यज्-देवपूजासङ्गतिकरणदानेषु
समिद्धे अग्नावधिं मामहान उक्थपत्र ईड्या गृभीतः।
तप्तं धर्मं परिगृह्णायजन्तोर्जा यद्ययमयजन्त देवाः॥

यजु० १७/५५

आ०प०-अयजन्त, √ यज्-देवपूजासङ्गतिकरणदानेषु
बीतंश्च हविः शमितश्च शमिता यजध्वै तुरीयो यज्ञो यत्र हव्यमेति।
ततो वाका आशिषो नो जुषन्ताम्॥

यजु० १७/५७

व्या०प०-यजध्वै, √ यज्-देवपूजासङ्गतिकरणदानेषु
देवहूर्यज्ञ आ च वक्षत्सुमहूर्यज्ञ आ च वक्षत्।

यक्षदग्निर्देवो देवाँऽ आ च वक्षत् ।।

यजु० १७/६२

आ०प०-यक्षत्, √ यज्-देवपूजासङ्गतिकरणदानेषु

यज्ञपतिः

घृताच्यसि जुहूर्नाम्ना सेदं प्रियेण धाम्ना प्रियथं सद
आसीद घृताच्यस्युपभृन्नाम्ना सेदं प्रियेण धाम्ना प्रियथं
सद आसीद घृताच्यसि ध्रुवा नाम्ना सेदं प्रियेण धाम्ना
प्रियथं सदऽआसीद प्रियेण धाम्ना प्रियथं सद आसीद ।
ध्रुवा असदन्तृतस्य योनौ ता विष्णो पाहि । पाहि यज्ञं
पाहि यज्ञपतिं पाहि मां यज्ञन्यम् ।।

यजु० २/६

आ०प०-पाहि, यज्ञ+ √ पा-रक्षणे

यज्ञियः

त्वामीळे अथ द्विता भरतो वाजिभिः शुनम् ।

ईजे यज्ञेषु यज्ञियम् ।।

ऋ० ६/१६/४

आ०प०-ईजे, √ यज्-देवपूजासङ्गतिकरणदानेषु

समु वो यज्ञं महयन्नमौभिः प्र होता मन्द्रो रिरिच उपाके ।

यजस्व सु पुर्वणीक देवना यज्ञियामरमतिं ववृत्या ।।

ऋ० ७/४२/३

आ०प०-यजस्व, √ यज्-देवपूजासङ्गतिकरणदानेषु

वृषा वृष्णं दुदुहे दोहसा दिवः पयांसि यज्ञो अदितेरदाभ्यः ।

विश्वं स वैद वरुणो य था धिया स यज्ञियो यजतु याज्ञियाँ
ऋतून् ।।

ऋ० १०/११/१, अथर्व० १८/१/१८

आ०प०-यजतु, √ यज्-देवपूजासङ्गतिकरणदानेषु

अराधि होता निषदा यजीयानभि प्रयांसि सुधितानि हि ख्यत् ।

यजामहै यज्ञियान्हन्ते देवाँ ईळामहा ईड्याँ आज्येन ।।

ऋ० १०/५३/२

आ०प०-यजामहे, √ यज्-देवपूजासङ्गतिकरणदानेपु

आ वो धियै यज्ञियाँ वर्त ऊतये देवा देवीं यजतां यज्ञियाँमिह ।
सा नो दुहीयद्यवसेव गृत्वी सहस्रधारा पर्यसा मही गौः ॥

ऋ० १०/१०१/६

आ०प०-यजताम्, √ यज्-देवपूजासङ्गतिकरणदानेपु

यमः

युमाय घृतवद्धविर्जुहोत प्र च तिष्ठत ।

स नो देवेष्वामददीर्घमायुः प्र जीवसे ॥

ऋ० १०/१४/१४

आ०प०-यमतु, √ यमु-उपरमे

यमिष्ठा

विश्वेषां वः सुतां ज्येष्ठतमा गीर्भिर्मित्रावरुणा वावृध्व्यै ।

सं या रश्मेव यमतुर्यामिष्ठा द्वा जनाँ असमा बाहुभिः स्वैः ॥

ऋ० ६/६७/१

आ०प०-यमतु, √ यमु-उपरमे

यवं

कुविदङ्ग यवमन्तो यवं चिद्यथा दान्त्यनुपूर्वं वियूय ।

इहेहैषां कृणुहि भोजनानि ये बर्हिषो नमोवृक्तिं न जग्मुः ॥

ऋ० १०/१३१/२, यजु० २३/३८

व्या०प०-यवमन्तः, आ०प०-वियूय, √ यु-मिश्रणामिश्रणयोः

देवस्य त्वा सवितुः प्रसवेऽश्विनोर्बाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्याम् ॥

आ देदे नार्यसीदमहश्च रक्षसां ग्रीवा अपि कृन्तामि ।

यवोऽसि युवयास्मद् द्वेषौ युवयारातीर्दिवे त्वाऽन्तरिक्षाय त्वा

पृथिव्यै त्वा शुन्धन्ताँल्लोकाः पितृषदनाः पितृषदनमसि ॥

यजु० ५/२६, ६/१

आ०प०-यवय, √ यु-मिश्रणामिश्रणयोः

अ॒ग्निर्यव॑ इन्द्रो॒ यवः॑ सोमो॒ यवः॑ ।

य॒व॒यावा॑नो दे॒वा या॑वयन्त्वेनम् ।।

अथर्व ६/२/१३

आ०प०-यावयन्तु √ यु-मिश्रणामिश्रणयोः

यविष्ठः

त्वम॑ग्ने शश॑मानाय॑ सु॒न्वते॑ रत्नं॑ यविष्ठ॑ दे॒वता॑तिमि॒न्वसि॑ ।

तं त्वा॒ नु नव्यं॑ सहसो॑ युवन्व॒यं भगं॑ न का॒रे म॑हिरत्न॒ धीमहि॑ ।।

ऋ० १/१४१/१०

व्या०प०-युवन्, √ यु-मिश्रणामिश्रणयोः

ह॒वे वः॑ सू॒नुं सह॑सो॒ युवान॑मद्रौघ॒वाचं॑ म॒तिभि॑र्यविष्ठम् ।

य इ॒न्वति॑ द्रवि॒णानि॑ प्रचै॒ता वि॒श्ववा॑राणि॒ पुरु॑वारो॒ अधु॑क् ।।

ऋ० ६/५/१

व्या०प०-युवानम्, √ यु-मिश्रणामिश्रणयोः

स गृ॒त्सो अ॒ग्निस्तरु॑ण॒श्चिदस्तु॑ यतो॒ यविष्ठो॑ अजा॒निष्ट मा॑तुः ।

सं यो वना॑ युव॒ते शुचि॑द॒न्भूरि॑ चि॒न्दन्ना॑ समि॒दति॑ स॒द्यः ।।

ऋ० ७/४/२

आ०प०-युवते √ यु-मिश्रणामिश्रणयोः

यशः

अ॒ग्निना॑ र॒यिम॑श्नव॒त्पोष॑मे॒व दि॒वे दि॒वे । य॒शसं॑ वी॒रव॑न्त॒मम् ।।

ऋ० १/१/३

आ०प०-अश्नवत्, √ अशूङ्-व्याप्तौ संघाते च

उ॒ष॒स्तम॑श्यां॒ य॒शसं॑ सु॒वीरं॑ दा॒सप्र॑वर्गं॒ र॒यिम॑श्वबु॒ध्यम् ।

सु॒दं॒ससा॑ श्रव॒सा या॑ वि॒भासि॑ वाज॒प्रसू॑ता सु॒भगे॑ बृ॒हन्त॑म् ।।

ऋ० १/६२/८

आ०प०-अश्याम्, √ अशूङ्-व्याप्तौ संघाते च

यस्त्वा॑ हृ॒दा की॑रिणा॒ मन्य॑मानोऽम॒र्त्यं म॒र्त्यो जो॑हवीमि ।

जा॒तवे॑दो॒ यशो॑ अ॒स्मासु॑ धेहि॒ प्रजा॑भिर॒ग्ने अमृ॑त॒त्वम॑श्याम् ।।

ऋ० ५/४/१०

आ०प०-अश्याम्, √ अशूङ्-व्याप्तौ संघाते च

यामः

अनेनो वो मरुतो यामौ अस्त्वनश्वश्चिद्यमजरत्यरथीः ।

अनवसो अनभीशू रजस्तूर्वि रोदसी पृथ्या याति साधन् ॥

ऋ० ६/६६/७

आ०प०-याति, √ या-प्रापणे

वपन्ति मरुतो मिहं प्र वैपयन्ति पर्वतान् ।

यद्यामं यान्ति वायुभिः ॥

ऋ० ८/७/४

आ०प०-यान्ति, √ या-प्रापणे

नि यद्यामाय वो गिरिर्नि सिन्धवो विधर्मणे ।

महे शुष्माय येमिरे ॥

ऋ० ८/७/५

आ०प० - येमिरे, √ यमु-उपरमे

युक्तं/योग्यं

षट्त्वा पृच्छाम ऋषयः कश्यपेमे त्वं हि युक्तं युयुक्षे योग्यं च ।

विराजमाहुर्ब्रह्मणः पितरं तां नो वि धैहि यतिधा सविभ्यः ॥

अथर्व० ८/६/७

आ०प०- युयुक्षे, √ युजिर्- योगे

युगं

युज्जन्ति हरी इषिरस्य गार्धयोरौ रथं उरुयुगे ।

इन्द्रवाहा वचोयुजा ॥

ऋ० ८/६८/६

साम०उ० १/१/२३/३, [७१२]

आ०प०-युज्जन्ति-√ युजिर् योगे

ध्रुवा एव वः पितरौ युगेयुगे क्षेमकामासः सदसो न युज्जते ।

अजुर्यासौ हरिषाचौ हरिद्रव आ द्यां रवेण पृथिवीमशुश्रुवुः ॥

ऋ० १०/६४/१२

आ०प०-युज्जते, √ युजिर्-योगे

युनक्तु सीरा वि युगा तनुध्वं कृते योनौ वपतेह वीजम् ।
गिरा च श्रुष्टिः सभरा असन्नो नेदीय इत्सृण्यः पक्वमेयात् ॥

ऋ० १०/१०१/४, यजु० १२/६७, अथर्व० ३/१७/१

आ०प०-युनक्त, √ युजिर्-योगे

सीरा युज्जन्ति क्वयौ युगा वि तन्वते पृथक् ।

धीरा देवेषु सुमुन्या ॥ ऋ० १०/१०१/४, यजु० १२/६७, अथर्व० ३/१७/१

आ०प०-युज्जन्ति, √ युजिर्, योगे

युज्

यस्मिन्विश्वानि काव्यां चक्रे नाभिरिव श्रिता ।

त्रितं जूती सपर्यत ब्रजे गावो न संयुजं युजे अश्वौ

अयुक्षत नभन्तामन्यके संमे ॥ ऋ० ८/४१/६

आ०प०-अयुक्षत, √ युजिर्-योगे

रजता हरिणीः सीसा युजौ युज्यन्ते कर्मभिः ।

अश्वस्य वाजिनस्त्वचि सिमाः शम्यन्तु शम्यन्तीः ॥

यजु० २३/३७

आ०प०-युज्यन्ते, √ युजिर्-योगे

यूयुविः

अतो न आ नृनर्तिथीनतः पत्नीर्दशस्यत ।

आरे विश्वं पथेष्ठां द्विषो युयोतु यूयुविः ॥ ऋ० ५/५०/३

आ०प०-युयोतु, √ यु-मिश्रणामिश्रणयोः

योक्त्रं

समानी प्रपा सह वौऽन्नभागः समाने योक्त्रे सहवौयुनज्मि ।

सम्यञ्चोऽग्निं सपर्यतारा नाभिमिवाभितः ॥ अथर्व० ३/३०/६

आ०प०-युनजि, √ युजिर्-योगे

योगः

इन्द्रस्य वाहू स्थविरौ युवानावनाधृष्यौ सुप्रतीकावसह्यौ ।
 तौ युज्जीत प्रथमौ योगे आर्गेतौ याभ्यां जितमसुराणां
 सहो महत् ॥

साम०उ०, ६/३/७/३ [१८६६]

आ०प०-युज्जीत, √ युजिर्, योग

इन्द्रस्यौजः स्थेन्द्रस्य सह स्थेन्द्रस्य बलं स्थेन्द्रस्य वीर्यं स्थेन्द्रस्य
 नृम्णं स्थ ।

जिष्णवे योगाय क्षत्रयोगैर्वी युनजि ॥

अथर्व० १०/५/१

आ०प०-युनजि, √ युजिर्, योगे

इन्द्रस्यौजः स्थेन्द्रस्य सह स्थेन्द्रस्य बलं स्थेन्द्रस्य वीर्यं स्थेन्द्रस्य
 नृम्णं स्थ । जिष्णवे योगाय क्षत्रयोगैर्वी युनजि ॥

अथर्व० १०/५/२

आ०प०-युनजि, √ युजिर्-योगे

इन्द्रस्यौजः स्थेन्द्रस्य सह स्थेन्द्रस्य बलं स्थेन्द्रस्य वीर्यं स्थेन्द्रस्य
 नृम्णं स्थ । जिष्णवे योगायेन्द्रयोगैर्वी युनजि ॥ अथर्व १०/५/३

आ०प०-युनजि, √ युजिर्-योगे

इन्द्रस्यौजः स्थेन्द्रस्य सह स्थेन्द्रस्य बलं स्थेन्द्रस्य वीर्यं स्थेन्द्रस्य
 नृम्णं स्थ ।

जिष्णवे योगाय सोमयोगैर्वी युनजि ॥

अथर्व० १०/५/४

आ०प०-युनजि, √ युजिर्-योगे

इन्द्रस्यौजः स्थेन्द्रस्य सह स्थेन्द्रस्य बलं स्थेन्द्रस्य वीर्यं स्थेन्द्रस्य
 नृम्णं स्थ ।

जिष्णवे योगायाप्सुयोगैर्वी युनजि ॥

अथर्व० १०/५/५

आ०प०-युनजि, √ युजिर्-योगे

इन्द्रस्य वाहू स्थविरौ वृषाणौ चित्रा इमा वृषभौ पारयिष्णु ।

तौ योक्षे प्रथमो योग आगते याभ्यां जितमसुराणां स्वयं॑॥

अथर्व० १६/१३/१

आ०प०-योक्षे, √ युजिर्-योगे

रक्षः

रक्षा॑ णो अग्ने॑ तव॒ रक्ष॑णेभी॒ रारक्षा॑णः सु॒मख॑ प्रीणा॒नः॑ ।

प्रति॑ ष्फुर॒ वि रु॑ज वी॒ड्वंहो॑ ज॒हि रक्षो॑ महि॒ चिद्वावृ॑धानम्॥

ऋ० ४/३/१४

आ०प०-रारक्षाणः, √ रक्ष-पालने

यो नः॒ कश्चि॒द्रि॒क्षति॑ रक्ष॒स्त्वेन॒ मर्त्यैः॑ ।

स्वैः ष॒ एवै॑ रिरिषीष्ट॒ युज॑र्नः॑॥

ऋ० ८/१८/१३

आ०प०-रिरिक्षति/रिरिषीष्ट, √ रिष्-हिंसायान्

या ओष॑धयो॒ या न॒द्यो॑३ या॒नि क्षे॒त्राणि॑ या॒ वना॑ ।

तास्त्वा॑ वधु॒ प्रजा॑वतीं॒ पत्यै॑ रक्षन्तु॒ रक्षसः॑॥ अथर्व० १४/२/१०

आ०प०-रक्षन्तु, √ रक्ष-पालने

रंजनी

न॒क्तं जा॒तस्यो॑षधे॒ रामे॑कृष्णे॒ असि॑क्विन च ।

इदं॑ रंज॒नि रज॑य किलासं॑ पलि॒तं च॒ यत्॥

अथर्व० १/२३/१

आ०प०-रजय, √ रज्ज्-रागे

रणकृत्

अ॒भिख्या॑ नो॒ मघ॑वन्नाघ॒माना॑न्त॒सखै॑ बो॒धि व॑सुप॒ते स॒खीना॑म् ।

रण॑कृ॒धि रण॑कृत्स॒त्यशु॑ष्माभ॒क्ते चि॒दा भ॑जा रा॒ये अ॒स्मान्॥

ऋ० १०/११२/१०

आ०प०-रणकृद्धि, रण्+ √ डुकृज्-करणे

रतिः

इ॒ह रति॑रि॒ह र॑मघ्वमि॒ह घृति॑रि॒ह स्व॑घृतिः॒ स्वाहा॑ ।

उपसृजन् धरुणं मात्रे धरुणौ मात्रं धयन् ।

रायस्पोषमस्मासु दीघरत् स्वाहा ॥

यजु० ८/५१

आ०प०-रमघ्वम्, √ रमु-क्रीडायाम्

रंधं

उदगादयमादित्यो विश्वेन सहसा सह ।

द्विषन्तं मह्यं रन्धयन्मो अहं द्विषते रंधम् ॥

ऋ० १/५०/१३

आ०प०-रन्धयन्, √ रध्-हिंसासंराध्योः

रन्ति

विभूर्मात्रा प्रभुः पित्राऽश्वोऽसि हयोऽस्यत्याऽसि

मयोऽस्यवाऽसि सप्तिरसि वाज्यसि वृषाऽसि नृमणा असि ।

ययुर्नामाऽसि शिशुर्नामाऽस्यादित्यानां पत्वाऽन्विहि देवा

आशापाला एतं देवेभ्योऽश्वं मेधाय प्रोक्षितं रक्षते ह रन्तिरिह

रमतामिह धृतिरिह स्वधृतिः स्वाहा ॥

यजु० २२/१६

आ०प०-रमताम्, √ रमु-क्रीडायाम्

रन्धिं

शश्वन्तो हि शत्रवो रारधुष्टं भेदस्य चिच्छर्धतो विन्दु रन्धिम् ।

मर्ता एनः स्तुवतो यः कृणोति तिग्मं तस्मिन्नि जहि वज्रमिन्द्र ॥

ऋ० ७/१८/१८

आ०प०-रारधुः, √ रध्-हिंसासंराध्योः

रम्भिणी

सोमासो न ये सुतास्तृप्तांशवो हृत्सु पीतासो दुवसो नासते

ऐषामंसेषु रम्भिणीव रारभे हस्तेषु खादिश्च कृतिश्च सं दधे ॥

ऋ० १/१६८/३

आ०प०-रारभे, √ रभ्-राभस्ये

रयिं

सदा कवी सुमतिमा चैके वां विश्वा धियो आश्विना प्रावतं मे ।

अस्मे रयिं नासत्या बृहन्तमपत्यसाचं श्रुत्य रराथाम् ।।

ऋ० १/११०/२३

आ०प०-रराथाम्, √ रा-दाने

स्याम् ते त इन्द्र ये त ऊती अवस्यव ऊजं वर्धयन्तः ।

शुष्मिन्तमं यं चाकनाम देवास्मे रयिं रासि वीरवन्तम् ।।

ऋ० २/१११/१३

आ०प०-रासि, √ रा-दाने

इह प्रजामिह रयिं रराणा इह श्रवो वीरवन्तक्षता नः ।

येन वयं चितयेमात्यन्यान्तं वाजं चित्रमृभवो ददा नः ।।

ऋ० ४/३६/६

आ०प०-रराणा, √ रा-दाने

ऊजं नो द्यौश्च पृथिवी च पिन्वतां पिता माता विश्वविदां
सुदंसा ।

संरराणे रोदसी विश्वशम्भुवा सनिं वाजं रयिमस्मे समिन्वताम् ।।

ऋ० ६/७०/६

आ०प०-संरराणे, √ रा-दाने

स त्वं न ऊर्जा पते रयिं रास्व सुवीर्यम् ।

प्रावं नस्तोके तनये समत्स्वा ।।

ऋ० ८/२३/१२

आ०प०-रास्व, √ रा-दाने

आ नो अग्ने वयोवृध रयिं पावक शंस्यम् ।

रास्वा च न उपमाते पुरुस्पृहं सुनीती स्वयंशस्तरम् ।।

ऋ० ८/६०/११, साम०पू० १/१/४/६ [४३]

आ०प०-रास्व, √ रा-दाने

अपश्यं त्वा मनसा चेकितानं तपसो जातं तपसो विभूतम् ।

इह प्रजामिह रयिं रराणः प्र जायस्व प्रजाया पुत्रकाम ।।

ऋ० १०/१८३/१

आ०प०-रराणाः, √ रा-दाने

रयिष्ठा

दिव्य सुपूर्णं पयसं बृहन्तमपां गर्भं वृषभमोपधीनाम् ।
अभीपतो वृष्ट्या तर्पयन्तुमा नो गोष्ठे रयिष्ठां स्थापयाति ॥

अथर्व ७/३६/१

आ०प०- स्थापयाति, रयि+√ष्ठा- गतिनिवृत्तौ

राजा

अयं देवानामसुरो वि राजति वशा हि सत्या वरुणस्य राज्ञः ।
ततस्परि ब्रह्मणा शाशदान उग्रस्य मन्योरुद्रिमं नयामि ॥

अथर्व १/१०/१

आ०प०-राजति, √राजृ-दीप्तौ

राजन्यः

सोऽरज्यत ततो राजन्योऽजायत ॥

अथर्व ११/८/१

आ०प०-अरज्यत, √राजृ-दीप्तौ

रातिः

अच्छा न इन्द्र यशसं यशोभिर्यशस्विनं नमसाना विधेम ।
स नो रास्व राष्ट्रमिन्द्रजूतं तस्य ते रातौ यशसः स्याम ॥

अथर्व ६/३६/२

आ०प०-रास्व, √रा-दाने

रातिषाचः

त्वामग्न आदित्यास आस्यं त्वां जिह्वां शुचयश्चक्रिरे कवे ।
त्वां रातिषाचो अध्वरेषु सश्चिरे त्वे देवा हविरदन्त्याहुतम् ॥

ऋ० २/१/१३

आ०प०-सश्चिरे, राति+√षच्-सेवने अथवा षच्समवाये

ता नो शसत्रातिषाचो वसून्या रोदसी वरुणानी शृणोतु ।
वरुत्रीभिः सुशरणो नो अस्तु त्वष्टा सुदत्रो वि दधातु रायः ॥

ऋ० ७/३४/२२

आ०प०-रासन्, √ रा-दाने+(पाचः)

मात्रं पूषन्नाघृण इरस्यो वरून्त्री यद्रातिषाचश्च रासन् ।
मयोभुवो नो अर्वन्तो नि पान्तु वृष्टिं परिज्मा वाता ददातु ॥

ऋ० ७/४०/६

आ०प०-रासन्, √ रा-दाने+(पाचः)

रायः

यस्मा ऊमासो अमृता अरासत रायस्पोषं च हविषा ददाशुषं ।
उक्षन्त्यस्मै मरुतो हिता इव पुरु रजांसि पयसा मयोभुवः ॥

ऋ० १/१६६/३

आ०प०-अरासत, √ रा-दाने अथवा रासति-दानकर्मा निघुण्टु - ३/२०
चित्तिमचित्तिं चिनवद्वि विद्वान्पृष्ठैव वीता वृजिना च मतीन् ।
राये च नः स्वपत्याय देव दितिं च रास्वादितिमुप्य ॥

ऋ० ४/२/११

आ०प०-रास्व, √ रा-दाने

नू नो अग्नेऽवृकेभिः स्वस्ति वेषि रायः पृथिभिः पर्ष्वहः ।
ता सूरिभ्यो गणते रांसि सुम्नं मदम शतहिमाः सुवीराः ॥

ऋ० ६/४/८

आ०प०-रासि, √ रा-दाने

सं नः शिशीहि भुरिजौरिव क्षुर रास्वं रायो विमोचन ।
त्वे तन्नः सुवेदमुस्त्रियं वसु यं त्वं हिनोषि मर्त्यम् ॥

ऋ० ८/४/१६

आ०प०-रास्व, √ रा-दाने

महो नो राय आ भर पवमान जही मृधः रास्वेन्दो वीरवद्यशः ॥

ऋ० ६/६१/२६, साम०उ०, ५/१/७/२ [१२१४]

आ०प०-रास्व, √ रा-दाने

राष्ट्रदा

वृष्णं ऊर्मिरसि राष्ट्रदा राष्ट्रं मै देहि स्वाहा वृष्णं
ऊर्मिरसि राष्ट्रदा राष्ट्रमुष्मै देहि वृषसेनोऽसि
राष्ट्रदा राष्ट्रं मै देहि स्वाहा वृषसेनोऽसि राष्ट्रदा राष्ट्रमुष्मै
देहि ॥

यजु० १०/२

आ०प०-देहि, राष्ट्र+ √ डुदाज्-दाने

अर्थेत् स्थ राष्ट्रदा राष्ट्रं मै दत्त..... देहि ॥

यजु० १०/३

आ०प०-देहि/दत्त, राष्ट्र+ √ डुदाज्-दाने

सूर्यत्वचस स्थ राष्ट्रदा राष्ट्रं मै दत्त.....दधतीः ॥

यजु० १०/४

आ०प०-दत्त, राष्ट्र+ √ डुदाज्-दाने

राष्ट्रदिप्सुः

तांस्त्वं प्र छिन्धि वरण पुरा दिष्टात् पुरायुषः ।

य एनं पशुषु दिप्सन्ति ये चास्य राष्ट्रदिप्सवः ॥

अथर्व० १०/३/१६

आ०प०-दिप्सन्ति, राष्ट्र+ √ दम्भु-दम्भने

राष्ट्रभृत

दूरे पूर्णेन वसति दूर ऊनेन हीयते ।

महद् यक्षं भुवनस्य मध्ये तस्मै बलिं राष्ट्रभृतौ भरन्ति ॥

अथर्व० १०/८/१५

आ०प०-भरन्ति, राष्ट्र+ √ डुभृज्-धारणपोषणयोः

रुक्मः

तव स्वादिष्टाग्ने सदृष्टिरिदा चिदह इदा चिदक्तोः ।

श्रिये रुक्मो न रौघत उपाके ॥

ऋ० ४/१०/५

आ०प०-रोचते, √ रुच्-दीप्तावभिप्रीतौ अथवा
रोचते-ज्वलतिकर्मा, निघण्टु० १/१६
रोचते-ज्वलतिकर्मणः, निरुक्त-२/२०

घृतं न पूतं तनूररेपाः शुचि हिरण्यम् ।

ततै रुक्मो न रोचत स्वधावः ॥

ऋ० ४/१०/६

आ०प०-रोचत, √ रुच्-दीप्तावभिप्रीतौ

सुसंदृक्ते स्वनीकं प्रतीकं वि यद्रुक्मो न रोचस उपाके ।

दिवो न तै तन्युतुरैति शुष्मश्चित्रो न सूरः प्रतिचक्षि भानुम् ॥

ऋ० ७/३/६

आ०प०-रोचसे, √ रुच्-दीप्तावभिप्रीतौ

अंसेष्वा मरुतः खादयो वो वक्षःसु रुक्मा उपशिश्नियुणाः ।

वि विद्युतो न वृष्टिर्भी रुचाना अनु स्वाधामायुर्धैर्यच्छमानाः ॥

ऋ० ७/५६/१३

आ०प०-रुचानाः, √ रुच्-दीप्तावभिप्रीतौ

पवमानो असिष्यददक्षास्यपजङ्घनत् ।

प्रत्नवद्रोचयन्नुचः ॥ ऋ० ६/४६/५, साम०उ०, ६/३/१/५ [१४३६]

आ०प०-रोचयन्, √ रुच्-दीप्तावभिप्रीतौ

दृशानो रुक्म उर्विया व्यद्यौदुर्मर्षमायुः श्रिये रुचानः ।

अग्निरमृतौ अभवद्वयौभिर्यदेनं द्यौर्जनयत्सुरेताः ॥

ऋ० १०/४५/८

आ०प०-रुचानः, √ रुच्-दीप्तावभिप्रीतौ

रुचिः

रुचिरसि रोचोऽसि । स यथा त्वं रुच्या रोचोऽस्येवाहं

पशुभिश्च ब्राह्मणवर्चसेनं च रुचिषीय ॥

अथर्व० १७/१/२२

आ०प०-रुचिषीय, √ रुच्-दीप्तावभिप्रीतौ

रुशन्त

अस्य श्रिये समिधानस्य वृष्णो वसोरनीकं दम् आ रुरोच ।
रुशद्वासानः सुदृशीकरूपः क्षितिर्न राया पुरुवारो अद्योत् ।।

ऋ० ४/५/१५

आ०प०-रुरोच, √ रुच्-दीप्तावभिप्रीतौ अथवा रोचते ज्वलतिकर्मणः, निरुक्त - २/२०

भ्रदं तै अग्ने सहसिन्ननीकमुपाक आ रौचते सूर्यस्य ।
रुशदृशे ददृशे नक्तया चिदरुक्षितं दृश आ रूपे अन्नम् ।।

ऋ० ४/११/१

आ०प०-रोचते, √ रुच्-दीप्तावभिप्रीतौ

ता इन्नवेऽव समना समानीरमीतवर्णा उषसश्चरन्ति ।
गूहन्तीरभ्वमसितं रुशद्भिः शुक्रास्तनूभिः शुचयो रुचानाः ।।

ऋ० ४/५१/६

व्या०प०-रुचानाः √ रुच्-दीप्तावभिप्रीतौ

विश्वं प्रतीची सप्रथा उदस्थाद्रुशद्वासो विभ्रती शुक्रमश्वैत् ।
हिरण्यवर्णा सुदृशीकसंदृग्गवा माता नेत्र्यहामरोचिः ।।

ऋ० ७/७७/२

आ०प०-अरोचि, √ रुच-दीप्तावभिप्रीतौ

रुहः

रुहो रुरोह रोहित आ रुहोह गर्भो जनीनां जनुषामुपस्थम् ।
ताभिः संरब्धमन्वविन्दन् षडुर्वीर्गातुं प्रयश्यन्निह राष्ट्रमाहाः ।।

अथर्व० १३/१/४

आ०प०-रुरोह, √ रुह-बीजजन्मनि प्रादुर्भावे च

रोहितो यज्ञस्य जनिता मुखं च रोहिताय वाचा श्रोत्रेण मनसा
जुहोभि ।

रोहितं देवा यन्ति सुमनस्यमानाः स मा रोहैः सामित्यै रोहयतु ।।

अथर्व० १३/१/१३

आ०प०-रुहोह, √ रुह-बीजजन्मनि प्रादुर्भावे च

रोहितो दिवमारुहन्महतः पर्यर्णवात् ।

सर्वी रुरोह रोहितो रुह ॥

अथर्व० १३/१/२६

आ०प०-रुहोह, रुह-बीजजन्मनि प्रादुर्भावे च

कृष्णायाः पुत्रो अर्जुनो रात्र्या वत्सोऽजायत ।

स ह द्यामधि रोहति रुहो-रुरोह रोहित ॥

अथर्व० १३/३/२६

आ०प०-रोहति/रुरोह, √ रुह-बीजजन्मनि प्रादुर्भावे च

रूपं

क कुभश्च रूपं वृषभस्य रोचते बृहच्छुक्रः शुक्रस्य पुरोगाः

सोमः सोमस्य पुरोगाः ।

यत्तै सोमादाभ्यं नाम जागृवि तस्मै त्वा गृह्णामि तस्मै ते सोम

सोमाय स्वाहा ॥

यजु० ८/४६

आ०प०-रोचते, √ रूपं-रोचते, निरुक्त-२/३, ३/१३

अतन्द्रो यास्यन् हरितो यदास्थाद् द्वे रूपे कृणुते रोचमानः ।

केतुमानुद्यन्तसहमानो रजांसि विश्वा आदित्य प्रवतो वि भांसि ॥

अथर्व० १३/२/२८

आ०प०-रोचमानः, √ रूपं-रोचते, निरुक्त २/३, ३/१३

रेतोधा

अग्ना३इ पत्नीवन्तसजूर्देवेन त्वष्ट्रा सोमं पिब स्वाहा ।

प्रजापतिवृषांसि रेतोधा रेतो मयि धेहि प्रजापतेस्ते वृष्णो

रेतोधसो रेतोधामशीय ॥

यजु० ८/१०

आ०प०-धेहि, रेतस्+ √ डुधाज्-धारणपोषणयोः

ता उभौ चतुरः पदः संप्रसारयाव स्वर्गे लोके प्रोर्णुवाथां वृषा

वाजी रेतोधा रेतो दधातु ॥

यजु० २३/२०

आ०प०-दधातु, रेतस्+ √ डुधाज्-धारणपोषणयोः

रेषणः

न यं रिपवो न रिषण्यवो गर्भे सन्त रेषणा रेषयन्ति ।
अन्धा अपश्या न दभन्नभिख्या नित्यास ई प्रेतारौ अरक्षन् ॥

ऋ० १/१४८/५

आ०प०-रेषयन्ति, √ रिष्-हिंसायाम्

रोकः

दिवश्चिदा तै रुचयन्त रोका उषो विभातीरनु भासि पूर्वीः ।
अपो यदग्न उशधग्वनैषु होतुर्मन्द्रस्य पुनयन्त देवाः ॥

ऋ० ३/६/७

आ०प०-रुचयन्तः, √ रुच्-दीप्तावभिप्रीतौ

रोचनः

युज्जन्ति ब्रध्नमरुषं चरन्तं परि तस्थुषः ।

रोचन्ते रोचना दिवि ॥

ऋ० १/६/१, यजु० २३/५

साम०उ०, ६/३/१२/१ [१४६८], अथर्व० २०/२६/४, ४७/१०, ६६/६

आ०प०-रोचन्ते, √ रुच्-दीप्तावभिप्रीतौ

अच्छा वो देवीमुषसं विभातीं प्र वो भरध्वं नमसा सुवृक्तिम् ।

ऊर्ध्वं मधुधा दिवि पाजौ अश्रेत्प्र रोचना रुरुचे रण्वसन्दृक् ॥

ऋ० ३/६१/५

आ०प०-रुरुचे, √ रुच्-दीप्तावभिप्रीतौ

अधि द्यामस्थादृषभो विचक्षणोऽरुरुचद्वि दिवो रोचना कविः ।

राजा पवित्रमत्यैति रोरुवद्विवः पीयूषं दुहते नृचक्षसः ॥

ऋ० ६/८५/६

आ०प०-अरुरुचत्, √ रुच्-दीप्तावभिप्रीतौ

रोदस्

यदीयं दुहिता तव विकेश्यरुदद् गृहे रोदैन कृष्वत्युधम् ।

अग्निष्ट्वा तस्मादेनसः सविता च प्र मुञ्चताम् ।।

अथर्व १४/२/६०

आ०प०-अरुदत्, √ रुदिर-अश्रुविमोचने अथवा √ रुधिर-आवरणे

रोह

अजो ह्यग्नेरजनिष्ट शोकात् सो अपश्यज्जनितारमग्रै ।

तेन देवा देवतामग्र आयन् तेन रोहान् रुरुहुर्मध्यासः ।।

अथर्व ४/१४/१

आ०प०-रुरुहुः, √ रुह्-बीजजन्मनि प्रादुर्भावे च

रोहितो यज्ञस्य जनिता मुखं च रोहिताय वाचा श्रोत्रेण मनसा
जुहोमि ।

रोहितं देवा यन्ति सुमनस्यमानाः स मा रोहैः सामित्यै रोहयतु ।।

अथर्व १३/१/१३

आ०प०-रोहयतु, √ रुह्-बीजजन्मनि प्रादुर्भावे च

रोहणी

रोहण्यसि रोहण्यस्थश्छिन्नस्य रोहणी ।

रोहयेदमरुन्धति ।।

अथर्व ४/१२/१

आ०प०-रोहयेत्, √ रुह्-बीजजन्मनि प्रादुर्भावे च

रोहितः

रुहो रुरोह रोहित आ रुरोह गर्भो जनीनां जनुषामुपस्थम् ।

ताभिः संरब्धमन्वविन्दन् षडुर्वीर्गातुं प्रपश्यन्निह राष्ट्रमाहाः ।।

अथर्व १३/१/४

आ०प०-रुहोह, √ रुह्-बीजजन्मनि प्रादुर्भावे च

वि रोहितो अमृशद् विश्वरूपं समाकुर्वाणः प्ररुहो रुहश्च ।

दिवं रूढ्वा महता महिम्ना सं ते राष्ट्रमेनक्तु पयसा घृतेन ।।

अथर्व १३/१/८

व्या०प०-रूढ्वा, √ रुह्-बीजजन्मनि प्रादुर्भावे च

रोहितो यज्ञस्य जनिता मुखं च रोहिताय वाचा श्रोत्रेण मनसा
जुहोमि ।

रोहितं देवा यन्ति सुमनस्यमानाः स मा रोहैः सामित्यै रोहयतु ॥

अथर्व० १३/१/१३

आ०प०-रोहयतु, √ रुह-बीजजन्मनि प्रादुर्भावे च

आ त्वा रुहोह बृहत्यु३त पङ्क्तिरा ककुब् वचसा जातवेदः ।

आ त्वा रुरोहोष्णिहाक्षरो वषट्कार आ त्वा रुरोह रोहितो

रेतसा सह ॥

अथर्व० १३/१/१५

आ०प०-रुरोह, √ रुह-बीजजन्मनि प्रादुर्भावे च

रोहितो दिवमारुहन्महतः पर्यर्णवात् । सर्वा रुरोह रोहितो रुहः ॥

अथर्व० १३/१/२६

आ०प०-रुरोह, √ रुह-बीजजन्मनि प्रादुर्भावे च

दिवं च रोह पृथिवीं च रोह राष्ट्रं च रोह द्रविणं च रोह ।

प्रजां च रोहामृतं च रोह रोहितेन तन्वं१ सं स्पृशस्व ॥

अथर्व० १३/१/३४

आ०व०-रोह, √ रुह-बीजजन्मनि प्रादुर्भावे च

रोहितो दिवमारुहत् तपसा तपस्वी ।

स योनिमैति स उ जायते पुनः स देवानामधिपतिर्बभूव ॥

अथर्व० १३/२/२५

आ०प०-आरुहत् √ रुह-बीजजन्मनि प्रादुर्भावे च

कृष्णायाः पुत्रो अर्जुनो रात्र्या वत्सोऽजायत ।

स ह धामधि रोहति रुहो रुरोह रोहितः ॥

अथर्व० १३/३/२६

आ०प०-रोहति/रुरोह, √ रुह-बीजजन्मनि प्रादुर्भावे च

रौहिणं

य सप्तरश्मिर्वृषभस्तुर्विष्मान्वासृजत्सर्तवे सप्त सिन्धून् ।

यो रौहिणमस्फुरद्वज्रबाहुर्धामारोहन्तं स जनासु इन्द्रः ॥

ऋ० २/१२/१२, अथर्व० २०/३४/१२

व्या०प०-आरोहन्तम्, √ रुह्-बीजजन्मनि प्रादुर्भावे च

वक्म्यः

प्र तं विवक्मि वक्म्यो य एषां मरुतां महिमा सत्यो अस्ति ।
सचा यदीं वृषमणा अहयुः स्थिरा चिज्जनीर्वहते सुभागाः ॥

ऋ० १/१६७/७

आ०प०-विवक्मि, √ वच्-परिभाषणे

वचः

अवौचाम रहूगणाअग्नये मधुमद्वचः । द्युम्नैरभि प्र णौनुमः ॥

ऋ० १/७८/५

आ०प०-अवौचाम, √ वच्-परिभाषणे

त्वमङ्ग प्र शंसिषो देवः शविष्ठ मर्त्यम् ।

न त्वदन्यो मघवन्नस्ति मडितेन्द्र ब्रवीमि ते वचः ॥

ऋ० १/८४/१६, साम०पू० ३/२/१/५ [२४७], उ० ८/३/५/१ [१७२३], यजु० ६/३१

आ०प०-ब्रवीमि, √ ब्रूज्-व्यक्तायां वाचि, धातोः वच्चादेशः

इदं पित्रे मरुतामुच्यते वचः स्वादोः स्वादीयो रुद्राय वर्धनम् ।

रास्वा च नो अमृत मर्तभोजनं तमनै तोकाय तनयाय मृळ ॥

ऋ० १/११४/६

आ०प०-उच्यते, √ वच्-परिभाषणे ।

अवौचाम निवचनान्यस्मिन्मानस्य सूनुः सहसाने अग्नौ ।

वयं सहस्रमृषिभिः सनेम विद्यामेषं वृजनं जीरदानुम् ॥

ऋ० १/१८६/८

आ०प०-अवौचाम, √ वच्-परिभाषणे

अवौचाम कवये मेधाय वचौ वन्दारु वृषभाय वृष्णै ।

गविष्ठिरो नमसा स्तोममग्नौ दिवीव रुक्ममुरुव्यज्वमश्रेत् ॥

ऋ० ५/१/१२

आ०प०-अवौचाम, √ वच्-परिभाषणे

अगौरुधाय गुविषै द्युक्षाय दस्भ्यं वचः ।

घृतात्स्वादीयो मधुनश्च वोचत ॥

ऋ० ८/२४/२०

आ०प०-वोचत, √ वच्-परिभाषणे

वधूः

वधूरियं पतिमिच्छन्त्येति य ई वहाते महिषीमिषिराम् ।

आस्यं श्रवस्याद्रथ आ च घोषात्पुरु सहस्रा परि वर्तयाते ॥

ऋ० ५/३७/३

आ०प०-वहाते, √ वह्-प्रापणे

यां कल्पयन्ति वहतौ वधूमिव विश्वरूपां हस्तकृतां चिकित्सवः ।

सारादेत्वप नुदाम एनाम् ॥

अथर्व० १०/१/१

आ०प०-वहतौ, √ वह्-प्रापणे

वनं

वि ते विष्वग्वातजूतासो अग्ने भामासः शुचेशुचयश्चरन्ति ।

तुविम्रक्षासौ दिव्या नवग्वा वना वनन्ति धृषता रुजन्तः ॥

ऋ० ६/६/३

आ०प०-वनन्ति, √ वन्-सम्भक्तो/√ वन्-शब्दे/√ वनु-याचने

वन्दारुः

बोधा मे अस्य वचसो यविष्ठ महिष्ठस्य प्रभृतस्य स्वधावः ।

पीयति त्वो अनुत्वो गृणाति वन्दारुस्ते तन्वं वन्दे अग्ने ॥

ऋ० १/१४७/२, यजु० १२/४२

आ०प०-वन्दे, √ वदि-अभिवादनस्तुत्योः

वप्ता

यदुद्धतो निवतो यासि बप्सत्पृथगेषि प्रगर्धिनीव सेना ।

यदा ते वातो अनुवाति शोचिर्वप्तेव शमश्रु वपसि प्र भूम ॥

ऋ० १०/१४२/४

आ०प०-वपसि, √ डुवप्-बीजसन्ताने

यत्क्षुरेण मर्चयता सुतेजसा वप्ता वपसि केशश्मश्रु ।

शुभं मुखं मा न आयुः प्र मौषीः ॥ अथर्व० ८/२/१०

आ०प०-वपसि, √ डुवप्-बीजसन्ताने

वय

यो यज्ञो विश्वतस्तन्तुभिस्तुत एकशतं देवकर्मभिरायतः ।

इमे वयन्ति पितरो य आययुः प्र वयाप वयेत्यासते तुते ॥

ऋ० १०/१३०/१

आ०प०-वयन्ति, √ वय्-गतौ/वी-गतिप्रजननकान्त्यसनखादनेषु

वर

अभी नो अग्न उक्थमिज्जुगुर्या द्यावाक्षामा सिन्धश्च स्वर्गूतः ।

गव्यं यव्यं यन्तो दीर्घहिषं वरमरुण्यो वरन्त ॥ ऋ० १/१४०/१३

आ०प०-वरन्त, √ वृज्-वरणे

वि यद्वरांसि पर्वतस्य वृण्वे पर्याभिर्जिन्वे अपां जवांसि ।

विदङ्गौरस्य गवयस्य गोहे यदी वाजाय सुध्योर्ऽवहन्ति ॥

ऋ० ४/२१/८

आ०प०-वृण्वे, √ वृज्-वरणे

भद्रं वै वरं वृणते भद्रं युञ्जन्ति दक्षिणम् ।

भद्रं वैवस्वते चक्षुर्बहुत्रा जीवतो मनः ॥ ऋ० १०/१६४/२

आ०प०-वृणते, √ वृज्-वरणे

गृहाण ग्रावाणो सकृतौ वीर हस्त आ तै देवा यज्ञिया युज्मगुः ।

त्रयो वरा यत्तमांस्त्वं वृणीषे तास्ते समृद्धीरिह राधयामि ॥

अथर्व० १२/१/१०

आ०प०-वृणीषे, √ वृज्-वरणे

वरणः

वरणो वारयाता अयं देवो वनस्पतिः ।

यक्ष्मो यो अस्मिन्नाविष्टस्तमु देवा अवीवरन् ।।

अथर्व० ६/८५/१, १०/३/५

आ०प०-वारयाता/अवीवरन्, √ वृज्-आवरणे

प्रेणाञ्छणीहि प्र मृणा रभस्व मणिस्तै अस्तु पुरण्ता पुरस्तात् ।

अवारयन्त वरणेन देवा अभ्याचारमसुराणां श्वः श्वः ।

अथर्व० १०/३/२

आ०प०-अवारयन्त, √ वृज्-आवरणे

अयं तै कृत्यां विततां पौरुषेयादयं भयात् ।

अयं त्वा सर्वस्मात् पापात् वरणो वारयिष्यते ।।

अथर्व० १०/३/४

आ०प०-वारयिष्यते, वृज्-आवरणे

स्वप्नं सुप्तवा यदि पश्यासि पापं मृगः सृतिं यदि धावादजुष्टाम् ।

परिक्षवाञ्छकुनैः पापावादादयं मणिवरणो वारयिष्यते ।।

अथर्व० १०/३/६

आ०प०-वारयिष्यते, √ वृज्-आवरणे

अरात्यास्त्वा निऋत्या अभिचारादथौ भयात् ।

मृत्योरोजीयसो वृधाद् वरणो वारयिष्यते ।।

अथर्व० १०/३/७

आ०प०-वारयिष्यते, √ वृज्-आवरणे

वरिष्ठं

तद्वायं वृणीमहे वरिष्ठं गोपयत्यम् ।

मित्रो यत्पान्ति वरुणो यदर्यमा ।।

ऋ० ८/२५/१३

आ०प०-वृणीमहे, √ वृज्-वरणे

वरुणः

तद्वायं वृणीमहे वरिष्ठं गोपयत्यम् ।

मित्रो यत्पान्ति वरुणो यदर्यमा ।।

ऋ० ८/२५/१३

आ०प०-वृणीमहे, √ वृज्-वरणे

वामं नो अस्त्वयमन्वामं वरुण शंस्यम् । वामं ह्यावृणीमहे ॥

ऋ० ८/८३/४

आ०प०-आवृणीमहे, √ वृज्-वरणे

तद्धि वयं वृणीमहे वरुण मित्रार्यमन् ।

येना निरंहसो यूयं पाथ नेथा च मर्त्यमति द्विषः ॥

ऋ० १०/१२६/२

आ०प०-वृणीमहे, √ वृज्-वरणे

मर्माणि ते वर्मणा छादयामि सोमस्त्वो राजामृतनानु वस्ताम् ।
उरोर्वरीयो वरुणस्ते कृणोतु जयेन्त त्वानु देवा मदन्तु ॥

साम०उ०, ६/३/८/१ [१८७०], अथर्व० ७/११८/१

व्या०प०-वरीयः, √ वृज्-वरणे

इन्द्रस्य वचसा वयं मित्रस्य वरुणस्य च ।

देवानां सर्वेषां वाचा यक्ष्मं ते वारयामहे ॥

अथर्व० ६/८५/२

आ०प०-वारयामहे, √ वृज्-आवरणे

वरुथः

विभूषन्नग्न उभयाँ अनुव्रता दूतो देवानां रजसी समीयसे ।

यत्ते धीतिं सुमतिमावृणीमहेऽध स्मा नस्त्रिवरुथः शिवो भव ॥

ऋ० ६/१५/६, साम०उ०, ७/२/१३/३ [१५६६]

आ०प०-आवृणीमहे, √ वृज्-वरणे

वरैण्यं

आ मुन्द्रस्य सनिष्यन्तो वरैण्यं वृणीमहे अहयं वाजमृमियम् ।

रातिं भृगूणामुशिजं कविक्रतुमग्निं राजन्तं दिव्येन शोचिषा ॥

ऋ० ३/२/४

आ०प०-वृणीमहे, √ वृज्-वरणे

ताथं सवितुर्वरैण्यस्य चित्रामाऽहं वृणे सुमतिं विश्वजन्याम् ।

यामस्य कण्वो अदुहत्प्रपीनाथं सहस्रधारां पयसा महीं गाम् ॥

यजु० १७/७४

आ०प०-आवृणे, $\sqrt{\text{वृज्-वरणे}}$ **वर्चोदा**

तनुपा अग्नेऽसि तन्वं मे पाह्यायुर्दा अग्नेऽस्यायुर्मे देहि
वर्चोदा अग्नेऽसि वर्चो मे देहि।

अग्ने यन्मे तन्वा ऊनं तन्म आपृण॥

यजु० ३/१७

आ०प०-देहि, वर्चः+ $\sqrt{\text{डुदाञ्-दाने}}$

महीनां पयोऽसि वर्चोदा असि वर्चो मे देहि।

वृत्रास्यासि कनीनकश्चक्षुर्दा असि चक्षुर्मे देहि॥

यजु० ४/३

आ०प०-देहि, वर्चः+ $\sqrt{\text{डुदाञ्-दाने}}$ **वर्तनिः**

पितुभृतो न तन्तुमित्सुदानवः प्रति दध्मो यजामसि।

उषा अप स्वसुस्तमः सं वर्तयति वर्तनिं सुजातता॥

ऋ० १०/१७२/२

आ०प०-वर्तयति, $\sqrt{\text{वृतु-वर्तने}}$

समेतं विश्वो अजसो पति दिवो य एक इद् भूरतिथिर्जनानाम्।

स पूर्व्यो नूतनमाजिगीषन् तं वर्तनीरनु वावृत एक इत्॥

साम०पू० ४/२/४/३ [३७२]

आ०प०-अनुवावृते, $\sqrt{\text{वृतु-वर्तने}}$

उषो अप स्वसुस्तमः सं वर्तयति वर्तनिं सुजातता॥

साम०पू० ५/२/२/५ [४५१]

आ०प०-वर्तयति, $\sqrt{\text{वृतु-वर्तने}}$

समेत विश्वे वचसा पति दिव एकौ विभूरतिथिर्जनानाम्।

स पूर्व्यो नूतनमाविवास्त तं वर्तनीरनु वावृत एकमित् पुरु॥

अथर्व० ७/२१/१

आ०प०-अनुवावृते, √ वृत्-वर्तने

उषा अप स्वसुस्तमः सं वर्तयति वर्तनिं सुजातता।

अया वाजं देवहितं सनेम मदम शतहिमाः सुवीराः॥

अथर्व० १६/१२/१

आ०प०-वर्तयति, √ वृत्-वर्तने

वर्धनः

इमामू षु प्रभृतिं सातयै धाः शश्वच्छश्वदूतिभिर्यादिमानः।

सुतेसुते वावृधे वर्धनेभिर्यः कर्मभिर्महद्भिः सुश्रुतो भूत्।

ऋ० ३/३६/१

आ०प०-वावृधे-√ वृधु-वृद्धौ

स वर्धिता वर्धनः पूयमानः सोमो मीढ्वाँ अभि नो ज्योतिषावीत्।

येना नः पूर्वे पितरः पदज्ञाः स्वर्विदो अभि गा अद्रिमुष्णन्॥

ऋ० ६/६७/३६, साम०३०, ६/१/४/३ [१३५६]

व्या०प०-वर्धिता, √ वृधु-वृद्धौ

वर्षम्

अवर्षीवर्षमुदु पृ गृभायाकर्धन्वान्यत्येतवा उ।

अजीजन ओषधीर्भोजनाय कमुत प्रजाभ्योऽविदो मनीषाम्॥

ऋ० ५/८३/१०

आ०प०-अवर्षीः, √ वृषु-सेचने

गणास्त्वोप गायन्तु मारुताः पर्जन्य षोषिणः पृथक्।

सर्गा वर्षस्य वर्षतो वर्षन्तु पृथिवीमनु॥

अथर्व० ४/१५/४

आ०प०-वर्षन्तु, √ वृषु-सेचने

यदा प्राणो अभ्यवर्षीद् वर्षेण पृथिवीं महीम्।

पशवस्तत् प्र मौदन्ते महो वै नो भविष्यति॥

अथर्व० ११/४/५

आ०प०-अभ्यवर्षीद्, √ वृषु- सेचने

यदा प्राणो अभ्यवर्षीद् वर्षेण पृथिवीं महीम् ।

ओषधयः प्र जायन्तेऽथो याः काश्च वीरुधः ॥

अथर्व० १२/४/१०

आ०प०-अभ्यवर्षीद्, √ वृषु सेचने

वसापावानः

घृतं घृतपावानः पिबतु वसां वसापावानः पिवातान्तरिक्षस्य
हविरसि स्वाहा ॥

दिशः प्रदिश आदिशो विदिश उदिशो दिग्भ्यः स्वाहा ॥

यजु० ६/१६

आ०प०-पिबत, वसा+√ पा-पाने

वसुः

ते हि वस्यो वसवानास्ते अप्रभूरा महोभिः । व्रता रक्षन्ते विश्वाहा ॥

ऋ० १/६०/२

व्या०प०-वसवानाः, √ वस्-निवासे

स तू पवस्व परि पार्थिवं रजः स्तोत्रे शिक्षन्नाध्वन्वते च सुक्रतो ।
मा नो निर्भाग्वसुनः सादनस्पृशौ रयिं पिशङ्ग बहुलं वसीमहि ॥

ऋ० ६/७२/८

आ०प०-वसीमहि, √ वस्-निवासे

पिवापिवेदिन्द्र शूर सोमं मा रिषण्यो वसवान् वसुः सन् ।

उत त्रायस्व गृणतो मघोनो महश्च रायो रेवतस्कृधी नः ॥

ऋ० १०/२२/१५

व्या०प०-वसवानः, √ वस्-निवासे

पश्वा यत्पश्चा वियुता बुधन्तेति ब्रवीति बुक्तरौ रराणः ।

वसोर्वसुत्वा कारवोऽनेहा विश्वं विवेष्टि द्रविणमुप क्षु॥

ऋ० १०/६१/१२

व्या० प०-वसुत्वा, √ वस्-निवासे

वस्त्रं

वसिष्ठा हि मियेध्य वस्त्राण्यूर्जा पते। सेमं नौ अध्वरं यज॥

ऋ० १/२६/१

आ० प०-वसिष्व, √ वस्-आच्छादने

वेदिषदै प्रियधामाय सुद्युतै धासिमिव प्र भरा योनिमग्नयै।
वस्त्रेणैव वासया मन्मना शुचिं ज्योतीरथं शुक्रवर्णं तमोहनम्॥

ऋ० १/१४०/१

आ० प०-वासय, √ वस्-आच्छादने

युवं वस्त्राणि पीवसा वसाथे युवोरच्छिद्रा मन्तवो ह सर्गाः।
अवातिरतमनृतानि विश्वं ऋतेन मित्रावरुणा सचेथे॥

ऋ० १/१५२/१

आ० प०-वसाथे, √ वस्-आच्छादने

दिवाश्चिदा पूर्वा जायमाना वि जागृविर्विदथे शस्यमाना।
भद्रा वस्त्राण्यर्जुना वसाना सेयमस्मे सनजा पित्र्या धीः॥

ऋ० ३/३६/२

आ० प०-वसाना, √ वस्-आच्छादने

इन्द्र ब्रह्म क्रियमाणा जुषस्व या तै शविष्ठ नव्या अकर्म।
वस्त्रैव भद्रा सुकृता वसूयू रथं न धीरः स्वपा अतक्षम्॥

ऋ० ५/२६/१५

व्या० प०-वसूयू, √ वस्-आच्छादने

सोता हि सोममद्रिभिरेमैनमप्सु धावत।
गव्या वस्त्रैव वासयन्त इन्नरो निर्धुक्षन्वक्षणाभ्यः॥

ऋ० ८/१/११

व्या० प०-वासयन्तः, √ वस्-आच्छादने

भद्रा वस्त्रा समन्याः३ वसानो महान्कविर्निवचनानि शंसन् ।
आ वच्यस्व चम्बोः पूयमानो विचक्षणो जागृविदेववीतौ ।।

ऋ० ६/६७/२, साम०३० ६/२/८/२ [१४००]

आ०प०-वसानः, √ वस्-आच्छादने

अभि वस्त्रा सुवसनान्यर्षाभि धेनूः सुदुर्घाः पूयमानः ।
अभि चन्द्रा भर्तवे नो हिरण्याभ्यश्वात्रथिनां देव सोम ।।

ऋ० ६/६७/५०, साम०३०, ६/२/१८/२ [१४२७]

व्या०प०-सुवसनानि, √ वस्-आच्छादने

स तु वस्त्राण्यध पेशनानि वसानी अग्निर्नाभा पृथिव्याः ।
अरुषो जातः पद इळायाः पुरोहितो राजन्यक्षीह देवान् ।।

ऋ० १०/१/६

आ०प०-वसानः, √ वस्-आच्छादने

वहिष्ठः

वायुर्युङ्क्ते रोहिता वायुररुणा वायू रथं अजिरा धुरि वोळहवे
वहिष्ठा धुरि वोळहवे ।

प्र बांधया पुरन्धिं जार आ संसतीमिव । प्र चक्षय रोदेसी
वासयोषसः श्रवसे वासयोषसः ।।

ऋ० १/१३४/३

व्या०प०-वोळहवे, √ वह-प्रापणे

आ वां वहिष्ठा इह ते वहन्तु रथा अश्वास उषसो व्युष्टौ ।
इमे हि वां मधुपेयाय सोमा अस्मिन्यज्ञे वृषणा मादयेथाम् ।।

ऋ० ४/१४/४

आ०प०-वहन्तु, √ वह-प्रापणे

स नो बोधि पुर एता सुगेषूत दुर्गेषु पथिकृद्विदानः ।
ये अश्रमास उरवो वहिष्ठास्तेभिर्न इन्द्राभि वक्षि वाजम् ।।

ऋ० ६/२१/१२

आ०प०-वक्षि, √ वह-प्रापणे

समिद्धे अग्नौ सुत इन्द्र सोम आ त्वा वहन्तु हरयो वहिष्ठाः ।
त्वायता मनसा जोहवीमीन्द्रा याहि सुविताय महे नः ॥

ऋ० ६/४०/३

आ०प०-वहन्तु, √ वह-प्रापणे

आ वां वयोऽश्वासो वहिष्ठा अभि प्रयो नासत्या वहन्तु ।
प्र वां रथो मनोजवा असर्जीषः पृक्ष इषिधो अनु पूर्वीः ॥

ऋ० ६/६३/७

आ०प०-वहन्तु, √ वह प्रापणे

शश्वत्तममीळते दूत्याय हविष्मन्तो मनुष्यासो अग्निम् ।
वहिष्ठैरश्वैः सुवृता रथेना देवान्वक्षि नि षदेह होता ॥

ऋ० १०/७०/३

आ०प०-वक्षि, √ वह-प्रापणे

सुखं सूर्य रथमंशुमन्तं स्योनं सुवहनिमधि तिष्ठ वाजिनम् ।
यं ते वहन्ति हरितो वहिष्ठाः शतमश्वा यदि वा सप्त बृह्नीः ॥

अथर्व० १३/२/७

आ०प०-वहन्ति, √ वह-प्रापणे

वहिः

घृतपृष्ठा मनोयुजो ये त्वा वहन्ति वहयः ।
आ देवान्सोमपीतये ॥

ऋ० १/१४/६

आ०प०-वहन्ति, √ वह-प्रापणे

उषो वाजं हि वंस्व यश्चित्रो मानुषे जनै ।
तेना वह सुकृतौ अध्वरा उप ये त्वा गृणन्ति वहयः ॥

ऋ० १/१४/७

आ०प०-वह, √ वह-प्रापणे

उषो वाजं हि वंस्व यश्चित्रो मानुषे जनै ।
तेना वह सुकृतौ अध्वरा उप ये त्वा गृणन्ति वहयः ॥

ऋ० १/४८/११

आ०प० -वहन्ति, √ वह्-प्रापणे
 यस्मा अ॒न्ये द॒श प्र॒ति धु॒रं व॒हन्ति॒ व॒हयः॑ ।
 अस्तं॑ वयो॒ न तु॒ग्रम् ।।

ऋ० ८/३/२३

आ०प०-वहन्ति, √ वह्-प्रापणे
 अ॒भि व॒हिर॒मर्त्यः॑ स॒प्त प॑श्यति॒ वाव॑हिः ।
 क्रि॒वि॒र्दे॒वीर॑तर्पयत् ।।

ऋ० ६/६/६

आ०प०-वावहिः, √ वह्-प्रापणे
 ई॒ड्य॒श्चासि॑ व॒न्द्य॑श्च वाजि॒न्नाशु॑श्चासि॒ मेध्य॑श्च स॒प्ते ।
 अ॒ग्नि॒ष्ट्वा दे॒वैर्व॑सु॒भिः स॒जोषाः॑ प्री॒तं व॒हिं व॒हतु॑ जा॒तवै॑दाः ।।

यजु० २६/३

आ०प०-वहतु, √ वह्-प्रापणे
 अ॒ष्ट॒धा यु॒क्तो व॑हति॒ व॒हिरु॑ग्रः पि॒ता दे॒वानां॑ ज॒निता॑ म॒तीनाम् ।
 ऋ॒तस्य॑ त॒न्तुं म॑न॒सा मि॑मानः॒ सर्वा दि॑शः प॒वते॑ मा॒तरि॑श्वा ।
 तस्य॑ दे॒वस्य॑ क्रु॒द्धस्यै॑तदा॒गो य ए॒वं वि॒द्वांसं॑ ब्रा॒ह्मणं॑ जि॒नार्ति॑ ।
 उद् वै॒पय॑ रोहि॒त प्र॑ क्षिणी॒हि ब्र॒ह्मज्य॑स्य॒ प्रति॑ मु॒ञ्च पा॑शा॒न् ।।

अथर्व० १३/३/१६

आ०प०-वहति, √ वह्-प्रापणे
 इ॒मौ यु॑न॒ज्मि ते॒ व॒ह॒नी अ॑सु॒नीता॒य वो॑ढवे ।
 ताभ्या॑ य॒मस्य॑ सा॒देनं॑ स॒मिती॑श्चाव॒ गच्छ॑तात् ।।

अथर्व० १८/२/५६

व्या०प०-वोढवे, √ वह्-प्रापणे
 वाक्

तमि॒द्वौचे॑मा वि॒दये॑षु शं॒ भुवं॑ मन्त्रं दे॒वा अ॒नेह॑सम् ।
 इ॒मां च॒ वाचं॑ प्र॒तिह॑य॒था न॑रो वि॒श्वे॒द्वामा॑ वो अ॒श्नव॑त् ।।

ऋ० १/४०/६

आ०प०-वोचेम, √ वच्-परिभाषणे
अवोचाम् रहूगणा अग्नये मधुमद्वचः ।

द्युन्मैरभि प्र गौनुमः ॥

ऋ० १/७८/५

आ०प०-अवोचाम, √ वच्-परिभाषणे
अवोचाम् कवये मेध्याय वचो वन्दारु वृषभाय वृष्णै ।
गविष्ठिरो नमसा स्तोममग्नौ दिवीव रुक्ममुरुव्यञ्चमश्नेत् ॥

ऋ० ५/१/१२

आ०प०-अवोचाम, √ वच्-परिभाषणे
अभूरेकौ रयिपते रयीणामा हस्तयोरधिथा इन्द्र कृष्टीः ।
वि तोके अप्सु तनये च सुरेऽवोचन्त चर्षणयो विवाचः ॥

ऋ० ६/३१/१

आ०प०-अवोचन्त, √ वच्-परिभाषणे
अगौरुधाय गविषै द्युक्षाय दस्यं वचः ।

घृतात्स्वादीयो मधुनश्च वोचत ॥

ऋ० ८/२४/२०

वाजं

तं त्वा वाजेषु वाजिनं वाजयामः शतक्रतो ।

धनानाभिन्द्र सातयै ॥

ऋ० १/४/६, अथर्व० २०/६८/६

आ०प०-वाजयामः, √ वज्-गतौ
त्वामग्ने वसुपतिं वसूनामभि प्र मन्दे अध्वरेषु राजन् ।
त्वया वाजं वाजयन्तौ जयेमाभि ध्याम पृत्सुतीर्मर्त्यनाम् ॥

ऋ० ५/४/१

वाजी

तं त्वा वाजेषु वाजिनं वाजयामः शतक्रतो ।

धनानाभिन्द्र सातयै ॥

ऋ० १/४/६, अथर्व० २०/६८/६

आ०प०-वाजयामः, √ वज्-गतौ

नराशंसं वाजिनं वाजयन्निह क्षयद्वीरं पूषणं सुम्नैरीमहे ।
रथं न दुर्गाद्विसवः सुदानवो विश्वस्मान्नो अहंसो निष्पिपर्तन ॥

ऋ० १/१०६/४

व्या० प०-वाजयन्, √ वज्-गतौ

इन्द्रं ऋभुभिर्वाजिभिर्वाजयन्निह स्तोमं जरितुरुपं याहि यज्ञियम् ।
शतं कर्तैभिरिषिरेभिरायवै सहस्रणीथो अध्वरस्य होमनि ॥

ऋ० ३/६०/५

व्या० प०-वाजयन्, √ वज्-गतौ

अग्निं विश्वायुवेपसं मर्यं न वाजिनं हितम् ।
सप्तिं न वाजयामसि ॥

ऋ० ८/४३/२५

आ० प०-वाजयामसि, √ वज्-गतौ

वातः

उत स्म ते वनस्पते वातो वि वात्यग्रमित् ।

अथो इन्द्राय पातवे सुनु सोममुलूखल ॥

ऋ० १/२८/६

आ० प०-वाति, √ वा-गतिगन्धनयोः

तर्पुर्जम्भो वन आ वातचोदितो यूथे न साह्यं अव वाति वंसगः ।

अभिव्रजन्नक्षितं पाजसा रजः स्थानुश्चरथं भयते पतत्रिणः ॥

ऋ० १/५८/५

आ० प०-वाति, √ वा-गतिगन्धनयोः

तन्नो वातो मयोभु वातु भेषजं तन्माता पृथिवी तत्पिता द्यौः ।

तद्ग्रावाणः सोमसुतो मयोभुवस्तदश्विना शृणुतं धिष्या युवम् ॥

ऋ० १/८६/४, यजु० २५/१७

आ० प०-वातु, √ वा-गतिगन्धनयोः

पुरुषिं दस्मो नि रिणाति जम्भैराद्रीचते वन आ विभावा ।

आदस्य वातो अनु वाति शोचिरस्तुर्न शर्यामसनामनु धून् ॥

ऋ० १/१४८/४

आ०प०-अनुवाति, √ वा-गति गन्धनयोः

स॒द्यो जा॒तस्य॑ ददृ॒शान॑मो॒जो यद॑स्य॒ वातो॑ अनु॒वाति॑ शो॒चिः ।
वृ॒णक्ति॑ ति॒ग्माम॑त॒सेषु॑ जि॒ह्वां स्थि॒रा चि॒दन्ता॑ दय॒ते विज॑म्भैः ॥

ऋ० ४/७/१०

आ०प०-अनुवाति, √ वा-गति गन्धनयोः

प्र वा॒ता वा॒न्ति पु॒तय॑न्ति वि॒द्युत॑ उदोष॑धीर्जिह॑ते पि॒न्वते॑ स्वं ।
इ॒रा वि॒श्वस्मै॑ भुव॑नाय जाय॒ते यत्प॑र्जन्यः पृथि॒वीं रे॒तसा॑वति ॥

ऋ० ५/८३/४

आ०प०-वान्ति, √ वा-गतिगन्धनयोः

प्रो॒थद॑श्चो न यव॑सेऽवि॒ष्यन्त्य॑दा म॒हः सं॒वरे॑णा॒द्वय॑स्थात् ।
आ॒दस्य॑ वा॒तो अनु॑ वाति शो॒चिर॑ध॒ स्म ते॒ ब्रज॑नं कृ॒ष्णम॑स्ति ॥

ऋ० ७/३/२, साम०उ०, ५/१/६/२ [१२२०], यजु० १५/६२

आ०प०-अनुवाति, √ वा-गतिगन्धनयोः

शन्ना॑ अ॒ग्निज्योति॑रनी॒को अस्तु॑ शन्ना॑ मि॒त्रावरु॑णाव॒श्विना॑ शम् ।
शं नः॑ सु॒कृता॑ सु॒कृतानि॑ सन्तु शन्नं॑ इषि॒रो अ॒भिवा॑तु वा॒तः ॥

ऋ० ७/३५/४, अथर्व० १६/१०/४

आ०प०-अभिवातु, √ वा-गतिगन्धनयोः

शम॑ग्नि॒रग्नि॑भिः क॒रु॒च्छं न॑स्तप॒तु सूर्यः॑ । शं वा॒तो वा॒त्वर॑पा
अप॑ स्त्रि॒धः ॥

ऋ० ८/१८/६

आ०प०-वातु, √ वा-गतिगन्धनयोः

स्ते॒गो न क्षा॑मत्येति पृथ्वीं मि॒हं न वा॒तो वि ह॑ वाति भू॒म ।
मि॒त्रो यत्र॑ वरु॒णो अ॒ज्यमा॑नोऽग्नि॒र्वने॑ न व्यसृ॑ष्ट शो॒कम् ॥

ऋ० १०/३१/६

आ०प०-वाति, √ वा-गतिगन्धनयोः

न्य॒ग्वातो॑ऽव॒ वाति॑ न्य॒क्तप॑ति सूर्यः ।
नी॒चीन॑म॒ध्या दु॑हे न्य॒ग्भव॑तु ते र॒पः ॥

ऋ० १०/६०/११, अथर्व० ६/६१/२

आ०प०-वाति, √ वा-गतिगन्धनयोः

अहमेव वात इव प्र वा॒म्यार॑भमाणा भुव॑नानि विश्वा॑ ।

प॒रो दि॒वा प॒र ए॒ना पृथि॒व्यैताव॑ती महि॒ना सं ब॑भूव ॥

ऋ० १०/१२४/८

आ०प०-प्रवामि, √ वा-गतिगन्धनयोः

द्वावि॑मौ वातौ वात॒ आ सिन्धो॑रा प॒रावतः॑ ।

दक्ष॑ ते अ॒न्य आ वा॑तु प॒रान्यो वा॑तु यद्रपः ॥

ऋ० १०/१३७/२, अथर्व० ४/१३/२

आ०प०-वातु, √ वा-गतिगन्धनयोः

आ वा॑त वाहि भेष॒जं वि वा॑त वाहि यद्रपः ।

त्वं हि वि॒श्वभैष॑जो दे॒वानां॑ दूत इ॒यसे॑ ॥

ऋ० १०/१३७/३, अथर्व० ४/१३/३

आ०प०-वाहि, √ वा-गतिगन्धनयोः

यदु॒द्धतो॑ नि॒वतो॒ यासि॑ ब॒प्सत्पृथ॑गेषि प्र॒ग॒र्धिनी॑व सेना ।

य॒दा ते वा॑तो अ॒नुवा॑ति शोचि॒र्वन्तै॑व श्मश्रु॑ वपसि प्र भूम॑ ॥

ऋ० १०/१४२/४

आ०प०-अनुवाति, √ वा-गतिगन्धनयोः

म॒योभू॑र्वातो॑ अ॒भि वा॑तू॒खा ऊर्ज॑स्वती॒रोष॑धीरा रि॒शन्ता॑म् ।

पी॒व॑स्वती॒र्जीव॑ध॒न्याः पिब॑न्त्व॒वसा॑य पु॒द्वतै॑ रुद्र मृळ ॥

ऋ० १०/१६६/१

आ०प०-वातु, √ वा-गतिगन्धनयोः

वा॒त आ॑वा॒तु भेष॑जं शं॒भु म॑यो॒भु नो॑ ह॒दे ।

प्र ण॒ आ॒यूषि॑ ता॒रिष॑त् ॥

ऋ० १०/१८६/१, साम०पू० २/२/४/१० [१८४]

साम०उ०, ६/२/११/१ [१८४०]

आ०प०-आवातु, √ वा-गतिगन्धनयोः

न भूमिं वातो अति वाति नाति पश्यति कश्चन ।
स्त्रियश्च सर्वाः स्वापय शुनश्चेन्द्रसखा चरन् ॥

अथर्व ४/५/२

आ०प०-वाति, √ वा-गतिगन्धनयोः

आशामाशां वि द्यौततां वातो वान्तु दिशोदिशः ।

मरुद्भिः प्रच्युता मेधाः संयन्तु पृथिवीमनु ॥

अथर्व ४/१५/८

आ०प०-वान्तु, √ वा-गतिगन्धनयोः

महान्तं कोशमुदचामि षिञ्च सविद्युतं भवतु वातु वातः ।

तन्वतां युजं बहुधा विसृष्टा आनन्दिनीरोषधयो भवन्तु ॥

अथर्व ४/१५/१६

आ०प०-वातु, √ वा-गतिगन्धनयोः

शं नो वातो वातु शं नस्तपतु सूर्यः ।

अहानि शं भवन्तु नः शं रात्री प्रति धीयतां शमुषा नो व्युच्छतु ॥

अथर्व ७/६६/१

आ०प०-वातु, √ वा-गतिगन्धनयोः

शं ते सूर्य आ तपतु शं वातो वातु ते हृदे ।

शिवा अभि क्षरन्तु त्वापो दिव्याः पयस्वतीः ॥

अथर्व ८/२/१४

आ०प०, वातु √ वा गतिगन्धनयोः

येभिर्वाति इषितः प्रवाति ये ददन्ते पञ्च दिशः सध्रीचीः ।

य आहुतिमत्यमन्यन्त देवा अपां नेतारः कतमे त आसन् ॥

अथर्व १०/८/३१

आ०प०-प्रवाति, √ वा-गतिगन्धनयोः

यां द्विपादः पक्षिणः संपतन्ति हंसाः सुपर्णाः शकुना वयांसि ।

यस्यां वातो मातरिश्वेयते रजांसि कृण्वंश्च्यावयंश्च वृक्षान् ।

वातस्य प्रवामुपवामनु वात्यर्चिः ॥

अथर्व १२/१/५१

आ०प०-वाति, √ वा-गतिगन्धनयोः

पितेव पुत्रानभि सं स्वजस्व नः शिवा नो वाता इह वान्तु भूमौ ।
यमौदनं पचतो देवते इह तन्नस्तप उत सत्यं च वेत्तु ॥

अथर्व० १२/३/१२

आ०प०-वान्तु, √ वा-गतिगन्धनयोः

स्तेगो न क्षामत्यैषि पृथिवीं मही नो वाता इह वान्तु भूमौ ।
मित्रो नो अत्र वरुणो युज्यमानो अग्निर्वने न व्यसृष्ट शोकम् ॥

अथर्व० १८/१/३६

आ०प०-वान्तु, √ वा-गतिगन्धनयोः

ह्यामि ते मनसा मन इहेमान् गृह्णो उप जुजुषाण एहि ।
सं गच्छस्व पितृभिः सं युमेन स्योनास्त्वा वाता उप वान्तु शम्माः ॥

अथर्व० १८/२/२१

आ०प०-वान्तु, √ वा-गतिगन्धनयोः

वारिदं

वारिदं वारयातै वरणावत्यामधि ।
तत्रामृतस्यासिक्तं तेना ते वारये विषम् ॥

अथर्व० ४/७/१

आ०प०- वारपातै, वृज्- आवरणे

वार्यं

ददेवस्य सवितुर्वार्यं महद्वृणीमहे असुरस्य प्रेचैतसः ।
छर्दियेन दाशुषे यच्छति त्मना तन्नो महां उदयान्देवो अक्तुभिः ॥

ऋ० ४/५३/१

आ०प०-वृणीमहे, √ वृज्-वरणे

तद्वार्यं वृणीमहे वरिष्ठं गोपयत्यम् ।
मित्रो यत्पान्ति वरुणो यदर्यमा ॥

ऋ० ८/२५/१३

आ०प०-वृणीमहे, √ वृज्-वरणे

वासः

राजा सिन्धूनामवसिष्ट वासः ऋतस्य नावमारुहद्रजिष्ठाम् ।

अप्सु द्रप्सो वावृधे श्येन जूतो दुह ई पिता दुहई पितुर्जाम्॥

ऋ० ६/८६/२

आ०प०-अवसिष्ट, √ वस्-निवासे आच्छादने व

वा:

अपकामं स्यन्दमाना अवीवरत वो हि कम्।

इन्द्रो वः शक्तिभिर्देवीस्तस्माद् वानामि वो हितम्॥

अथर्व० ३/१३/३

आ०प०- अवीवरत, √ वृज्- आवरणे

वाहिष्ठः

आ वो वाहिष्ठो वहतु स्तवध्वै रथो वाजा ऋभुक्षणो अमृक्तः।

अभि त्रिपृष्ठैः सवनेषु सोमैर्मदसुशिप्रा महभिः पृणध्वम्॥

ऋ० ७/३७/१

आ०प०-वहतु, √ वह्-प्रापणे

वि:

सं मा तपन्त्यभितः सप्तलीरिव पशवः।

नि बाधते अमतिर्नग्नता जसुर्वेन वैवीयते मतिः॥

ऋ० १०/३३/२

आ०प०-वेवीयते, √ वी-गतिव्याप्तिप्रजनकान्त्यादिषु

व्यन्तु वयोक्तं रिहाणा मरुतां पृषतीर्गच्छ वशा पृशिनर्भुत्वा
दिवं गच्छ ततो नो वृष्टिमावह।

यजु० २/१६

आ०प०-व्यन्तु, √ वी-गतिव्याप्तिप्रजनकान्त्यादिषु

विदथं

इन्द्रं मतिर्हृद् आ वच्यमानाच्छा पतिं स्तोमं तष्टा जिगाति।

या जागृविदथै शस्यमानेन्द्र यत्ते जायते विद्धि तस्य ॥

ऋ० ३/३६/१

आ०प०-विद्धि, √ विद्लृ-लाभे, √ विद्-ज्ञाने वा
वेद यस्त्रीणि विदथान्येषां देवानां जन्म सनुतरा च विप्रः ।
ऋजु मर्तेषु वृजिना च पश्यन्भि चष्टे सूरौ अय एवान् ॥

ऋ० ६/५१/२

आ०प०-वेद, √ विद्-ज्ञाने

विद्या

विद्यां चाविद्यां च यस्तद्वेदोभयं सह । अविद्यया मृत्युं तीर्त्वा
विद्ययाऽमृतमश्नुते ॥

यजु० ४०/१४

आ०प०-वेद, √ विद्-ज्ञाने

विद्युत्

धायोभिर्वा यो युज्यंभिरर्केर्विद्युन् दविद्योत् स्वेभिः शुष्मैः ।
शर्धो वा यो मरुतां ततक्ष ऋभुर्न त्वेषो रभसानो अद्यौत् ॥

ऋ० ६/३/८

आ०प०-दविद्योत्/अद्यौत्, √ द्युत्-दीप्तौ

विद्युन् या पतन्ती दविद्योद्धरन्ती मे अप्या काम्यानि ।
जनिष्टो अपो नर्यः सुजातः प्रोर्वशी तिरत दीर्घमायुः ॥

ऋ० १०/६५/१०

आ०प०-दविद्योत्- √ द्युत्-दीप्तौ

स हि द्युता विद्युता वेति सामं पृथुं योनिमसुरत्वा ससाद ।
स सनीलेभिः प्रसहानो अस्य भ्रातुर्न ऋते सप्तथस्य मायाः ॥

ऋ० १०/६६/२

व्या०प०-द्युता, √ द्युत्-दीप्तौ

विद्वान्

प्र नु वयं सुते या ते कृतानीन्द्र ब्रवाम् यानि नो जुजोषः ।
वेददविद्वाञ्छृणवच्च विद्वान्वहतेऽयं मघवा सर्वसेनः ॥

ऋ० ५/३०/३

आ०प०-वेदत्, √ विद्-ज्ञाने

प्र वो देवं चित्सहसानमग्निमश्वं न वाजिनं हिषे नमोभिः ।
भवा न दूतो अध्वरस्य विद्वान्त्मना देवेषु विविदे मितद्रुः ।

ऋ० ७/७/१

आ०प०-विविदे, √ विद्ज्ञाने/विद्ल-लाभे वा

यो वै ते विद्यादरणी याभ्यां निर्मथ्यते वसु ।
स विद्वाञ्ज्येष्ठं मन्येत स विद्याद् ब्राह्मणं महत् ॥

अथर्व० १०/८/२०

आ०प०-विद्यात्, √ विद्-ज्ञाने

विधर्ता

ऋतश्च सत्यश्च ध्रुवश्च धरुणश्च । धर्ता चंद विधर्ता च
विधारय ॥

यजु० ११/८२

आ०प०-विधारय, √ धृञ्-धारणपोषणयोः

विपृचः

ग्रहा ऊर्जाहुतयो व्यन्तो विप्राय मतिम् ।
तेषां विशिप्रियाणां वोऽहामिषमूर्जं शंसमग्रभमुपयामगृहीतोऽसी-
न्द्राय त्वा जुष्टं गृह्णाम्येष ते योनिरिन्द्राय त्वा जुष्टं तमम् ।
सम्पृचौ स्थः सं मा भद्रेण पृङ्क्तं विपृचौ स्थो वि मा
पाप्मना पृङ्क्तम् ॥

यजु० ६/४

आ०प०-पृङ्क्तम्, √ पृची-सम्पर्क

विभावा

यो भानुभिर्विभावा विभात्यग्निर्देवेभिर्ऋतावाजस्रः ।

आ यो विवायं सुख्या सखिभ्योऽपरिहृतो अत्यो न सप्तिः ॥

ऋ० १०/६/२

आ०प०-विभाति, वि+भा-दीप्तौ

विभु

त्रिशिचन्नो अद्या भवतं नवेदसा विभुर्वा याम उत रातिरश्विना ।
युवोर्हि यन्त्रं हिम्येव वाससोऽभ्यायसेन्या भवत मनीषिभिः ॥

ऋ० १/३४/१

आ०प०-भवतम्, वि+भू-सत्तायाम्

तमृत्विद्या उप वाचः सचन्ते सर्गो न यो देवयतामसर्जि ।
बृहस्पतिः स ह्यज्जो वरासि विभ्वाभवत्समृते मातरिश्वा ॥

ऋ० १/१६०/२

आ०प०-अभवत्, वि+भू-सत्तायाम्

विमुच

येभिः पाशैः परिवित्तो विबद्धोऽङ्ग अङ्ग आर्पित उत्सितश्च ।
वि ते मुच्यन्तां विमुचो हि सन्ति भ्रूणध्न पूषन् दुरितानि मृक्ष्व ॥

अथर्व० ६/११२/३

आ०प०-मुच्यताम्, वि+मुच्य-मोचने

विराट्

ऋषिमना य ऋषिकृत्स्वर्पाः सहस्रणीथः पदवीः कवीनाम् ।
तृतीयं धाम महिषः सिपासन्तोमो विराजमनु राजति ष्टुप् ॥

ऋ० ६/६६/१८, साम०उ० ५/१/१/२ [११७६]

आ०प०-राजति, वि+राज-दीप्तौ

धर्मस्त्रिग्विराजाति धिराजा ज्योतिषा सह ब्रह्मणा तेजसा सह ।

यजु० ३८/२७

आ०प०-विराजति, वि+राज-दीप्तौ

आचार्योऽब्रह्मचारी ब्रह्मचारी प्रजापतिः

प्रजापतिर्वि राजति विराडिन्द्रोऽभवद् वशी ।। अथर्व० ११/५/१६

आ०प०-विराजति, वि+√राजृ-दीप्तौ

विवस्वत् (विवस्वान्)

वावसाना विवस्वति सोमस्य पीत्या गिरा ।

मनुष्वच्छंभू आ गतम् ।।

ऋ० १/४६/१३

आ०प०-वावसाना, √वस्-निवासे, आच्छादने वा

नू चित्सहोजा अमृतो नि तुन्दते होता यद्दुतो अभवाद्विवस्वतः ।

वि साधिष्ठेभिः पथिभी रजो मम आ देवताता हविषा विवासति ।

ऋ० १/५८/१

आ०प०-विवासति, √वस्-निवासे आच्छादने वा

तमह्यन्भुरिजोर्धिया संवसानं विवस्वतः । पतिं वाचो अदाभ्यम् ।।

ऋ० ६/२६/४

आ०प०-संवसानम्, √वस्-निवासे आच्छादने वा

विवाह

यद् दुष्कृतं यच्छमलं विवाहे वहतौ च यत् ।

तत् सभलस्य कम्बले मृज्महै दुरितं वयम् ।। अथर्व० १४/२/६६

आ०प०-वहतौ, वि+√वह्-प्रापणे

विश्वतुः

त्वमिन्द्र प्रतूर्तिष्ठभि विश्वा असि स्पृधः ।

अशस्तिहा जनिता विश्वतूरसि त्वं तूर्य तरुष्यतः ।।

ऋ० ८/६६/५, यजु० ३३/६६, साम०प०, ४/१/२/६ [३११]

साम०उ०, ८/१/८/१ [१६३७], अथर्व० २०/१०५/१

आ०प०-तूर्य, विश्व+√तूरी-गतित्वरणहिसनयोः

विश्वधा

आदिद्धोतारं वृणते दिविष्टिषु भगमिव पपृचानासं ऋज्जते ।

देवान्यत्क्रत्वा मृज्मना पुरुष्टुतो मर्तं शंसं विश्वधा वेति धार्यसे ।।

ऋ० १/१४१/६

व्या०प०-धायसे, विश्व+√ दुधाज्-धारणपोषणयोः

विश्वं

पृष्टो दिवि पृष्टो अग्निः पृथिव्यां पृष्टो विश्वा ओषधीरा विवेश ।
वैश्वानरः सहसा पृष्टो अग्निः स नो दिवा स रिषः
पातु नक्तम् ॥

ऋ० १/६८/२, यजु० १८/७३

आ०प०-अविवेश, √ विश्-प्रवेशने

यस्मिन्वृक्षे मध्वदः सुपर्णा निविशन्ते सुवते चाधि विश्वं ।
तस्येदाहुः पिप्पलं स्वाद्वग्रे तन्नोन्शद्यः पितरं न वेद ॥

ऋ० १/१६४/२२

आ०प०-निविशन्ते, √ विश्-प्रवेशने

सा मा सत्योक्तिः परि पातु विश्वतो द्यावा च यत्र ततन्नहानिच ।
विश्वमन्यन्ति विशते यदेजति विश्वाहापा विश्वाहोदेति सूर्यः ॥

ऋ० १०/३७/२

आ०प०-विशते, √ विश्-प्रवेशने

पश्वा यत्पश्चा वियुता बुधन्तेति ब्रवीति वृक्तरि रराणः ।
वसौर्वसुत्वा कारवौऽनेहा विश्वं विवेष्टि द्रविणमुप क्षु ॥

ऋ० १०/६१/१२

आ०प०-विवेष्टि, √ विश्-प्रवेशने

एकः सुपर्णः स समुद्रमा विवेश स इदं विश्वं भुवनं वि चष्टे ।
तं पाकेन मनसापश्यमन्तितस्तं माता रेळिह स उ रेळिह मातरम् ॥

ऋ० १०/११४/४

आ०प०-विवेश, √ विश्-प्रवेशने

विराणिमत्रावरुणयोरभिश्चरिन्द्रस्य त्रिष्टुबिह भागो अहः ।
विश्वान्देवाञ्जगत्या विवेश तेन चाक्लृप् ऋषयो मनुष्याः ॥

ऋ० १०/१३०/५

आ०प०-विवेश, √ विश्-प्रवेशने

इन्द्रस्य वज्रोऽसि वाजसास्त्वयायं वाजं॑ ॥ सेत् ।
 वाजस्य नु प्रसवे मातरं महीमदिति नाम वचसा करामहे ।
 यास्यामिदं विश्वं भुवनमाविवेश तस्या नो देवः सविता धर्म
 साविषत् ॥

यजु० ६/५, १८, ३०

आ०प०-आविवेश, √ विश्-प्रवेशने

पृच्छामि त्वा चितयं देवसख यदि त्वमत्र मनसा जगन्थ ।
 येषु विष्णुस्त्रिषु पदेष्वेष्टस्तेषु विश्वं भुवनमा विवेशा ॥

यजु० २३/४६

आ०प०-आविवेश, √ विश्-प्रवेशने

अपि तेषु त्रिषु पदेष्वस्मि येषु विश्वं भुवनमा विवेश ।
 सद्यः पर्यामि पृथिवीमुत धामेकेनाङ्गन दिवो अस्य पृष्ठम् ॥

यजु० २३/५०

आ०प०-आविवेश, √ विश्-प्रवेशने

स्कम्भो दाधार द्यावापृथिवी उभे इमे स्कम्भो दाधारोर्वन्तरिक्षम् ।
 स्कम्भो दाधार प्रदिशः षड्वीः स्कम्भ इदं विश्वं भुवनमा विवेश ॥

अथर्व० १०/७/३५

आ०प०-आविवेश, √ विश्-प्रवेशने

विषः

यस्याग्निर्वपुर्गृहे स्तामं चनो दधीत विश्ववार्यः ।
 हव्या वा वेविषद्विषः ॥

ऋ० ८/१६/११

आ०प०-वेविषत्, √ विष्णु-व्याप्तौ

ब्रह्मचारी चरति वेविषद्विषः स देवानां भवत्येकमङ्गम् ।
 तेन जायामन्वविन्दद्बृहस्पतिः सोमै न नीतां जुह्वन् देवाः ॥

ऋ० १०/१०६/५, अथर्व० ५/१७/५

आ०प०-वेविषत्, √ विठल-व्याप्तौ

विष्णुः

इन्द्रश्च मरुतश्च क्रयायोपोत्थितोऽसुरः पण्यमानो मित्रः
क्रीतो विष्णुः शिपिविष्ट उरावासन्नो विष्णुर्नरन्धिषः ॥

यजु० ८/१५

आ०प०-शिपि (विष्टः), √ विष्न्-व्याप्तौ

वीळुः

अभि व्ययस्व खदिरस्य सारमोजौ धेहि स्पन्दने शिंशपायाम् ।
अक्ष वीळो विळित वीळयस्व मा यामादस्मादव जीहिपो नः ॥

ऋ० ३/५३/१६

आ०प०-वीळयस्व, वि+ √ ईळ-स्तुतौ अथवा

वीळ - दृढीभावः बलनामवा - नि० ८/३

उत त्वं मघवञ्छृणु यस्ते वष्टि ववक्षि तत् । यद्वीळयांसि
वीळु तत् ॥

ऋ० ८/४५/६

आ०प०-वीळयांसि, वि+ √ ईळ-स्तुतौ अथवा

वीळः दृढीभावः बलनाम वा नि० ८/३

वीळवी

मा भुर्मा सं विक्थ्वा ऊर्ज्यं धत्स्व धिषणे वीलवी सती
वीळयेथामूर्जं दधाथाम् । पाप्मा हतो न सोमः ॥

यजु० ६/३५

आ०प०-वीळयेथाम्, वि+ √ ईळ-स्तुतौ अथवा वीळः बलनाम-नि० ८/३

वीरुत्

वि यो वीरुत्सु रोधन्महित्वोत प्रजा उत प्रसूष्वन्तः ।
चित्तिरपां दमै विश्वायुः सन्नैव धीराः संमाय चक्रुः ॥

ऋ० १/६७/५

आ०प०-रोधन्, वि+ √ रुधिर-आवरणे

प्र यत्पितुः परमान्नीयते पर्या पृक्षुधौ वीरुधो दंसु रोहति ।
उभा यदस्य जनुषं यदन्त आदिद्यविष्ठो अभवद्धृणा शुचिः ॥

ऋ० १/१४१/४

आ०प० रोहति, √ रुह्-बीजजन्मनिप्रादुर्भावे च
जनिष्ट॒ योषा॑ प॒तय॑त्कनीन॒को वि चारु॑हन्वीरु॒धौ दंस॑ना॒ अने॑।
आस्मै॑ रीयन्ते निव॒नेव॒ सिन्ध॑वोऽस्मा अहं॑ भवति॒ तत्प॑तित्व॒नम्॥

ऋ० १०/४०/६

आ०प०-अरुहन्, √ रुह्-बीजजन्मनि प्रादुर्भावे च

वीवर्हः

अङ्गे॑ अङ्गे लो॒म्नि लो॒म्नि यस्ते॑ पर्वणि॒ पर्वणि॑।
यक्ष्मं॑ त्वच॒स्यं॒ऽते व॒यं क॒श्यप॑स्य वीव॒र्हेण॑ वि॒ष्वञ्चं॑ वि वृ॒हाम॑सि॥

अथर्व० २०/६६/२३

आ०प०-विवृहामसि, √ वर्ह-परिभाषणहिंसाऽऽच्छादनेषु

वृक्:

मा नो॑ वृ॒काय॑ वृ॒क्यै सम॑स्मा अघाय॒ते री॑रधता॒ यज॑त्राः।
यूयं॑ हि ष्ठा र॒थ्यो न॑स्त॒नूना॑ यूयं॑ दक्ष॒स्य वच॑सो बभूव॥

ऋ० ६/४१/६

व्या०प०-वृक्ये, √ वृक्-आदाने

वृक्षं

दा॒दृहा॑णो वज्र॒मिन्द्रो॑ गभ॒स्त्योः क्ष॑द्मैव ति॒ग्मम॑स॒नाय॑ सं
श॒यद॑हि॒हत्या॑य॒ सं श॑यत्। सं॒वि॒व्या॒न ओज॑सा॒ शवो॑भिरिन्द्र॒ म॒ज्जना॑।
तष्टे॑व वृ॒क्षं व॒निनो॑ नि वृ॒श्चसि॑ पर॒श्वेव॑ नि वृ॒श्चसि॑॥

ऋ० १/१३०/४

आ०प०-वृश्चसि, √ ओत्रश्चू-छेदने

इ॒दमि॑न्द्र शृ॒णु॒हि सोम॑प॒ यत्त्वा॑ ह॒दा शोच॑ता॒ जोह॑वीमि।
वृ॒श्चामि॑ तं कुलि॑शेनेव वृ॒क्षं यो अ॒स्माकं॑ मन॑ इ॒दं हि॑नस्ति॥

अथर्व० २/१२/३

आ०प०-वृश्चामि, √ ओत्रश्चू-छेदने

वृत्तं

अभी न आ ववृत्त्व चक्रं न वृत्तमवतः ।

नियुद्धिः चर्षणीनाम् ।।

ऋ० ४/३५/४

आ०प०-ववृत्त्व, √ वृत्त-वर्तने

वृत्तं

दासपत्नीरहिगोपा अतिष्ठान्निरुद्धा आपः पणिर्नैव गावः ।

अपां विलमपि हितं यदासीद्वृत्तं जघन्वा अप तद्ववार ।।

ऋ० १/३२/११

आ०प०-ववार, √ वृत्त-आवरणे

त्वष्टा यद्वृत्तं सुकृतं हिरण्यय सहस्रभृष्टि स्वपा अवर्तयत् ।

धत्त इन्द्रो नर्यपांसि कर्तवेऽहन्वृत्तं निरपामौब्जदर्पवम् ।।

ऋ० १/८६/६

आ०प०-अवर्तयत्, √ वृत्त-वर्तने

अध्वर्यवो यो अपो वव्रिवांस वृत्तं जघानाशन्यव वृक्षम् ।

तस्मा एतं भरत तद्वृत्तं एष इन्द्रो अर्हति पीतिमस्य ।।

ऋ० २/१४/२

व्या०प० - वव्रिवांस, √ वृत्त-आवरणे

सहदानुं पुरुहूत क्षियन्तमहस्तमिन्द्र सं पिणक्कुणारुम् ।

अभि वृत्तं वर्धमानं पियारुम्पादमिन्द्र तवसां जघन्य ।।

ऋ० ३/३०/८

व्या०प०-वर्धमानम्, √ वृत्त-वृद्धौ

त्वम्पो यद्ध वृत्तं जघन्वा अत्या इव प्रासृजः सर्तवा जौ ।

शयानमिन्द्र चरता वधेन वव्रिवांसं परि देवीरदवम् ।।

ऋ० ३/३२/६

व्या०प०-वव्रिवांसम्, √ वृत्त-आवरणे

इन्द्रो वृत्रमवृणोच्छर्धनीतिः प्र मायिनाममिनाद्वर्षणीतिः ।
अहन्त्यसमुशधग्वनैष्वविर्धेना अकृणोद्राम्याणाम् ॥

ऋ० ३/३४/३, यजु० ३३/२६, अथर्व० २०/११/३

आ०प०-अवृणोत्, √ वृञ्-आवरणे

हृदा इव कृक्षयः सोमधानाः समी विव्याच सवना पुरुणि ।
अन्ता यदिन्द्रः प्रथमा व्याश वृत्रं जघन्वाँ अवृणीत सोमम् ॥

ऋ० ३/३६/८

आ०प०-अवृणीत, √ वृञ्-आवरणे

अपो वृत्रं वव्रिवांसं पराहन्प्रावत्ते वज्रं पृथिवी सेचैताः ।
प्राणांसि समुद्रियाण्येनोः पतिर्भवञ्छवसा शूर धृष्णो ॥

ऋ० ४/१६/७, अथर्व० २०/७७/७

व्या०प०-वव्रिवांसम्, √ वृञ्-आवरणे

दिवो न तुभ्यमन्विन्द्र सत्रासुर्य देवेभिर्धायि विश्वम् ।
अहिं यद्वृत्रमपो वव्रिवांसं हन्तृजीषिन्विष्णुना सचानः ॥

ऋ० ६/२०/२

व्या०प०-वव्रिवांसम्, √ वृञ्-आवरणे

स पवस्व य आविथेन्द्रं वृत्राय हन्तवे ।

वव्रिवांसं महीरुपः ॥ ऋ० ६/६१/२२, साम०पू० ६/१/१/८ [४६४]

व्या०प०-वव्रिवांसम्, √ वृञ्-आवरणे

समिद्ध इन्द्र उषसामनीके पुरोरुचा पूर्वकृद्वावृधानः ।

त्रिभिर्देवैस्त्रिंशत् शता वज्रवाहुर्जघान वृत्रं वि दुरा ववार ॥

यजु० २०/३६

आ०प०-ववार, √ वृञ्-वरणे

वृत्रहा

प्र व इन्द्राय बृहते मरुतो ब्रह्मार्चत ।

वृत्रं हनति वृत्रहा शतक्रतुर्वज्रेण शतपर्वणा ॥

ऋ० ८/८६/३, यजु० ३३/६६, साम०पू० ३/२/२/५ [२५७]

आ०प-हनति, वृत्र+√हन्-हिंसागत्योः

इन्द्रं प्रेहि पुरस्त्वं विश्वस्येशान ओजसा ।

वृत्राणि वृत्रहंजहि ॥

अथर्व० २०/५/३

आ०प०-जहि, √हन्-हिंसागत्योः

वृद्धः

परि त्वा गिर्वणो गिर इमा भवन्तु विश्वतः ।

वृद्धायुमनु वृद्धयो जुष्टा भवन्तु जुष्टयः ॥

ऋ० १/१०/१२

व्या०प०-वृद्धयः, √वृधु-वृद्धौ

अनुव्रताय रन्धयन्नपव्रतानाभूभिरिन्द्रः शन्थयन्ननाभुवः ।

वृद्धस्य चिद्वर्धतो द्यामिनक्षतः स्तवानोवम्रो विजघान सुदिहः ॥

ऋ० १/५१/६

व्या०प०-वर्धतः, √वृधु-वृद्धौ

न यं जरन्ति शरदो न मासा न द्याव इन्द्रमवकृशयन्ति ।

वृद्धस्य चिद्वर्धतामस्य तनूः स्तोमैभिरुक्थैश्च शस्यमाना ॥

ऋ० ६/२४/७

आ०प०-वर्धताम्, √वृधु-वृद्धौ

वृषन्/वृष्णः

चक्राथे हि सध्यन्डाम भद्रं संधीचीना वृत्रहणा उत स्यः ।

ताविन्द्राग्नी सध्रज्या निषद्या वृष्णः सोमस्य वृष्णा वृषेथाम् ॥

ऋ० १/१०८/३

आ०प०-वृषेथाम्, √वृषु-सेचने

इन्द्रावरुणा मधुमत्तमस्य वृष्णः सोमस्य वृष्णा वृषेथाम् ।

इदं वामन्ध्रः परिषिक्तमस्मे आसद्यास्मिन्बर्हिषि मादयेथाम् ॥

ऋ० ६/६८/११, अथर्व० ७/५८/२

आ०प०-वृषेथाम्, √वृषु-सेचने

वृष्णस्ते वृष्ण्यं शवो वृषा वनं वृषा मदः । सत्यं वृषन्वृषेदसि ॥

ऋ० ६/६४/२

व्या०प०-वृण्यम्, √ वृषु-सेचने

अपाः पूर्वेषां हरिवः सुतानामधौ इदं सर्वं केवलं ते ।

ममद्धि सोमं मधुमन्तमिन्द्र सत्रा वृषञ्जठर आ वृषस्व ॥

ऋ० १०/६६/१३, अथर्व० २०/३२/३

आ०प०-वृषस्व, √ वृषु-सेचने

वृषा

अर्ची शुक्राय शाकिने शचीवते शृण्वन्तमिन्द्रं महयन्भि ष्टुहि ।

यो धृष्णुना शवसा रोदसी उभे वृषा वृषत्वा वृषभो न्यूज्जते ॥

ऋ० १/५४/२

व्या-वृषत्वा, √ वृषु-सेचने

आ द्विर्वाही अमिनो यात्विन्द्रो वृषा हरिभ्यां परिषिक्तमन्धः ।

गव्या सुतस्य प्रभृतस्य मध्वः सत्रा खेदामरुशहा वृषस्व ॥

ऋ० १०/११६/४

आ०प०-वृषस्व, √ वृषु-सेचने

वृषभः

अर्ची शुक्राय शाकिने शचीवते शृण्वन्तमिन्द्रं महयन्भि ष्टुहि ।

यो धृष्णुना शवसा रोदसी उभे वृषा वृषत्वा वृषभो न्यूज्जते ॥

ऋ० १/५४/२

व्या०प०-वृषत्वा, √ वृषु-सेचने

यस्य ते पीत्वा वृषभो वृषायतेऽस्य पीता स्वर्विदः ।

स सुप्रकैतो अभ्यक्रमीदिषोऽच्छा वाजं नैतशः ॥

ऋ० ६/१०८/२, साम०उ० १/१/१६/२ [६६३]

आ०प०-वृषायते, √ वृषु-सेचने

वृष्टिः

उदीरयथा मरुतः समुद्रतो यूयं वृष्टिं वर्षयथा पुरीषिणः ।

न वो दस्त्रा उप दस्यन्ति धेनवः शुभं यातामनु रथा अवृत्सत ॥

ऋ० ५/५५/५

आ०प०-वर्षयथा, √ वृषु-सेचने

दृळ्हा चिद्या वनस्पतीन्क्ष्मया दर्ध्र्योर्जसा ।

यत्तै अभ्रस्य विद्युतौ दिवो वर्षन्ति वृष्टयः ॥ ऋ० ५/८४/३

आ०प०-वर्षन्ति, √ वृषु-सेचने

वेदः

वेदोऽसि येन त्वं देव वेद देवेभ्यो वेदोऽभवस्तेन मह्यं वेदो भूयाः ।

देवा गातुविदो गातुं वित्त्वा गातुर्मित । मनसस्पत इमं देव

यज्ञश्च स्वाहा वाते धाः ॥ यजु० २/२१

आ०प०-वेद, विद्-√ ज्ञाने

वेनः

क्रतूयन्ति क्रतवो हृत्सु धीतयो वेनन्ति वेनाः पृतयन्त्या दिशः ।

न मर्दिता विद्यते अन्य एभ्यो देवेषु मे अधि कामा अयंसत ॥

ऋ० १०/६४/२

आ०प०-वेनन्ति, √ वेनृ-गतिज्ञानचिन्तानिशामनवादित्रग्रहणेपु

व्रतं

आ तिष्ठत्तं सुवृतं यो रथो वामनु व्रतानि वर्तते हविष्मान् ।

येन नरा नासत्येष्वयधै वर्तिर्याधस्तनयाय त्मनं च ॥

ऋ० १/१८३/३

आ०प०-√ वर्तते, वृतु-वर्तने

न देवानामर्ति व्रतं शतात्मा च न जीवति ।

तथा युजा वि वावृते ॥

ऋ० १०/३३/६

आ०प०-वावृते, √ वृतु-वर्तने

शक्रः

तमित्सखित्व ईमहे तं राये तं सुवीर्यं ।

स शक्र उत नः शक्रदिन्द्रो वसु दयमानः । ऋ० १/१०/६

आ०प०- शक्त, √ शक्ल-शक्तौ

स नः शक्रश्चिदा शक्रदानवाँ अन्तराभूरः ।

इन्द्रो विश्वाभिरुतिभिः ।।

ऋ० ८/३२/१२

आ०प०- आशक्त, √ शक्ल-शक्तौ

शतदायं

राकामहं सुहवां सुष्टुती हुवे शृणोतु नः सुभगा बोधतु त्मना ।
सीव्यत्त्वपः सूच्याच्छिद्यमानया ददातु वीरं शतदायमुक्थ्यम् ।।

ऋ० २/३२/४

आ०प०- ददातु, शत+ √ डुदाज्- दाने

शतवारः

शतमहं दुर्णाम्नीनां गन्धर्वाप्सरसां शतम् ।

शतं शश्वन्वतीनां शतवारेण वारये ।।

अथर्व० १६/३६/६

आ०प०- वारये, शत+ √ वृज्-आवरणे

शतयाजं

शतयाजं स यजते नैनं दुन्वन्त्यग्नयः ।

जिन्वन्ति विश्वे तं देवा यो ब्राह्मण ऋषभमाजुहोति ।।

अथर्व० ६/४/१८

आ०प०-यजते, शत+ √ यज्-देवपूजासङ्गतिकरणदानेषु

शपत्

यो नः शपादशपत् शपतो यश्च शपात् ।

वृक्षैव विद्युता हत आ मूलादनु शुष्यतु ।।

अथर्व० ७/५६/१

आ०प०- शपात्, √ शप्- अक्रोशे

शपथः

यश्च सापत्नः शपथौ जाम्याः शपथश्च यः ।

ब्रह्मा यन्मन्युतः शपात् सर्वं तन्नो अधस्पदम् ।।

अथर्व० २/७/२

आ०प०- शपात्, √ शप्- आक्रोशे
कृत्या सन्तु कृत्याकृतं शपथः शपथीयते ।
सुखो रथेइव वर्ततां कृत्या कृत्याकृतं पुनः ।।

अथर्व० ५/१४/५

आ०प०- शपथीयते, √ शप्- आक्रोशे
शप्तारमेतु शापथो यः सुहार्त तेन नः सह ।
चक्षुर्मन्त्रस्य दुर्हार्दः पृष्टीरपि शृणमसि ।।

अथर्व० २/७/५

आ०प०-शपथः, √ शप्-आक्रोशे

शपनं

या शशाप शपनेन याघं मूरमादधे ।

या रसस्य हरणाय जातमारेभे तोकमन्तु सा ।। अथर्व० ४/१७/३

आ०प०- शशाप, √ शप्- आक्रोशे

शमी

ईजे यज्ञेभिः शशमे शमीभिर्ऋधद्वायाग्नये ददाश ।

एवा च न तं यशसाम जुष्टिर्ना हो मर्त नशते न प्रदृष्टिः ।।

ऋ० ६/३/२

आ०प०- शशमे, √ शमु- उपशमने

अग्नेस्तनूरसि वाचो विसर्जनं देववीतये त्वा गृह्णामि

बृहद्ग्रावाऽसि वानस्पत्यः स इदं देवेभ्यो हविः शमीष्व

सुशर्मि शमीष्व । हविष्कृदेहि हविष्कृदेहि ।। यजु० १/१५

आ०प०- शमीष्व, √ शमु- उपशमने

ऋतवस्त ऋतुथा पर्व शमितारो वि शासतु ।

संवत्सरस्य तेजसा शमीभिः शम्यन्तु त्वा ।।

यजु० २३/४०

आ०प०- शम्यन्तु, √ शमु- उपशमने

शयनं

न वा उ॑ त॒नूं त॒न्वा॑३ सं प॑पृ॒च्यां पा॒पमा॑हु॒र्यः स्व॑सारं नि॒गच्छा॑त् ।
असं॑यदे॒तन्मन॑सो ह॒दो मे॑ भ्रा॒ता स्व॑सुः श॒यने॑ यच्छ॑यीय ॥

अथर्व ० १८/१/१४

आ०प० - शयीन, √ शीड्-शयने

शवस्

न॒ही नु॑ वो॒ मरु॑तो॒ अन्त्य॑स्मे आ॒रात्ता॑च्चि॒च्छव॑सो अन्त॑मापुः ।
ते घृ॑ष्णुना शव॑सा शूशु॒वांसोऽर्णो॑ न द्वे॒षो धृ॑ष॒ता परि॑ष्णुः ॥

ऋ० १/१६७/६

व्या०प०- शूशुवांसः, √ दुओशिव- गतिवृद्धयोः

इन्द्र॑मे॒व धि॑षणा सा॒तयै॑ धा॒द्वृह॑न्त॒मृष्व॑म॒जरं॑ यु॒वान॑म् ।
अषा॑ळहे॒न शव॑सा शूशु॒वांसं स॒द्यश्चि॒द्यो वा॑व॒धे असा॑मि ॥

ऋ० ६/१६/२

व्या०प०- शुशूवांसम्, √ दुओशिव- गतिवृद्धयोः

प्र ये॒ ययु॑र॒वृका॑सो रथा॑ इव नृ॒पा॒तारो॑ जना॑नाम् ।
उ॒त स्वे॒न शव॑सा शुशू॒वुर्नरं॑ उ॒त क्षि॑यन्ति सु॒क्षिति॑म् ॥

ऋ० ७/७४/६

आ०प०- शुशूवुः, √ दुओशिव- गतिवृद्धयोः

ता सा॑न॒सी शव॑साना॒ हि भू॑तं सा॒कं वृ॒धा शव॑सा शूशु॒वांसा॑ ।
क्षय॑न्तौ रा॒यो यव॑सस्य॒ भूरैः पृ॒ङ्क्तं वा॑जस्य॒ स्थवि॑रस्य॒ घृष्वैः ॥

ऋ० ७/६३/२

व्या०प०- शूशुवांसाः, √ दुओशिव- गतिवृद्धयोः

शस्तिः

आ॒शृण्व॑ते अ॒दृपि॑ताय॒ मन्म॑ नृच॒क्षसे॑ सृमृ॒ळीका॑य वेधः ।
दे॒वाय॑ श॒स्तिम॑मृ॒ताय॑ शंस॒ प्रावै॑व॒ सोता॑ मधु॒षुद्य॑ मी॒ळे ॥

ऋ० ४/३/३

आ०प०-शंस, √ शंसु-स्तुतौ

शान्तिः

पृथिवी शान्तिरन्तरिक्षं शान्तिर्द्यौः शान्तिरापः शान्तिरोपधयः
 शान्तिर्वनस्पतयः शान्तिर्विश्वे ये देवाः शान्तिः सर्वे ये देवाः
 शान्तिः शान्तिः शान्तिः शान्तिभिः । ताभिः शान्तिभिः सर्वं
 शान्तिभिः शमयामोऽहं यदिह घोरं यदिह क्रूरं यदिह पापं
 तच्छान्तं तच्छिवं सर्वमेव शमस्तु नः ॥

अथर्व० १६/६/१४

आ०प०-शमयामः, √ शमु-उपशमने

शिक्षुः

स तेजीयसा मनसा त्वोत उत शिक्ष स्वपत्यस्य शिक्षोः ।
 अग्नै रायो नृत्तमस्य प्रभूतौ भूयाम ते सुष्टुतयश्च वस्वः ॥

ऋ० ३/१६/३

आ०प०-शिक्षु, √ शिक्ष-विद्योपादाने

यस्मै त्वं मघवन्निन्द्र गिर्वणः शिक्षो शिक्षसि दाशुषे ।
 अस्माकं गिर उत सुष्टुतिं वसो कण्ववच्छृणुधी हवम् ॥

ऋ० ८/५२/८

आ०प०-शिक्षसि, √ शिक्ष-विद्योपादाने

शुक्रं

यज्जायतां परशुज्योतिषा सहभूया ऋतस्य सुदुघा पुराणवत् ।
 विरोचतामरुषो भानुना शुचिः स्वर्णं शुक्रं शुशुचीत् सत्पतिः ॥

ऋ० १०/४३/६, अथर्व० २०/१७/६

आ०प०-शुशुचीत्, √ ईशुचिर्-पूतीभावे

शुचिः

यज्जायतां परशुज्योतिषा सहभूया ऋतस्य सुदुघा पुराणवत् ।

विरौचतामरुषो भानुना शुचिः स्वर्णं शुक्रं शुशुचीत सत्पतिः॥

ऋ० १०/४३/६, अथर्व० २०/१७/६

आ०प० शुशुचीत, √ ईशुचिर्-पूतीभाव

शृङ्गं

इन्द्रा यातोऽवसितस्य राजा शर्मस्य च शृङ्गिणो वज्रबाहुः।

सेदु राजा क्षयति चर्षणीनामुरान्न नेमिः परि ता बभूव॥

ऋ० १/३२/१५

व्या०प०-शमस्य, √ शमु-उपशमने

गवामि श्रियसे शृङ्गमुत्तमं सूर्यो न चक्षु रजसो विसर्जने।

अत्या इव सुभ्वश्चारवः स्थन मया इव श्रियसे चेतथा नरः॥

ऋ० ५/५६/३

आ०प०-श्रियसे, √ श्रिज्-सेवायाम्

ऋतेन देवः सविता शमायत ऋतस्य शृङ्गमुर्विया वि पप्रथे।

ऋतं सासाह महि चित्पृतन्यतो मा नो वि यौष्टं सुख्या मुमोचतम्॥

ऋ० ८/८६/५

आ०प०-शमायते, √ शमु-उपशमने

प्र ते शृणामि शृङ्गे याभ्यां वितुदायसि।

भिनक्षि ते कुषुम्भं यस्तै विप्रधानः॥

अथर्व० २/३२/६

आ०प०-शृणामि, √ शृ-हिंसायाम्

शृतपाकं

यद्वर्धयमुदरस्यापवाति य आमस्य क्विषौ गन्धो अस्ति।

सुकृता तच्छमितारः कृण्वन्तुत मेधं शृतपाकं पचन्तु॥

ऋ० १/१६२/१०, यजु० २५/३३

आ०प०-पचन्तु, √ शृत+डुपचष्पाके

शोचिः

आ जनाय दुहणे पार्थिवानि दिव्यानि दीपयोऽन्तरिक्षा ।
तपा वृषन्विश्वतः शोचिषा तान्ब्रह्मद्विषं शोचय क्षामपशच ॥

ऋ० ६/२२/८, अथर्व० २०/३६/८

आ०प०-शोचय, √ शुच्-शोके अथवा शोचिः ज्वलतो नाम-नि०१/१७
वृषा ह्यग्ने अजरौ महान्विभास्यर्चिषा ।
अजस्त्रेण शोचिषा शोशुचच्छुचे सुदीतिभिः सु दीदिहि ॥

ऋ० ६/४८/३

आ०प०-शोशुचत्, √ शुच्-शोके अथवा शोचिः ज्वलतो नाम
तव त्रिधातु पृथिवी उत द्यौर्वैश्वानर व्रतमग्ने सचन्त ।
त्वं भासा रोदसी आ तन्त्याजस्त्रेण शोचिषा शोशुचानः ॥

ऋ० ७/५/४

आ०प०-शोशुचानः, √ शुच्-शोके अथवा शोचिः ज्वलतो नाम
त्वमग्ने शोचिषा शोशुचान् आ रोदसी अपृणा जायमानः ।
त्वं देवाँ अभिशस्तेरमुज्यो वैश्वानर जातवेदो महित्वा ॥

ऋ० ७/१३/२

आ०प०-शोशुचानः, √ शुच् शोके अथवा शोचिः ज्वलतो नाम
अग्ने यत्तै शोचिस्तेन तं प्रति शोच योऽस्मान् द्वेष्टि य वयं द्विष्म ॥

अथर्व० २/१६/४

आ०प०-शोच √ शुच्-शोके अथवा शोचिः ज्वलतो नाम
वायो यत्ते शोचिस्तेन तं प्रति शोच योऽस्मान् द्वेष्टि
यं वयं द्विष्मः ॥

अथर्व० २/२०/४

आ०प०-शोच, √ शुच्-शोके अथवा शोचिः ज्वलतो नाम
सूर्य यत्तै शोचिस्तेन तं प्रति शोच योऽस्मान् द्वेष्टि यं वयं द्विष्मः ॥

अथर्व० २/२१/४

आ०प०-शोच, √ शुच्-शोके अथवा शोचिः ज्वलतो नाम
चन्द्र यत्तै शोचिस्तेन तं प्रति शोच योऽस्मान् द्वेष्टि यं वयं
द्विष्मः ॥

अथर्व० २/२२/४

आ०प०-शोच, √ शुच्-शोके, अथवा शोचिः ज्वलतो नाम
 आपो यद् वः शोचिस्तेन तं प्रति शोचत योऽस्मान् द्वेष्टि यं
 वयं द्विष्मः ॥ अथर्व० २/२३/४

आ०प०-शोचत्, √ शुच्-शोके अथवा शोचिः ज्वलतो नाम
शोचिष्ठः

शोचा शोचिष्ठ दीदिहि विशे मयो रास्व स्तोत्रे महां असि।
 देवानां शर्मन्मम सन्तु सूरयः शत्रूषाहः स्वग्नयः ॥

ऋ० ८/६०/६

आ०प०-शोचा, √ शुच्-शोके अथवा शोचिः ज्वलतो नाम
श्रद्धा

श्रद्धां प्रातर्हवामहे श्रद्धां मध्यंदिनं परि।
 श्रद्धां सूर्यस्य निमृचि श्रद्धे श्रद्धापयेह नः ॥ ऋ० १०/१५१/५

आ०प०-श्रद्धापय, श्रत्+√ डधाज्-धारणपोषणयोः

श्रीः
 स दर्शत श्री रतिथिगृहगृहे वनेवने शिश्रिये तक्ववीरिव।
 जनैजनं जन्यो नाति मन्यते विश आ क्षेति विशयोऽविशविशम् ॥

ऋ० १०/६९/२

आ०प०-शिश्रिये, √ श्रिज्-सेवायाम्
 मनसः काममाकूतिं वाचः सत्यमशीय।
 पशुनाथं रूपमत्रस्य रसो यशः श्रीः श्रयतां मयि स्वाहा ॥

यजु० ३६/४

आ०प०-श्रयताम्, √ श्रिज्-सेवायाम्

श्रुतिः
 स तु श्रुधि श्रुत्या यो दुवोयुद्यौर्न भूमाभि रायो अर्यः।
 असो यथा नः शवसा चकानो युगेयुगे वयसा चेकितानः ॥

ऋ० ६/३६/५

आ०प०-श्रुधि, √ श्रु-श्रवणे

श्रोमंतं

कदू न्व॑स्याकृत॑मिन्द्र॑स्यास्ति॒ पौ॑स्यम् ।

केनो॒ नु कं॑ श्रोम॑तेन॒ न शु॑श्रुवे॒ जनु॑षः परि॑ वृत्र॒हा ॥

ऋ० ८/६६/६, अथर्व० २०/६७/३

आ०प०-शुश्रुवे, √ श्रु-श्रवणे

श्लोकः

प्र॒वद्या॑मना सु॒वृता॒ रथे॑न॒ दस्त्र॑विमं शृ॒णुतं॑ श्लोक॑मद्रेः ।

किम॑ङ्ग वां प्रत्य॑वर्ति॒ गमि॑ष्ठाहुर्वि॒प्रा॑सो अ॒श्विना॑ पु॒राजाः ॥

ऋ० १/११८/३

आ०प०-शृणुतम्, √ श्रु-श्रवणे

यु॒वां स्तोमो॑भिर्दे॒व्यन्तो॑ अ॒श्विना॑श्चाव॒यन्त॑ इव॒ श्लोक॑मा॒यवो॑

यु॒वां ह॒व्याभ्या॑र्३ यवः ।

यु॒वोर्वि॑श्वा॒ अधि॑ श्रियः पृ॒क्षश्च॑ वि॒श्ववे॑दसा ।

पु॒षा॒यन्ते॑ वां प॒वयो॑ हिर॒ण्यये॑ रथे॑ दस्त्रा॒ हिर॒ण्यये॑ ॥

ऋ० १/१३६/३

आ०प०-आश्वावयन्त, √ श्रु-श्रवणे

सु॒युभि॑श्चैः सु॒वृता॒ रथे॑न॒ दस्त्रा॑विमं शृ॒णुतं॑ श्लोक॑मद्रेः ।

किम॑ङ्ग वां प्रत्य॑वर्ति॒ गमि॑ष्ठाहुर्वि॒प्रा॑सो अ॒श्विना॑ पु॒राजाः ॥

ऋ० ३/५८/३

आ०प०-शृणुतम्, √ श्रु-श्रवणे

य इ॒मा वि॒श्वा जा॒तान्या॑श्चाव॒यति॑ श्लो॒केन॑ ।

प्रच॑ सु॒वाति॑ स॒विता ॥

ऋ० ५/८२/६

आ०प०-आश्वावयति, √ श्रु-श्रवणे

यु॒जे वां ब्र॒ह्म पू॒र्व्य नमो॑भिर्वि॒ श्लोक॑ एतु॒ प॒थ्यैव॑ सू॒रेः ।

शृण्वन्तु विश्वे अमृतस्य पुत्रा आ ये धामानि दिव्यानि तस्थुः॥

ऋ० १०/१३/१

आ०प०- शृण्वन्तु, √ श्रु-श्रवणे

सुश्रुतौ कर्णौ भद्रश्रुतौ कर्णौ भद्रं श्लोकं श्रुयासम्॥

अथर्व० १६/२/४

आ०प०- श्रुयासम्, √ श्रु-श्रवणे

सङ्ग्रहः

यद् गिरामि सं गिरामि समुद्र इव सङ्ग्रहः।

प्राणानमुष्य सङ्गीर्य सं गिरामो अमुं वयम्॥ अथर्व० ६/१३५/३

आ०प०- सङ्ग्रहामि/सङ्ग्रहामः, √ गृ-निगरणे शब्दे च

सचथः

ते ते देव नेतर्ये चेमाँ अनुशसे।

ते राया ते ह्यापृचे सचेमहि सचथ्यैः॥ ऋ० ५/५०/२

आ०प०- सचेमहि, √ षच्- समवाये सेवने च

सचित्

प्र वो वायुं रथयुजं पुरन्धिं स्तोमैः कृणुध्वं सख्याय पूषणम्।

ते हि देवस्य सवितुः सवीमनि क्रतुं सचन्ते सचितः सचेतसः॥

ऋ० १०/६४/७

आ०प०- सचन्ते, √ षच्- समवाये सेवने च

सजोषस्

अयं मित्राय वरुणाय शंतमः सोमो भूत्ववपानेष्वभंगो देवो देवेष्वभंगः।

तं देवासो जुषेरत् विश्वे अद्य सजोषसः।

तथा राजाना करथो यदीमह ऋतावाना यदीमहे॥

ऋ० १/१३६/४

आ०प०- जुषेरत्, स (समान) √ जुषी-प्रीतिसेवनयोः

सत्यताता

इन्द्रो॑ मु॒हा म॑ह॒तो अ॑र्ण॒वस्य॑ व्र॒तामि॑नादङ्गि॒रोभि॑र्गुणानः ।

पु॒रुणि॑ चि॒न्नि त॑ताना॒ रजांसि॑ द॒धार॒ यो ध॒रुणं॑ स॒त्यता॑ता ॥

ऋ० १०/१११/४

आ०प०- ततान, सत्य+ √ तनु- विस्तारे

स॒त्यं

स हि स्व॑सृत्पृष॑दश्चो॒ युवा॑ गु॒णो॒ऽप्या ई॑शानस्तवि॒षीभि॑रावृतः ।

असि॑ स॒त्य ऋ॑ण॒यावाने॑द्योऽस्या धि॒यः प्रा॑वि॒ताथा॒ वृषा॑ गु॒णः ॥

ऋ० १/८७/४

आ०प०- असि, √ अस्- भुवि

वैश्वा॑न॒र तव॑ तत्स॒त्यम॑स्त्व॒स्मात्रा॑यो॒ म॒धवा॑नः सच॒न्ताम् ।

तन्ना॑ मि॒त्रो वरु॑णो मा॒मह॑न्ता॒मदि॑तिः सिन्धुः पृ॒थि॒वी उ॒त द्यौः ॥

ऋ० १/८८/३

आ०प०- अस्तु, √ अस्- भुवि

नव्यं॑ तदु॒क्त्यं हि॑तं दे॒वासः सु॑प्रवाच॒नम् ।

ऋ॒तम॑र्षन्ति॒ सिन्ध॑वः स॒त्यं ता॑ता न॒ सूर्यो॑ वि॒त्तं मे॑ अ॒स्य रौ॑दसी ॥

ऋ० १/१०५/१२

आ०प०- तातान, √ तनु- विस्तारे

प्र तं वि॑वक्मि॒ वक्म्यो॑ य ए॒षां म॒रुता॑ म॒हिमा॑ स॒त्यो अ॑स्ति ।

सचा॑ यदी॒ वृष॑मणा अ॒ह्युः स्थि॑रा चि॒ज्जनी॑र्व॒हते॑ सुभा॒गाः ॥

ऋ० १/१६७/७

आ०प०- अस्ति, √ अस्- भुवि

इ॒दं द्या॑वापृथि॒वी स॒त्यम॑स्तु पि॒त॒र्माति॑र्यदि॒हो पं ब्रु॑वे वा॒म् ।

भू॒तं दे॒वाना॑म॒वसे॑ अवो॒भिर्वि॑द्यामे॒षं वृ॒जनं॑ जी॒रदा॑नुम् ॥

ऋ० १/१८५/११

आ०प०- अस्तु, √ अस्- भुवि

प्र सू॒त इ॒न्द्र प्र॑वता॒ हरि॑भ्यां प्र ते वज्रः प्रमृ॒णन्ने॑तु शत्रू॒न् ।

ज॒हि प्र॑ती॒चो अ॑नू॒चः परा॑चो॒ विश्वं॑ स॒त्यं कृ॑णुहि वि॒ष्टम॑स्तु॥

ऋ० ३/३०/६

आ०प०- अस्तु, √ अस्- भुवि

यु॒वोऽर्क॑तं रो॒दसी॑ स॒त्यम॑स्तु म॒हे षु॑ णः॒ सुवि॑ताय॒ प्र भू॑तम् ।
इ॒दं दि॒वे नमो॑ अ॒ग्ने पृ॑थि॒व्यै स॑प॒र्यामि॑ प्रय॒सा या॑मि रत्न॑म्॥

ऋ० ३/४४/३

आ०प०- अस्तु, √ अस्- भुवि

आदि॒त्प॒श्चा बु॑बु॒धना॑ व्य॒ख्यन्ना॑दि॒द्रत्नं॑ धा॒रय॑न्त॒ द्युभ॑क्तम् ।
वि॒श्वे वि॒श्वा॑सु॒ दुर्या॑सु॒ देवा मि॒त्रं धि॒ये व॑रुण स॒त्यम॑स्तु॥

ऋ० ४/१/१८

आ०प०- अस्तु, √ अस्- भुवि

प्र सु॒ स्तोमं॑ भ॒रत॑ वा॒ज॒यन्त॒ इन्द्रा॑य स॒त्यं यदि॑ स॒त्यम॑स्ति ।
नेन्द्रो॑ अ॒स्तीति॑ नेम॑ उत्त्व आ॒ह क ई॑ ददर्श॒ कम॑भि ष्ट॒वाम॑॥

ऋ० ८/१००/३

आ०प०- अस्ति, √ अस्- भुवि

अ॒स्मे ता त॑ इन्द्र स॒न्तु स॒त्याहि॑स॒न्तीरु॑प॒स्पृशः॑ ।

वि॒द्याम॒ यासां॑ भुजो॑ धे॒नूनां॑ न व॒ज्रिवः॑ ॥

ऋ० १०/२२/१३

आ०प०- सन्तु, √ अस्- भुवि

मह्यं॑ यज॒न्तु म॑म॒ यानि॑ ह॒व्याकू॑तिः स॒त्या मन॑सो मे अस्तु ।

ए॒नो मा नि॑ गां॒ कत॑म॒च्य॒नाहं॑ वि॒श्वे दे॒वासो॑ अधि॒वोच॑ता नः॥

ऋ० १०/१२८/४

आ०प०- अस्तु, √ अस्- भुवि

स॒दनं॑

मु॒नुष्व॑द॒ग्ने अ॒ङ्गि॒रस्व॑द॒ङ्गि॒रो यया॑ति॒वत्स॑दने॒ पूर्व॑व॒च्छुचे॑ ।

अच्छं॑ या॒ह्या व॑हा॒ दैव्यं॑ ज॒न॒मा सा॑दय॒ ब॒र्हिषि॑ यक्षि॒ च प्रि॒यम्॥

ऋ० १/३१/१७

आ०प०- सादय, √ षद्- विशरणगत्यवसादनेषु

गुणानां त्वा गुणपतिं हवामहे कविं कवीनामुपमश्र्वस्तमम् ।
ज्येष्ठराजं ब्रह्मणा ब्रह्मणस्पत आ नः शृण्वन्नुतिभिः सीद सादनम् ॥

ऋ० २/२३/१

आ०प०- सीद, √ षद्लु- विशरणगत्यवसादनेषु
नि सामनामिषिराभिन्द्र भूमिं महीमपारां सदनं ससत्थ ।
अस्तभ्नादध्यां वृषभो अन्तरिक्षमर्षन्त्वापस्त्वयेह प्रसूताः ॥

ऋ० ३/३०/६

आ०प०- ससत्थ, √ षद्लु- विशरणगत्यवसादनयोः
आ वेधसं नीलपृष्ठं बृहन्तं बृहस्पतिं सदनं सादयध्वम् ।
सादद्योनिं दम आ दीद्विषांसं हिरण्यवर्णमरुषं सपेम ॥

ऋ० ५/४३/१२

आ०प०- सादयध्वम्, √ षद्लु- विशरणगत्यवसादनेषु
अभिक्रन्दन्कुलशं वाज्यर्षति पतिर्दिवः शतधारो विचक्षणः ।
हरिर्भिन्नस्य सदनेषु सीदति मर्मज्ञानोऽविभिः सिन्धुभिवृषा ॥

ऋ० ६/८६/११, साम०उ० ४/१/१/२ (१०३२)

आ०प०- सीदति, √ षद्लु- विशरणगत्यवसादनेषु
अच्छा नृचक्षा असरत्पवित्रे नाम दधानः कविरस्य योनौ ।
सीदन्होतेव सदनं चमूषूपेमगमन्नुषयः सप्त विप्राः ॥

ऋ० ६/६२/२

आ०प०- सीदन्, √ षद्लु- विशरणगत्यवसादनेषु
पुनरासद्य सदनमपश्च पृथिवीमग्ने ।
शेषे मातुर्यथोपस्थेऽन्तरस्याथं शिवतमः ॥ यजु० १२/३६

आ०प०- आसद्य, √ षद्लु- विशरणगत्यवसादनेषु
अपां त्वेमन्त्सादयाम्यपां त्वोद्यन्त्सादयाम्यपां त्वा भस्मन्त्सादयाम्यपां
त्वा जोतिषि सादयाम्यपां त्वाऽयने सादयाम्यर्णवे त्वा सदनं
सादयामि समुद्रे त्वा सदनं सादयामि सरिरे त्वा सदनं सादयाम्यपां

त्वा क्षये सादयाम्युपां त्वा सधिषि सादयाम्युपां त्वा सदेने सादयाम्युपां
 त्वा सधस्थे सादयाम्युपां त्वा योनौ सादयाम्युपां त्वा पुरीषि
 सादयाम्युपां त्वा पार्थसि सादयामि गायत्रेण त्वा छन्दसा सादयामि
 त्रैष्टुभेन त्वा छन्दसा सादयामि जागतेन त्वा छन्दसा
 सादयाम्यानुष्टुभेन त्वा छन्दसा सादयामि पाङ्क्तेन त्वा छन्दसा
 सादयामि ।।

यजु० १३/५३

आ०प०- सादयामि, √ षद्लृ- विशरणगत्यवसादनेषु
 कुलायिनी घृतवती पुरन्धिः स्योने सीद सदेने पृथिव्याः ।
 अभि त्वा रुद्रा वसवो गृणत्विमा ब्रह्म पीपिहि सौभगायाश्वि-
 नाऽध्वर्यू सादयतामिह त्वा ।।

यजु० १४/२

आ०प०- सीद/सादयताम्, √ षद्लृ- विशरणगत्यवसादनेषु
 आयोष्ट्वा सदेने सादयाम्यवतश्छायायाऽं समुद्रस्य हृदये ।
 रश्मीवती भास्वतीमा या द्यां भास्यापृथिवीमोर्वन्तरिक्षम् ।।

यजु० १५/६३

आ०प०- सादयामि, √ षद्लृ- विशरणगत्यवसादनेषु
 असदन् गावः सदेनेऽपप्तद् वसतिं वयः ।
 आस्थाने पर्वता अस्थुः स्थाग्निं वृक्कावतिष्ठिपम् ।।

अथर्व० ७/६६/१

आ०प०- असदन्, √ षद्लृ- विशरणगत्यवसादनेषु

सदस्

आ वो वहन्तु सप्तयो रघुष्यदो रघुपत्वा नः प्र जिगात बहूभिः ।
 सीदता बहिरुरु वः सदस्कृतं मादयध्वं मरुतो मध्वो अन्धसः ।।

ऋ० १/८५/६, अथर्व० २०/१३/२

आ०प०- सीदत, √ षद्लृ- विशरणगत्यवसादनेषु
 तेऽवर्धन्तु स्वतवसो महित्वना नाकं तस्थुरु चक्रिरे सदः ।
 विष्णुर्यद्वावद्धृषणं मदच्युतं वयो न सीदन्नधि बहिषि प्रिये ।।

ऋ० १/८५/७

आ०प०- सीदन्, √ षद्लृ- विशरणगत्यवसादनेषु
 आ योनिमरुणो रुहङ्गमदिन्द्रं वृषा सुतः ।
 ध्रुवे सदसि सीदति ॥

ऋ० ६/४०/२, साम०उ० ३/१/१२/२ (६२५)

आ०प०- सीदति, √ षद्लृ- विशरणगत्यवसादनेषु
 अग्निष्वात्ताः पितर एह गच्छत सदः सदः सदत सुप्रणीतयः ।
 अत्ता हवीषि प्रयतानि बर्हिष्यदा रयिं सर्ववीरं दधातन् ॥

ऋ० १०/१५/११, यजु० १६/५६, अथर्व० १८/३/४४

आ०प०- सदत, √ षद्लृ- विशरणगत्यवसादनेषु
 पुमाँ एनं तनुत उत्कृणात्ति पुमान्वि तत्ते अधि नार्क अस्मिन् ।
 इमे मयूखा उपसेदुरु सदः सामानि चक्रुस्तसराण्योतवे ॥

ऋ० १०/१३०/२

आ०प०- उपसेदुः, √ षद्लृ- विशरणगत्यवसादनेषु
 घृताच्यसि जुहूर्नाम्ना सेदं प्रियेण धाम्ना प्रियथं सदऽआसीद
 घृताच्यस्युपभृन्नाम्ना सेदं प्रियेण धाम्ना प्रियथं सदऽआसीद
 घृताच्यसि ध्रुवा नाम्ना सेदं प्रियेण धाम्ना प्रियथं सदऽआसीद
 प्रियेण धाम्ना प्रियथं सदऽआसीद । ध्रुवा असदन्तृतस्य योनौ
 ता विष्णो पाहि पाहि यज्ञं पाहि यज्ञपतिं पाहि मां यज्ञन्यम् ॥

यजु० २/६

आ०प०- आसीद, असदन्, √ षद्लृ- विशरणगत्यवसादनेषु
 अग्नेर्वोऽपन्नगृहस्य सदसि सादसामीन्द्राग्न्योर्भागधेयी
 स्थ मित्रावरुणयोर्भागधेयी स्थ विश्वेषां देवानां भाग
 धेयी स्थ । अमूर्या उप सूर्ये याभिर्वा सूर्यः सह । ता नौ
 हिन्वन्त्वध्वरम् ॥

यजु० ६/२४

आ०प०- सादयामि, √ षद्लृ- विशरणगत्यवसादनेषु

सध्मादः

रेवतीर्नः सध्माद इन्द्रै सन्तु तुविवाजाः । क्षुमन्तो याभिर्मदम् ॥

ऋ० १/३०/१३, साम०पू० २/२/१/६ (१५३)

साम०उ० ४/१/१४/१ (१०८४), अथर्व० २०/१२२/१

आ०प०- मदेभ, सध्+√ मदी-हर्षे

अतिद्रव सारमेयौ श्वानौ चतुरक्षौ श्वलौ साधुना पथा ।

अथा पितृन्सुविदत्राँ उपैहि यमेन ये सध्मादं मदन्ति ॥

ऋ० १०/१४/१०, अथर्व० १८/२/११

आ०प०- मदन्ति, सध्+√ मदी-हर्षे

अप्सरसः सध्मादं मदन्ति हविर्धानमन्तरा सूर्यं च ।

तास्तै जुनित्रमभि ताः परैहि नमस्ते गन्धर्वतुना कृणोमि ॥

अथर्व० १४/२/३४

आ०प०- मदन्ति, सध्+√ मदी-हर्षे

यो नौ द्युवे धनमिदं चकार यो अक्षाणां ग्लहनं शेषणं च ।

स नौ देवा हविरिदं जुषाणो गन्धर्वेभिः सध्मादं मदम् ॥

अथर्व० ७/१०६/५

आ०प०-मदम् सध् (सह)+√ मदी-हर्षे

अप्सरसः सध्मादं मदन्ति हविर्धानमन्तरा सूर्यं च ।

ता मे हस्तौ सं सृजन्तु घृतेन सपत्नं मे कित्वा रन्धयन्तु ।

अथर्व० ७/१०६/३

आ०प०- मदन्ति, सध् सह+√ मदी- हर्षे

यूयमग्ने शंतमाभिस्तनूभिरीजानमभिलोक स्वर्गम् ।

अश्वा भूत्वा पृष्टिवाहौ वहाथ यत्र देवैः सध्मादं मदन्ति ॥

अथर्व० १८/४/१०

आ०प०-मदन्ति, सध् (सह्) +√ मदी-हर्षे

सनुत्रीः

सिद्धा अग्ने धियो अस्मे सनुत्रीर्य त्रायसे दम् आ नित्यहोता ।
ऋतावा स रोहिदश्वः पुरुक्षुर्द्युभिरस्मा अहभिर्वाग्ममस्तु ॥

ऋ० १०/७/४

आ०प०- त्रायसे, सनु+ √ त्रैङ्- पालने

सन्धा (सन्धि)

शिरो हस्तावथो मुखं जिह्वां ग्रीवाश्च कीकसाः ।

त्वचा प्रावृत्य सर्वं तत् सन्धा समदधान्मही ॥ अथर्व० ११/८/१५

आ०प०- समदधात, सम्+ √ डुधाज्- धारणपोषणयोः

यामिन्द्रेण सन्धां समधत्था ब्रह्मणा च बृहस्पते ।

तयाहमिन्द्रसन्धया सर्वान् देवानिह हुव इतो जयत मामुतः ॥

अथर्व० ११/१०/६

आ०प०- समधत्था, सम्+ √ डुधाज्- धारणपोषणयोः

सपर्य

तं त्वा गीर्भिर्गिर्विणसं द्रविणस्युं द्रविणोदः ।

सपर्येम सपर्यवः ॥

ऋ० २/६/३

आ०प०- सपर्येम, √ सपर्यति-परिचरणकर्मा निघण्टु- ३/५

सबर्दुघा

तुभ्यमुपासः शुचयः परावति भद्रा वस्त्रा तन्वते दंसु रश्मिषु
चित्रा नव्येषु रश्मिषु । तुभ्य धेनुः सबर्दुघा विश्वा वसूनि दोहते ।

अजनयो मरुता वक्षणाभ्यो दिव आ वक्षणाभ्यः ॥

ऋ० १/१३४/४

आ०प०- दोहते, सब्+ √ दुह्- प्रपूरणे

समिध्

समिद्धमग्निं समिधा गिरा गृणे शुचिं पावकं पुरो अध्वरे ध्रुवम् ।

विप्रं होतारं पुरुवारमद्रुहं कविं सुमैरीमहे जातवैदसम् ॥

ऋ० ६/१५/७, साम०उ० ७/२/१३/१ (१५६७)

आ०प०- समिद्धम्, सम्+√ जिङ्न्धी-दीप्तौ
समिद्धो अग्निः समिद्धा सुसमिद्धो वरेण्यः ।
गायत्री छन्द इन्द्रियं त्र्यविर्गोर्वयो दधुः ॥ यजु० २१/१२

आ०प०- समिद्धः सम्+√ जिङ्न्धी-दीप्तौ
एधोऽस्येधिषीय समिदसि समैधिषीय ।
तेजोऽसि तेजो मयि धेहि ॥ अथर्व० ७/८६/४

आ०प०- समेधिषीय, सम्+√ जिङ्न्धी-दीप्तौ
समिद्धो अग्ने समिद्धा समिध्यस्व विद्वान् देवान् यज्ञियाँ एह वक्षः ।
तेभ्यो हविः श्रपयज्जातवेद उत्तमं नाक्रमधि रोहयेमम् ॥
अथर्व० ११/१/४

आ०प०- समिध्यस्व, सम्+√ जिङ्न्धि दीप्तौ

सम्पृक्

ग्रहाऊर्जाहुतयो व्यन्तो विप्राय मृतिम । तेषां विशिंप्रियाणां
वोऽहमिषमूर्जं११ समग्रभमुपयामगृहीतोऽसीन्द्राय त्वा जुष्टं
गृह्णम्येष ते योनिरिन्द्राय त्वा जुष्टतमम् । सम्पृचौ स्थः
सं मा भद्रेण पृङ्क्तं विपृचौ स्थो वि मा प्राप्मना पृङ्क्तम् ॥

यजु० ६/४

आ०प०- पृङ्क्तम्, √ पृची- सम्पकं

सम्भारः

संसिचो नाम ते देवा ये संभारान्तसमभरन् ।
सर्वं संसिच्य मर्त्य देवाः पुरुषमाविशन् ॥ अथर्व० ११/८/१३

आ०प०- समभरन्, सम्+√ डुभृज्-भरणे

सम्भृतः

यस्मादिन्द्राद्बृहतः किं चनेमृते विश्वान्यस्मिन्त्संभृताधि वीर्या ।
जठरे सोमं तन्वी३ सहो महो हस्ते वज्रं भरति शीर्षाणि क्रतुम् ॥

ऋ० २/१६/२

आ०प०- भरति, $\sqrt{\text{डुभृज्}}$ - भरणे

प्रजापतिः सम्भ्रियमाणः सुम्राट् सम्भृतो वैश्वदेवः सं० सुन्नो
धर्मः प्रवृक्तस्तेज उद्यते आश्विनः पर्यस्यानीयमाने पौष्णो
विष्यन्दमाने मारुतः क्लथन्। मैत्रः शरसि सन्ताप्यमाने
वायव्यो ह्रियमाणं अग्नेयो ह्रियमानो वाग्धुतः॥ यजु० ३६/५

आ०प०- सम्भ्रियमाणः, सम्+ $\sqrt{\text{डुभृज्}}$ - भरणे**सन्नमः**

पृथिव्यामग्नये समनमन्स आर्धोत्।

यथा पृथिव्यामग्नये समनमन्नेवा मह्यं सन्नमः संनमन्तु॥

अथर्व० ४/३६/१

आ०प०- सन्नमन्तु, समनमन् $\sqrt{\text{णम्}}$ - प्रहृत्वे शब्दे च

अन्तरिक्षे वायवे समनमन्स आर्धोत्।

यथान्तरिक्षे वायवे समनमन्नेवा मह्यं सन्नमः संनमन्तु॥

अथर्व० ४/३६/३

आ०प०- संनमन्तु, सम्+ $\sqrt{\text{णम्}}$ -प्रहृत्वे

दिव्याऽदित्याय समनमन्स आर्धोत्।

यथा दिव्याऽदित्याय समनमन्नेवा मह्यं सन्नमः संनमन्तु॥

अथर्व० ४/३६/५

आ०प०-संनमन्तु, सम्+ $\sqrt{\text{णम्}}$ -प्रहृत्वे

दिक्षु चन्द्राय समनमन्स आर्धोत्।

यथा दिक्षु चन्द्राय समनमन्नेवा मह्यं सन्नमः संनमन्तु॥

अथर्व० ४/३६/७

आ०प०- संनमन्तु, सम्+ $\sqrt{\text{णम्}}$ - प्रहृत्वे**समिध्**

ब्रह्मचायेऽति समिधा समिद्धः कार्ण्यं वसानो दक्षितो दीर्घश्मश्रुः।

स सद्य एति पूर्वस्मादुत्तरं समुद्रं लोकान्तसंगृभ्य मुहुराचरिक्त॥

अथर्व० ११/५/६

आ०प०-समिद्धः, सम+√ जिङ्धी-दीप्तौ

सम्राट्

सम्राजावस्य भुवनस्य राजथो मित्रावरुणा विदथे स्वर्दृशा।
वृष्टिं वां राधौ अमृतत्वमीमहे द्यावापृथिवी विचरन्ति तन्यवः॥

ऋ० ५/६३/२

आ०प०- राजथः सम्+√ राजू- दीप्तौ

अग्निः प्रियेषु धामसु कामौ भूतस्य भव्यस्य।

सम्राडेको वि राजति॥

यजु० १२/११७

आ०प०- विराजति, √ राजू-दीप्तौ

सयुज्

एतौ ग्रावाणो सयुजा युङ्गि चर्मणि निर्भिन्ध्यंश्चन यजमानाय साधु।
अवघ्नती नि जहि यं इमां पृतन्यव ऊर्ध्वं प्रजामुद्धरन्त्युद्ध॥

अथर्व० ११/१/६

आ०प०- युङ्गि, √ युजिर- योगे

संवरणः

त्वामग्ने वृणते ब्राह्मणा इमे शिवो अग्ने संवरणे भवा नः।
सपत्नहाग्नै अभिमातिजिद् भव स्वे गये जागृह्यप्रयुच्छन्॥

अथर्व० २/६/३

आ०प०- वृणते, √ वृञ्-वरणे

सरण्युः

मनुष्यदिन्द्र सवनं जुषाणः पिबा सोमं शश्वते वीर्याय।
स आ ववृत्स्व हर्यश्व यज्ञैः सरण्युभिरपो अर्णा सिसर्षि॥

ऋ० ३/३२/५

आ०प०- सिसर्षि, √ सृ-गतौ

अध॒ यद्रा॑जाना॒ गवि॑ष्टौ सर॑त्सर॒ण्युः का॒रवै॑ जर॒ण्युः ।

विप्रः॑ प्रेष्टः॑ स ह्य॑षां व॒भूव॑ परा॑ च वक्ष॑दुत प॑र्षदेनान् ॥

ऋ० १०/६१/२३

आ०प०-सरत्, √ सृ-गतौ

सरि॒त्

स॒म्यक्प्र॑वन्ति सरि॒तो न धे॑ना अ॒न्तर्हृ॑दा म॒नसा॑ पू॒यमा॑नाः ।

ए॒ते अ॑र्षन्त्य॒र्मयो॑ घृ॒तस्य॑ मृ॒गा इ॒व क्षि॑प॒णोरी॑षमाणाः ॥

ऋ० ४/५८/६, यजु० १७/६४

आ०प०- प्रवन्ति, √ सृ-गतौ

सर्गः

तमृ॒त्त्विया॑ उप॒ वाचः॑ सच॒न्ते स॒र्गो न यो॑ दै॒वय॑ताम॒सर्जि॑ ।

बृह॑स्पतिः स ह्य॒ञ्जो वरा॑सि वि॒भ्वाभ॑वत्समृ॒ते मा॑त॒रिश्वा॑ ॥

ऋ० १/१६०/२

आ०प०- असर्जि, √ सृज्- विसर्ग

रद॑त्प॒थो वरु॑णः सूर्या॑य प्रा॒णैसि॑ समु॒द्रिया॑ न॒दीना॑म् ।

स॒र्गो न सृ॒ष्टो अ॒र्वती॑र्क॒ताय॑ञ्च॒कार॑ म॒हीर॑वनी॒रह॑भ्यः ॥

ऋ० ७/८७/१

आ०प०- सृष्टः, √ सृज्- विसर्ग

स॒र्गा इ॒व सृ॒जतं॑ सृष्टु॒तीरु॑प॒ श्या॒वाश्व॑स्य सु॒च॒तो म॑दच्युता ।

स॒जोष॑सा उ॒षसा॑ सू॒र्येण॑ चा॒श्विना॑ ति॒रो अ॑ह्यम् ॥

ऋ० ८/३५/२०

आ०प०- सृजतम्, √ सृज्- विसर्ग

ए॒ते सो॒मास॑ आ॒शवो॑ रथा॑ इ॒व प्र॑ वा॒जिनः॑ ।

स॒र्गाः सृ॒ष्टा अ॑हेषतं ॥

ऋ० ६/२२/१

आ०प०- सृष्टाः, सृज्- विसर्ग

प॒र्वमा॑नस्य वि॒श्ववि॑त्प्र ते स॒र्गा असृ॑क्षत ।

सूर्यस्येव न रश्मयः॥ ऋ० ६/६४/७, साम०उ० ३/२/२/१ (६५८)

आ०प०- असृक्षत, √ सृज्- विसर्गे

पवमानस्य ते कवे वाजिन्तसर्गा असृक्षत।

अर्वन्तो न श्रवस्यवः॥ ऋ० ६/६६/१०, साम०उ० १/१/३/१ (६५७)

आ०प०- असृक्षत, √ सृज्- विसर्गे

एष सुवानः परि सोमः पवित्रे सर्गो न सृष्टो अदधावदवी।

तिग्मे शिशानो महिषो न श्रुङ्गे गा गव्यन्भि शूरो न सत्वा॥

ऋ० ६/८७/७

आ०प०- सृष्टः √ सृज्- विसर्गे

दिवो न सर्गा अससृग्रमहां राजा न मित्रं प्र मिनाति धीरः।

पितुर्न पुत्रः क्रतुभिर्यतान आ पवस्व विशे अस्या अजीतिम्॥

ऋ० ६/८७/३०

आ०प०- अससृग्रम्, √ सृज्- विसर्गे

सर्वनं

सेमं नः स्तोममा गृह्यपेदं सर्वनं सुतम्।

गौरो न तृषितः पिब॥

ऋ० १/१६/५

आ०प०- सुतम्, √ षुज्- अभिषवे

विश्वमित्सर्वनं सुतमिन्द्रो मदाय गच्छति। वृत्रहा सोमपीतये।

ऋ० १/१६/८

आ०प०- सुतम्, √ षुज्- अभिषवे

उग्रा सन्ता हवामह उपेदं सर्वनं सुतम्।

इन्द्राग्नी एह गच्छताम्॥ ऋ० १/२१/४

आ०प०- सुतम्, √ षुज्- अभिषवे

उप ह्वये सुदुघा धेनुमेतां सुहस्तौ गोधुगुत दौहदेनाम्।

श्रेष्ठं सवं सविता साविषन्नोऽभीद्धो धर्मस्तदु षु प्र वौचम्॥

ऋ०, १/१६४/२६, अथर्व० ७/७३/७

आ०प०- साविषत्, √ पु- प्रसवैश्वर्ययोः

किंमयः स्विच्चमस एष आसु यं काव्येन चतुरो विचक्र।

अथा सुनुध्वं सवनं मदाय पात ऋभवो मधुनः सोम्यस्य॥

ऋ० ४/३५/४

आ०प० सुनुध्वम्, √ पुज्- अभिषवे

यो वः सुनोत्यभिषित्वे अहां तीव्रं वाजासुः सवनं मदाय।

तस्मै रयिमृभवः सर्ववीरमा तक्षत वृषणो मन्दसानाः॥

ऋ० ४/३५/६

आ०प०- सुनोति, √ पुज्-अभिषवे

प्रातः सुतमपिबो हर्यश्व माध्यन्दिनं सवनं केवलं ते।

समृमुभिः पिबस्व रत्नधेभिः सखीर्या इन्द्र चकृषे सुकृत्या॥

ऋ० ४/३५/७

आ०प०-सुतम्, √ पूज्-अभिषवे

ताभिरा गच्छतं नरोपेदं सवनं सुतम्।

इन्द्राग्नी सोमपीतये॥ ऋ० ६/६०/६, साम०उ० ३/२/१०/३(६६३)

आ०प०- सुतम्, √ पुज्- अभिषवे

आ यातं नहुषस्पर्यान्तरिक्षात्सुवृक्तिभिः।

पिबाथो अश्विना मधु कर्णानां सवने सुतम्॥

ऋ० ८/८/३

आ०प०- सुतम्, √ पुज्- अभिषवे

तदु श्रेष्ठं सवनं सुनोतनात्यो न हस्तयतो अद्रिः सोतरि।

विदध्य यो अभिभूति पौंस्य महो राये चितरुते यदवतः॥

ऋ० १०/७६/२

आ०प०- सुनोतन, √ पुज्- अभिषवे

सविता

तत्सविता वौऽमृतत्वमासुवदगौह्यं यच्छ्रवयन्त ऐतेन ।
त्यं चिच्चमसमसुरस्य भक्षणमेकं सन्तमकृणुता चतुर्वयम् ॥

ऋ० १/११०/३

आ०प०- आसुवत्, आङ्+ √ पु- प्रसवैश्वर्ययोः

इदं श्रेष्ठं ज्योतिषां ज्योतिरागाच्चित्रः प्रक्रेतो अजनिष्ट विभ्वा ।
यथा प्रसूता सवितुः सवायै एवा रात्र्युषसे योनिमारैक ॥

ऋ० १/११३/१

साम०उ० ८/३/१४/१(१७४६)

आ०प० प्रसूता, प्र+ √ पू-प्रेरणे

उषा उच्छन्ती समिधाने अग्ना उद्यन्तसूर्य उर्विया ज्योतिरश्रेत् ।
देवो नो अत्र सविता न्वर्थं प्रासावीद्विपत्त्र चतुष्पदित्यै ॥

ऋ० १/१२४/१

आ०प०- प्रासावीद्, प्र+ √ पुज्- अभिषवे प्रसवेच

अबौध्यग्निर्ज उदैति सूर्यो व्यूषाश्चन्द्रा मद्वावो अर्चिषा ।

आयुक्षातामश्विना यातवे रथं प्रासावीदेवः सविता जगत्पृथक् ॥

ऋ० १/१५७/१, साम०उ० ८/३/१७/१ (१७५८)

आ०प०- प्रासवीद, प्र+ √ पुज्- अभिषवे प्रसवे वा ।

उप ह्वये सुदुघा धेनुमेतां सुहस्ता गोधुगुत दौहदेनाम् ।

श्रेष्ठं सवं सविता साविषन्नोऽभीद्धो घर्मस्तदु पु प्र वौचम् ॥

ऋ० १/१६४/२६, अथर्व० ७/७३/७, ६/१०/४

आ०प०- साविषत्, √ पुज्-प्रसवैश्वर्ययोः अभिषवे वा

इन्द्रो अस्मां अरद्वज्रबाहूरपाहन्वृत्रं परिधिं नदीनाम् ।

देवोऽनयत्सविता सुपाणिस्तस्य वयं प्रसवे याम उर्वीः ॥

ऋ० ३/३३/६

आ०प०- प्रसवे, प्र+ √ पूड- प्राणिप्रसवे

हिरण्यपाणिः सविता सुजिह्वास्त्रिरा दिवो विदथे पत्यमानः ।

देवेषु च सवितः श्लोकमश्वेरादस्मभ्यमा सुव सर्वतातिम् ॥

ऋ० ३/५४/११

आ०प०- सुव, √ पू- प्रेरणे

त्रिरा दिवः सवितुर्वीर्याणि दिवेदिव आ सुव त्रिर्नो अहः ।

त्रिधातु राय आ सुवा वसूनि भगं त्रातर्धिषणे सातयै धाः ॥

ऋ० ३/५६/६

आ०प०- आसुव, आ+√ पू- प्रेरणे

त्रिरा दिवः सविता सौषवीति राजाना मित्रा वरुणा सुपाणी ।

आपश्चिदस्य रोदसी चिदुर्वी रत्नं भिक्षन्त सवितुः सवायै ॥

ऋ० ३/५६/७

आ०प०- सोषवीति, √ पू- प्रेरणे, √ पुञ्- अभिषवे वा

आप्रा रजांसि दिव्यानि पार्थिवा श्लोकं देवः कृणुते स्वाय धर्मणे ।

प्र बाहू अम्राक्सविता सर्वामनि निवेशयन्प्रसुवन्नक्तुभिर्जगत् ॥

ऋ० ४/५३/३

आ०प०- प्रसुवन्, प्र+√ पुञ्- प्रसवैश्वर्ययोः

बृहत्सुम्नः प्रसवीता निवेशनो जगतः स्थातुरुभयस्य यो वशी ।

स नो देवः सविता शर्म यच्छतत्वस्मे क्षयाय त्रिवरूयमंहसः ॥

ऋ० ४/५३/६

व्या०प०- प्रसवीता, प्र+√ पू-प्रेरणे, √ पुञ्-प्रसवैश्वर्ययोः

देवेभ्यो हि प्रथमं यज्ञियैभ्योऽमृतत्वं सुवसिं भागमुत्तमम् ।

आदिदुदामानं सवितुर्व्यूर्णुषेऽनूचीना जीविता मानुषेभ्यः ॥

ऋ० ४/५४/२

आ०प०- सुवसि, √ पू- प्रेरणे

अचिन्ती यच्चकृमा दैव्ये जनैर्दीनैर्दक्षैः प्रभूती पुरुषत्वता ।

देवेषु च सवितुर्मानुषेषु च त्वं नो अत्र सुवतादनागसः ॥

ऋ० ४/५४/३

आ०प०- सुवतात्, √ पू-प्रेरणे

न प्रमियै सवितुर्देव्यस्य तद्यथा विश्वं भुवनं धारयिष्यति ।

यत्पृथिव्या वरिमन्ना स्वङ्गुरिर्वष्मन्दिवः सुवति सत्यमस्य तत्॥

ऋ० ४/५४/४

आ०प०- सुवति, √ पू-प्रेरणे
इन्द्रज्येष्ठान्वृहद्भ्यः पर्वतेभ्यः क्षया एभ्यः सुवसि पुस्त्यावतः।
यथायथा पुतयन्तो वियेमिर एवैव तस्थुः सवितः सुवायं ते॥

ऋ० ४/५४/५

आ०प०- सुवसि, √ पू-प्रेरणे
ये ते त्रिरहन्तसवितः सुवासौ दिवेदिवे सौभगमासुवन्ति।
इन्द्रो घावापृथिवी सिन्धुरद्विरादित्यैर्नो अदितिः शर्म यंसत्॥

ऋ० ४/५४/६

आ०प०- आसुवन्ति, आङ्+ √ पू-प्रेरणे
उदीरय कवितमं कवीनामुनत्तैनमभि मध्वा घृतेन।
स नो वसूनि प्रयता हितानि चन्द्राणि देवः सविता सुवाति॥

ऋ० ५/४२/३

आ०प०- सुवाति, √ पु-प्रसवैश्वर्ययोः, √ पू-प्रेरणे
विश्वा रूपाणि प्रति मुञ्चते कविः प्रासाविद्भद्रं द्विपदे चतुष्पदे।
वि नाकमख्यत्सविता वरेण्योऽनु प्रयाणमुषसो वि राजति॥

ऋ० ५/८१/२, यजु० १२/३

आ०प०- प्रसावीत्, प्र+ √ पु-प्रसवैश्वर्ययोः
स हि रत्नानि दाशुषे सुवति सविता भगः।
तं भागं चित्रमीमहे।

ऋ० ५/८२/३

आ०प०- सुवाति, √ पु-प्रसवैश्वर्ययोः, पू-प्रेरणे
अद्या नो देव सवितः प्रजावत्सावीः सौभगम्।
परा दुःष्वज्यं सुव॥

ऋ० ५/८२/४, साम०पू० २/१/५/७(१४१)

आ०प०- सावीः, √ पु-प्रसवैश्वर्ययोः तथा-सुव, √ पू-प्रेरणे

विश्वानि देव सवितर्दुरितानि परा सुव ।

यद्भद्रं तन्न आ सुव ।।

ऋ० ५/८२/५, यजु० ३०/३

आ०प०- आसुव, आ+√पू-प्रेरणे

य इमा विश्वा जातान्याश्रावयति श्लोकैः ।

प्र च सुवाति सविता ।।

ऋ० ५/८२/६

आ०प०- सुवाति, √पू-प्रेरणे, √पु-प्रसवैश्वर्ययोः

उदुष्य देवः सविता दमूना हिरण्यपाणिः प्रतिदोषमस्थात् ।

अयोहनुर्यजतो मन्द्रजिह्व आ दाशुषे सुवति भूरि वामम् ।।

ऋ० ६/७१/४

आ०प०- सुवति, √पू-प्रेरणे

वाममद्य सवितर्वाममु श्वो दिवे दिवे वाममस्मभ्यं सावीः ।

वामस्य हि क्षयस्य देव भूरैरया धिया वामभाजः स्याम ।।

ऋ० ६/७१/६, यजु० ८/६

आ०प०- सावीः, √पु-प्रसवैश्वर्ययोः

ओ श्रुष्टिर्विदध्या३ समेतु प्रति स्तोमं दधीमहि तुराणाम् ।

यदद्य देवः सविता सुवाति स्यामास्य रत्निना विभागे ।।

ऋ० ७/४०/१

आ०प०- सुवाति, √पू-प्रेरणे, √पु-प्रसवैश्वर्ययोः

आ देवो यातु सविता सुरत्नाऽन्तरिक्षप्रा वहमानो अश्वैः ।

हस्ते दधानो नया पुरुणि निवेशयञ्च प्रसुवञ्च भूम ।।

ऋ० ७/४५/१

आ०प०- प्रसुवन्, √पू-प्रेरणे

स घा नो देवः सविता सहावा साविषद्वसुपतिर्वसूनि ।

विश्रयमाणो अमर्तिमुरुर्ची मर्तभोजनमद्य रासते नः ।।

ऋ० ७/४५/३

आ०प०- साविषत्, √पु-प्रसवैश्वर्ययोः

यद्व सूर उदितेऽनागा मित्रो अर्यमा । सुवाति सविता भगः ॥

ऋ० ७/६६/४, साम०३० ६/१/२/१(१३५१)

आ०प०- सुवाति, √ पू-प्रेरणे, √ पू- प्रसवैश्वर्ययोः

श्रेष्ठं नो अद्य सवितर्वरणं भागमा सुव सहि रत्नुधा असि ।
रायो जनित्रीं धिषणा मुप ब्रुवे स्वस्त्यग्निं समिधानमीमहे ॥

ऋ० १०/३५/७

आ०प०- आसुव, आ+ √ पू-प्रेरणे

सविता पश्चात्तात्सदिता पुरस्तात्सवितोत्तरात्तात्सविताधरात्तात् ।
सविता नः सुवतु सर्वतातिं सविता नो रासतां दीर्घमायुः ॥

ऋ० १०/३६/१४

आ०प०- सुवतु, √ पू-प्रेरणे

आ नो देवः सविता साविषद्वयं ऋजूयते यजमानाय सुन्वते ।
यथा देवान्प्रतिभूषेम पाकवदा सर्वतातिमदितिं वृणीमहे ॥

ऋ० १०/१००/३

आ०प०- साविषद, √ पु-प्रसवैश्वर्ययोः तथा सुन्वते, √ पुज्- अभिषवे
अपामीवां सविता साविषन्नयग्वरीय इदं सेधन्त्वद्रयः ।

ग्रावा यत्र मधुषुदुच्यते बृहदा सर्वतातिमदितिं वृणीमहे ॥

ऋ० १०/१००/८

आ० साविषद, √ पु-प्रसवैश्वर्ययोः

प्र वो ग्रावाणः सविता देवः सुवतु धर्मणा ।

धूर्षु युज्यध्वं सुनुत ॥

ऋ० १०/१७५/१

आ०प०- सुवतु, √ पू- प्रेरणे तथा सुनुत, आ०प० सुनुत, √ पुज्-अभिषवे

ग्रावाणः सविता नु वो देवः सुवतु धर्मणा ।

यजमानाय सुन्वते ॥

ऋ० १०/१७५/४

आ०प०-सुवतु, √ पू-प्रेरणे तथा आ०प०-सुन्वते, √ पुज्-अभिषवे

देव सवितः प्रसुव यज्ञं प्रसुव यज्ञपतिं भगाय ।

दिव्यो गन्धर्वः केतुपूः केतन्नः पुनातु वाचस्पतिर्वाजं नः
स्वदत्तु स्वाहा ॥

यजु० ६/१, ११/७, ३०/१

आ०प०-प्रसुव, प्र+√षू-प्रेरणे

इन्द्रस्य वज्रोऽसि वाजसास्त्वयायं वाजं११ सेत् ।
वाजस्य नु प्रसुवे मातरं महीमदितिं नाम वचसा करामहे ।
यस्यामिदं विश्वं भुवनमाविवेश तस्यानोदेवः सविता धर्मं साविषत् ॥

यजु० ६/१

आ०प०-साविषत् √षु-प्रसवैश्वर्ययोः

सवित्रा प्रसवित्रा सरस्वत्या वाचा त्वष्ट्रा रूपैः
पूष्णा पशुभिरिन्द्राणाम्मे बृहस्पतिना ब्रह्मणा वरुणेनौजसाऽग्निना
तेजसा सोमैर्न राज्ञा विष्णुना दशम्या देवतया प्रसूतः प्र सर्पामि ॥

यजु० १०/३०

व्या०प०-प्रसवित्रा, √षु-प्रसवैश्वर्ययोः,

आ०प०-प्रसूतः, प्र+√षू-प्रसवे

युक्त्वाय सविता देवान्स्वैर्यतो धिया दिवम् ।
बृहज्ज्योतिः करिष्यतः सविता प्र सुवाति तान् ॥

यजु० ११/३

आ०प०-प्रसुवाति, प्र+√षू-प्रेरणे, √षु-प्रसवैश्वर्ययोः

वाजस्य नु प्रसुवे मातरं महीमदितिं नाम वचसा करामहे ।
यस्यामिदं विश्वं भुवनमाविवेश तस्यां नो देवः सविता धर्मं
साविषत् ॥

यजु० १८/३०

आ०प०-साविषत्, √षु-प्रसवैश्वर्ययोः

शमिता नो वनस्पतिः सविता प्रसुवन् भगम् ।
ककुष्ठन्द इहेन्द्रियं वशा वेहद्वयौ दधुः ॥

यजु० २१/१२

आ०प०-प्रसुवन्, प्र+षू-प्रेरणे, √षु-प्रसवैश्वर्ययोः

यद्य शूर उदितेऽनागा मित्रो अर्यमा ।

सुवाति सविता भगः ॥

यजु० ३३/२०

आ०प०-सुवति, √ पू-प्रेरणे

देवेभ्यो हि प्रथमं यज्ञियेभ्योऽमृतत्वश्च सुवसि भागमुत्तमम् ।
आदिद्वामानश्च सवितर्व्यूण्षेऽनूचीना जीविता मानुषेभ्यः ॥

यजु० ३३/५/५४

आ०प०-सवसि, √ पू-प्रेरणे

निररणिं सविता साविषत् पदोर्निहस्तयोर्वरुणो मित्रो अर्यमा ।
निरस्मभ्यमनुमती रराणा प्रेमां देवा असाविषुः सौभगाय ॥

अथर्व० १/१८/२

आ०प०-साविषत्, √ पु-प्रसवैश्वर्ययोः, तथा आ०प०-असाविषुः, √ पुञ्-प्रसवे

आयुरस्मै धैहि जातवेदः प्रजां त्वष्टरधिनिधैह्यस्मै ।

रायस्पोषं सवितरा सुवास्मै शतं जीवाति शरदस्तवायम् ॥

अथर्व० २/२६/२

आ०प०-आसुव, आङ्+√ पू-प्रेरणे

रयिं मे पोषं सवितोत वायुस्तनू दक्षमा सुवतां सुशेवम् ।

अयक्ष्मतातिं मह इह धत्तं तौ नो मुञ्चतमहंसः ॥

अथर्व० ४/२५/५

आ०प०-सुवताम्, √ पू-प्रेरणे, √ पु-प्रसवैश्वर्ययोः

सविता प्रसवानामधिपतिः स मावतु ।

अस्मिन् ब्रह्मण्यस्मिन् कर्मण्यस्यां पुरोधायामस्यां

प्रतिष्ठायामस्यां चित्यामस्यामाकृत्यामस्यामाशिष्यस्यां देवहूत्यां स्वाहा ॥

अथर्व० ५/२४/१

व्या०प०-प्रसवानाम्, प्र+√ पुञ्-प्रसवैश्वर्ययोः

स घा नो देवः सविता साविषदमृतांनि भूरि ।

उभे सुष्टुती सुगातवे ॥

अथर्व० ६/१/३

आ०प०-साविषत्, √ पु-प्रसवैश्वर्ययोः

सावीर्हि देव प्रथमाय पित्रे वर्ष्माणस्मै वरिमाणस्मै ।
अथास्मभ्यं सवितुर्वार्याणि दिवोदिव आ सुवा भूरि पश्वः ॥

अथर्व० ७/१४/३

आ०प०-सावीः, √ पु-प्रसवैश्वर्ययोः

उप ह्वये सुदुघां धेनुमेतां सुहस्तां गोधुगुत दौहदेनाम् ।
श्रेष्ठं स्रवं सविता साविषन्नोऽभीऽद्धो घर्मस्तदुषु प्र वाचत् ॥

अथर्व० ७/७३/७, ६/१०/४

आ०प०-साविषत्, √ पु-प्रसवैश्वर्ययोः

इमं गावः प्रजया सं विशाथायं देवानां न मिनाति भागम् ।
अस्मै वः पुषा मरुतश्च सर्वे अस्मै वो धाता सविता सुवाति ॥

अथर्व० १४/१/३३

आ०प०-सुवाति, √ पू-प्रेरणे

अनुहवं परिहवं परिवादं परिक्षवम् ।

सर्वैर्मे रिक्तकुम्भान् परा तान्तसवितः सुव ॥

अथर्व० १६/८/४

आ०प०-परासुव, परा+√ पू-प्रेरणे

सर्वीमन्

आप्रा रजांसि दिव्यानि पार्थिवा श्लोकं देवः कृणुते स्वाय धर्मणे ।
प्र बाहू अस्त्राक्सवित्ता सर्वीमनि निवेशयन्प्रसुवन्नुक्तुभिर्जगत् ॥

ऋ० ४/५३/३

आ०प०-प्रसुवन्, प्र+√ पुञ्-प्रसवैश्वर्ययोः

देवस्य वयं सवितुः सर्वीमनि श्रेष्ठं स्याम् वसुनश्च दावने ।
यो विश्वस्य द्विपदो यश्चतुष्पदो निवेशने प्रसवे चासि भूमनः ॥

ऋ० ६/७१/१

व्या०प०-प्रसवे, प्र+√ पू-प्रेरणे, √ पुञ्-प्रसवैश्वर्ययोः

संस्त्रावः

ये नदीनां संस्त्रवन्त्युत्सासः सदुम्मक्षिताः ।

तेभिर्मे सर्वैः संस्त्रावैर्धनं सं स्त्रावयामसि ।। अथर्व १/१५/३

आ०प०-संस्त्रवन्ति/संस्त्रावयामसि, सं+√स्त्र-गतौ
 ये सुर्षिषः संस्त्रवन्ति क्षीरस्य चोदकस्य च ।
 तेभिर्मे सर्वैः संस्त्रावैर्धनं सं स्त्रावयामसि ।। अथर्व १/१५/४

आ०प०-संस्त्रवन्ति/संस्त्रावयामसि, सं+√स्त्र-गतौ
 सहः

त्वं ह्यग्ने प्रथमो मनोतास्या धियो अभवो दस्म होता ।
 त्वं सीं वृषन्नकृणोर्दुष्टरीतु सहो विश्वस्मै सहसे सहध्वै ।। ऋ० ६/१/१

व्या०प०-सहध्वै, √षह्-मर्षणे
 प्र चित्रमर्कं गृणते तुराय मारुताय स्वतवसे भरध्वम् ।
 ये सहांसि सहसा सहन्ते रेजते अग्ने पृथिवी मुखेभ्यः ।। ऋ० ६/६६/६

आ०प०-सहन्ते, √षह्-मर्षणे
 सुस्वशिचुद्धि समृतिस्त्वेष्येषामपीच्यैन सहसा सहन्ते ।
 युष्मद्भिया वृषणो रेजमाना दक्षस्य चिन्महिना मूळता नः ।। ऋ० ७/६०/१०

आ०प०-सहन्ते, √षह्-मर्षणे
 यस्ते मन्योऽविधद्वज्र सायक सह ओजः पुष्यति विश्वमानुषक् ।
 साह्याम दासमार्य त्वया युजा सहस्कृतेन सहसा सहस्वता ।। ऋ० १०/८३/१, अथर्व ४/३२/१

आ०प०-साह्याम - √षह्-मर्षणे, व्या०प०-सहस्वता
 अहमस्मि सहमानाथ त्वमसि सासहिः
 उभे सहस्वती भूत्वी सपत्नी मे सहावहै ।। ऋ० १०/१४५/५

आ०प०-सहावहै, √षह्-मर्षणे
 य आगुरे मृगयन्ते प्रतिक्रोशे ऽमावास्येऽ ।

क्र॒व्यादौ अ॒न्यान् दि॒प्स॑तः सर्वा॒स्तान्त॑सहसा सहे ॥

अथर्व० ४/३६/३

आ०प०-सहे, √ षह्-मर्षणे

सहै पि॒शा॒चान्त॑सहसैषां द्रवि॑णं ददे ।

सर्वा॑न् दुरस्य॒तो ह॑न्मि सं म॒ आ॒कृ॑तिर्ऋ॒ध्यता॑म् ॥

अथर्व० ४/३६/४

आ०प०-सहे, √ षह्-मर्षणे

प्रा॒ज्यान्त॑स॒प॒त्नान्त॑सहसा सह॑स्व प्रत्य॒जा॒ताज्जा॑तवेदो नुदस्व ।

इ॒दं रा॒ष्ट्रं पि॒पृ॒हि सो॒भ॒गाय॑ विश्व॑ ए॒नम॑नु॒ मद॑न्तु दे॒वाः ॥

अथर्व० ७/३५/१

आ०प०-सहस्व, √ षड्-मर्षणे

सह॑मानः

ब॒लवि॑ज्ञायः स्थवि॑रः प्र॒वीरः॑ सह॑स्वान्वाजी सह॑मान उ॒ग्रः ।

अ॒भि॒वी॒रो अ॒भि॒स॒त्वा सहो॑जा जै॒त्रमि॑न्द्र रथ॒मा ति॑ष्ठ गो॒वि॒त् ॥

ऋ० १०/१०३/५, साम०उ० ६/३/२/२ [८५३]

आ०प०-सहस्वान् - √ षड्-मर्षणे

सह॑मान/सह॑स्वती

अ॒ह॒र्म॒स्मि सह॑मा॒नाथो॒ त्वम॑सि सा॒स॒हिः ।

उ॒भे सह॑स्वती भू॒त्वा स॒प॒त्नीं मे॑ सहावहै ॥

अथर्व० ३/१८/५

आ०प०-सहावहै, √ षह्-मर्षणे

त्वम॑सि सह॑मानोऽह॒र्म॒स्मि सह॑स्वान् ।

उ॒भौ सह॑स्वन्तौ भू॒त्वा स॒प॒त्नान् सहि॑षीमहि ॥

अथर्व० १६/३२/५

आ०प०-सहिषीमहि, √ षह्-मर्षणे

सह॑वाहः

तं श॒ग्मासौ॑ अ॒रु॒षासो॑ अ॒श्वा बृ॒हस्प॑तिं सह॑वाहौ वह॑न्ति ।

सहश्चिद्यस्य नीलवत्सुधस्थंनभो न रूपमरुषं वसानाः ॥

ऋ० ७/६७/६

आ०प०-वहन्ति, सह+√ वह-प्रापणे

सहुरिः

सनितः सुसनितरुग्र चित्र चेतिष्ठ सूनृत ।

प्रासहा सम्राट् सहुरिं सहन्तं भुज्युं वाजेषु पूव्यम् ॥

ऋ० ८/४६/२०

व्या०प०-सहन्तम्, √ षह्-मर्षणे

त्वं हि मन्यो अभिभूत्योजाः स्वयंभूर्भामौ अभिमतिषाहः ।

विश्वचर्षणिः सहुरिः सहावानस्मास्वोजः पृतनासु धेहि ॥

ऋ० १०/८३/४

व्या०प०-सहावान्, √ षह्-मर्षणे

अग्निरिव मन्यो त्विषितः सहस्व सेनानीर्नः सहुरे हूत एधि ।

हत्वाय शत्रून्वि भजस्व वेद ओजो मिमानो वि मृधौ नुदस्व ॥

ऋ० १०/८४/२, अथर्व० ४/३१/२

आ०प०-सहस्व, √ षह्-मर्षणे

संयुजः

यस्मिन्विश्वानि काव्या चक्रे नाभिरिव श्रिता ।

त्रितं जूती सपर्यत ब्रजे गावो न संयुजं युजे अश्वौ

अयुक्षत नभन्तामन्यके समे ॥

ऋ० ८/४१/६

आ०प०-अयुक्षत, √ युजि-योगे

सामभृतं

उक्थमृतं सामभृतं बिभर्ति ग्रावाणं बिभ्रत्प्र वेदात्यग्रै ।

उपैनमाध्वं सुमनस्यस्मान् आ वौ गच्छाति प्रतृदो वसिष्ठः ॥

ऋ० ७/३३/१४

आ०प०-बिभर्ति/बिभृत्, साम+√ डुभृज्-धारणपोषणयोः

सासहिः

अहमस्मि सहमानाथ त्वमसि सासहिः ।

उभे सहस्वती भूत्वी सपत्नी मे सहावहै ॥ ऋ० १०/१४५/५

आ०प०-सहावहै, √ षह्-मर्षणे

सुकृतं

यद्वृद्ध्यमुदरस्यापवाति य आमस्य क्रविषो गन्धो अस्ति ।

सुकृता तच्छमितारः कृण्वन्तु मेघं शृतपाकं पचन्तु ॥

ऋ० १/१६२/१०

आ०प०-कृण्वन्तु, सु+ √ डुकृञ्-करणे

सुकृतः

स नो विश्वाहा सुकृतरादित्यः सुपथां करत् ।

प्र ण आयूषि तारिषत् ॥

ऋ० १/२५/१२

आ०प०-करत्, √ डुकृञ्-करणे

स हि श्रवस्युः सदनानि कृत्रिमा क्षम्यावृधान ओजसा विनाशयन् ।

ज्योतीषि कृण्वन्वृकाणि यज्येवऽव सुकृतुः सर्तवा अपः सृजत् ॥

ऋ० १/५५/६

आ०प०-कृण्वन्, √ डुकृञ्-करणे

यो मे इमं चिदु त्मनामन्दच्चित्रं दावने ।

अरट्वे अक्षे नहुषे सुकृत्त्वि सुकृत्तराय सुकृतुः ॥

ऋ० ८/४६/२७

व्या०प०-सुकृत्, मु+ √ डुकृञ्-करणे

सुक्षितिं

प्र ये ययुरवृकासो रथा इव नृपातारो जनानाम् ।

उत स्वेन शवसा शूशुवुर्नर उत क्षियन्ति सुक्षितिम् ॥

ऋ० ७/७४/६

आ०प०-क्षियन्ति, सु+ √ क्षि-निवासगत्योः

सुजनिमा

द्यावाभूमी अदिते त्रासीथां नो ये वा जज्ञुः सुजानिमान ऋष्वे।
मा हेळे भूम वरुणस्य वायोर्मा मित्रस्य प्रियतमस्य नृणाम्॥

ऋ० ७/६२/४

आ०प०-जज्ञुः, सु+√ जनी-प्रादुर्भावे

यं त्वा द्यावापृथिवी यं त्वापस्त्वष्टा यं त्वा सुजनिमा जजान।
पन्थामनु प्रविद्वान्पितृयाणं द्युमदग्ने समिधानो वि भाहि॥

ऋ० १०/२/७

आ०प०-जजान, सु-√ जनी-प्रादुर्भावे

सुजातः

दश क्षिपः पूर्व्यं सीमजीजनन्त्सुजातं मातृषु प्रियम्।

अग्निं स्तुहि दैववातं दैवश्रवो यो जनानामसद्वशी॥

ऋ० ३/२३/३

आ०प-अजीजनत्, सु+√ जनी-प्रादुर्भावे

विद्युन्न या पतन्ती दविद्योदभरन्ती मे अप्या काम्यानि।

जनिष्ठो अपो नर्यः सुजातः प्रोर्वशी तिरत दीर्घमायुः॥

ऋ० १०/६५/१०

व्या०प०-जनिष्ठः, √ जनी-प्रादुर्भावे

सुतर्मन्

इमां धियं शिक्षमाणस्य देव क्रतुं दक्ष वरुण सं शिशाधि।

ययाति विश्वा दुरिता तरैम सुतर्माणमधि नाव रुहेम॥

ऋ० ८/४२/३

आ०प०-तेरम्, सु+√ तृ-प्लवनसंतरणयोः

सुजातः

यस्य ते वासः प्रथमवास्यं हरा मस्तं त्वा विश्वेऽवन्तु देवाः।

तं त्वा भ्रातरः सुवृधा वर्धमानमनु जायन्तां बहवः सुजातम्॥

अथर्व २/१३/५

आ०प०-अनुजायन्ताम्, सु+√ जनि-प्रादुर्भावे

सुत्रात्रा

पातं नो रुद्रा पायुभिरुत त्रायेथां सुत्रात्रा ।

तुर्याम दस्यून्तनुभिः ॥

ऋ० ५/७०/३

आ०प०-त्रायेथाम्, सु+√ त्रैङ्-पालने

पातं नो मित्रा पायुभिरुत त्रायेथां सुत्रात्रा ।

साह्याम दस्यून् तनुभिः ॥

साम०उ० ३/२/८/३ [६८७]

आ०प०-त्रायेथाम्, सु+√ त्रैङ्-पालने

सुदीतिः

वृषा ह्यग्ने अजरौ महान्विभास्यर्चिषा ।

अजस्त्रेण शोचिषा शोशुचच्छुचे सुदीतिभिः सु दीदिहि ॥

ऋ० ६/४८/३

आ०प०-सुदीदिहि, सु+√ दीदयति-ज्वलतिकर्मा निघण्टु १/१६

त्वमग्ने सुहवो रण्वसदृक्सुदीति सूनो सहसो दिदीहि ।

मा त्वे सचा तनये नित्य आ धृङ्भा वीरो अस्मन्नर्यो वि दासीत् ॥

ऋ० ७/१/२१

आ०प०-दिदीहि, √ दीदयति-ज्वलतिकर्मा-निघण्टु-१/१६

सुदुघा

ते सीषपन्तु जोषमा यजत्रा ऋतस्य धाराः सुदुघा दुहानाः ।

ज्येष्ठं वो अद्य मह आ वसूनामा गन्तनु समनसो यति ष्ठ ॥

ऋ० ७/४३/४

व्या०प०-दुहानाः, सु+√ दुह्-प्रपूरणे

उप ह्वये सुदुघा धेनुमेतां सुहस्ता गोधुगुत दौहदेनाम् ।

श्रेष्ठं सव सविता सविषन्तोऽभीद्धो धर्मस्तदुषु प्र वौचम् ॥

ऋ० १/१६४/२६, अथर्व० ६/१०/४

आ०प०-दोहत्, $\sqrt{\text{दुह-प्रपूरणे}}$

इषं दुहन्त्सुदुघां विश्वधायसं यज्ञप्रिये यजमानाय सुक्रतो ।

अग्नै घृतस्नुस्त्रि ऋतानि दीद्यद्वर्तिर्यज्ञं परियन्त्सुक्रतूयसे ॥

ऋ० १०/१२२/६

आ०प०-दुहन्, $\sqrt{\text{दुह-प्रपूरणे}}$

सुधा

त्वं नः पृणीहि पशुभिर्विश्वरूपैः सुधायां माधेहि परमे व्योऽमन् ॥

अथर्व० १७/१/६-१६, २४

आ०प०-धेहि, सु+ $\sqrt{\text{डुधाञ्-धारणपोषणयोः}}$

सुधितं

निर्मथितः सुधित आ सधस्थे युवा क्विरध्वरस्य प्रणेता ।

जूयैत्स्वग्निरजरो वनेष्वत्रा दधे अमृतं जातवैदाः ॥

ऋ० ३/२३/१

आ०प०-दधे, सु+ $\sqrt{\text{डुधाञ्-धारणपोषणयोः}}$

मित्र न यं सुधितं भृगवो दधुर्वनस्पतावीडयमूर्ध्वशौचिषम् ।

स त्वं सुप्रीतो वीतहव्ये अद्भुत प्रशस्तिभिर्महयसे दिवेदिवे ॥

ऋ० ६/१५/२

आ०प०-दधुः, सु+ $\sqrt{\text{डुधाञ्-धारणपोषणयोः}}$

अभि प्रयांसि सुधितानि हि ख्यो नि त्वा दधीत रोदसी यजध्वै ।

अवा नो मधुवन्वाजसातावग्ने विश्वानि दुरिता तरेम ता

तरेम तवावसा तेरम ॥

ऋ० ६/१५/१५

आ०प०-दधीत, सु+ $\sqrt{\text{डुधाञ्-धारणपोषणयोः}}$

मन्त्रमखर्व सुधितं सुपेशसं दधात यज्ञियेष्व ।

पूर्ववश्चन प्रसितयस्तरन्ति तं य इन्द्रे कर्मणा भुवन्त ॥

ऋ० ७/३२/१३

आ०प०-दधात, सु+√ दुधाञ्-धारणपोषणयोः

सुनिर्मथा

सुनिर्मथा निर्मथितः सुनिधा निहितः कृविः ।

अग्नै स्वध्वरा कृणु देवान्देवयुते यज ॥ ऋ० ३/२६/१२

आ०प०-निर्मथितः, सु+निर्+√ मन्थ्-विलोडने

सुनीति

सुनीतिभिर्नयसि त्रायसे जन् यस्तुभ्यं दाशान्न तमंहा अशनवत् ।

ब्रह्मद्विपुस्तपनो मन्युमीरसि बृहस्पते महि तर्ते महित्वनम् ॥

ऋ० २/२३/४

आ०प०-नयसि, सु+√ णीञ्-प्रापणे

य आनयत्परावतः सुनीती तुर्वशं यदुम् ।

इन्द्रः स नो युवा सखा ॥

ऋ० ६/४५/१, साम०पू० २/१/४/३ [१२७]

आ०प०-आनयत्, सु+√ णीञ्-प्रापणे

इन्द्र प्र णः पुरएतेव पश्य प्र नो नय प्रतरं वस्यो अच्छ ।

भवा सुपारो अतिपारयो नो भवा सुनीतिरुत वामनीतिः ॥

ऋ० ६/४७/७

आ०प०-नय, सु+√ णीञ्-प्रापणे

अरिष्टः स मर्तो विश्व एधते प्र प्रजाभिर्जायते धर्मणस्परि ।

यमादित्यासो नयथा सुनीतिभिरति विश्वानि दुरिता स्वस्तये ॥

ऋ० १०/६३/१३

आ०प०-नयथा, सु+√ णीञ्-प्रापणे

सुपप्तनी

युवमेतं चक्रथुः सिन्धुषु प्लवमात्मन्वन्तं पक्षिणं तौग्राय कम् ।

येन देवत्रा मनसा निरूहथुः सुपप्तनी पैतथुः क्षोदसो मुहः ॥

ऋ० १/१८२/५

आ०प०-पेतथुः, सु+√ पल्ल-गतौ

सुपुः

वसो॑ प॒वित्र॑मसि श॒तधा॑रं वसोः॑ प॒वित्र॑मसि स॒हस्र॑धारम् ॥
 दे॒वस्त्वा॑ स॒विता पु॑नातु वसोः॑ प॒वित्रेण॑ श॒तधा॑रेण सु॒ष्वा
 काम॑धुक्षः ॥

यजु० १/३

आ०प०-पुनातु, सु+√ पूज्-पवने

स॒मिन्ध॑ते स॒ङ्कसु॑कं स्व॒स्तये॑ शु॒द्धा भ॑वन्तः शुच॑यः पाव॒काः ।
 जहा॑ति रि॒प्रम॑त्येन॑ ए॒ति स॒मिद्धो॑ अ॒ग्निः सु॒पुना॑ पुनाति ॥

अथर्व० १२/२/११

आ०प०-पुनाति, सु+√ पूज्-पवने

सुबुधः

प्र बु॑ध्यस्व सु॒बुधा॑ बु॒ध्यमा॑ना दी॒र्घायु॑त्वाय॑ श॒तशो॑रदाय ।
 गृ॒हान् ग॑च्छ गृ॒हप॑त्नी यथासौ दी॒र्घं त॒ आयुः॑ स॒विता कृ॑णोतु ॥

अथर्व० १४/२/७९

आ०प०-बुध्यस्व, सु+√ बुध्-अवगमने

सुभगः

ए॒वा च॒ त्वं स॑रम॒ आज॑गन्थ॒ प्रबा॑धिता स॒हसा॑ दै॒व्येन॑ ।
 स्वसा॑रं त्वा कृणवै मा पुन॑र्गा अप॑ ते गवा॑ सुभगे भजाम ॥

ऋ० १०/१०८/६

आ०प०-भजाम, सु+√ भज-सेवायाम्

सुभृतं

स इ॒द्राजा॑ प्र॒तिज॑न्यानि॒ विश्वा॑ शु॒ष्मेण॑ त॒स्थाव॑भि वी॒र्येण॑ ।
 बृह॑स्पतिं यः सुभृ॑तं बि॒भर्ति॑ वल्गु॒यति॑ वन्द॑ते पू॒र्वभाज॑म् ॥

ऋ० ४/५०/७

आ०प०-विभर्ति, सु+√ डुभृञ्-धारणपोषणयोः

प्रवित्रैभिः पर्वमानो नृचक्षा राजा देवानामुत मर्त्यानाम् ।
द्विता भुवद्रयिपती रयीणामृतं भरत्सुभृतं चार्विन्दुः ॥

ऋ० ६/६७/२४

आ०प०-भरत्, √ डुभृञ्-धारणपोषणयोः

स इन्नु रायः सुभृतस्य चाकनुन्मदं नो अस्य रंह्यं चिकेतति ।
त्वावृधो मघवन्दाश्वध्वरो मक्षू स वाजं भरते धना नृभिः ॥

ऋ० १०/१४७/४

आ०प०-भरते, सु+√ डुभृञ्-धारणपोषणयोः

देवीराप एष वो गर्भस्तथं सुप्रीतथंसुभृतं विभृत ।
देवं सोमैष तै लोकस्तस्मिञ्छं च वक्ष्व परि च वक्ष्व ॥

यजु० ८/२६

आ०प०-विभृत, सु+√ डुभृञ्-धारणपोषणयोः

सुमिती

अच्छ्रयस्व वनस्पते वर्षन्पृथिव्या अधि ।

सुमिती मीयमानो वचो धा युज्ञवाहसे ॥

ऋ० ३/८/३

आ०प०-मीयमानः, सु+√ माङ्-माने

सुयज्ञा

सूक्तेभिर्वो वचोभिर्देवजुष्टैरिन्द्रा न्वग्नी अवसे हुवध्यै ।

उक्थेभिर्हिष्मा क्वयः सुयज्ञा आविवांसन्तो मरुतो यजन्ति ॥

ऋ० ५/४५/४

आ०प०-यजन्ति, सु+√ यज्-देवपूजासङ्गतिकरणदानेषु

सुरासोमः

अग्निमद्य होतारमवृणीतायं यजमानः पचन् पक्तीः

पचन् पुरोडाशान् बध्नन्तशिवभ्यां छागथं सरस्वत्यै

मेषमिन्द्राय ऋषभश्च, सुन्नवन्तुशिवम्याश्च सरस्वत्या ।

इन्द्राय सुत्राम्णौ सुरासोमान् ॥

यजु० २१/५६

आ०प०-सुन्वन्, √ पूज्-अभिषवे+सोमान्

सुरुच

जानन्ति वृष्णो अरुषस्य शेवमुत ब्रध्नस्य शासने रणन्ति ।

दिवोरुचः सुरुचो रोचमाना इळा येषां गण्या माहिना गीः ॥

ऋ० ३/७/५

आ०प०-रोचमानाः, सु+√ रुच्-दीप्तावभिप्रीतौ

प्र पीपय वृषभ जिन्व वाजानग्ने त्वं रोदसी नः सुदोर्घ ।

देवेभिर्देव सुरुचो रुचानो मा नो मर्तस्य दुर्मतिः परिष्ठात् ॥

ऋ० ३/१५/६

आ०प०-रुचानः, सु+√ रुच्-दीप्तावभिप्रीतौ

स गोमधा जरित्रे अश्वश्चन्द्रा वाजश्रवसो अधि धेहि पृक्षः ।

पीपिहीषः सुदुधामिन्द्र धेनुं भारद्वाजेषु सुरुचो रुरुच्याः ॥

ऋ० ६/३५/४

आ०प०-रुरुच्याः, सु+√ रुच्-दीप्तावभिप्रीतौ

सुविदत्रः

आहं पितृन्सुविदत्रो अवित्सि नपातं च विक्रमणं च विष्णोः ।

बर्हिषदो ये स्वधया सुतस्य भजन्त पित्वस्त इहागमिष्ठाः ॥

ऋ० १०/१५/३, यजु० १६/५६, अथर्व० १८/१/४५

आ०प०-अवित्सि, सु+√ विद्-ज्ञाने

सुवृत्

सुवृद्धयो वर्तते यन्भि क्षां यत्तिष्ठथः क्रतुमन्तानु पृक्षे ।

वपुर्वपुष्या सचतामियं गीर्दिवो दुहित्रोषसा सचेथे ॥

ऋ० १/१८३/२

आ०प०-वर्तते, सु+√ वृत्-वर्तने

आ तिष्ठतं सुवृत्तं यो रथो वामनु व्रतानि वर्तते हविष्मान् ।

येन नरा नासत्येष्वयध्वै वर्तिर्याथस्तनयाय त्मनं च ॥

ऋ० १/१८३/३

आ०प०-वर्तते/व्या०प०-वर्तिः, सु+√ वृत्-वर्तने

भोजमश्वाः सुष्टुवाहौ वहन्ति सुवृद्धौ वर्तते दक्षिणायाः ।

भोजं देवासोऽवता भरेषु भोजः शत्रून्त्समनीकेषु जेताः ॥

ऋ० १०/१०७/११

आ०प०-वर्तते, सु+√ वृत्-वर्तने

सुवृद्ध

अश्वा इवेदरुपासः सर्वन्धवः शूरा इव प्रयुधः प्रोत युयुधुः ।

मर्या इव सुवृद्धा वावृधुर्नरः सूर्यस्य चक्षुः प्र मिनन्ति वृष्टिभिः ॥

ऋ० ५/५६/५

आ०प०-वावृद्धः, सु+√ वृद्ध-वृद्धौ

सुशर्मा

अग्नेस्तनूरसि वाचो विसर्जनं देववीतये त्वा गृह्णामि

बृहद्ग्रावाऽसि वानस्पत्यः स इदं देवेभ्यो हविः

शमीष्व सुशर्मि शमीष्व । हविष्कृदेहि हविष्कृदेहि ॥

यजु० १/१५

आ०प०-शमीष्व, सु+√ शमु-उपशमने

सुष्टुवाहः

भोजमश्वाः सुष्टुवाहौ वहन्ति सुवृद्धौ वर्तते दक्षिणायाः ।

भोजं देवासोऽवता भरेषु भोजः शत्रून्त्समनीकेषु जेताः ॥

ऋ० १०/१०७/११

आ०प०-वहन्ति, सुष्टु+√ वह-प्रापणे

सुसखा (सुषखा)

सं जागृवद्भिर्जरमाणा इध्यते दमे दमूना इष्यन्तिऽस्पदे ।

विश्वस्य होता हविषो वरेण्यो विभुर्विभावा सुषखा सखीयते ॥

ऋ० १०/६१/१

आ०प०-सखीयते, सु+√ स(समान)+ख√ खानि-इन्द्रियाणि

सुसुनिता

सुनेम तत्सुसुनिता सुनित्वभिर्वयं जीवा जीवपुत्रा अनागसः।
ब्रह्मद्विषो विष्वगेनो भरेरत तदेवानामवो अद्या वृणीमहे॥

ऋ० १०/३६/६

आ०प०-सनेम, सु+√ षण्-सम्भक्तौ

सुसमिध्

त्वामग्ने प्रदिव आहुतं घृतैः सुम्नायवः सुषमिधा समीधिरे।
स वावृधान ओषधीभिरुक्षितोऽभि ज्रयासि पार्थिवा वि तिष्ठसे।

ऋ० ५/८/१७

आ०प०-समीधिरे, सम्+√ जिङ्न्धी-दीप्तौ

अग्ने भव सुषमिधा समिद्ध उत बर्हिर्विया वि स्तृणीताम्।
उत द्वार उशतीर्वि श्रयन्तामुत देवा उशत आ बहेह॥

ऋ० ७/१७/१

आ०प०-समिद्ध, सु+सम्+√ जिङ्न्धी-दीप्तौ

सुहव

राकामहं सुहवा सुष्टुती हुवे शृणोतु नः सुभगा बोधतु त्मना।
सीव्यत्वपः सूच्याच्छिद्यमानया ददातु वीरं शतदायमुक्थ्यम्॥

ऋ० २/३२/४, अथर्व० ७/४८/१

आ०प०-हुवे, सु+√ ह्वेज्-स्पर्द्धाया शब्दे च

तमिद्ध इन्द्र सुहव हुवेम यस्ता चकार नया पुरुणि।
यो मावते जरित्रे गध्यं चिन्मूक्षू वाजं भरति स्पार्हर्धाः॥

ऋ० ४/१६/१६

आ०प०-हुवेम, सु+√ हु-दानादानयोः

दधिक्रामु नमसा बोधयन्त उदीराणा यज्ञमुपप्रयन्तः।

इळां देवीं बर्हिषि सादयन्तोऽश्विना विप्रा सुहवा हुवेम ॥

ऋ० ७/४४/२

आ०प०-हुवेम्, सु+√ हु-दानादानयोः

युवामिद्युत्सु पृतनासु वह्यो युवां क्षेमस्य प्रसवे मितज्ञवः ।
ईशाना वस्व उभयस्य कारव इन्द्रावरुणा सुहवा हवामहे ॥

ऋ० ७/८२/४

आ०प०-हवामहे, सु+√ हु-दानादानयोः

शुचिं न स्तोमं नवजातमघेन्द्राग्नी वृत्रहणा जुषेथाम् ।
उभा हि वा सुहवा जोहवीमि ता वाजं सद्य उशते धेष्ठा ॥

ऋ० ७/६३/१

आ०प०-जोहवीमि, सु+√ हु-दानादानयोः

उप ह्ये सुहवं मारुतं गणं पावकमृष्वं सख्याय शंभुवम् ।
रायस्पोषं सौश्रवसाय धीमहि तद्देवानामवा अद्या वृणीमहे ॥

ऋ० १०/३६/७

आ०प०-ह्ये, सु+√ हु-दानादानयोः

यो वां परिज्मा सुवृदश्विना रथौ दोषामुषासो हव्यौ हविष्मता ।
शश्वत्तभासस्तमु वामिदं वयं पितुर्न नाम सुहवं हवामहे ॥

ऋ० १०/३६/१

आ०प०-हवामहे, सु+√ हु-दानादानयोः

भरेष्विन्द्र सुहवं हवामहेऽहोमुचं सुकृतं दैव्यं जनम् ।
अग्निं मित्रं वरुणं सातये भगं द्यावापृथिवी मरुतः स्वस्तये ॥

ऋ० १०/६३/६

आ०प०-हवामहे, सु+√ हु-दानादानयोः

इन्द्रवायू बृहस्पतिं सुहवेह हवामहे ।
यथा नः सर्व इज्जन्ः संगत्या सुमना असत् ॥

ऋ० १०/१४१/४, अथर्व० ३/२०/६

आ०प०-हवामहे, सु+√ हु-दानादानयोः

इन्द्रवायू सुसन्दृशा सुहवेह हवामहे ।

यथा नः सर्व इज्जनानमीवः सङ्गमे सुसनाऽअसत् ॥

यजु० ३३/८६

आ०प०-हवामहे, सु+√हु-दानादानयोः

इन्द्रवायू उभाविह सुहवेह हवामहे ।

यथा नः सर्व इज्जनः सङ्गत्यां सुमना असद् दानकामश्च
नो भुवत् ॥

अथर्व० ३/२०/६

आ०प०-हवामहे, सु+√हु-दानादानयोः

कुहं देवीं सुकृतं विद्मनापसमस्मिन्यज्ञे सुहवा जोहवीमि ।

सा नो रयिं विश्ववारं नि यच्छाद् ददातु वीरं शतदायमुक्थ्यम् ॥

अथर्व० ७/४७/१

आ०प०-जोहवीमि, सु+√हु-दानादानयोः, √हेज-स्पर्द्धायां शब्दे च

सोमं राजन्तस्ज्ञानमा वपैभ्यः सुब्राह्मण यतमे त्वापसीदान् ।

ऋषीनार्षेयास्तपसोऽधि जातान् ब्रह्मोदने सुहवा जोहवीमि ॥

अथर्व० ११/१/२६

आ०प०-जोहवीमि, सु+√हु-दानादानयोः, अथवा √हेज-स्पर्द्धायां शब्दे च

सुची

राकामहं सुहवा सुष्टुती हुवे शृणोतु नः सुभगा बोधतुत्मना ।

सीव्यत्वपः सूच्याच्छिद्यमानया ददातु वीरं शतदायमुक्थ्यम् ॥

ऋ० २/३२/४, अथर्व० ७/४८/१

आ०प०-सीव्यतु, √षिवु-तन्तुसन्ताने

सृष्टिः

यो रोहितो वृषभस्तिग्मशृङ्गः पर्यगिन् परि सूर्यं बभूव ।

यो विष्टभ्नाति पृथिवीं दिवं च तस्माद्देवा अधि सृष्टीः सृजन्ते ॥

अथर्व० १३/१/२५

आ०प०-सृजन्ते √सृज्-विसर्गे

सोता

वृषा सोता सुनोतु ते वृषन्नुजीपिन्ना भर ।
वृषा दधन्वे वृषणं नदीष्व त्वा तुभ्यं स्थातर्हरीणाम् ॥

ऋ० ८/३३/१२

आ०प-सुनोतु, √ पुञ्-अभिषवे
तदु श्रेष्ठं सर्वनं सुनोतनात्यो न हस्तयतो अद्रिः सोतरि ।
विदध्दर्यो अभिभूति पौंस्यं महो राये चित्तरुते यदवतः ॥

ऋ० १०/१६/२

आ०प०-सुनोतन, √ पुञ्-अभिषवे
अग्ने सिन्धूनां पर्वमानो अर्षस्यग्रं वाचां अग्रियो गोषु गच्छति ।
अग्रं वाजस्य भजसे महर्द्धनं स्वायुधेः सौतृभिः सोम सूयसे ॥

साम०उ० ४/१/१/३ [१०३३]

आ०प०-सूयसे, √ पुञ्-अभिषवे
सोमः

अयं ते स्तोमो अग्रियो हृदिस्पृगस्तु शंतमः ।

अथा सोम सुतं पिब ॥

ऋ० १/१६/७

आ०प०-सुतम्, √ पुञ्-अभिषवे

अयं वां मधुमत्तमः सुतः सोम ऋतावृषा ।

तमश्विना पिबतं तिरो अहयं धत्तं रत्नानि दाशुषे ॥

ऋ० १/४७/१, साम०पू० ४/१/२/४ [३०६]

आ०प०-सुतः, √ पु-प्रसवैश्वर्ययोः, √ पुञ्-अभिषवे

असावि सोम इन्द्र ते शर्विष्ठ धृष्णावा गहि ।

आ त्वा पृणक्तिवन्द्रियं रजः सूर्यो न रश्मिभिः ॥

ऋ० १/८४/१, साम०पू० ४/२/१/६ [३४७]

साम०उ०, ३/२/२३/१ [१०२८]

आ०प०-असावि, √ पु-प्रसवैश्वर्ययोः

अस्य वीरस्य बर्हिषि सुतः सोमो दिविष्टिषु ।

उक्तं मदश्च शस्यते ॥

ऋ० १/८६/४

आ०प०-सुतः, √ पु-प्रसवैश्वर्ययोः, √ पुज्-अभिषवे

भूरिकर्मणे वृषभाय वृष्णे सत्यशुष्माय सुनवाम सोमम् ।

य आदृत्या परिपन्थीव शूरोऽयज्वनो विभजन्नेति वेदः ॥

ऋ० १/१०३/६

आ०प०-सुनवाम, √ पुज्-अभिषवे

ये ते वृषणो वृषभास इन्द्र ब्रह्मयुजो वृषरथासो अत्याः ।

तां आ तिष्ठ तेभिरा याह्यर्वाङ् हवामहे त्वा सुत इन्द्र सोमम् ॥

ऋ० १/१७७/२

आ०प०-सुतः, √ पुज्-अभिषवे

आ तिष्ठ रथं वृषणं वृषा ते सुतः सोमः परिषिक्ता मधूनि ।

युक्त्वा वृषभ्यां वृषभ क्षितीनां हरिभ्यां याहि प्रवतोप मद्विक् ॥

ऋ० १/१७७/३

आ०प०-सुतः, √ पुज्-अभिषवे

वृष्णः कोशः पवते मध्व ऊर्मिवृषभान्नाय वृषभाय पातवे ।

वृषणाध्वर्यु वृषभासो अद्रयो वृषणं सोमं वृषभाय सुष्वति ॥

ऋ० २/१६/५

आ०प०-सुष्वति, √ पुज्-अभिषवे

न मा तमन्न श्रमन्नोत तन्द्रन्न वोचाम मा सुनोतेति सोमम् ।

यो मे पूणाद्यो ददद्यो निबोधाद्यो मा सुन्वन्तमुप गोभिरायत् ॥

ऋ० २/३०/७

आ०प०-सुनोत/सुन्वन्तम्, √ पुज्-अभिषवे

अयं वो मित्रावरुणा सुतः सोमं ऋतावृधा ।

ममेदिह श्रुतं हवम् ॥

ऋ० २/४१/४, सा०उ० ३/१/७/१ [६१०]

आ०प०-सुतः, √ पुज्-अभिषवे

इच्छन्ति त्वा सोम्यासः सखायः सुन्वन्ति सोमं दधति प्रयांसि ।

तिर्तिक्षन्ते अभिशंस्तिं जनानामिन्द्र त्वदा कश्चन हि प्रकृतः ॥

ऋ० ३/३०/१, यजु० ३४/१८

आ०प०-सुन्वन्ति, √ पुञ्-अभिषवे
समुद्रेण सिन्धवो यादमाना इन्द्राय सोमं सुपुतं भरन्तः ।
अंशुं दुहन्ति हस्तिनो भरित्रैर्मध्वः पुनन्ति धारया पवित्रैः ॥

ऋ० ३/३६/७

आ०प०-सुपुतम् √ पुञ्-अभिषवे
इन्द्र क्रतुविदं सुतं सोमं हर्य पुरुष्युत ।
पिवा वृषस्य तातृपिम् ॥

ऋ० ३/४०/२,

अथर्व० २०/६/२, २०/७/४

आ०प०-सुतम्, √ पुञ्-अभिषवे
इन्द्र सोमाः सुता इमे तव प्र यन्ति सत्पते ।
क्षयं चन्द्रासु इन्दवः ॥

ऋ० ३/४०/४, अथर्व० २०/६/४

आ०प०-सुताः, √ पुञ्-अभिषवे
दधिष्वा जठरं सुतं सोममिन्द्र वरेण्यम् ।
तव द्युक्षासु इन्दवः ॥

ऋ० ३/४०/५, अथर्व० २०/६/५

आ०प०-सुतम्, √ पुञ्-अभिषवे
इन्द्र सोमाः सुता इमे तान्दधिष्व शतक्रतो ।
जठरं वाजिनीवसो ॥

ऋ० ३/४२/५, अथर्व० २०/२४/५

आ०प०-सुताः, √ पुञ्-अभिषवे
उत क्रतुभिर्क्रतुपाः पाहि सोममिन्द्र देवेभिः साखिभिः सुतं नः ।
याँ आभजो मरुतो ये त्वान्वहन्वृत्रमर्धुस्तुभ्यमोजः ॥

ऋ० ३/४७/३

आ०प०-सुतम्, √ पुञ्-अभिषवे
अप्तुर्यै मरुत आपिरेषोऽमन्दनिन्द्रमनु दार्तिवाराः ।
तेभिः साकं पिबतु वृत्रखादः सुतं सोमं दाशुषः स्वे सधस्थैः ॥

ऋ० ३/५१/६

आ०प०-सुतम्, √ पुञ्-अभिषवे

जायेदस्तं मघवन्त्सेदु योनिस्तदित्त्वा युक्ता हरयो वहन्तु।
यदा कदा च सुनवाम सोममग्निष्ट्वा दूतो धन्वात्यच्छ॥

ऋ० ३/५३/४

आ०प०-सुनवाम, √ पुञ्-अभिषवे

इन्द्रं ऋभुभिर्वाजवद्भिः समुक्षितं सुतं सोममा वृषस्वा गभस्त्योः।
धियेषितो मघवन्दाशुषो गृहे सौधन्वनेभिः सह मेत्स्वा नृभिः॥

ऋ० ३/६०/५

आ०प०-सुतम्, √ पुञ्-अभिषवे

कृणोत्यस्मै वरिं वो य इत्थेन्द्राय सोममुशते सुनोति।
सध्रीचीनैन मनसाविवेनं तमित्सखायं कृणुते समत्सु॥

ऋ० ४/२४/६

आ०प०-सुनोति, √ पुञ्-अभिषवे

य इन्द्राय सुनवत्सोममद्य पचात्पक्तीरुत भृज्जातिं धानाः॥
प्रति मनायोरुचथानि हर्यन्तस्मिन्दधृष्टपणं शुष्ममिन्द्रः॥

ऋ० ४/२४/७

आ०प०-सुनवत्, √ पुञ्-अभिषवे

स्वध्वरासो मधुमन्तो अग्नय उस्त्रा जेरन्ते प्रति वस्तोरश्विनो।
यन्निक्तहस्तस्तरणिर्विचक्षणः सोमं सुषाव मधुमन्तमद्रिभिः॥

ऋ० ४/४५/५

आ०प०-सुतम्, √ पुञ्-अभिषवे

कन्या इव बहत्तुमेतवा उ अज्यज्जाना अभि चाकशीमि।
यत्र सोमः सूयते यत्र यज्ञो घृतस्य धारा अभि तत्पवन्ते॥

ऋ० ४/५८/६, यजु० १७/६७

आ०प०-सूयते, √ पुञ्-अभिषवे

सखा सख्यै अपचत्तूयमग्निरस्य क्रत्वा महिषा त्री शतानि।

त्री साकमिन्द्रो मनुषः सरासि सुतं पिबद्वृत्रहत्याय सोमम् ॥

ऋ० ५/२६/७

आ०प०-सुतम्, √ पुञ्-अभिषवे

समत्र गावोऽभितोऽनवन्तेहेह वृत्सैर्वियुता यदासन् ।

सं ता इन्द्रो असृजदस्य शाकैर्यदीं सोमासः सुपुता अमन्दन् ॥

ऋ० ५/३०/१०

आ०प०-सुपुताः, √ पुञ्-अभिषवे

यो अस्मै ग्रंस उत वा य ऊर्धनि सोमं सुनोति भवति द्युमाँ अह ।

अपाप शक्रस्ततनुष्टिमूहति तनूशुभ्रं मघवा यः कवासुखः ॥

ऋ० ५/३४/३

आ०प०-सुनोति, √ पुञ्-अभिषवे

आ याह्यद्रिभिः सुतं सोमं सोमपते पिब ।

वृषन्निन्द्र वृषभिर्वृत्रहन्तम् ॥

ऋ० ५/४०/१

आ०प०-सुतम्, √ पुञ्-अभिषवे

वृषा प्रावा वृषा मदो वृषा सोमो अयं सुतः ।

वृषन्निन्द्र वृषभिर्वृत्रहन्तम् ॥

ऋ० ५/४०/२

आ०प०-सुतम्, √ पुञ्-अभिषवे

असावि ते जुजुषाणाय सोमः क्रत्वे दक्षाय बृहते मदाय ।

हरी रथे सुधुरा योगे अर्वाग्निन्द्र प्रिया कृणुहि ह्ययमानः ॥

ऋ० ५/४३/५

आ०प०-असावि, √ पुञ्-अभिषवे, √ पु-प्रसवेश्वर्ययोः

अयं सोमश्चमू सुतोऽमत्रे परि पिच्यते ।

प्रिय इन्द्राय वायवे ॥

आ०प०-सुतः, √ पुञ्-अभिषवे

सुता इन्द्राय वायवे सोमासो दध्याशिरः ।

निम्नं न यान्ति सिन्धवोऽभि प्रयः ॥

ऋ० ५/५१/७

आ०प०-सुताः, √ पुञ्-अभिषवे

उच्छन्त्यां मे यजता देव क्षत्रे रुशद्गवि ।
सुतं सोमं न हस्तिभिरा पडिभर्धावतं नरा विभ्रतावर्चनानसम् ॥

ऋ० ५/६४/७

आ०प०-सुतम्, √ षुज्-अभिषवे
तवं ह त्यदिन्द्र विश्वमाजौ सुस्तो धुनीचुमुरी या ह सिष्वप् ।
दीदयदित्तुभ्यं सोमैभिः सुन्वन्दभीतिरिध्मभृतिः पक्थ्य१कैः ।

ऋ० ६/२०/१३

आ०प०-सुन्वन्, √ षुज्-अभिषवे
पाता सुतमिन्द्रो अस्तु सोमं प्रणेनीरुग्रो जरितारमूती ।
कर्ता वीराय सुष्वय उ लोकं दाता वसु स्तुवते कीरयै चित् ॥

ऋ० ६/२३/३

आ०प०-सुतम्, √ षुज्-अभिषवे
सुतः सोमो असुतादिन्द्र वस्यानयं श्रेयाञ्चिकितुषे रणाय ।
एतं तितिर्व उप याहि यज्ञं तेन विश्वास्तविषीरा पृणस्व ॥

ऋ० ६/४१/४

आ०प०-सुतः, √ षुज्-अभिषवे
यस्य त्यच्छम्बरं मदे दिवोदासाय रुन्धयैः ।
अयं स सोम इन्द्र ते सुतः पिबे ॥

ऋ० ६/४३/१, साम०पू० ५/१/१/२ [२६२]

आ०प०-सुतः, √ षुज्-अभिषवे
यस्य तीव्रसुतं मदं मध्यमन्तं च रक्षसे ।
अयं स सोम इन्द्र ते सुतः पिबे ॥

ऋ० ६/४३/२

आ०प०-सुतः, √ षुज्-अभिषवे
यस्य गा अन्तरश्मनो मदं दृळहा अवासृजः ।
अयं स सोम इन्द्र ते सुतः पिबे ॥

ऋ० ६/४३/३

आ०प०-सुतः, √ षुज्-अभिषवे
यस्य मन्दानो अन्धसो माघोनं दधिषे शवः ।

अयं स सोमं इन्द्र ते सुतः पिबे॥

ऋ० ६/४३/४

आ०प०-सुतः, √ पुञ्-अभिषवे

यो रयिवो रयिन्तमो यो द्युम्नैर्द्युम्नवत्तमः।

सोमः सुतः स इन्द्र तेऽस्ति स्वधापते मदः॥

ऋ० ६/४४/१

आ०प०-सुतः, √ पुञ्-अभिषवे

यः शग्मस्तुविशग्म ते रायो दामा मतीनाम्।

सोमः सुतः स इन्द्र तेऽस्ति स्वधापते मदः॥ ऋ० ६/४४/२

आ०प०-सुतः, √ पुञ्-अभिषवे

येन वृद्धो न शवसा तुरो न स्वभिरुतिभिः।

सोमः सुतः स इन्द्र तेऽस्ति स्वधापते मदः॥ ऋ० ६/४४/३

आ०प०-सुतः, √ पुञ्-अभिषवे

पाता सुतमिन्द्रो अस्तु सोमं हन्ता वृत्रं वज्रेण मन्दसानः।

गन्ता यज्ञं परावर्तश्चिदच्छा वसुधीनामविता कारुधायाः॥

ऋ० ६/४४/१५

आ०प०-सुतम्, √ पुञ्-अभिषवे

इन्द्रावरुणा सुतपाविमं सुतं सोमं पिबतुं मघं धृतव्रता।

युवो रथो अध्वरं देववीतये प्रति स्वसरमुप याति पीतयै॥

ऋ० ६/६८/१०, अथर्व० ७/५८/१

आ०प०-सुतम्, √ पुञ्-अभिषवे

पिबा सोममिन्द्र मन्दतु त्वा यं तं सुषावं हर्यश्वाद्रिः।

सोतुर्बाहुभ्यां सुयतो नावी॥

ऋ० ७/२२/१, साम०पू० ५/१/१/८ [३६८]

साम०उ०, ३/१/१३/१ [६२७], अथर्व० २०/११७/१

गृभीतं ते मन इन्द्र द्विबर्हीः सुतः सोमः परिषिक्ता मधूनि।

विसृष्टेना भरते सुवृक्तिरियमिन्द्रं जोहुवती मनीषा॥

ऋ० ७/२४/२

आ०प०-सुतः, √ पुञ्-अभिषवे

अ॒यं सोम॑ इन्द्र॒ तुभ्य॑ सु॒न्व आ॒तु प्र या॑हि हरि॒वस्त॑दो॒काः ।
पि॒वा त्व॑स्य सु॒पु॒तस्य॑ चारो॒र्ददौ॑ म॒घानि॑ म॒घव॑न्नियानः ॥

ऋ० ७/२६/१

आ०प०-सुन्वे, √ पुञ्-अभिषवे

इ॒म इन्द्रा॑य सु॒न्विरे॒ सोमा॑सो द॒ध्याशि॑रः ।
ताँ आ म॑दाय वज्रहस्त पी॒तये॑ हरि॒भ्यां या॑ह्यो॒क् आ ॥

ऋ० ७/३२/४, साम०पू० ४/१/१/१ [२८५]

आ०प०-सुन्विरे, √ पुञ्-अभिषवे

सु॒नोता॑ सोम॒पाब्ने॑ सोम॒मिन्द्रा॑य व॒ज्रिणै॑ ।
पच॑ता प॒क्तीर॑वसे कृणु॒ध्वमित्पृ॑णन्नि॒त्पृण॑ते मयः ॥

ऋ० ७/३२/८, साम०पू० ३/२/५/३ [२८५], अथर्व० ६/२/३

आ०प०-सुनोत, √ पुञ्-अभिषवे

सो॒ता हि सोम॑म॒द्रिभि॑रेमैन॒मप्सु॑ धा॒वत ।
ग॒व्या वस्त्रै॑व वा॒सय॑न्त॒ इन्न॑रो नि॒र्धक्ष॑न्व॒क्षणा॑भ्यः ॥

ऋ० ८/१/१७

आ०प०-सोत, √ पुञ्-अभिषवे

इन्द्रा॑य सु म॒दि॒न्त॑मं सोम॑ सो॒ता वरे॑ण्यम् ।
श॒क्र ए॑णं पी॒पय॑द्वि॒श्वया॑ धि॒या हि॑न्वा॒नं न वा॑ज॒युम् ॥

ऋ० ८/१/१६

आ०प०-सोत, √ पुञ्-अभिषवे

र॒थे॒ष्ठाया॑ध्व॒र्यवः॑ सोम॒मिन्द्रा॑य सो॒तन ।
अ॒धि ब्र॑ध्नस्या॒द्रयो॑ वि च॒क्षते॑ सु॒न्वन्तो॑ दा॒श्वध्व॑रम् ॥

ऋ० ८/४/१३

आ०प०-सोतन, √ पुञ्-अभिषवे

वृषा॑ ग्रा॒वा वृषा॑ म॒दो वृषा॑ सोमौ अ॒यं सु॒तः ।

वृषा यज्ञो यमिन्वसि वृषा हवः ॥

ऋ० १/१३/३२

आ०प०-सुतः, √ पुञ्-अभिषवे

अयं वामद्विभिः सुतः सोमो नरा वृषण्वसू ।

आ यातुं सोमपीतये पिवंतं दाशुषो गृहे ॥

ऋ० ८/२२/८

आ०प०-सुतः, √ पुञ्-अभिषवे

जुषेथां युज्ञमिष्ट्यै सुतं सोमं सधस्तुती ।

इन्द्राग्नी आ गतं नरा ॥

ऋ० ८/३८/४

आ०प०-सुतम्, √ पुञ्-अभिषवे

यथा मनौ विवस्वति सोमं शक्रापिबः सुतम् ।

यथा त्रिते छन्द इन्द्र जुजौषस्यायौ मादयसे सचा ॥

ऋ० ८/५२/१

आ०प०-सुतम्, √ पुञ्-अभिषवे

अयं तै मानुषे जने सोमः पूरुषु सूयते । तस्येहि प्र द्रैवा पिब ॥

ऋ० ८/६४/१०

आ०प०-सूयते, √ पुञ्-अभिषवे

तुभ्येदिन्द्र मरुत्वते सुताः सोमासो अद्रिवः ।

हृदा हूयन्त उक्थिनः ॥

ऋ० ८/७६/८

आ०प०-सुताः, √ पुञ्-अभिषवे

उतिष्ठन्नोजसा सह पीत्वी शिप्रै अवेपयः ।

सोममिन्द्र चमू सुतम् ॥

ऋ० ८/७६/१०, अथर्व० २०/४२/३

आ०प०-सुतम्, √ पुञ्-अभिषवे

तीव्रा सोमासु आ गहि सुतासौ मादयिष्णव ।

पिबा दधृग्यथाचिषे ॥

ऋ० ८/८२/२

आ०प०-सुतासः, √ पुञ्-अभिषवे

य इन्द्र चमसेष्वा सोमश्चमूषु ते सुतः ।

पिबेदस्य त्वमीशिषे ॥

ऋ० ८/८२/७

आ०प०-सुतः, √ पुञ्-अभिषवे

ये सोमासः परावति ये अवावति सुन्विरे ।

सर्वास्ताँ इन्द्र गच्छसि ।।

अथर्व० २०/११२/३, ऋ० ८/६३/६

आ०प०-सुन्विरे, √ पुञ्-अभिषवे

तुभ्यं सोमाः सुता इमे स्तीर्णं बर्हिर्विभावसो ।

स्तोतुभ्य इन्द्रमा वह ।।

ऋ० ८/६३/२५

आ०प०-सुताः, √ पुञ्-अभिषवे

अस्ति सोमो अयं सुतः पिबन्त्यस्य मरुतः ।

उत स्वराजो अश्विना ।।

ऋ० ८/६४/४, साम०पू० २/२/३/१० [११४]

साम०उ० ६/१/८/१ [११२५]

साम०उ०-सुतः, √ पुञ्-अभिषवे

दधामि ते मधुनो भक्षमग्रै हितस्तै भागः सुतो अस्तु सोमः ।

असंश्च त्वं दक्षिणतः सखा मेऽधा वृत्राणि जङ्घनाव भूरि ।।

ऋ० ८/१००/२

आ०प०-सुतः, √ पुञ्-अभिषवे

हस्तच्युतेभिरद्रिभिः सुतं सोमं पुनीतन ।

मधावा धावता मधु ।।

ऋ० ६/११/५

आ०प०-सुतम्, √ पुञ्-अभिषवे

एष पवित्रै अक्षरत्सोमो देवेभ्यः सुतः ।

विश्वा धामान्याविशन् ।। ऋ० ६/२८/२, साम०उ० ५/२/५/२ [१२८१]

आ०प० सुतः, √ पुञ्-अभिषवे

सुनोता मधुमत्तमं सोममिन्द्राय वज्रिणै ।

चारुं शर्धाय मत्सुरम् ।।

ऋ० ६/३०/६

आ०प०-सुनोत, √ पुञ्-अभिषवे

वृषाणं वृषभिर्युतं सुन्वन्ति सोममद्रिभिः ।

दुहन्ति शक्मना पयः ।।

ऋ० ६/३४/३

आ०प०-सुन्वन्ति, √ पुञ्-अभिषवे

स सुतः पीतये वृषा सोमः पवित्रे अर्पति ।

विघ्नत्रक्षासि देवयुः ॥

ऋ० ६/३७/१,

साम०उ० ५/२/७/१ [१२६२]

आ०प०-सुतः, √ पुञ्-अभिषवे

गोमन्तः सोम वीरवदश्वावद्वाजवत्सुतः ।

पवस्व बृहतीरिषः ॥

ऋ० ६/४२/६

आ०प०-सुतः, √ पुञ्-अभिषवे

एते सोमासु इन्द्रवः प्रयस्वन्तश्चमू सुताः ।

इन्द्रं वर्धन्ति कर्मभिः ॥

ऋ० ६/४६/३

आ०प०-सुताः, √ पुञ्-अभिषवे

अध्वर्यो अद्रिभिः सुतं सोमं पवित्र आ सृज ।

पुनीहीन्द्राय पातवे ॥

ऋ० ६/५१/१, साम०पु० ६/१/२/३ [४६६]

साम०उ० ५/१/११/१ [१२२५]

आ०प०-सुतम्, √ पुञ्-अभिषवे

दिवः पीयूषमुत्तमं सोममिन्द्राय वज्रिणे ।

सुनोता मधुमत्तमम् ॥

ऋ० ६/५१/२, साम०उ० ५/१/११/३ [१२२७]

आ०प०-सुनोत, √ पुञ्-अभिषवे

त्वं हि सोमं वर्धयन्त्सुतो मदाय भूर्णये ।

वृषन्त्स्तोतारमूतये ॥

ऋ० ६/५१/४

आ०प०-सुतः, √ पुञ्-अभिषवे

पवमानः सुतो नृभिः सोमो वाजमिवासरत् ।

चमूषु शक्मनासदम् ॥

ऋ० ६/६२/१६

आ०प०-सुतः, √ पुञ्-अभिषवे

सुत इन्द्राय विष्णवे सोमः कलशं अक्षरत् ।

मधुमां अस्तु वायवे ॥

ऋ० ६/६३/३

आ०प०-सुतः, √ पुञ्-अभिषवे

सोमो देवो न सूर्योऽद्रिभिः पवते सुतः ।

दधानः कलशे रसम् ॥ ऋ० ६/६३/१३

आ०प० सुतः, √ पुञ्-अभिषवे

सुता इन्द्राय वज्रिणे सोमासो दध्याशिरः ।

पवित्रमत्यक्षरन् ॥ ऋ० ६/६३/१५

आ०प०-सुताः, √ पुञ्-अभिषवे

ये सोमासः परावति ये अर्वावति सुन्विरे ।

ये वादः शर्याणावति ॥ ऋ० ६/६५/२२, साम०उ० ४/२/११/१ [११६३]

आ०प०-सुन्विरे, √ पुञ्-अभिषवे

प्र सोम याहि धारया सुत इन्द्राय मत्सरः ।

दधानो अक्षिति श्रवः ॥ ऋ० ६/६६/७

आ०प०-सुतः, √ पुञ्-अभिषवे

परि प्र सोम ते रसोऽसर्जि कलशे सुतः ।

श्येनो न त्वक्तो अर्षति ॥ ऋ० ६/६७/१५

आ०प०-सुतः, √ पुञ्-अभिषवे

त्वां मृजन्ति दश योषणः सुतं सोम ऋषिभिर्मतिभिर्धीतिभिर्हितम् ।

अव्यो वारंभिरुत देवहूतिभिर्नृभिर्यतो वाजमा दर्षि सातयै ॥

ऋ० ६/६८/७

आ०प०-सुतम्, √ पुञ्-अभिषवे

नृबाहुभ्यां चोदितो धारया सुतोऽनुष्वधं पवते सोम इन्द्र ते ।

आप्राः क्रतुत्समंजैरध्वरे मतीर्वेन द्रुषच्चम्वोऽरासद्वद्धरिः ॥

ऋ० ६/७२/५

आ०प-सुतः, √ पुञ्-अभिषवे

तं त्वा देवेभ्यो मधुमत्तमं नरः सहस्रधारं दुहते दश क्षिपः ।

नृभिः सोम प्रच्युतो ग्रावभिः सुतो विश्वान्देवा आ पवस्वा सहस्रजीत् ॥

ऋ० ६/८०/४

आ०प०-सुतः, √ पुञ्-अभिषवे

असावि सोमो अरुषो वृषा हरी राजैव दस्मो अभिगा अचिक्रदत् ।
पुनानो वारं पर्येत्यव्ययं श्येनो न योनिं घृतवन्तमासदम् ॥

ऋ० ६/८२/१, साम०पू० ६/२/२/६ [५६२], साम०उ०-५/२/१३/१, [१३१६]

आ०प०-असावि, √ पुञ्-अभिषवे

इन्द्राय सोम सुपुतः परि स्रवापामीवा भवतु रक्षसा सह ।
मा ते रसस्य मत्सत द्रव्याविनो द्रविणस्वन्त इह सन्त्विन्दवः ॥

ऋ० ६/८५/१, साम०पू० ६/२/२/८ [५६१]

आ०प०-सुपुतः, √ पुञ्-अभिषवे

प्रते धारा अत्यण्वानि मेप्यः पुनानस्य संयतौ यन्ति रंहयः ।
यदोभिरिन्दो चम्बोः समज्यसु आ सुवानः सोम कलशेषु सीदसि ॥

ऋ० ६/८६/१७

आ०प०-सुवानः, √ पुञ्-अभिषवे

एष सुवानः परि सोमः पवित्रे सर्गो न सृष्टो अदधावदवी ।
तिग्मे शिशानो महिषो न शृङ्गे गा गव्यन्भि शूरो न सत्वा ॥

ऋ० ६/८७/१७

आ०प०-सुवानः, √ पुञ्-अभिषवे

अयं सोम इन्द्र तुभ्यं सुन्वे तुभ्यं पवते त्वमस्य पाहि ।
त्वं ह यं चकृषे त्वं ववृष इन्दुं मदाय युज्याय सोमम् ॥

ऋ० ६/८८/१, साम०उ० ६/३/१३/१ [१४७१]

आ०प०-सुन्वे, √ पुञ्-अभिषवे

सोमं गावो धेनवो वावशानाः सोमं विप्रा मतिभिः पृच्छमानाः ।
सोमः सुतः पूयते अज्यमानः सोमं अकास्त्रिष्टुभः सं नवन्ते ॥

ऋ० ६/६७/३५, साम०उ० २/२/१०/२ [८६०]

आ०प०-सुतः, √ पुञ्-अभिषवे

अक्रान्तसमुद्रः प्रथमे विधर्मज्जनयन्त्रजा भुवनस्य राजा ।

वृषां पवित्रे अधि सानो अव्यं बृहत्सोमो वावृधे सुवान इन्दुः॥

ऋ० ६/६७/४०

आ०प०-सुवानः, √ पुञ्-अभिषवे
सोमं उ पुवाणः सोतृभिरधि ण्णुभिरवीनाम् ।

अश्वेयेव हरिता याति धारया मन्द्रया याति धारया ॥

ऋ० ६/१०७/८

आ०प०-पुवाणः>सुवानः, √ पुञ्-अभिषवे
परीतो पिञ्चता सुनं सोमो य उत्तमं हविः ।

दधन्वाँ यो नर्यो अप्स्व१न्तरा सुषाव सोममद्रिभिः ॥

ऋ० ६/१०७/१, साम०पू० ६/१/३/२ [५१२]

साम०उ० ५/२/१२/१ [१३१३], यजु० १६/२

आ०प०-सुषाव, √ पुञ्-अभिषवे, आ०प०-सुतम्, √ पुञ्-अभिषवे
आ सोम सुवानो अद्रिभिस्तिरो वाराण्यव्यया ।

जनो न पुरि चम्बोर्विशद्धरिः सदो वनैषु दधिषे ॥

ऋ० ६/१०७/१०

आ०प०-सुवानः, √ पुञ्-अभिषवे
इन्द्राय पवते मदः सोमो मरुत्वते सुतः ।

सहस्रधारो अत्यन्यमर्षति तभी मृजन्त्यायवः ॥

ऋ० ६/१०७/१७, साम०पू० ६/१/३/१० [५२०]

आ०प०-सुतः, √ पुञ्-अभिषवे
स वाज्यक्षा सहस्ररेता अद्रिमृजानो गोभिः श्रीणानः ।

प्र सोम याहीन्द्रस्य, कुक्षा नृभियेमानो अद्रिभिः सुतः ॥

ऋ० ६/१०६/६, साम०उ० ४/२/१०/१ [११६१]

आ०प०-सुतः, √ पुञ्-अभिषवे
अनु हि त्वा सुतं सोम मदामसि महे समर्यराज्ये ।

वाजौ अभि पवमान् प्र गाहसे ॥

ऋ० ६/११०/२,

साम०पू० ५/१/५/६ [४३२], साम०उ० ६/१/७/३ [१३६६]

आ०प०-सुतम्, √ पुञ्-अभिषवे

यमाय सोमं सुनुत यमाय जुहुता हविः।

यमं ह यज्ञो गच्छत्यग्निदूतो अरंकृतः॥

ऋ० १०/१४/१३

आ०प०-सुनुत, √ पुञ्-अभिषवे

अद्रिणा ते मन्दिन इन्द्र तूयान्तसुन्वन्ति सोमान्पिबसि त्वमेषाम्।

पचन्ति ते वृषभा अत्सि तेषां पृक्षेण यन्मधवन्हूयमानः॥

ऋ० १०/२८/३

आ०प०-सुन्वन्ति, √ पूज्-अभिषवे

अध्वर्यवोऽप ईता समुद्रमपां नपातं हविषा यजध्वम्।

स वो ददद्दुर्मिमद्या सुपूतं तस्मै सोमं मधुमन्तं सुनोत॥

ऋ० १०/३०/३

आ०प०-सुनोत, √ पुञ्-अभिषवे

प्रति यदापो अदृश्रमायती घृतं पर्यासि विभ्रतीर्मुधूनि।

अध्वर्युभिर्मनसा संविदाना इन्द्राय सोमं सुपूतं भरन्तीः।

ऋ० १०/३०/१३

आ०प०-सुपुतम्, √ पुञ्-अभिषवे

आगमन्नाप उशतीर्विहिरदं न्यध्वरे असदन्देवयन्तीः।

अध्वर्यवः सुनुतेन्द्राय सोममभूदू वः सुशका देवयज्या॥

ऋ० १०/३०/१५

आ०प०-सुनुत, √ पुञ्-अभिषवे

दिवस्पृथिव्योरव आ वृणीमहे मातृन्तिस्नृन्पर्वताञ्छर्यावातः।

अनागास्त्वं सूर्यमुषासमीमहे भ्रदं सोमः सुवानो अद्या कृणोतु नः॥

ऋ० १०/३५/२

आ०प०-सुवानः, √ पुञ्-अभिषवे

धनं न स्पन्द्रं बहुलं यो अस्मै तीव्रान्तसोमो आसुनोति प्रयस्वान्।

तस्मै शत्रून्सुतुकांन्प्रातरहो नि स्वष्ट्रान्युवति हन्ति वृत्रम् ॥

ऋ० १०/४२/५, अथर्व० २०/८६/५

आ०प०-आसुनोति, आङ्+√ पुञ्-अभिषवे

अहमिन्द्रो न परा जिग्य इद्धनं न मृत्यवेऽव तस्थे कदा चन।
सोमामिन्मा सुन्वन्तो याचता वसु न मे पूरवः सख्ये रिषाथन ॥

ऋ० १०/४८/५

आ०प०-सुन्वन्तः, √ पुञ्-अभिषवे

सुन्वन्ति सोमं रथिराऽगो अद्रयो निरस्य रसं गविषो दुहन्ति ते।
दुहन्त्यूधरुपसेचनाय कं नरो हव्या न मर्जयन्त आसभिः ॥

ऋ० १०/७६/७

आ०प०-सुन्वन्ति, √ पुञ्-अभिषवे

एते नरः स्वपसो अभूतन् य इन्द्राय सुनुथ सोममद्रयः।
वामंवांमं वो दिव्याय धाम्ने वसुवसु वः पार्थिवाय सुन्वते ॥

ऋ० १०/७६/८

आ०प०-सुनुथ/सुन्वते, √ पुञ्-अभिषवे

असावि सोमः पुरुहूत तुभ्यं हरिभ्यां यज्ञमुप याहि तूयम्।
तुभ्यं गिरो विप्रवीरा इयाना दधन्विर इन्द्र पिबा सुतस्य ॥

ऋ० १०/१०४/१

आ०प०-असावि, √ पु-प्रसवैश्वर्ययोः

यस्य शश्वत्पिवाँ इन्द्र शत्रूननानुकृत्या रण्या चकर्थ।
स ते पुरन्धिं तविषीमियर्ति स ते मदाय सुत इन्द्र सोमः ॥

ऋ० १०/११२/५

आ०प०-सुतः, √ पुञ्-अभिषवे

ममत्तु त्वा दिव्यः सोम इन्द्र ममत्तु यः सूयते पार्थिवेषु।
ममत्तु येन वरिवश्चकर्थ ममत्तुयेन निरिणासि शत्रून् ॥

ऋ० १०/११६/३

आ०प०-सूयते, √ पुञ्-अभिषवे, √ षड्-प्राणिप्रसवे

य उ॒श॒ता म॒न॒सा सोम॑म॒स्मै सर्व॑ह॒दा दे॒वका॑मः सु॒नोति॑ ।
न गा इन्द्र॑स्तस्य॒ परा॑ ददाति प्रश॑स्तमि॒च्छा रु॑म॒स्मै कृ॒णोति॑ ॥

ऋ० १०/१६०/३, अथर्व० २०/६६/३

आ०प०सुनोति, √ पुञ्-अभिषवे

अनु॑स्पष्टो भवत्ये॒षो अ॒स्य यो अ॒स्मै रे॒वान्न सु॒नोति॑ सोम॑म् ।
नि॒र॒र॒त्नौ म॒घवा॑ तं द॒धाति॑ ब्रह्म॒द्विषौ॑ ह॒न्त्यना॑नुदिष्टः ॥

ऋ० १०/१६०/४, अथर्व० २०/६६/४

आ०प०-सुनोति, √ पुञ्-अभिषवे

वाज॑स्ये॒मं प्र॒सवः॑ सु॒षुवेऽग्रे॑ सोम॒श्रं राजा॑न॒मोष॑धीष्व॒प्सु ।
ता अ॒स्मभ्य॑ म॒धुम॑तीर्भवन्तु व॒यश्रं॑ रा॒ष्ट्रे जा॑गृयाम॒ पुरो॑हि॒ताः स्वाहा॑ ।

यजु० ६/२३

आ०प०-सुषुवे, √ पुञ्-अभिषवे

ति॒स्रस्त्रे॒धा सर॑स्वत्य॒श्विना॑ भा॒रती॑डा ।

ती॒त्रं परि॑स्रुता सोम॒मिन्द्रा॑य सु॒षुवुर्म॑दम् ॥

यजु० २०/६३

आ०प०-सुषुवः, √ पुञ्-अभिषवे

ई॒मं ते॑ इन्द्र॑ सो॒मोः सु॒तोसो॑ ये च॑ सो॒त्वाः ।

तेषां॑ मत्त्व प्र॒भूव॑सो ॥

साम०पू० ३/१/२/६ [२१२]

आ०प०-सुतासः, व्या०प०-सोत्वा, √ पुञ्-अभिषवे

तु॒भ्ये सु॒तोसः॑ सो॒माः स्तो॒त्रे वै॒र्वि॒भाव॑सो ।

स्तो॒त्रेभ्ये॑ इन्द्र॑ मृ॒डय॑ ॥

साम०पू० ३/१/२/१० [२१६]

व्या०प०-सुतासः, √ पुञ्-अभिषवे

अ॒ग्रे सि॒न्धूनां॑ प॒वमानो॑ अ॒र्षत्य॑ग्रे वा॒चो अ॒ग्निर्यो गोषु॑ गच्छसि ।

अ॒ग्रे वाज॑स्य भजसे मे॒हद॑धन स्वायु॒धः सो॒त्रेभिः॑ सोम॑ सूयसे ॥

साम०उ० ४/१/१/३ [१०३३]

आ०प०-सूयसे, √ पुञ्-अभिषवे

इन्द्रा॑य सोम॑मृ॒त्विजः॑ सु॒नोता॑ च धावत ।

स्तो॒त्रयो॑ वचः॑ शृण्व॒द्धर्ष॑ च मे ॥

अथर्व० ६/२/१

आ०प०-सुनोत-√ वुत्र-अभिषवे

आ याहि सुषुमा हि त इन्द्र सोमं पिबा इमम् ।

एदं वहिः सदो मम ॥

अथर्व० २०/३८/१, २०/४७/७

आ०प०-सुषुम, √ पुञ्-अभिषवे

सोमपा

उप नः सवना गहि सोमस्य सोमपाः पिब ।

गोदा इद्रेवतो मदः ॥ ऋ० १/४/२, साम०उ० ४/१/१५/२ [१०८८],

अथर्व० २०/५७/२, ६८/२,

आ०प०-पिब, सोम,+√ पा-पाने

स्कम्भनं

इन्द्रासोमा वासयथ उषासमुत्सूर्य नयथो ज्योतिषा सह ।

उप द्यां स्कम्भथुः स्कम्भनेनाप्रथतं पृथिवीं मातरं वि ॥

ऋ० ६/७२/२

आ०प०-स्कम्भथुः, √ स्कम्भ-स्तम्भार्थे (सौत्रोधातुः)

स्तोमः

स्तोमासस्त्वा विचारिणि प्रति षोभन्त्यक्तुभिः ।

प्र या वाजं न हेषन्तं पेरुमस्यस्यर्जुनि ॥ ऋ० ५/८४/२

आ०प०-षोभन्ति >स्तोभन्ति, √ स्तोभति-अर्चतिकर्मा निघण्टु-३/१४

स्तोम्यं

एतो न्विन्द्रं स्तवाम सखायः स्तोम्यं नरम् ।

कृष्टीर्यो विश्वा अभ्यस्त्येक इत् ॥

ऋ० ८/२४/१६, साम०प० ४/२/५/७ [३८७]

आ०प०-स्तवाम्, √ ष्टुञ्-स्तुतौ

स्तोम्यः

अस्तौद्वं स्तोम्या ब्रह्मणा मेऽवीवृधध्वमुशतीरुपासः ।

युष्माकं देवीरवसा सनेम सहस्रिणं च श्रुतिनं च वाजम् ।।

ऋ० १/१२४/१३

आ०प०-अस्तोद्वम्, √ ष्टुज्-स्तुतौ

स्थविरः

उरुं नो लोकमनु नेषि विद्वान्त्स्वर्वज्योतिरभयं स्वस्ति ।

ऋष्या त इन्द्र स्थविरस्य बाहू उप स्थेयाम शरणा बृहन्ता ।।

ऋ० ६/४७/८

आ०प०-स्थेयाम्, √ ष्ठा-गतिनिवृत्तौ

बलविज्ञायः स्थविरः प्रवीरः सहस्वान्वाजी सहमान उग्रः ।

अभिर्वीरो अभिसत्त्वा सहोजा जैत्रमिन्द्र रथमा तिष्ठ गोवित् ।।

ऋ० १०/१०३/५, साम०उ० ६/३/२/२ [१८५३]

आ०प०-आतिष्ठ, आङ्+√ ष्ठा-गतिनिवृत्तौ

स्थामन्

अस्थाद् द्यौरस्थात् पृथिव्यस्थाद् विश्वमिदं जगत् ।

आस्थाने पर्वता अस्थुः स्थामन्यश्वा अतिष्ठिपम् ।।

अथर्व० ६/७७/१

आ०प०-अस्थुः/√ अतिष्ठिपम्, √ ष्ठा-गतिनिवृत्तौ

असदन् गावः सदनेऽपेत्तद् वसतिं वयः ।

आस्थाने पर्वता अस्थुः स्थाग्निं वृक्कावतिष्ठिपम् ।।

अथर्व० ७/६६/१

आ०प०-अस्थुः/अतिष्ठिपम्, √ ष्ठा-गतिनिवृत्तौ

स्वगूर्तः

अभी नो अग्न उक्थमिज्जुगुर्या द्यावाक्षामा सिन्धवश्च स्वगूर्ताः ।

गव्यं यव्यं यन्तो दीर्घहिषं वरमरुण्यो वरन्त । ऋ० १/१४०/१३

आ०प०-जुगुर्या, स्व+√ गुर्वी-उद्यमने/गुरीहिंसागत्योः

स्वदावन्

आ नः सोमं स्वध्वर इयानो अत्यो न तौशते ।
यं तं स्वदावन्त्स्वदन्ति गूर्तयः पौरे छन्दयसे हवम् ॥

ऋ० ८/५०/५

आ०प०-स्वदन्ति, √ ष्वद्-आस्वादने

स्वधा

क्वास्या वो मरुतः स्वधासीद्यन्मामेकं समधत्ताहिहत्यै ।
अहं ह्युग्रस्तविषस्तुविष्मन्विश्वस्य शत्रोरनमं वधस्नैः ॥

ऋ० १/१६५/६

आ०प०-समधत्त, स्व+ √ डुधाज्-धारणपोषणयोः

अजातशत्रुमजरा स्वर्वत्यनु स्वधामिता दस्ममीयते ।
सुनोतन पचत ब्रह्मवाहसे पुरुष्टुताय प्रतरं दधातन ॥

ऋ० ५/३४/१

आ०प०-दधातन, स्व+ √ डुधाज्-धारणपोषणयोः

घृतेनाञ्जन्त्सं पथो देवयानान् प्रजानन् वाज्ययैतु देवान् ।
अनु त्वा सप्ते प्रदिशः सचन्ताश्च स्वधामस्मै यजमानाय धेहि ॥

यजु० २६/२

आ०प०-धेहि, स्व+ √ डुधाज्-धारणपोषणयोः

प्राच्यां त्वा दिशि पुरा संवृतः स्वधायामा दधामि बाहुच्युता
पृथिवी धामिवोपरि ।

लोककृतः पथिकृतौ यजामहे ये देवानां हुतभागा इह स्थ ॥

अथर्व० १८/३/३०

आ०प०-आदधामि, स्व+ √ डुधाज्-धारणपोषणयोः

दक्षिणायां त्वा दिशि पुरा संवृतः स्वधायामा दधामि बाहुच्युता
पृथिवी धामिवोपरि ।

लोककृतः पथिकृतौ यजामहे ये देवानां हुतभागा इह स्थ ॥

अथर्व० १८/३/३१

आ०प०-आदधामि, स्व+√ दुधाञ्-धारणपोषणयोः
 प्रतीच्यां त्वा दिशि पुरा संवृतः स्वधायामा दधामि बाहुच्युता
 पृथिवी धामिवोपरि ।
 लोककृतः पथिकृतौ यजामहे ये देवानां हुतभागा इह स्थ ॥

अथर्व० १८/३/३२

आ०प०-आदधामि, स्व+√ दुधाञ्-धारणपोषणयोः
 उदीच्यां त्वा दिशि पुरा संवृतः स्वधायामा दधामि बाहुच्युता
 पृथिवी धामिवोपरि ।
 लोककृतः पथिकृतौ यजामहे ये देवानां हुतभागा इह स्थ ॥

अथर्व० १८/३/३३

आ०प०-आदधामि, स्व+√ दुधाञ्-धारणपोषणयोः
 ध्रुवायां त्वा दिशि पुरा संवृतः स्वधायामा दधामि बाहुच्युता
 पृथिवी धामिवोपरि ।
 लोककृतः पथिकृतौ यजामहे ये देवानां हुतभागा इह स्थ ॥

अथर्व० १८/३/३४

आ०प०-आदधामि, स्व+√ दुधाञ्-धारणपोषणयोः
 ऊर्ध्वायां त्वा दिशि पुरा संवृतः स्वधायामा दधामि बाहुच्युता
 पृथिवी धामिवोपरि ।
 लोककृतः पथिकृतौ यजामहे ये देवानां हुतभागा इह स्थ ॥

अथर्व० १८/३/३५

आ०प०-आदधामि, स्व+√ दुधाञ्-धारणपोषणयोः
स्वप्नः

स्वप्नस्वप्नाभिकरणेन सर्वं निष्पापया जनम् ।
 ओत्सूर्यमन्यान्त्स्वापयव्युषं जागृतादहमिन्द्र इवारिष्टो अक्षितः ॥

अथर्व० ४/५/७

आ०प०-ष्वापय-स्वापय, √ जिष्वप्, स्वप्ने

स्वप्नं सुप्त्वा यदि पश्यासि पापं मृगः सृतिं यदि धावादजुष्टाम् ।
परिक्षवाच्छकुनेः पापवादादयं मणिवैरणो वारयिष्यते ॥

अथर्व० १०/३/६

व्या०प०-सुप्त्वा, √ जिष्वप्-स्वप्ने

स्वायुजः

उदपत्तन्नरुणा भानवो वृथा स्वायुजो अरुषीर्गा अयुक्षत ।
अक्रन्तुषासौ वयुनानि पूर्वथा रुशन्तं भानुमरुषीरशिश्रयुः ॥

ऋ० १/६२/२, साम०उ० ८/२/१६/१ [१७५६]

आ०प०-अयुक्षत, सु+आङ्+√ युजिर्-योगे

हरः

अग्ने यत्ते हरस्तेन, तं प्रति हर योऽस्मान् द्वेष्टि यं वयं द्विष्मः ॥

अथर्व० २/१६/२

आ०प०-हर, √ हज्-हरणे

वायो यत्ते हरस्तेन तं प्रति हर योऽस्मान् द्वेष्टि यं वयं द्विष्मः ॥

अथर्व० २/२०/२

आ०प०-हर, √ हज्-हरणे

सूर्य यत्ते हरस्तेन तं प्रति हर योऽस्मान् द्वेष्टि यं वयं द्विष्मः ॥

आ०प०-हर, √ हज्-हरणे अथर्व० २/२१/२

चन्द्र यत्ते हरस्तेन तं प्रति हर योऽस्मान् द्वेष्टि यं वयं द्विष्मः ॥

अथर्व० २/२२/२

आ०प०-हर, √ हज्-हरणे

आपो यद् वो हरस्तेन तं प्रति हरत योऽस्मान्
द्वेष्टि यं वयं द्विष्मः ॥

अथर्व० २/२३/२

आ०प०-हरत, √ हज्-हरणे

हरिः

अयं तै अस्तु हर्यतः सोम आ हरिभि सुतः ।

जुषाण इन्द्र हरिभिर्न आ गृह्या तिष्ठ हरितं रथम् ॥

ऋ० ३/४४/१

आ०प०-हर्यतः, √ हर्य-गतिकान्त्योः, व्या०प०-हरितम्, √ हृज्-हरणे
जज्ञानो हरितो वृषा विश्वमा भाति रोचनम् ।
हर्यश्वो हरितं धत्त आयुधमा वज्रं बाहोर्हरिम् ॥

ऋ० ३/४४/४

आ०प०-हरितः/हरितम्, √ हृज्-हरणे
यदिन्द्र पृतनाज्यं देवास्त्वा दधिरे पुरः ।
आदितै हर्यता हरी ववक्षतुः ॥

ऋ० ८/१२/२५

व्या०प०-हर्यता>हर्यतौ, √ हर्य-गतिकान्त्योः
यदा ते विष्णुरोजसा त्रीणि पदा विचक्रमे ।
आदितै हर्यता हरी ववक्षतुः ॥

ऋ० ८/१२/२७

व्या०प०-हर्यता>हर्यतौ, √ हर्य-गतिकान्त्योः
यदा तै हर्यता हरी वावृधातै दिवेदिवे ।
आदिते विश्वा भुवनानि येमिरे ॥

ऋ० ८/१२/२८

व्या०प०-हर्यता>हर्यतौ, √ हर्य-गतिकान्त्योः
पवते हर्यतो हरिर्गृणानो जमदग्निना ।
हिन्वानो गोरधि त्वाचि ॥

ऋ० ८/६५/२५

व्या०प०-हर्यतः, √ हर्य-गतिकान्त्योः
सो अग्रे अह्नां हरिर्हर्यतो मदः प्र चेतसा चेतयते अनु द्युभिः ।
द्वा जना यातयन्न्तर्रीयते नरा च शंसं दैव्यं च धर्तरि ॥

ऋ० ८/८६/४२

आ०प०-हर्यतः, √ हर्य-गतिकान्त्योः
परि त्यं हर्यतं हरिं बभ्रुं पुनन्ति वारैण ।
यो देवान्विश्वाँ इत्परि मदेन सह गच्छति ॥

ऋ० ८/८८/७, साम०पू० ६/२/१/८ [५२२].

साम०उ०-५/२/१८/१ [१३२६], साम०उ० ८/२/८/३ [१६८१]

व्या०प०-हर्यतः, √ हर्य-गतिकान्त्योः

पवतो हर्यतो हरिरति हरासि रंहा ।

अभ्यर्षन्तस्तोतृभ्यो वीरवद्यशः ।।

ऋ० ६/१०६/१३,

साम०प० ६/२/३/११ [५७६], साम०उ० १/२/२२/२ [७७३]

व्या०प०-हर्यतः, √ हर्य-गतिकान्त्योः

ता वज्रिणं मन्दिनं स्तोम्यं मद इन्द्रं रथे वहतो हर्यता हरी ।

पुरुष्यस्मै सवनानि हर्यत इन्द्राय सोमा हरयो दधन्विरे ।।

ऋ० १०/६६/६, अथर्व० २०/३१/१

व्या०प०-हर्यता>हर्यतौ, √ हर्य-गतिकान्त्योः

आ रोदसी हर्यमाणो महित्वा नव्यनव्यं हर्यसि मन्म नु प्रियम् ।

प्र पुस्त्यमसुर हर्यतं गोराविष्कृधि हरये सूर्याय ।।

ऋ० १०/६६/११, अथर्व० २०/३२/१

आ०प०-हर्यसि, √ हर्य-गतिकान्त्योः

हवं

स्वाहाकृतान्या गृह्युप हव्यानि वीतये ।

इन्द्रा गहि श्रुधी हवं त्वां हवन्ते अध्वरे ।।

ऋ० १/१४२/१३

आ०प०-हवन्ते, √ हु-दानादानयोः

अयमु वां पुरुतमौ रयीयच्छश्वत्तममवसे जोहवीति ।

सजोषाविन्द्रावरुणा मरुद्धिर्दिवा पृथिव्या शृणुतं हवं मे ।।

ऋ० ३/६२/२

आ०प०-जोहवीति, √ हु-दानादानयोः

इम उ त्वा पुरुशाक प्रयज्यो जरितारौ अभ्यर्चन्त्यर्केः ।

श्रुधी हवमा हुवतो हुवानो न त्वावाँ अन्यो अमृत त्वदस्ति ।।

ऋ० ६/२१/१०

व्या०प०-हुवतः, √ हु-दानादानयोः

उग्रबाहुर्भक्षकृत्वा पुरन्दरो यदि में शृणुवद्धवम् ।
वसुयवो वसुपतिं शतक्रतुं स्तोमैरिन्द्रं हवामहे ॥

ऋ० ८/६१/१०

आ०प०-हवामहे, √ हु-दानादानयोः

पूर्वींश्चिद्धि त्वे तुविकूर्मिन्नाशसो हवन्त इन्द्रोत्तरयः ।
तिरिश्चिदर्यः सवना वसो गहि शर्विष्ठ श्रुधि मे हवम् ॥

ऋ० ८/६६/१२

आ०प०-हवन्ते, √ हु-दानादानयोः

हविः

अग्निमग्निं हवीमभिः सदा हवन्त विशपतिम् ।

हव्यवाहं पुरुप्रियम् ॥ ऋ० १/१२/२, साम०उ० २/१/६/२ [७६१]

आ०प०-हवन्त, √ हु-दानादानयोः

यच्चिद्धि शश्वता तना देवदैवं यजामहे ।

त्वे इद्धयते हविः ॥ ऋ० १/२६/६, साम०उ० ८/१/१/२ [१६१८]

आ०प०-हूयते, √ हु-दानादानयोः

त्वे इदग्ने सुभगे यविष्ठ्य विशवमा हूयते हविः ।

स त्वं नो अद्य सुमना उतापरं यक्षि देवान्तसुवीर्या ॥

ऋ० १/३६/६

आ०प०-हूयते, √ हु-दानादानयोः

आ नासत्या गच्छतं हूयते हविर्भध्वः पिबतं मधुपेभिरासभिः ।

युवोर्हि पूर्वं सवितोषसो रथमृताय चित्रं घृतवन्तमिष्यति ॥

ऋ० १/३४/१०

आ०प०-हूयते, √ हु-दानादानयोः

अश्याम ते सुमतिं देवयज्यया क्षयद्वीरस्य तव रुद्र मीढ्वः ।

सुम्नायन्निद्विशा अस्माकमा चरारिष्टवीरा जुहवाम ते हविः ॥

ऋ० १/११४/३

आ०प०-जुहवाम, √ हु-दानादानयोः

त्वाम॑ग्न आ॒दित्या॑स आ॒स्य॑त्वां जि॒ह्वां शुच॑यश्चक्रिरे कवे ।
त्वां रा॑तिषाचो अध्व॒रेषु स॑श्चिरे त्वे दे॒वा ह॒विर॑दन्त्याहु॒तम् ॥

ऋ० २/१/१३

आ०प०-आहु॒तम्, √ हु-दानादानयोः

त्वे अ॑ग्ने वि॒श्वे अ॒मृता॑सो अ॒द्रुह॑ आ॒सा दे॒वा ह॒विर॑दन्त्याहु॒तम् ।
त्वया॑ म॒ता॑सः स्वदन्त आसु॒तिं त्वं ग॒र्भो वी॒रुधा॑
जज्ञिषे शुचिः ॥

ऋ० २/१/१४

आ०प०-आहु॒तम्, √ हु-दानादानयोः

वि॒धेम॑ ते पर॒मे जन्म॑ जन्म॒न्नग्ने वि॒धेम॑ स्तोमै॒रवरे॑ सु॒धस्थै॑ ।
यस्मा॒द्योने॑रु॒दारि॑था यजे तं प्र॒त्वे ह॒वींषि॑ जुहु॒रे स॑मिद्धे ॥

ऋ० २/६/३

आ०प०-जुहु॒रे, √ हु-दानादानयोः

या सु॒बाहूः स्व॑ङ्गुरिः सु॒षूमा॑ बहुसू॒वरी॑ ।
तस्यै॑ वि॒श्वत्स्यै॑ ह॒विः सि॒नीवा॒ल्यै जु॑होतन ॥

ऋ० २/३२/७, अथर्व० ७/४६/२

आ०प०-जुहो॒तन, √ हु-दानादानयोः

हवी॑मभि॒र्हव॑ते यो ह॒विर्भिर॑व स्तोमै॒भी रु॒द्रं दि॑षीय ।
ऋ॒दूदरः॑ सु॒हवो॑ मा नो अ॒स्यै ब॒भुः सु॒शिप्रौ॑ रीरधन्म॒नायै॑ ॥

ऋ० २/३३/५

आ०प०-हव॑ते, √ हु-दानादानयोः

म॒हाँ आ॒दित्यो॑ नम॒सोप॑सद्यो यात॒यञ्जनो॑ गृण॒ते सु॒शेवः॑ ।
तस्मा॑ ए॒तत्प॒न्य॒तमा॒य जु॒ष्टम॒ग्नौ मि॒त्राय॑ ह॒विरा जु॑होत ॥

ऋ० ३/५६/५

आ०प०-आजु॒होत, √ हु-दानादानयोः

उ॒प॒सद्या॑य मी॒ळहु॑ष आ॒स्यै जु॒हता॑ ह॒विः ।
यो नो॑ नेदि॒ष्टुमा॒प्यम् ॥

ऋ० ७/१५/१

आ०प०-जुहत, √ हु-दानादानयोः

वयं तद्वः सम्राज आ वृणीमहे पुत्रो न बहुपाय्यम् ।
अश्याम तदादित्या जुह्वतो हविर्येन वस्योऽनशामहे ॥

ऋ० ८/२७/२२

आ०प०-जुह्वतः, √ हु-दानादानयोः

यमाय सोमं सुनुत यमाय जुहुता हविः ।
यमं ह यज्ञो गच्छत्यग्निदूतो अरंकृतः ॥

ऋ० १०/१४/१३

आ०प०-जुह्वत, √ हु-दानादानयोः

यमाय घृतवद्धविर्जुहोत प्र च तिष्ठत ।
स नो देवेष्वा यमहीर्यमायुः प्र जीवसे ॥

ऋ० १०/१४/१४

आ०प०-जुह्वत, √ हु-दानादानयोः

युवां मृगेवं वारणा मृगण्यवो दोषा वस्तोर्हविषा नि ह्वयामहे ।
युवं होत्रामृतुथा जुह्वते नरेषु जनाय वहथः शुभस्पती ॥

ऋ० १०/४०/४

आ०प०-ह्वयामहे, √ ह्वेज्-स्पर्द्धायां शब्दे च

दृशेन्यो यो महिना समिद्धोऽरौचत दिविर्योनिर्विभावा ।
तस्मिन्नग्नौ सूक्तवाकेन देवा हविर्विश्व आजुहवुस्तनूपाः ॥

ऋ० १०/८८/७

आ०प०-आजुहवुः, √ हु-दानादानयोः

अहाव्वग्ने हविरास्ये ते सुवीव घृतं चर्म्बीव सोमः ।
वाजसनि रयिमस्मे सुवीरं प्रशस्तं धैहि यशसं बृहन्तम् ॥

ऋ० १०/८९/१५, यजु० २०/७६

आ०प०-अहावि, √ हु-दानादानयोः

श्रद्धयाग्निः समिध्यते श्रद्धया हूयते हविः ।

श्रद्धा भगस्य मूर्धनि वचसा वेदयामसि ॥

ऋ० १०/१५१/१

आ०प०-हूयते, √ हु-दानादानयोः

समानो मन्त्रः समितिः समानी समानं मनः सहचित्तमेषाम् ।

समानं मन्त्रमभि मन्त्रये वः समानेन वो हविषा जुहोमि ॥

ऋ० १०/१६१/३

आ०प०-जुहोमि, √ हु-दानादानयोः

चित्तिं जुहोमि मनसा घृतेन यथा देवा इहागमन्वीतिहोत्रा ऋतावृधः ।

पत्ये विश्वस्य भूमनो जुहोमि विश्वकर्मणे विश्वाहाऽदाभ्यः११ हविः ॥

यजु० १७/७८

आ०प०-जुहोमि, √ हु-दानादानयोः

इडितो देवैर्हरिवाँ२ अभिष्टिराजुह्वानो हविषा शर्धमानः ।

पुरन्दरो गौत्रभिद्वज्रबाहुरा यातु यज्ञमुप नो जुषाणः ॥

यजु० २०/३८

आ०प०-आजुह्वानः, √ हु-दानादानयोः, √ ह्वेज्-स्पर्द्धायां शब्देच

आ^१ जुहोता^२ हविषा^३ मर्जयध्वं^४ नि^५ होतारं^६ गृहपतिं^७ दधिध्वम् ।इडस्पदं^{१२} नमसा^{३१२} रातहव्यं^{३१२} सपर्यता^{३१२} यजतं^{३१२} पस्त्यानाम् ॥

साम०पू० १/२/२/१ [६३]

आ०प०-आजुहोत, √ हु-दानादानयोः

त्रातारमिन्द्रमवितारमिन्द्रं हवेहवे सुहवं शूरमिन्द्रम् ।

हुवे नु शक्रं पुरुहूतमिन्द्रमिदं हविर्मघवा वैत्विन्द्रः ॥

साम०पू० ४/१/५/२ [३३३]

आ०प०-हुवे, √ हु-दानादानयोः

सं सं स्रवन्तु सिन्धवः सं वाताः सं पतत्रिणः ।

इमं यज्ञं प्रदिवौ मे जुषन्तां संस्राव्येऽण हविषा जुहोमि ॥

अथर्व० १/१५/१

आ०प०-जुहोमि, √ हु-दानादानयोः

यत् किं चासौ मनसा यच्च वाचा यज्ञैर्जुहोति हविषा यजुषा ।
तन्मृत्युना निवृत्तिः संविदाना पुरा सत्यादाहुतिं हन्त्वस्य ॥

अथर्व० ७/७०/१

आ०प०-जुहोति, √ हु-दानादानयोः

यमाय घृतवत्-पयो राज्ञै हविर्जुहोतन ।
स नो जीवेष्वा यमेद दीर्घमायुः प्र जीवसे ॥

अथर्व० १८/२/३

आ०प०-जुहोतन, √ हु-दानादानयोः

वैश्वानरे हविरिदं जुहोमि साहस्रं शतधारमुत्सम् ।
स विभर्ति पितरं पितामहान् प्रपितामहान् विभर्ति पिन्वमानः ॥

अथर्व० १८/४/३५

आ०प०-जुहोमि, √ हु-दानादानयोः

हवि

सं सं स्रवन्तु पशवः समश्वाः समु पूरुषाः ।
सं धान्यऽस्य या स्फातिः संस्त्राव्येऽण हविषा जुहोमि ॥

अथर्व० २/२६/३

आ०प०-जुहोमि, √ हु-दानादानयोः

समानो मन्त्रः समितिः समानी समानं व्रतं सह चितमेषाम् ।
समानेन वो हविषा जुहोमि समानं चेतो अभिसंविशध्वम् ॥

अथर्व० ६/६४/२

आ०प०-जुहोमि, √ हु-दानादानयोः

तास्ते रक्षन्तु तव तुभ्यमेतं ताभ्य आज्यं हविरिदं जुहोमि ॥

अथर्व० ६/५/३८

आ०प०-जुहोमि, √ हु-दानादानयोः

सं सं स्रवन्तु नद्यः१: सं वाताः पतत्रिणः।

यज्ञमिमं वर्धयता गिरः संस्राव्येऽण हविषा जुहोमि।।

अथर्व० १६/१/३

आ०प०-जुहोमि, √ हु-दानादानयोः

इमं होमा यज्ञमवतेमं संस्रावणा उत।

यज्ञमिमं वर्धयता गिरः संस्राव्येऽण हविषा जुहोमि।।

अथर्व० १६/१/२

आ०प०-जुहोमि √ हु-दानादानयोः

रूपं रूपं वयोवयः संरम्यैनं परि ष्वजे।

यज्ञमिमं चतस्रः प्रदिशौ वर्धयन्तु संस्राव्येऽण हविषा जुहोमि।।

अथर्व० १६/१/३

आ०प०-जुहोमि, √ हु-दानादानयोः

हविष्मान्

मा नस्तोके तनये मान आयौ मा नो गोषु मा नो अश्वेषु रीरिषः।

वीरान्मा नो रुद्र भामितो वधीर्हविष्मन्तः सदमित्त्वा हवामहे।।

ऋ० १/११४/८

आ०प०-हवामहे, √ हेज्-स्पर्द्धायां शब्दे च, √ हु-दानादानयोः

युवां गोतमः पुरुमीळहो अत्रिर्दस्रा हवतेऽवसे हविष्मान्।

दिशं न दिष्टामृजूयेव यन्ता मे हव नासत्योप यातम्।।

ऋ० १/१८३/४

आ०प०-हवते, √ हेज्-स्पर्द्धायां शब्दे च, √ हु-दानादानयोः

इमं यज्ञं चनौ धा अग्न उशन्यं त आसानो जुहुते हविष्मान्।

भरद्वाजेषु दधिषे सुवृक्तिमवीर्वाजस्य गध्यस्य सातौ।।

ऋ० ६/१०/६

आ०प०-जुहुते, √ हु-दानादानयोः

हवीमन्

अग्निमग्निं हवीमभिः सदा हवन्त विशर्पतिम् ।

हव्यवाहं पुरुप्रियम् ॥ ऋ० १/१२/२, साम०३० २/१/६/२ [७६१]

अथर्व० २०/१०१/२

आ०प०-हवन्त √ हु-दानादानयोः

हवीमभिर्हवते यो हविर्भिरव स्तोमैभी रुद्रं दिषीय ।

ऋदूदरः सुहवो मा नो अस्यै बभूवः सुशिप्रौ रीरधन्मनायै ॥

ऋ० २/३५/५

आ०प०-हवते, √ हु-दानादानयोः

हव्यं/हव्यः

यः शूरैर्भिर्हव्यो यश्च भीरुभिर्यो धावद्भिर्हव्यते यश्च जिग्युभिः ।

इन्द्रं यं विश्वा भुवनानि सद्धुर्मरुत्वन्तं सख्याय हवामहे ॥

ऋ० १/१०१/६

आ०प०-हवते, √ हेज्-स्पर्द्धायां शब्दे च, √ हु-दानादानयोः

इध्मेनाग्न इच्छमानो घृतेन जुहोमि हव्यं तरसे वलाय ।

यावदीशे ब्रह्मणा वन्दमान इमां धियं शतसेयाय देवीम् ॥

ऋ० ३/१८/३, अथर्व० ३/१५/३

आ०प०-जुहोमि, √ हु-दानादानयोः

मित्रो जनान्यातयति ब्रुवाणो मित्रो दाधार पृथिवीमुत द्याम् ।

मित्रः कृष्टीरनिमिषाभि चष्टे मित्राय हव्यं घृतवज्जुहोत ॥

ऋ० ३/५६/१

आ०प०-जुहोत, √ हु-दानादानयोः

महाँ आदित्यो नमसोपसद्यो यातयज्जनो गृणते सुशेवः ।

तस्मा एतत्पन्यतमाय जुष्टमग्नौ मित्राय हविरा जुहोत ॥

ऋ० ३/५६/५

आ०प०-आजुहोत, √ हु-दानादानयोः

इमा उत्वा पुरुतमस्य कारोर्हव्यं वीर हव्या हवन्ते ।

धियो रथेष्ठामजरं नवीयो रयिर्विभूतिरीयते वचस्या ॥

ऋ० ६/२१/१

आ०प०-हवन्ते, हु-दानादानयोः, √ ह्वेज्-स्पर्द्धायां शब्देच
स मर्तो अग्ने स्वनीक रेवानमर्त्ये य आजुहोति हव्यम् ।
स देवता वसुनि दधाति यं सूरिरर्थी पृच्छमान एति ।

ऋ० ७/१/२३

आ०प०-आजुहोति, √ हु-दानादानयोः
हवन्त उ त्वा हव्यं विवाचि तनूषु शूराः सूर्यस्य सातो ।
त्वं विश्वेषु सेन्यो जनैषु त्वं वृत्राणि रन्धया सुहन्तु ॥

ऋ० ७/३०/२

आ०प०-हवन्ते, √ हु-दानादानयोः, √ ह्वेज्-स्पर्द्धायां शब्देच
ता वामघ हवामहे हव्येभिर्वाजिनीवसू । पूर्वोरिष इषयन् तावति
क्षपः ॥

ऋ० ८/२६/३

आ०प०-हवामहे, √ हु-दानादानयोः, √ ह्वेज्-स्पर्द्धायां शब्दे च
समिधाग्निं दुवस्यत घृतैर्बोधयतातिथिम् ।
आस्मिन्हव्या जुहोतन ॥

ऋ० ८/४४/१, यजु० ३/१, १२/३०

आ०प०-जुहोतन, √ हु-दानादानयोः
स वृत्रहेन्द्रश्चर्षणीधृत्तं सुष्टुत्या हव्यं हुवेम ।
स प्राविता मघवा नोऽधिवक्ता सा वाजस्य श्रवस्यस्य दाता ॥

ऋ० ८/६६/२०

आ०प०-हुवेम, √ ह्वेज्-स्पर्द्धायां शब्देच, √ हु-दानादानयोः
यमाय मधुमत्तमं राज्ञे हव्यं जुहोतन ।
इदं नम ऋषिभ्यः पूर्वजेभ्यः पूर्वैभ्यः पथिकृद्भ्यः ॥

ऋ० १०/१४/१५

आ०प०-जुहोतन, √ हु-दानादानयोः
सिनीवालि पृथुष्टुके या देवानामसि स्वसा ।
जुषस्व हव्यमाहुतं प्रजां दैवि दिदिडिड नः ॥

यजु० ३४/१०, अथर्व० ७/४६/१

आ०प०-आहुतम्, √ हु-दानादानयोः

यदि वीरो अनु ष्यादग्निमिन्धीत मर्त्यः ।

आजुह्वद्व्यमानुषक् शर्म भक्षीत दैव्यम् ॥ साम० १/२/४/२ [८२]

आ०प०-आजुह्वत्, √ हु-दानादानयोः, √ हेज्-स्पर्द्धायां शब्दे च

हृदा पूतं मनसा जातवेदो विश्वानि देव वयुनानि विद्वान् ।

सप्तास्यानि तव जातवेदस्तेभ्यो जुहोमि स जुषस्व हव्यम् ॥

अथर्व० ४/३६/१०

आ०प०-जुहोमि, √ हु-दानादानयोः

हव्यवाट्

आ याह्यर्वाडुप बन्धुरेष्ठास्तवेदनु प्रदिवः सोमपेयम् ।

प्रिया सखाया वि मुचोय बर्हिस्त्वामिमे हव्यवाहो हवन्ते ॥

ऋ० ३/४३/१

आ०प०-हवन्ते, √ हु-दानादानयोः+वाट्

सुजातं जातवेदसमग्निं वैश्वानरं विभुम् ।

हव्यवाहं हवामहे स नो मुञ्चत्वंहसः ॥

अथर्व० ४/२३/४

आ०प०-हवामहे, √ हु-दानादानयोः, √ हेज्-स्पर्द्धायां शब्देच+वाट्

आ रौहतु जनित्री जातवेदसः पितृयाणैः सं व आ रौहयामि ।

अवाड्ढव्येषितो हव्यवाह ईजानं युक्ताः सुकृताधत्त लोके ॥

अथर्व० १८/४/१

आ०प०-अवाट्, हव्य+√ वह्-प्रापणे

होता

अहा यदिन्द्र सुदिना व्युच्छान्दधो यत्केतुमुपमं समत्सु ।

न्यग्निः सीददसुरो न होता हुवानो अत्र सुभगाय देवान् ॥

ऋ० ७/३०/३

व्या०प०-हुवानः, √ हु-दानादानयोः

आ वो होता जोहवीति स॒त्तः स॒त्राची॑ रा॒तिं म॑रुतो गृ॒णानः॑ ।
य ई॒वतो॑ वृष॒णो अस्ति॑ गो॒पाः सो अ॒द्वया॑वी हवते व उ॒क्थैः॑ ॥

ऋ० ७/५६/१८

आ०प०-जोहवीति, √ हु-दानादानयोः, √ ह्वेज्-स्पृष्टायां शब्दे च
अ॒ग्निं वः॑ पू॒र्व्य हु॒वे होता॑रं च॒र्षणी॑नाम् ।

तम॒या वा॒चा गृ॑णे तमु॑ व स्तु॒षे ॥

ऋ० ८/२३/७

आ०प०-हुवे, √ हु-दानादानयोः

उ॒भा दे॒वा नृ॒चक्ष॑सा होता॑रा दै॒व्या हु॒वे ।

प॒वमान॑ इन्द्रो वृषा॑ ॥

ऋ० ९/५/७

आ०प०-हुवे, √ हु-दानादानयोः

यु॒वां मृ॒गेव॑ वा॒रुणा॑ मृ॒ग॒ण्यवो॑ दो॒षा वस्तो॑र्ह॒विषा॑ नि ह॒याम॑हे ।

यु॒वं हो॒त्रामृ॑तु॒था जु॒ह्वते॑ न॒रेषु॑ जना॑य वह॒थः शु॒भस्प॑ती ॥

ऋ० १०/४०/४

आ०प०-जुह्वते, √ ह्वेज् स्पृष्टायां शब्दे च, √ हु-दानादानयोः

य इ॒मा वि॒श्वा भु॒व॒नानि॑ जु॒ह्वदृषि॑र्हो॒ता न्य॒सीद॑त्पि॒ता नः॑ ।

स आ॒शिषा॑ द्रवि॒णमि॑च्छ॒मानः॑ प्र॒थम॑च्छ॒दव॑रा॒२ ॥ अ॒वि॒वेश॑ ॥

यजु० १७/१७

आ०प०-जुह्वत्, √ हु-दानादानयोः

हो॒तृष॑दनं

नि होता॑ हो॒तृष॑दने॒ विदा॑नस्त्वे॒षो दी॑दि॒वाँ अ॑सदत्सु॒दक्षः॑ ।

अ॒द॒ब्धव॑रतप्रम॒तिर्वि॑सि॒ष्ठः स॒हस्र॑भ॒रः शुचि॑जिह्वो अ॒ग्निः ॥

ऋ० २/६/१, यजु० ११/३६

आ०प०-असदत्, होतृ+ √ षदल्-विशरणगत्यवसादनेषु

√ तप -	सन्तापे
√ तिज -	निशाने
√ तुर -	त्वरणे
√ तुरी -	गतित्वरणहिंसनयोः
√ तृप -	तृप्तौ
√ तृ -	प्लवनसंतरणयोः
√ त्रैङ् -	पालने
√ दध -	धारणे
√ दम्भु -	दम्भने
√ दसु -	उपक्षये
√ दा -	कुत्सायां गतौ
√ दाशृ -	दाने
√ दासति -	दानकर्मा
√ दिवु -	क्रीडाविजिगीषा
	व्यवहारद्युतिस्तुतिमोद
	मदस्वप्नकान्तिगतिषु
√ दिश -	अतिसर्जने
√ दीदयति -	ज्वलतिकर्मा
√ दुह -	प्रपूरणे
√ दृहि -	वृद्धौ
√ दृ -	विदारणे
√ द्युत -	दीप्तौ
√ द्रु -	गतौ
√ धिवि -	प्रीणनार्थे
√ धुर्वी -	हिंसार्थे
√ धूज् -	कम्पने
√ धृङ् -	अवस्थाने धारणे च
√ धृज् -	धारणपोषणयोः

धातु सन्दर्भसूची

धातु

- √ अज -
- √ अज्जु -
- √ अत -
- √ अद -
- √ अन -
- √ अय -
- √ अर्च -
- √ अर्च -
- √ अर्च -
- √ अर्व -

- √ अशूङ् -
- √ अस -
- √ आप्लु -
- √ इल -
- √ इष् -
- √ इषु -
- √ ईखि -
- √ ईशुचिर् -
- √ उच्छी -
- √ उन्दी -
- √ ऋ -
- √ ओप्यायी -
- √ ओब्रश्चू -
- √ कित -
- √ क्रीड् -
- √ क्रतु -

धात्वर्थ

- गतिभक्षणयोः ८
- व्यक्तिप्रक्षणकान्तिगतिषु १,२,३,४,८,२७
- सातत्यगमने ९
- भक्षणे २,१२,१३,१४,६४
- प्राणने १६१,१६२
- गतौ १६
- पूजायाम् १६,१८,१९
- ज्वलने २०
- स्तुतौ ४२
- रक्षणगतिकान्तिप्रीतितृप्त्यवगमप्रवेशश्च-
- वणसवाम्यर्थ याचनक्रियेच्छादीप्त्यवाप्त्या
- लिङ्गनहिंसादानभागवृद्धिषु
- २१,३८,३९,४०,४१
- व्याप्तौ संघाते च २१,२९,१९८,१९९
- भुवि २५५,२५६
- व्याप्तौ २७,२८
- स्तुतौ/प्रेरणे ४४,२३९
- गतौ ७
- इच्छायाम् ३१,१६२
- गतौ १६२
- पूतीभावे २४९,२५०
- निवासे ३३,३४,३५,३६,३७
- क्लेदने ३२
- गतिप्रापणयोः १६,४२,४३
- वृद्धौ १३२,१३३
- छेदने २४३
- ज्ञाने ५१,६७
- विहारे ५२
- इति प्रज्ञानाम् ५१

√ क्रमु	-	पादविक्षेप ४७
√ क्षर	-	सञ्चलने १,२
√ क्षि	-	निवासगत्योः ५२
√ खनु	-	अवदारणे ५२
√ खिद	-	परिघाते दैन्ये च
√ गम्लु	-	गतौ ५४,५९,६०,६१,६८,१२४
√ गा	-	स्तुतौ ३२,५४
√ गुहू	-	संवरणे ५८,५९
√ गु	-	निगरणे, शब्दे ५५,५६,५७,५८,२५४
√ गै	-	शब्दे ५४,५५
√ ग्रन्थ	-	बन्धने सन्दर्भे च ६४
√ ग्रह	-	ग्रहणे ५९
√ ग्रह	-	उपादाने ५९,६२,६३
√ घस्लु	-	अदने ६४
√ घृ	-	क्षरणदीप्त्योः ६५
√ चक्ष	-	दर्शने १
√ चक्षिङ्	-	व्यक्तायां वाचि ६६,१२६,१२७
√ चर	-	गतौ भक्षणे च ६७,९३,१६४
√ चिज्	-	चयने ६८
√ चिती	-	संज्ञाने ५१,६८
√ च्युङ्	-	गतौ ७
√ जनि	-	प्रादुर्भावे ७,६९,७१,७५,१५५,१५९,२८०, २८१
√ जि	-	जये २७,७५,७७
√ जीव	-	प्राणधारणे ७६
√ जुषी	-	प्रीतिसेवनयोः २५४
√ जृ	-	वयोहानौ ७३
√ जिङ्न्धी	-	दीप्तौ २६२,२६४
√ जितृषा	-	प्रागल्भे ११८,११९
√ जिभी	-	भये १६३
√ दुओशिव	-	गतिवृद्धयोः २४८
√ डुकृज्	-	करणे ४४,४९,५१,६५,६७,२०२,२७९
√ डुदाज्	-	दाने २८,६६,९१,९७,१००,१०४,१०६

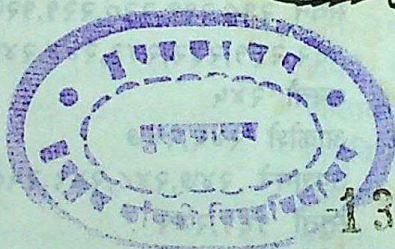
√ डुधाज् -	१७१, २०६, २१०, २४६ धारणपोषणयोः ६५, ६७, ८७, ८८, ९०, १०१ १०२, १०६, १०८, १२०, १२६, १३४, १३५ १४६, २१०, २३७, २५२, २६१, २८२, ३१०, ३११
√ डुपचस् -	पाके १२८
√ डुवप् -	बीजसन्ताने १६३, २१५, २१६
√ डुभृज् -	भरणे २६३, २८५
√ डुभृज् -	धारणपोषणयोः १६६, १६९, १७२, २०६, २६२
√ णद -	अव्यक्ते शब्दे १२१
√ णभि -	हिंसायाम् १२१
√ णम -	प्रद्वत्वे शब्दे च १२१, १२२, १२७, १२८, २६३
√ णश -	अदर्शने ४८, ७८
√ णीज् -	प्रापणे १२२, १२३, २८३
√ णुद -	प्रेरणे १५९
√ तक्षू -	तनूकरणे ८८, ८९
√ तनू -	विस्तारे ७८, ७९, ८०, ८१, २५५
√ तप -	सन्तापे ८२, ८३, ८४, ८५
√ तिज -	निशाने ८६
√ तदु -	व्यथने ३२
√ तुर -	त्वरणे ८६
√ तुरी -	गतित्वरणहिंसनयोः २३६
√ तृ -	प्लवनसंतरणयोः ७७, ८५, ९३, १६०
√ तृप -	तृप्तौ ८६
√ त्रैङ् -	पालने ८७, २६१, २८१
√ दध -	धारणे ९२, १०५
√ दम्भु -	दम्भने ९२, ९३, २०६
√ दसु -	उपक्षये ९०
√ दह् -	भस्मीकरणे ५, ६
√ दाशु -	दाने ९२, १०१
√ द्रा -	कुत्सायां गतौ ९
√ दिवु -	क्रीडाविजिगीषा व्यवहारद्युतिस्तुतिमोद- मदस्वप्नकान्तिगतिषु ९७
√ दिश -	अतिसर्जने ९३

√ दीदयति -	ज्वलतिकर्मा १०२,१०३,१०४,२८१
√ दुह -	प्रपूरणे ४७,५९,९३,१०१,२६१,२८१,२८२
√ दृ -	विदारणे ९,१०,२७,३०,९०
√ द्युत -	दीप्तौ ९७,१०३,२३३
√ द्रु -	गतौ १०४
√ धुर्वी -	हिसार्थे ११८
√ धूज् -	कम्पने ११८
√ धृङ् -	अवस्थाने धारणे च १०६,१०७
√ धृज् -	धारणे १०६,१०७,१०८,११०,१२१,२१६
√ ध्मा -	शब्दाग्निसंयोगयोः १२०
√ पत्तु -	गतौ १२९,१३०,१३१,२८४
√ पयस् -	प्रसृतौ गतौ च १३२,१३४
√ पा -	रक्षणे ४३,६६,७९,१३०,१३२,१४४,१४८,१६४
√ पा -	पाने १३३,१४३,२२१,३०८
√ पिन्व -	सेचने १३२,१३४
√ पिण्लु -	सञ्चरणे १४८
√ पीङ् -	पाने १३२,१३३,१३४
√ पुष -	पुष्टौ धारणे च १४९
√ पृज -	पवने ६५,१३६,१४२,१४७,१४८,१५५,२८४
√ पृची -	सम्पर्के १३१,१३५,१४६,१५०,२३४,२६२
√ पृ -	पालनपूरणयोः १३१,१३५,१४६,१५०
√ प्रथ -	विस्तारे प्रख्याने वा १०२,१४७,१५१,१५५
√ प्रा -	प्रपूरणे १३१
√ बन्ध -	बन्धने १६२,१६३
√ भग -	ऐश्वर्ये १३०
√ भज -	सेवायाम् १५,१६५,१६६,१७२
√ भा -	दीप्तौ १६६,१६७,१६८,२३५
√ भासु -	दीप्तौ १६९
√ भुज -	पालनाभ्यवहारयोः १७२
√ भू -	सत्तायाम् १३५,१६९,१७०,१७१
√ भ्राजु -	दीप्तौ १७३
√ मदि -	स्तुतिमोदमदस्वप्नकान्तिगतिषु

		१७७, १७९, १८१, १८२
√ मदी	-	हर्षे १७३, १७९, २६०
√ मन	-	अवबोधने ११, १२४, १२५, १८०, १८१
√ मन्थ	-	विलोडने १८१, २८३
√ माङ्	-	माने शब्दे च १८३-१८५, १८७, २८५
√ मीज्	-	हिंसायाम् १८७, १८८
√ मह	-	पूजायाम् १८२, १८३
√ मुच्छृ	-	मोचने १८८, १८९, २३५, २३६
√ मृग	-	अन्वेषणे अथवा मार्ष्टिगति कर्मा १८९
√ मृङ्	-	प्राणत्यागे १६
√ मृजुष्	-	शुद्धौ १४, १५, १८७
√ मृजुष्	-	शौचालङ्कारयोः १८२
√ मृड	-	सुखने १८२
√ यज	-	देवपूजासङ्गतिकरणदानेषु २८, ७७, १६०
√ यमु	-	उपरमे १९७, १९९
√ या	-	प्रापणे ९९, १९९
√ युजिर्	-	योगे ४२, १६०, १६४, १९९, २०२, २६४, ३१२
√ युध	-	सम्प्रहारे १६१
√ यु	-	मिश्रणामिश्रणयोः १९७, १९८, २००
√ रक्ष	-	पालने २०२
√ रञ्ज	-	रागे २०२
√ रध	-	वृद्धौ, हिंसासंराध्योः ४४, २०३
√ रभ	-	राभस्ये २०३
√ रमु	-	क्रीडायाम् २०३
√ रा	-	दाने २०४, २०५, २०६
√ राजृ	-	दीप्तौ १०, ४३, २०५, २३५, २३६, २६४
√ रुच	-	दीप्तावभिप्रीतौ २०८, २०९, २१२, २८६
√ रुदिर्	-	अश्रुविमोचने २१२
√ रुधिर्	-	आवरणे २३९
√ रूपं	-	रोचते: २१०, २१२
√ रुह	-	बीजजन्मनि प्रादुर्भावे च २०९, २१०, २४०
√ रिष	-	हिंसायाम् २११

√ वच	-	परिभाषणे १०, ३१, ३२, २१५, २२६
√ वद	-	व्यक्तायां वाचि ५२
√ वदि	-	अभिवादनस्तुत्योः २१५
√ वन	-	सम्भक्तौ २१५
√ वन	-	शब्दे २१५
√ वनु	-	याचने २१५
√ वस	-	निवासे आच्छादने वा १६, २२१, २२२, २२६, २३२, २३६
√ वह	-	प्रापणे ३, ११, २३, १५०, १५५, २१५, २२३ २२४, २२५, २३२, २३६, २३७, २८७
√ वहर्	-	परिभाषणेहिंसा च २४०
√ वा	-	गतिगन्धनयोः २२८, २२९, २३०, २३१
√ वी	-	गतिव्याप्ति प्रजननकान्त्य सनखादनेषु २३२
√ विद्	-	ज्ञाने ५४, ७४, १६५, २३३, २३४, २८६
√ विद्लु	-	लाभे सत्तायाँ च २३३
√ विष्णु	-	व्याप्तौ २३८, २३९
√ विश	-	प्रवेशने २३७, २३८
√ वृक	-	आदाने २४०
√ वृत्तु	-	वर्तने १५, १६, २९, २१९, २२० २४१, २४५, २८६, २८७
√ वृधु	-	वृद्धौ १५, १६, २२०, २४१, २४३, २८७
√ वृञ्	-	वरणे आवरणे वा १०४, २४१, २४२
√ वृषु	-	सेचने २१८, २१९, २२०, २२१, १२७, १६२, २३१, २३२, २४३, २४४, २४६, २६४
√ शक्लु	-	शक्तौ २४५
√ शप	-	आक्रोशे २४६, २४७
√ शमु	-	उपशमने २४७, २४८, २४९, २५०, २८७
√ शंसु	-	स्तुतौ १६१, २४९
√ शुच	-	शोके २५१
√ शिक्ष	-	विद्योपादाने २४९
√ शीड्	-	शयने २४८

√ शृ	-	हिंसायाम् २५०
√ श्रिञ्	-	सेवायाम् २५०, २५२
√ श्रीञ्	-	पाके २९
√ श्रु	-	श्रवणे २५३, २५४
√ षच	-	समवाये सेवने च २५४
√ षद्	-	विशरणगत्यवसादनेषु १२७, १४८ २५६, २५९, ३२४
√ षह	-	मर्षणे २२, २३, १५०, १५१, १६२
√ षु	-	प्रसवैश्वर्ययोः २६७, २६८, २७०, २७५, २९९
√ षुञ्	-	अभिषवे २८६, ३०५, ३०६, ३०७, ३०८
√ ष्ठा	-	गतिनिवृत्तौ ३०, ३२, ३३, २०५
√ सपर्यति	-	परिचरणकर्मा २६१
√ सु	-	गतौ २६५
√ सृज	-	विसर्गे २६५, २६६, २९०
√ स्यन्दू	-	प्रस्रवणे १२१
√ हञ्	-	हरणे १२६, ३१२, ३१३
√ हन्	-	हिंसागत्योः २३, २४, २५, ६३, ६८, २४३
√ ह्	-	दानादानयोः ३०, ७७, १०२, २८८, २९० ३१४-३१८
√ ह्वञ्	-	स्पृद्धायां शब्दे च ७६, ८५

139762

94,289

9,306

2,283

2,290

GURUKUL KANGRI LIBRARY		
	Signature	Date
Access on	Dr. J. V.	10/07/06
Class on	R. C.	10-7-06
Cat on	J. V.	
Tag etc.	J. V.	
Filing	J. V.	
E.A.R.		
Any others	J. V.	
Checked		

Recommended By.....डा. ज. व. मिश्र शास्त्री

Entered in Database

Signature with Date
10/07/06

॥॥॥॥

लेखकीयम्

नाम : डॉ० रूप किशोर शास्त्री
जन्मतिथि : १६ दिसम्बर १९५७ ई०सं०
जन्मस्थानम् : इछावरी, डिबाई, बुलन्दशहर (उ०प्र०)
शैक्षिक योग्यता: एम.ए., एम.फिल, पी-एच.डी.,
साहित्यमहोपाध्याय: (मानदोपाधिः)
कार्यसंस्था : अध्यक्षः, वैदिक साहित्य विभागः
गुरुकुल कांगड़ी विश्वविद्यालय,
हरिद्वारम्

कृतयः

१. सामवेदीय ब्राह्मण-दार्शनिक अध्ययन।
२. जैमिनीयोपनिषद् ब्राह्मण में निहित दार्शनिक सिद्धान्त।
३. वैदिक वाङ्मय-निर्वचनकोषः।
४. दयानन्द निरुक्ति-व्युत्पत्तिकोषः।
५. धर्म दर्शन संस्कृति।
६. वर्ण व्यवस्था का वैदिक रूप (सम्पा.)।
७. वैदिक मैरिज प्रोसीजर।
८. वैदिक विवाह।
९. सम्बलो नीच योनियों से।
१०. बिबेअर ऑफ ह्यूमन कर्स।
११. वैदिक सन्ध्या यज्ञीयम्।
१२. यूरोप की धरती से।
१३. संहिताओं में निर्वचन मूल—एक मीमांसा।
१४. सांहितेय निरुक्तिकोषः।
१५. वेदभाष्यम्-निरुक्ति-व्युत्पत्तीय बृहत्कोषः।
१६. वैदिक वाङ्मय-प्रायश्चित्त धर्ममीमांसा एवं दण्ड-विधान निरूपण।

अन्याः गतिविधयः

१. नैकाःदेशिक वैदेशिक शोधछात्रेभ्यः शोध-निर्देशनम्।
२. सदस्य—उ०प्र० संस्कृत संस्थानम् (१९६७-२०००)।
३. नैकेषु विश्वविद्यालयेषु विषयविशेषज्ञः।
४. बहुषु राष्ट्रीय-अन्ताराष्ट्रीयसम्मेलनेषु सहभागिता व्याख्यानानि च।
५. उ०प्र० सर्वकारेण 'व्यास'- 'सायण' पुरस्काराभ्यां पुरस्कृतः।
६. नैका आकाशवाणीवार्ताः प्रसारिताः।